

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GRAFİK ANASANAT DALI

KENT İLLÜSTRASYONLARININ KULLANIM
ALANLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ
(ANTALYA ÖRNEĞİ)

HANIM MERVE ÜZEREN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
DOÇ.DR. ŞEMSEDDİN DAĞLI

ANTALYA- 2022

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GRAFİK ANASANAT DALI

KENT İLLÜSTRASYONLARININ KULLANIM
ALANLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ
(ANTALYA ÖRNEĞİ)

HANIM MERVE ÜZEREN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
DOÇ.DR. ŞEMSEDDİN DAĞLI

ANTALYA- 2022

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

...../...../.....

Hanım Merve ÜZEREN

İmzası

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Hanım Merve ÜZEREN tarafından hazırlanan “Kent İllüstrasyonlarının Kullanım Alanları Açısından İncelenmesi (Antalya Örneği)” başlıklı bu çalışma 03/06/2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı Soyadı
Prof. Dr. Serdar TUNA

Başkan

Unvanı, Adı Soyadı
Doç. Dr. Şemseddin DAĞLI

Danışman

Unvanı, Adı Soyadı
Doç. Dr. Aydın ZOR

Üye

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Tez çalışmamın başından sonuna kadar ki bütün sürecinde her zaman yanımda olan, değerli bilgilerini hiçbir zaman benden esirgemeyen, kendisine ne zaman danışsam saat kaç olursa olsun benle büyük bir ilgi ile ilgilenen, bana fayda sağlayabilmek için elinden gelenden fazlasını yapmaya çalışan, güler yüzünü ve samimiyetini benden esirgemeyen, akademik kariyerimde yol gösteren, yolumu aydınlatan ve açan danışman hocam Doç. Dr. Şemseddin Dağlı'ya en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Hayatım boyunca hep yanımda olan, zorlu şartlar altında eğitimim için elinden gelenden fazlasını yapan ve her ne olursa olsun desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen canım aileme ve hayatıma girerek beni tamamlayan Emre A. Kovancı'ya bütün kalbimle teşekkür ediyorum.

Hanım Merve ÜZEREN

Antalya

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü
Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Hanım Merve Üzeren
	Numarası	20195303006
	Anasanat Dalı	Grafik Anasanat Dalı
	Danışmanı	Doç. Dr. Şemseddin DAĞLI
Tezin Adı		Kent İllüstrasyonlarının Kullanım Alanları Açısından İncelenmesi (Antalya Örneği)

ÖZ

Tarih öncesi çağlardan bu yana insan, yaşamını sürdürebilme ve bir arada hayatta kalmanın temel şartlarından biri olan iletişimi sağlayabilmesi için, düşünce ve kavramlara görsel bir anlatım dili kazandırmanın yollarını aramıştır. Zengin bir geçmişe sahip olan illüstrasyon, aynı zamanda her alanda etkili imajlar ve mesajlar oluşturabilen yaşamsal, hareketli modern bir ifade, yorum ve görsel iletişim aracıdır. İllüstrasyon artık dinamik ve sürekli kendini yenileyen, oldukça popüler bir tasarım alanı haline gelmiştir. İllüstrasyon alanı türsel olarak oldukça geniş bir kullanım alanı çeşitliliğine de sahiptir. Bunlar; reklam illüstrasyonu, basın yayın illüstrasyonu (editorial illüstrasyon), bilimsel ve teknik illüstrasyonlar, tarihi ve kültürel illüstrasyonlar, bilgi grafiği illüstrasyonları ve moda illüstrasyonları şeklinde altı başlık altında toplanmış olup bazı türlerde kendi içlerinde ayrılmaktadır.

Bu çalışmada ise illüstrasyon konusu irdelenerek, illüstrasyon türü olarak kent illüstrasyonlarının kullanım alanları açısından incelenmesi problem edinilmiştir. Kullanım alanları konusu oldukça geniş bir konu olup sınırlılığı illüstrasyon türü olan kent illüstrasyonları ile sınırlandırılmıştır. Kent illüstrasyonlarının ne olduğu, tür içeriği, dünyada ve Türkiye’de tarihsel geçmişi ile ilgili bilgiler verilmiş olup kullanılan teknikler ve illüstratörler üzerinde durularak kullanım alanları incelenmiştir. Kent illüstrasyonlarına ait kullanım alanları incelenmesinde incelenen alanlar şu şekildedir; afiş, basın yayın, yeni medya, ambalaj tasarımı, hediyelik eşya ve

kartposttal alanında kent illüstrasyonlarının kullanımı incelenmiş olup gerekli öznel yorumlamalarda bulunulmuştur. Çalışmanın son bölümünde ise Antalya’da kent illüstrasyonlarına yönelik kullanım alanlarının tespit edilmesi amaçlanarak, Antalya kentine yönelik uygulamalı afiş örnekleri çalışılmıştır. Yaşadığımız veya yaşamadığımız sadece gezip görebildiğimiz veya hiç görme imkânı bile bulamayacağımız kentlere ait kullanım alanlarının oluşması ve artarak çeşitlenmesi kentin kimliği ve insanların maneviyatı için oldukça önemli bir durumdur. Önemli olan bu farkındalığın yaratılması ve aktif olmasıdır. Dünya genelinde kente ve kentin bütün kültürel öğelerinin değerinin bilindiği ve yaşamında ona göre şekillendiği gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İllüstrasyon, Kent İllüstrasyonları, Kent İmajı, Kullanım Alanları.

T.R.
AKDENİZ UNIVERSITY

Institute of Fine Arts

Student ' s	Name Surname	Hanım Merve Üzeren
	Number	20195303006
	Department	Graphic Design Department
	Advisor	Doç. Dr. Şemseddin DAĞLI
Thesis Name		Investigation of City Illustrations in Terms of Usage Areas (Antalya Example)

ABSTRACT

Since prehistoric times, man has sought ways to provide a visual expression language to thoughts and concepts in order to provide communication, which is one of the basic conditions for survival and coexistence. With a rich history, illustration is also a vital, moving modern means of expression, interpretation and visual communication that can create effective images and messages in any field. Illustration has now become a very popular design space, dynamic and constantly renewing itself. The field of illustration also has a wide variety of usage areas in terms of species. These are; advertising illustration, press release illustration (editorial illustration), scientific and technical illustrations, historical and cultural illustrations, infographic illustrations and fashion illustrations are grouped under six headings and are divided into some genres.

In this study, the subject of illustration is examined and the problem of examining urban illustrations as an illustration type in terms of usage areas is obtained. The subject of usage areas is a very wide subject and its limitation is limited to urban illustrations, which are type of illustrations. Information about what urban illustrations are, genre content, historical background in the world and in Turkey is given, and the techniques used and the areas of use are examined by focusing on the illustrators. The areas examined in the examination of the usage areas of urban illustrations are as follows; The use of urban illustrations in the field of posters, press publications, new media, packaging design, souvenirs and postcards was examined and necessary subjective interpretations were made. In the last part of the study, in order to determine

the usage areas for urban illustrations in Antalya, practical poster examples for the city of Antalya were studied. The formation and increasing diversification of the areas of use of the cities we live or do not live in or that we can only visit or never have the opportunity to see is a very important situation for the identity of the city and the spirituality of the people. The important thing is that this awareness is created and active. It has been observed that the value of the city and all the cultural elements of the city is known throughout the world and shaped accordingly in its life.

Keywords: Illustration, Illustrations of the City, Image of the City, Areas of Use.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU.....	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZ	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
GÖRSELLER LİSTESİ	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Önemi	1
1.2. Sorun	2
1.3. Yöntem ve Kapsam	3
1.4. Sınırlılıklar	3

İKİNCİ BÖLÜM

2. İLLÜSTRASYON	4
2.1. İllüstrasyon Tanımı ve Amacı	4
2.2. Dünya İllüstrasyon Sanatı Tarihsel Süreci	5
2.3. Türk İllüstrasyon Sanatı Tarihsel Süreci	17
2.4. İllüstrasyon Türleri	31

2.4.1. Reklam İllüstrasyonları	31
2.4.2. Basın Yayın İllüstrasyonları (Editoryal İllüstrasyonlar)	35
2.4.2.1. Çocuk Kitabı İllüstrasyonları	39
2.4.3. Bilimsel ve Teknik İllüstrasyonlar	41
2.4.3.1. Bilimsel İllüstrasyonlar	41
2.4.3.2. Teknik İllüstrasyonlar	53
2.4.4. Moda İllüstrasyonları	54
2.4.5. Tarihi ve Kültürel İllüstrasyonlar	58
2.4.6. Bilgi Grafiği İllüstrasyonları	59
2.5. İllüstrasyon Teknikleri	61
2.5.1. Geleneksel Yaklaşımlar	61
2.5.2. Dijital Yaklaşımlar	76
2.5.3. Deneyisel Yaklaşımlar	79
2.6. İllüstrasyon ve Resim Sanatı Arasındaki Farklılıklar	84

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KENT İLLÜSTRASYONLARININ KULLANIM ALANLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ (ANTALYA ÖRNEĞİ)	86
3.1. Kent ve Kent İllüstrasyonu Tanımı	86
3.2. Kent İllüstrasyonu Tarihsel Süreci	91
3.2.1. Dünya’da Kent İllüstrasyonu	91
3.2.2. Türkiye’ de Kent İllüstrasyonu	99

3.3. Kent İllüstrasyonlarında Kullanılan Teknikler ve İllüstrasyon Sanatçıları.....	109
3.3.1. Grafit Kalem Tekniği	109
3.3.1.1. Grafit Kalem Tekniği Kullanan İllüstratörler.....	110
3.3.2. Sulu Boya Tekniği	113
3.3.2.1. Sulu Boya Tekniği Kullanan İllüstratörler.....	114
3.3.3. Marker Boyama Tekniği	119
3.3.3.1. Marker Boyama Tekniği Kullanan İllüstratörler.....	119
3.3.4. Dijital İllüstrasyon Tekniği	123
3.3.4.1. Dijital İllüstrasyon Tekniği Kullanan İllüstratörler.....	124
3.3.5. Kolaj Tekniği	128
3.3.5.1. Kolaj Tekniği Kullanan İllüstratörler.....	128
3.4. Kullanım Alanları Açısından İncelenmesi	132
3.4.1. Afiş Alanında Kullanımlar	132
3.4.2. Basın Yayın Alanında Kullanımlar.....	138
3.4.2.1. Kültür Sanat ve Yaşam Dergileri	138
3.4.2.2. Kitap Yayınları	145
3.4.2.3. Takvim	155
3.4.3. Yeni Medya Alanında Kullanımlar.....	157
3.4.4. Hediyeelik Eşyalarda Kullanımlar	160
3.4.5. Kartposttallarda Kullanımlar	169

3.4.6. Ambalaj Tasarımında Kullanımlar	172
3.5. ANTALYA ÖRNEĞİ	176
3.5.1. Antalya Tarihi	176
3.5.2. Antalya İllüstrasyonlarının Afiş Tasarımlarında Kullanımları	177
3.5.3. Antalya İllüstrasyonlarının Basın Yayın Alanında Kullanımları	182
3.5.4. Antalya İllüstrasyonlarının Yeni Medya Ortamında Kullanımları, 185	
3.5.5. Antalya İllüstrasyonlarının Hediyeelik Eşyalar Üzerinde Kullanımları, 186	
3.5.6. Antalya İllüstrasyonlarının Şehir İçi Tanıtım Alanında Kullanımları, 188	
3.6. Uygulama Çalışma Örnekleri	189
SONUÇ	199
KAYNAKÇA	204
ÖZGEÇMİŞ	220

GÖRSELLER LİSTESİ

- Görsel 1:** İspanya'nın Cantabria kentindeki Altamira Mağarası'nda tasvir edilen Bizon, Üst Paleolitik döneme aittir. 5
- Görsel 2:** [Erken Sümer Resimli Tableti, Yak. M.Ö. 3100 yılına aittir.] (Louvre Müzesi, Paris) Yapılan tabletin içeriği tarımsal faaliyetler üzerinedir. Bilgiler, bölgelere göre yatay ve dikey şekilde yapılandırılmıştır. 6
- Görsel 3:** Diz çökmüş Çıplak Kahramanlar ile Silindir Mühür, c. MÖ 2220-2159, Akkadian, Silindir Mühür (modern izlenimle), , ... 7
- Görsel 4:** Mısır Ölüler Kitabı'ndan bir sayfa, yakl. 1075-945 BCE Papirüs, mürekkep, Sayfa: 9 1/2 x 20 inç (24,1 x 50,8 cm)..... 9
- Görsel 5:** Lindisfarne Gospels, St Luke, başlangıç sayfası, f. 139..... 10
- Görsel 6:** Kells Kitabı: İsa İncil Kitabını Tutuyor. (Folio:32v)..... 11
- Görsel 7:** Çin Elmas Sutrasın'dan bir sayfa. (MS. 868.)..... 13
- Görsel 8:** Geoffroy Tory, Ağaçbaskı ve bordür, 16. yüzyıl..... 13
- Görsel 9:** Hishikawa Moronobu, Wakoku Hiaku-jo: Yüz Japon Kadın, Edo dönemi (1615-1868), (Tek renkli tahta baskı; kâğıt üzerine mürekkep) 14
- Görsel 10:** Henri de Toulouse-Lautrec, Divan Japonais, (1892-93), Litografi, 81,2 x 60,3 cm,..... 15
- Görsel 11:** The illustrated London news (1842), 13 Ekim 1860 tarihli sayısı, (sayfalar: 358,359) 16
- Görsel 12:** Hoço, Uygur freski, dört nala koşan at, Resmin üst tarafında bulunan ve zamanla aşınması sonucu, ata binen zırhlı giyinen, ok ve yay tutan süvari görüntüsü kaybolmuştur. 18

Görsel 13: Oktay Aslanapa'nın Türk Sanatı kitabının 22. sayfasından alınmıştır.	19
Görsel 14: Dioscorides De Materia Medica İspanya 12. 13. yüzyıl, Kitap iç sayfa resimlemeleri, ...	23
Görsel 15: Kelile ve Dimne'nin 1310'lu yıllarda kaydedilen Arapça manüskriptlerinden bir minyatür.	24
Görsel 17: Nasreddin Sivasî, Tezkere, 1271-72. Fransa Ulusal Ktp., Persan 174.	25
Görsel 16: Varka ve Gülşah'ın minyatürü.....	25
Görsel 18: Gentile Bellini, Fatih Sultan Mehmet'in Portresi, 70x52 cm, ...	26
Görsel 19: Matrakçı Nasuh'un 1537'de yayımlanan İstanbul minyatürü, ...	28
Görsel 20: Matrakçı Nasuh, Tebriz şehrine ait kent tasviri örneği, ...	29
Görsel 21: Erol Güneş (Burger King)	32
Görsel 22: WWF reklam kampanyası (Kampanya Adı: Birini Durdurun. Hepsini Durdurun.) Çizer: Illusion, Bangkok	33
Görsel 23: National Geographic Channel (Yürüyen Merdiven Reklamı).....	35
Görsel 24: The New Yorker Dergisi Kapağı (1.06.1946), ...	37
Görsel 25: Aubrey Beardsley, The Stüdyo Cilt 1 Kapağı (1893) Art Nouveau (Modern)Dönemi.	38
Görsel 26: Sedat Girgin, Leyla Fonten'den Öyküler (Çocuk Kitapları Dizisi) Mutsuz Kedi Dila Öykü Kitabı Bir Sayfası.	40
Görsel 27: John James Audubon, Günümüzde nesli tükenen türlerden biri olan “Carolina Parrot” (Amerika Kuşları'ndan Levha 26)	43

Görsel 28: Thutmosis III botanik bahçesinden bir detay,.....	45
Görsel 29: Pierre Joseph Redoute Çin Gülü, t.y.....	46
Görsel 30: Alan Male, Illustration A Theoretical & Contextual Perspective kitabının 108. sayfasından alınmıştır.	47
Görsel 31: Leonardo da Vinci: Kraliyet Kütüphanesi, Windsor Kalesi'nden Anatomik Çizimler, ...	49
Görsel 32: Max Brödel, Walters Koleksiyonu-Heuer-Optik Lezyon (1915)..	50
Görsel 33: Frank Netter (Tıbbın Michelangelo'su), "İnsan Anatomisi Atlası"ndan bir suluboya levha, yüz ve kafa derisinin atardamarlarını ve damarlarını gösteren illüstrasyon örneği, ...	51
Görsel 34: Valerie Woelfel, Arkeolojik İllüstrasyon Çalışması Örneği,.....	52
Görsel 35: Alan Male, Illustration A Theoretical & Contextual Perspective kitabının 114. Sayfasından alınmıştır.	53
Görsel 36: Paul Iribe in Les Robes de Paul Poiret, 1908.	55
Görsel 37: Cecilia Carlstedt, Moda İllüstrasyonu Örneği, ...	56
Görsel 38: Megan Hess'in Chanel Markası için Yaptığı İllüstrasyon Çalışması, ...	57
Görsel 39: Alan Male. Illustration A Theoretical & Contextual Perspective Kitabının 100. sayfasından alınmıştır.	58
Görsel 40: Alan Male. Illustration A Theoretical & Contextual Perspective Kitabının 101. sayfasından alınmıştır.	59
Görsel 41, Jing Zhang, Sağlıklı Beslenmeye Yönelik Bilgi Grafiği İllüstrasyonu Örneği, ...	60

Görsel 42: Biz Hull, Kara Kalem Çocuk Kitabı İllüstrasyonu	62
Görsel 43: William Hogarth (1697-1764); kalem, mürekkep ve yıkama tekniği kullanılarak yapılmıştır. Hogart tekniğın verdiği bütün duyguları çalışmasına da yansıtmış diyebiliriz. Koyudan açığa ve ara tonlarla mürekkebi incelterek adeta çalışmasını işlemiştir.....	63
Görsel 44: Jackie Campbell “The Old Man and The Sea” (18x 25 cm) isimli çalışması.....	64
Görsel 45: Liron Yanconsky'e ait sulu boyanın uygulanma sürecini gösteren bir illüstrasyon örneğı, (Kara Yolu)	65
Görsel 46: Zanna GoldHawk, illüstrasyon örneğı,.....	66
Görsel 47: John Berkeley, Covid virüsü salgınına yönelik yapılmış bir illüstrasyon örneğıdir.	67
Görsel 48, Vicente Badalona Ballestar, Escena Western, ...	68
Görsel 49: Sonja Stangl, İllüstrasyon örneğı,.....	69
Görsel 50: H. Merve Üzeren’e ait kolaj tekniğı kullanılarak yapılmış bir illüstrasyon çalışması örneğı,.....	70
Görsel 51: Hideaki Kodama, Süperrealistik illüstrasyon örneğı, ...	72
Görsel 52, H. Merve Üzeren'e ait karışık teknikle yapılmış illüstrasyon çalışması örneğı, Yapmış olduğum illüstrasyon çalışması sulu boya, kâğıt gazete parçaları, kumaşlar, tahta çubuklar düğme vb. birçok materyali kullanılarak oluşturulmuştur.	73
Görsel 53: William Benson, Basic printmaking techniques: a guide for teachers kitabının 3. sayfasından temin edilmiştir. (Rölyef baskı, çukur baskı, taş baskı ve serigrafi baskının yapım aşamasına yönelik bir bilgilendirme görselidir.)	74
Görsel 54: Camille Pissarro, (Samanlık Barınağı), yak. 1900, (Çene aplikesi üzerine kırmızı-kahverengi baskılı litografı, ...	75

Görsel 55: Andrew Groves, Tuz Dergisi için yapılmış illüstrasyon örneği ...	76
Görsel 56: Burak Şentürk, Night Out, (Wacom Cintiq 24 HDWacom Intuos, tableti kullanılarak Photoshop Programında çizilmiştir.)	77
Görsel 57: Vanessa Rivera, Hazine İçin Balıkçılık, ...	78
Görsel 58: Lotte Reiniger "The Arabian Nights" ın fantastik bir uyarlaması olan "Prens Ahmed'in Maceraları" filminden bir sahne.	80
Görsel 59: Polimer Tablo, Frida Kahlo'nun 'Dr Eloesser'e Adanmış Otoportresi' (1940),.....	81
Görsel 60. David Goldin, buluntu nesnelerle oluşturulmuştur, “Run”	82
Görsel 61: Roberto Benavidez, "kâğıt kuşlar"	83
Görsel 62: Danielle Clough "Uzun Mesafe Sevenler”	84
Görsel 63: Kent İllüstrasyonları Örnekleri, (Geleneksel ve Dijital olarak çalışılmış),.....	89
Görsel 64: Trajan Hamamları’nda Bulunan eski kent görünümüne ait fotoğraflar, ...	91
Görsel 65: Bernardo Bellotto, Pirna: Güneyden Obertor, 1750'lerin ortaları..	92
Görsel 66: Katsushika Hokusai (Japanese, Tokyo (Edo) Edo'daki Nihonbashi (Edo Nihonbashi), Fuji Dağı'nın Otuz Altı Manzarası (Fugaku sanjūrokkei) serisinden (1830–32) Ağaç baskı; kâğıt üzerinde mürekkep ve renk.	93
Görsel 68 Musee Des Familles Dergisi sayfa görüntüleri (soldaki sayfa: 1859 sağdaki sayfa:1867,.....	94
Görsel, 67 Zhou Xing Hua, “Suzhou River Alley”, 44 x 32 cm, 1987. Ağaç Baskı yöntemi kullanılmıştır.....	94

Görsel 69: The Illustrated London News dergisine ait kent illüstrasyonu içeren sayfa örnekleri (1845- 7.cilt)	95
Görsel 70: Saul Steinberg, 20. Yüzyıla ait Kent İllüstrasyonları Örnekleri	96
Görsel 71, Marc Taro Holmes, The Urban Sketcher: techniques for seeing and drawing on location kitabının 109. sayfasından alınmıştır.	97
Görsel 72: Gabriel Campanario, The art of urban sketching: drawing on location around the world kitabının 59. Sayfasından alınmıştır.	99
Görsel 73 Matrakçı Nasuh "Bağdat" kent minyatürü	102
Görsel 74, 1537 yılında Matrakçı Nasuh tarafından oluşturulan bir minyatür örneği. Mecmu'ı Menazil eserinde yer almaktadır.	103
Görsel 75 Nusret Çolpan, Türkiye Minyatürü adlı çalışması	104
Görsel 76: “Osman Şakir Efendi, 19 Ekim 1810 tarihi II. Mahmut döneminde İstanbul'dan Tahran'a yapılan yolculuğun anlatıldığı Sefaretnâme-i İran adlı eserde Amasya'nın tasviri”.	105
Görsel 78: Francesco Luppazolo tarafından yapılmış olan İzmir'in ilk tasviri (1638)-	106
Görsel 77: Onofrio Panvinio, 15. yüzyıl sonunda yapılmış olan “Hipodrom ve Çevresi”,gravür çalışması (18. ve 19. yüzyıl Gravürlerinde İstanbul Hipodromu adlı dergi makalesinin 141. sayfasından alınmıştır.)	106
Görsel 79: Joseph Pitton de Tournefort'un 1711 tarihli, Ankara Gravürü	107
Görsel 80: Mustafa Alcan "Minimal İstanbul" 4. Hediye İstanbul İllüstrasyon Yarışması Birinci Olan Afişi, ...	108
Görsel 81: Stephen Wiltshire, Pershing Meydanı, Los Angeles Şehir Merkezi, ...	110

Görsel 82: Stefan Bleekrode, Ligurya'da Deniz Kenarı Kasabası,.....	111
Görsel 83: Louis Biedermann, kent illüstrasyonu örneği, ...	112
Görsel 84: Thomas Dartigues aka Decktwo, "Eskişehir Şehri" kent illüstrasyonu	113
Görsel 85: Sunga Park, Rue st Dominique, Paris kent illüstrasyonu örneği, ...	115
Görsel 86: Ian Fennelly, Paris Çatıları kent illüstrasyonu örneği, ...	116
Görsel 87: Mateusz Urbanowicz, Tokyo'nun gece sokaklarını tasvir eden suluboya resimler serisinden bir illüstrasyon örneği, ...	117
Görsel 88: Hugo Barros Costa, Paris sulu boya kent illüstrasyonu örneği, ..	118
Görsel 89: Maxwell Tilse, Essouira Medine kent illüstrasyonu örneği, ...	120
Görsel 90: Ayşe Bakır, Kent illüstrasyonu örneği, ...	121
Görsel 91: Phil Dean, Palma De Mallorca, Spain Kent İllüstrasyonu Örneği, ...	122
Görsel 92: Carlo Stanga, "Williamsburg- Ben New York'um" Kent İllüstrasyonu Örneği, ...	124
Görsel 93: Remko Heemskerk, Dragonair (Cathay Pacific) Kent İllüstrasyonu, ...	125
Görsel 94: Giordano Poloni, Los Angeles Kent İllüstrasyonu Örneği, ...	126
Görsel 95: Vincent Mahe, Kent İllüstrasyonu Örneği, ...	127
Görsel 96: Michael David Brown, Realistic collage: step by step kitabının 91. Sayfasından alınmıştır. (Erişim Tarihi: 7.5.21)	129
Görsel 97: Jesse Treece, "Ölümler Şehri" Elle kesilmiş kent illüstrasyonu kolaj tekniki örneği, ...	130

Görsel 98: Seydi Murat Koş, "Hades Serisi" Kent illüstrasyonu örneği, ...	131
Görsel 99: The City Works, Barcelona Kent İllüstrasyonu Afiş Örneği, ...	133
Görsel 100: Drago5 Reklam Ajansının Asyalı Amerikalıların gerçekte nereli olduğunu gösteren "I'm really from" seyahat posterleri.	134
Görsel 101: I Mean It Reklam Ajansı "Türkiye Posterler"	135
Görsel 102: Ankara ve Kültürel Değerler Temalı Afiş Yarışmasında Seçilen Afişler	136
Görsel 103: Artnews, Haziran/Temmuz 2021 Geri Sayı (Dijital).....	139
Görsel 104: İstanbul Life Ekim sayısı, İllüstrasyon: Berat Pekmezci, ...	141
Görsel 105 İstanbul Life Aralık 2021- Ocak 2022 sayısı, Kapak İllüstrasyon: Alex Krugli, ...	142
Görsel 106: İstanbul Life Nisan- Mayıs 2022 Sayısı, Kapakta Bulunan kent İllüstrasyonları Alex Krugli'ye aittir.	143
Görsel 107: Kayseri Büyük Şehir Belediyesi, Şehir Kültür Sanat Dergisi 8. sayı kapak tasarımı, ...	143
Görsel 108: Afyonkarahisar- Karahisar-ı Sahip Dijital Dergi (Sayı:2).....	144
Görsel 109: Walk This World çocuk gezi rehber kitabı örneği, İllüstratör: Lotta Nieminen.....	145
Görsel 110: Walk This World çocuk gezi rehber kitabı örneği iç sayfalar, İllüstratör: Lotta Nieminen	146
Görsel 111: Hello World çocuk gezi rehber kitap serisinden örnek kitaplar,	146

Görsel 112: Benim İstanbul’um, Yurdanur Ay Paşa ve Yasemin Gülcü’nün yazdığı Betül Ünlü’nünde illüstrasyonlarını yaptığı İstanbul Rehber ve Etkinlik Kitabı Örneği, ... 147

Görsel 113: Esra Alkan Kalk Gidelim Gezi ve Seyahat Kitap Serisinden Örnekler, Esra Alkan’ın "Haydi Kalkın Gidiyoruz" anlayışı etrafında oluşturduğu ve birçok şehri içinde barındıran bir seridir. 148

Görsel 114: Yetişkinlere yönelik bulunan örnekler,..... 149

Görsel 115: Lost in London (Londra'da Kayıp Boyama Kitabı)..... 150

Görsel 116: Lost İn London (Londra'da Kayıp Boyama Kitabı)..... 151

Görsel 117: Şehir Boyama Kitaplarına Örnek Yayınlar,..... 151

Görsel 118: Renkler Şehri, Büyükler için Boyama Kitabı, ... 152

Görsel 119: Renkler Şehri Büyükler için Boyama Kitabı İç Sayfa Örnekleri, ... 152

Görsel 121: Mine Soysal "Ülkeler" Boyama Kitabı İç Sayfalardan Görünümler, ... 153

Görsel 120, Mine Soysal "Ülkeler" Boyama Kitabı Örneği,..... 153

Görsel 122: Şehri Okumak (22 kitap olarak bir seri şeklindedir ve pek çok yazarın hikayeleri serisinin içine dağılmıştır.)..... 154

Görsel 123: Kent Konulu Okuma Kitap Yayınları Örnekleri, Kent Planlama (Türkiye’de yayınlanmıştır) diğer iki örnek ise Dünya genelinde yayımlanan kitaplar arasından örnek olarak seçilmiştir. 155

Görsel 124: Paper Cities, 2022 Pencere Takvimi,..... 156

Görsel 125: Şehir Aşk-ı- Mini Takvim 2022,..... 157

Görsel 126: Türkiye'de takvim kullanımına örnektir, Pull-Up İstanbul Takvimi	157
Görsel 127: Yeni Medya Ortamından Alınmış Kent İllüstrasyonu Afiş Örneği	158
Görsel 128: İstanbul Kent İllüstrasyonu, İllüstrator: Derya Paçal, ...	159
Görsel 129: Türkiye Kent İllüstrasyonu Örneği,.....	160
Görsel 130: Notabag Mehaba Dünya Koleksiyonu (Deniz Mavisi), ...	161
Görsel 131: Urban City Illustration markasının bez çanta tasarım örnekleri, 162	
Görsel 132: İstanbul yazılı ve illüstrasyonlu bez çanta örnekleri,.....	163
Görsel 133: Bursa Temalı Dijital Baskılı Çanta,.....	164
Görsel 134: Kent İllüstrasyonlu Tshirt Tasarımları.....	164
Görsel 135: Taha Bekir Murat, Ankara Kalkınma Ajansı tarafından yapılan Ankara Temalı Ürün Tasarım Yarışması Tekstil Tasarım Kategorisi İkincisi,.....	165
Görsel 136: The City Works Merhaba Dünya Koleksiyonu (Mavi), ...	166
Görsel 137: Temple Island Collection, Manchester A5 Defter Kroki,.....	167
Görsel 139: Hediye İstanbul, “Denge İstanbul” desenli özel tasarım defteri, ...	168
Görsel 138: Hediye İstanbul "İstanbul Martısı" desenli tescilli ve özel tasarım defterleri,.....	168
Görsel 140: GIPTA markasına ait "world book" serisi, ...	168
Görsel 141, Theodore Hook'a ait olan ilk gönderilmiş kartpostal,.....	169

Görsel 142: Londra merkezli Paper Cities adlı tasarım ajansının Londra illüstrasyon kartpostal serilerinden bir örnek, (Çizer: Roberta Spettoli),.....	170
Görsel 143: İstanbul Kartpostal Defteri, 16,8 cm x 12,2 cm İllüstratör: Beril Ateş	171
Görsel 145, İstanbul Temalı Kent İllüstrasyonu Örneği (Kartpostal)	171
Görsel 144: : İstanbul Kartpostal Defteri kapak illüstrasyonu İllüstratör: Beril Ateş	171
Görsel 146: Avusturyalı İçecek Şirketi Waterdrop'un Kent İllüstrasyonlu Su Şişeleri, ...	173
Görsel 147: Maria Leona Zeytinyağı Ambalaj Örneği,.....	173
Görsel 148: Rhum JM'nin Ambalaj Örneği (Alkol ve likör),.....	174
Görsel 149: Nutella Markasının Ambalaj Tasarım Örnekleri, ...	174
Görsel 150: Lokum ambalajı örneği,.....	175
Görsel 151: 9. Antalya Uluslararası Tiyatro Festivali Afiş Tasarımı,.....	178
Görsel 152: 10. Antalya Uluslararası Tiyatro Festivali Afiş Tasarımı,.....	179
Görsel 153: Uluslararası 2. Kaleiçi Old Town Festival Afişi, ...	180
Görsel 154, Uluslararası 3. Kaleiçi Old Town Festival Afişi,.....	181
Görsel 155, 4. Kaleiçi Old Town Festivali, ...	181
Görsel 156: Antalya Kent İllüstrasyonlarına Yönelik Kullanım Örnekleri,.	182
Görsel 157: Tansu Duran "Antalya'nın Çocukları"	183
Görsel 158: Antalya Büyükşehir Belediyesi Üç Dilde Kaleiçi Haritası,.....	184

Görsel 159, Antalya Büyükşehir Belediyesi Turizm Tanıtım Kitap Kapağı Örneği, ...	185
Görsel 160: Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin Kullandığı Stok Kent İllüstrasyonları, ...	186
Görsel 161: Yeni Medya Ortamında, Antalya Kent İllüstrasyonuna Örnek, ..	186
Görsel 162: Hediyelik eşya ürünlerine ait kent illüstrasyonlu ürünler, ...	187
Görsel 163: Ev eşyaları ürünleri üzerinde kent illüstrasyonu kullanımları, ..	187
Görsel 164: Antalya Şehir İçi Kent İllüstrasyonu Kullanımına Örnek, H. Merve Üzeren Tarafından Çekilmiştir.	188
Görsel 165, Hanım Merve Üzeren, Antalya Kent İllüstrasyonu Örnek 1 Afiş Uygulama Çalışması, 50x70 cm, Kullanılan Teknik ve Programlar: Dijital İllüstrasyon Tekniği (Adobe Illustrator).....	190
Görsel 166: Hanım Merve Üzeren, Örnek 1'e ait renk paleti gösterimleri, ..	191
Görsel 167: Örnek 1 Afiş Mekân İçi Temsili Görünüm.....	191
Görsel 168: Örnek 1 Kent İçi Temsili Görünüm.....	192
Görsel 169: Hanım Merve Üzeren, Antalya Kent İllüstrasyonu Örnek 2 Afiş Uygulama Çalışması, 50x70 cm, Kullanılan Teknik ve Programlar: Dijital İllüstrasyon Tekniği (Adobe Illustrator).....	193
Görsel 170, Hanım Merve Üzeren, Örnek 2'ye ait renk paleti gösterimleri, ..	194
Görsel 171: Örnek 2 Afiş Mekân İçi Temsili Görünüm.....	194
Görsel 172: Örnek 2 Kent İçi Temsili Görünüm.....	195

Görsel 173: Hanım Merve Üzeren, Antalya Kent İllüstrasyonu Örnek 3 Afiş Uygulama Çalışması, 50x70 cm, Kullanılan Teknik ve Programlar: Dijital İllüstrasyon Tekniği (Adobe Illustrator).....	196
Görsel 174: Hanım Merve Üzeren, Örnek 3’e ait renk paleti gösterimleri, ..	197
Görsel 175: Örnek 3 Mekân İçi Temsili Görünüm	197
Görsel 176: Örnek 3 Kent İçi Temsili Görünüm.....	198

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Çağdaş bir ifade biçimi olan illüstrasyon zengin bir tarihi geçmişe sahiptir. Grafik tasarım disiplini alanlarından biri olan illüstrasyon, tarih öncesi çağlardan, günümüze değin kendini sürekli olarak geliştiren ve yenileyen, uygulamalı bir sanat biçimidir. Fotoğraf sanatının daha henüz ortaya çıkmadığı zamanlarda, görsel belgeleme yolu illüstrasyon ile sağlanmaktaydı. Tarihe ışık tutarak geçmişe yönelik görsel kaynakların oluşmasında da illüstrasyonun rolü oldukça büyüktür. Fotoğraf teknolojisinin gelişmesi ile illüstrasyon kullanımında azalmalar olsa dahi zamanla bu durum değişerek, her iki sanatta varlığını daima güncel tutmuştur. İllüstrasyon bir kavramı düşünceyi veya olayı anlaşılabilir kılmayı sağlayan görsel bir anlatım şeklidir. Canlı ve sürekli kendini güncel tutan bu alan kendi içinde de birçok disiplini içinde barındırmaktadır. Bu disiplinler reklamdaki basın alanına, tıptan mühendisliğe, modadan kültüre, kentten doğaya ve birçok alan, illüstrasyonun geniş uygulama alanları içerisinde yer almaktadır. Bütün bu alanlarda oluşturulan her bir illüstrasyondaki ortak tasarım kaygıları ise; hedef kitleye yönelik problem çözümlemeleri, bilgilendirme ve yerine ulaşması beklenen mesajların, görsel bir biçimde yansıtılması illüstratörden beklenenler arasındadır. Bu süreçte de ulaşılması istenen bilginin anlaşılır ve akılda kalıcı olmasında beklenir.

1.1. Araştırmanın Önemi

İllüstrasyon alanı ile birlikte neredeyse her alana ait görsel rehber ve geleceğe yönelik kaynak niteliğinde işler çıkmıştır. Kentlerde kuşkusuz ki her sanatçının ve illüstratörün işlerine konu ettiği, sayılamayacak ölçüde argümanlarla dolu görsel bir kaynaktır diyebiliriz. Dinamik bir yapıya sahip olan kent, görsel çevre olarak içinde birçok etkileşimin yaşandığı uygulama ve yaratım alanlarıdır. Toplumun yaşayış hızını yansıtan ve yaşayan kent, görsel iletişim yönünden birçok unsuru içerisinde barındırmaktadır. Bu unsurlar; sosyo-kültürel, tarihi, coğrafi, turistik ve mimari yapılar olarak ele alınabilmektedir. Kent ile var olan bu unsurlarla birlikte her kentin kendine özgü dokusu ve kimliği oluşmaktadır. Başka bir ifadeyle her kent kendine

özgü özellikleriyle diğer kentlerden ayrışımını sağlayabilir. Kentin bu bakımdan illüstrasyon anlatım dilinde konu olarak çalışılması, bu ayrışımın artmasına ve kenti tanımlayan unsurların ön plana çıkmasına katkı sağlayacaktır. Kentsel kimliğin oluşmasında veya şekillenmesinde, illüstrasyon kullanımı oldukça farklılık yaratan bir görsel iletişim alanıdır. Kentin dokusuna ve kimliğine yönelik yapılacak olan illüstrasyonlar ile birlikte de her bir kentin kendine özgü özelliklerini yansıtan görsel bir tasarım dili oluşmuş olacaktır. Kentin oluşumunu ve var olmasını sağlayan kimlik kavramı illüstrasyon olarak tasarlanırken, kullanılabilecek görsel unsurlar ile beraber vurgulanmak istenen bilginin, algıda güçlü bir etki uyandırmasında amaç edinilmiştir.

Doğup büyünülen kentlerden, yerleşilen kentlere, gezip görülen veya gezilmesi hayal edilen kentlere kadar oluşturulan her illüstrasyon hafızalarımızda uzun süre kalmayı ve kentin kimliğine yönelik fikir sahibi olmamızı amaçlamıştır. Bu süreçte ise illüstrasyon kullanımı sadece hafızalarda yer edinmekle kalmayıp birçok kullanım alanlarıyla da görsel olarak kalıcı duruma gelmiştir. Literatürde de bu araştırma sorununa yönelik herhangi bir incelemenin olmayışı yapılan tez çalışmasında önemini belirler. Konuya yönelik araştırmacının ilgisinin oluşu ise, literatürde böyle bir açıklığın olmasından kaynaklanmıştır.

1.2. Sorun

İnsanların kentleri tanımasını, güzel hatıralar biriktirmesini veya bu hatıraları yanında götürmesine imkân sağlayan, kullanım alanları ile birlikte hafızalarımızda yaşayan kente yönelik tanımlamalar, anılar ve hatıralar, kent illüstrasyonları kullanım alanları ile hayat bulmuştur. İllüstrasyon alanında kent kavramı dünyada oldukça popüler olmakla birlikte Türkiye’de henüz tam olarak kent kimliğinin illüstrasyon diliyle anlatımına yönelik faaliyetler yeterli düzeye gelemediğinden bahsedebiliriz. Bu tez çalışmasında dünyada ve Türkiye’de kente ve kentliye verilen öneme yönelik olarak kent illüstrasyonlarının kullanım alanlarının incelenmesi problem olarak ele alınmıştır.

1.3. Yöntem ve Kapsam

Araştırma kapsamında ilk olarak illüstrasyon alanının tarihsel olarak geçirdiği süreçleri, tür ve teknik bilgileri veri toplama tekniği olan doküman ve metin analizi yöntemi ile sağlanmıştır. Bu tez çalışmasının amacı olan kent illüstrasyonlarının kullanım alanlarının incelenmesi bölümünde ise süreç işleyişi; kent ve kent illüstrasyonu tanımından başlanılarak, tarihi, teknikleri ve bu teknikleri kullanan illüstrasyon sanatçılarına değinilip, ardından kent illüstrasyonlarının kullanım alanlarına yönelik hem içeriksel hemde betimsel bir inceleme sağlanılmaya çalışılmıştır. Alt bölüm olan Antalya örneğinde ise kent illüstrasyonlarının tek bir şehir içinde kullanımına yönelik olarak alan incelemesi sağlanılmıştır. Bu çalışmada toplanan veriler ve örnekler belirli sınırlamalarla belirlenmiş olup, öznel bir yorumlama söz konusudur.

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışma illüstrasyon türü olan kent illüstrasyonları ve kullanım alanlarının incelenmesi (Antalya örneği) ile sınırlandırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. İLLÜSTRASYON

2.1. İllüstrasyon Tanımı ve Amacı

İllüstrasyon, bir fikri veya olayı grafiksel olarak anlaşılabilir kılmak için, tanımlanmış bir amaç doğrultusunda yorumlanan ve oluşturulan görsellerin iletişimini sağlar. İllüstrasyon somut bir fikri soyut, soyut bir düşünceyi de somut olarak gerçekliğin görünümüne ters orantılı bir biçimde işleyebilir.

Sanat eseri olarak, illüstrasyon genellikle etkileyici, kişisel olarak ilham verici ve güzel bir şekilde hazırlanmıştır, ancak sanat uğruna sanatın aksine, doğası gereği bir fikre hizmet eder ve genellikle belirli bir kitleye belirli bir şeyi iletmeye çalışır. İllüstrasyon genellikle yazılı veya sözlü bir metne eşlik ederken veya atıfta bulunurken, bağımsız olarak da çalışabilir. İllüstratör, kelimelerin yalnızca genel olarak gösterebileceği şeyleri görselleştirmek zorunda olduğundan, illüstrasyon, tıpkı yazmanın yaptığı gibi, anlamdan kaynaklanır. İllüstrasyon, gösterileceği gibi, çok çeşitli geleneksel ve dijital araçlarla da yapılabilir (Doyle, Grove ve Sherman, 2018, s. 27).

İllüstrasyon bir kavramı, süreci veya bir hikâyeyi açıklayan sanat alanıdır. Bir molekülün bilimsel bir illüstrasyonun çalışılması gibi bir amacı olabilir veya bir çocuk resimli kitabındaki hikâyeye eşlik edebilir. Aynı zamanda tamamen dekoratif olabilir, desenli bir yatak örtüsü gibi. İllüstratörler bir konu hakkında bireysel bakış açıları sağlar. İllüstratörler sadece bir fotoğraf çekmek yerine, bir konuyu temsil etmek için bir ortam (çizim, resim, kolaj vb.) ve stil (soyut, gerçekçi, tuhaf, naif vb.) seçerler (Beier, 2019, s. 3).

“Tarih öncesi çağlardan beri hayatta kalma ve birlikte yaşamanın başlıca koşulu olan iletişime bir düzen, kolaylık ve açıklık getirmek isteyen insan, düşünce ve kavramlara görsel bir anlatım kazandırmanın yollarını araştırmıştır” (Bektaş, 1992, s. 5). Geçmişten günümüze değin illüstrasyon kendini yenileyen bir sanat dalı haline gelmektedir. İllüstrasyon kitleye sadece görsel yolla bir izlenim bırakmakla kalmayıp,

iletişim kurmaya ve mesaj iletme kaygısı ile toplumu bilgilendirmeyi de kendine amaç edinmiştir.

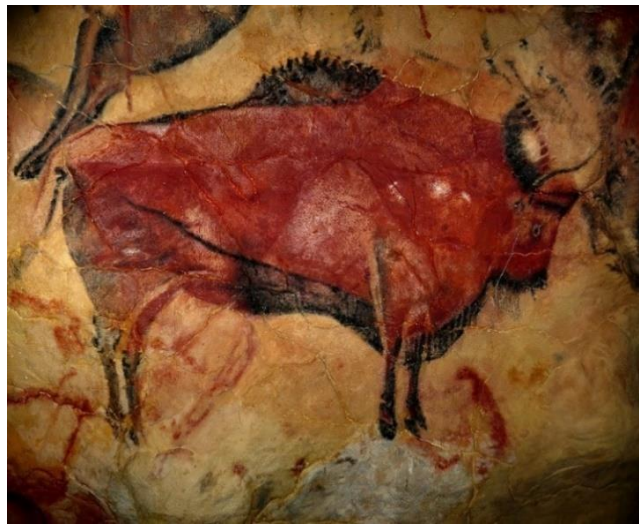
İllüstrasyon, zihnindekileri somutlaştırma ihtiyacı duyan insanın, bunu başarabilmek için gösterdiği çabanın ürünlerinden biridir. Bu ihtiyacın doğduğu ve eyleme döküldüğu ilk zamanlardan, sanat ve tasarım kavramlarının yerine oturmaya başladığı zamana kadar geçen süreçte illüstrasyon tanımının da şekillenmeye başladığı görölmektedir (Erarslan, 2019, s. 3).

2.2. Dünya İllüstrasyon Sanatı Tarihsel Süreci

Dünya illüstrasyon sanatı tarihsel süreci dönemsel ayrımlar şeklinde maddeler halinde ele alınmıştır.

- **Mağara Resimleri Dönemi (İ.Ö. 3000)**

İllüstrasyonun evrimi medeniyetin yükselişinde aynasıdır. İspanya’da Alta Mira ve Fransa’da Lascaux mağaralarının tavan ve duvarlarında yer alan resimlerde onları çizenlerin gündelik yaşamından sahneler yer almakla birlikte resimlerin gerçekte ne amaçla çizilmiş oldukları bilinmemektedir. İnsan el izleri, hayvanlar ve soyut biçimler bir törenin parçaları olarak çizilmiş olabileceği gibi pekâlâ duvarları süslemek ya da bilgi paylaşımı sağlamak için çizilmiş olabilir (Wigan, 2012, s. 274).

Görsel 1: İspanya'nın Cantabria kentindeki Altamira Mağarası'nda tasvir edilen Bizon, Üst Paleolitik döneme aittir. (Dünya Tarihi Ansiklopedisinden Alınmıştır, erişim tarihi: 5.4.2021)

Lascaux mağarasındaki çizimlerin sanatın ilk örnekleri olup olmadığı konusu tartışılabilir, ancak görsel iletişimin ilk örneklerinden oldukları kesindir. Nedenleri ve ortaya çıkışlarına dair kesin bilgiye sahip olmasak da sonuçlarından hareketle elimizdeki görsel imgeleri yorumlayabiliriz. Öncelikler bunların soyut birer çizim olmadığı, hatta olağan çizimlerin ötesinde başarılı bir sadeleştirme ve stilizasyon gözlemlediğimiz oldukça açıktı (Uçar, 2019, s. 20).

- **Sümer Kil Tabletleri (İ.Ö. 3500)**

Sümerler, yaşamlarına ait izdüşümleri, bilgi ve birikimleri zamanın ve mekânın ötesine geçirerek kalıcı hale getirmişlerdir. Dört binyılın sonlarına doğru, Sümer diyarında birkaç basit işaretle bilgileri başkalarına aktarabilmek mümkündü. Mal ve eşyaların kaydını tutmak isteyen herkes, eline aldığı kil hamurunun yüzeyini yassı ve düz hale getirerek, ayrıntılı olmayan işaretler çizebilirdi. Mağara ressamının işaretlerine benzeyen bu özensiz şekiller zamanla daha soyut ve köşeli biçimlere dönüşerek, konuşma dilini yazıya döken çivi yazısı formunu almıştır. Toplumsallaşmanın bir gereği olarak iletişim daha karmaşık hale gelmiş; sayım belgelerine eklenen sözlük metinleriyle birlikte tabletlere yazılacak içerik artmıştır (Tunçel, 2020, s. 311).

Görsel 2: [Erken Sümer Resimli Tableti, Yak. M.Ö. 3100 yılına aittir.] (Louvre Müzesi, Paris)
Yapılan tabletin içeriği tarımsal faaliyetler üzerinedir. Bilgiler, bölgelere göre yatay ve dikey şekilde yapılandırılmıştır. (Philip B. Meggs, “A history of graphic design” kitabının 6. Sayfasından alınmıştır.)

“Kil tabletleri defalarca kullanılabilir: Bununla birlikte, bir tabletin: uzun süre dayanması gerekirse, sert ve kuru olması için bir fırında pişirilmekteydi. Tabletlerin ise taşınması kolaydı uzun süre dayanmıştır. Böylelikle de Eski Mezopotamya'dan binlerce tablet bulunmuştur” (Fine, 2003, s. 15).

Sümerler, önce sahip olunan veya ticareti yapılan malların kayıtlarını tutmak için yazı kullandılar. Malların resimlerini jetonlara veya küçük kil parçalarına çizmek için sivri uçlu bir çubuk kullandılar. Sümerler kısa sürede sayı yazmanın bir yolunu buldular. Muhasebeciler, ticareti kaydetmek için jeton kullanmayı bıraktı. Bunun yerine, muhasebeciler ıslak kil tablette alınıp satılacak ürünün bir resmini yaptılar. Ayrıca ticaretteki ürün sayısını gösteren bir resim yaptılar. Bir adam üç koyun ticareti yaparsa, bir muhasebeci üç farklı jetonun her birine bir koyunun resmini çizerdi. Jetonlar bir kil kavanozda veya kumaş veya deriden yapılmış bir çantada saklanacaktı. Bazen, jetonlardaki resimler kavanozun dışına da çizilirdi. O zaman insanların içinde ne olduğunu görmek için kavanozu açmalarına gerek kalmamıştır (Fine, 2003, s. 12-15).

Sümerler literatürde de ticaret yapmalarıyla bilinmektedirler. Yazıyı bu süreç zarfında ticari amaçlar doğrultusunda bulmuşlardır. Yazının bulunmasının ardından ise özellikle belgeleri mühürlemek, orijinalliğini kanıtlamak ve sahteciliğin önüne geçmek adına silindir mühürler geliştirmişler, yaklaşık olarak da üç bin yıldan uzun süredir de bu yöntemi kullanmışlardır. Günümüzdeki karşılığı ise benzeri nitelik taşıyan kaşedir, kişinin imzası niteliği taşır, çünkü her bir mühür ticari bir markayı temsil etmektedir.

Görsel 3: Diz çökmüş Çıplak Kahramanlar ile Silindir Mühür, c. MÖ 2220-2159, Akkadian, Silindir Mühür (modern izlenimle), (Khan Academy'den alınmıştır, erişim tarihi: 18.4.21)

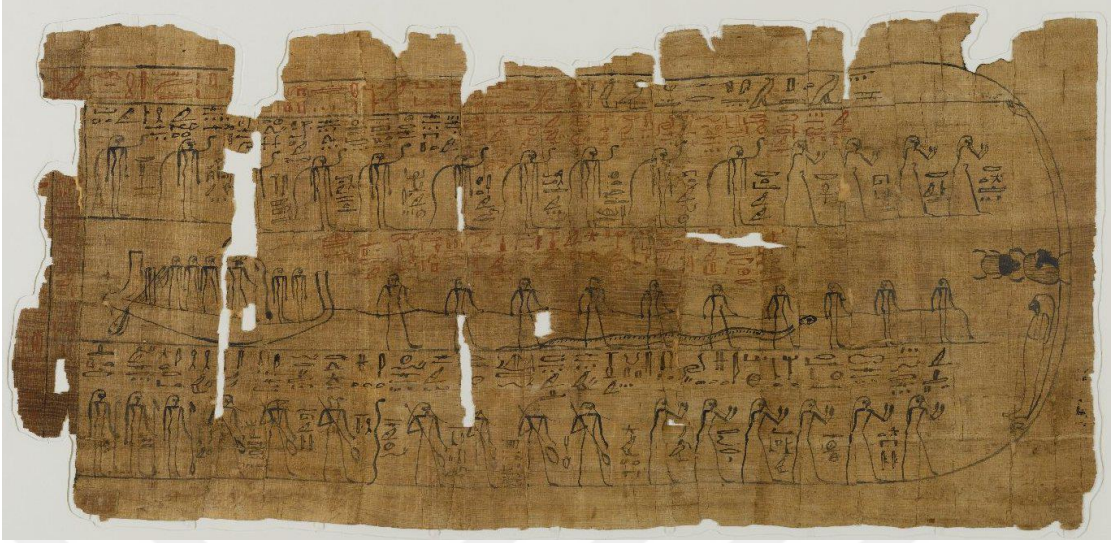
• Hiyeroglifler Dönemi

Mısır alfabesinin en eski kullanım biçimiydi ve aynı zamanda en uzun ömürlü olanıydı. İlk hiyeroglifler hanedanlık öncesi dönemin sonlarında, muhtemelen MÖ. 3100-3000 aralığına tarihlenecek olan çeşitli alanlardan taş ve çanak çömlek nesneler üzerine kısa etiket metinleri şeklinde ortaya çıkarken, son tarihlenebilir örnekler bir Philae adasındaki tapınak yazıtı, yaklaşık üç buçuk bin yıl sonra, MS. 394'te oyulmuştur. Başlangıçta senaryo, çeşitli medyalarda farklı türden metinler yazmak için kullanıldı, ancak el yazısı versiyonu, hiyerarşik gelişmiş hiyeroglif, dini ve anıtsal bağlamlarla giderek daha fazla sınırlı hale geldi ve burada en tipik olarak taşta oyulmuş kabartmalarla yapıldı. Yunanca “Hieros (Kutsal) + Glypho (Yazıt)” kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşan ve “Kutsal Yazıt” anlamına gelen hiyeroglifler günümüzde şematik bir alfabe olarak tanımlanmakta ve Mayalar, Hititler, Aztekler gibi birçok farklı medeniyetin alfabe özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır (Davies, 1987, s. 10).

“İllüstrasyonda ise Mısırlılarda, bilinen en eski resimli parşömenlerden biri el yazmaları ve kitaplarda anlatısal bir yardım olarak hizmet vermiştir. Bilinen en eski parşömen M.Ö. 1900’lerden kalma Ramessum Papirüsün’deki Mısır’ın Ölüler Kitabı’dır” (Dalley, 1980, s. 10).

Mısırlılar, kelimeleri ve resimleri bilgi iletmek için bir araya getirerek, resimli el yazmaları üreten ilk kişilerdir. Bu dönemde kâtipler ve sanatçılar mezar papirüsleri hazırlamakla görevlendirilirdi. 19. yüzyılın bilgini onlara “Ölüler Kitabı” adı vermiştir ve bu isim günümüze de bu şekilde ulaşmıştır. Kitapta metin ve görüntünün işlevsel entegrasyonu estetik olarak hoştu, çünkü fırçayla çizilmiş hiyerogliflerin yoğun dokusu, illüstrasyonun açık alanları ve düz renk düzlemleriyle büyük bir tezat oluşturuyordu (Meggs, 1983, s. 9).

Kitabın tasarlanma sürecinde ise ilk olarak çizimler oluşturulup ardından metinlerin eklendiği düşünülmektedir. Bu duruma yönelik olarak, sanatçının kâtip için yazacak yer bırakmadığı ve kâtipin de resmin etrafından yazısını yazmaya çalıştığına yönelik görüşler mevcuttur.

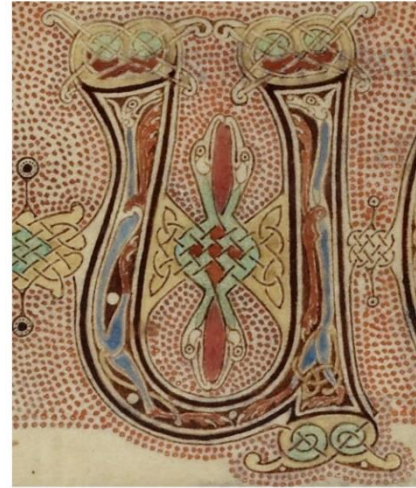

Görsel 4: Mısır Ölüler Kitabı'ndan bir sayfa, yakl. 1075-945 BCE Papirüs, mürekkep, Sayfa: 9 1/2 x 20 inç (24,1 x 50,8 cm) (Brooklyn Museum Collection, erişim tarihi: 5.4.2021)

- **Orta Çağ El Yazmaları Dönemi**

İyi bir başlangıç noktası, orta çağ el yazması kitaplarıdır. İllüstrasyonun önemli yanı, üçüncü boyutu aktarmaya çalışan uzamsal, ressam görüntülerin aksine iki boyutlu tasarımın ustaca kullanılmasıdır. Orta Çağ resimli kitaplarda, sanatçıdan sadece süslemesi değil, konu hakkında bilgilendirmede istenirdi. Orta çağ resimli kitaplarda ilk endişe genellikle sembolik görsel içerikti; bir kişinin veya nesnenin günlük görünümü önemli değildir. Bu nedenle 7. yüzyılın sonlarında ve 8. yüzyılın başlarında Lindisfarne İncillerinde, figürlerin hareketleri oldukça fazladır. Bu resimler okuryazarlığın çok sınırlı olduğu bir çağda anlamaya yardımcı olması açısından çok önem taşımaktadır (Lewis, 1995, s. 9).

Orta çağ el yazmaları kitaplarında illüstrasyonun rolü sadece resimleme olarak kalmamıştır. İllüstrasyonu metnin okunmasında yardımcı bir görsel iletişim unsuru olarak ele almışlardır. Geçmiş çağlarda insanlar okuma yazma zorluğu çektiği için, o dönem çıkan kitaplarda illüstrasyon ve süsleme ağırlıklı sayfalar görülmektedir. Dönemin el yazmaları kitapları olarak Lindisfarne İncili, Durrow İncili ve Kells kitabı bu yöntemlerle işlenerek oluşturulmuştur.

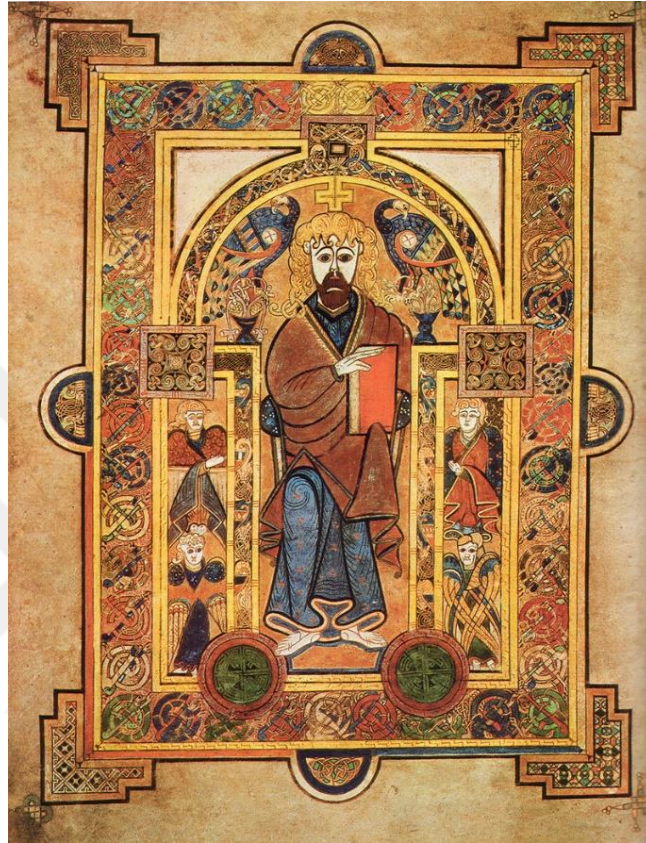

Görsel 5: *Lindisfarne Gospels, St Luke, başlangıç sayfası, f. 139.* (British Library Kütüphanesi, erişim tarihi: 5.4.2021)

“9. yüzyılın başlarından itibaren yaldızlı el yazması insialler, birbirine geçen desenlere hayranlık uyandıran muhteşem dönem tasarımı ile Kells Kitabı orta çağın önemli resimli kitaplarından” (Lewis, 1995, s. 9).

Kells kitabı M.S. 800’lerde yüzyıllar önce yazılmış çok değerli bir kitaptır. Kitap elle yazılmış ve güzel renkli süslemelerle oluşturulmuştur. Kitabın yazarlarının isimleri bilinmemekle beraber, sayfaları çevirdiğimizde, bunu birden fazla kişinin yazdığına dair işaretler vardır. Kitaptaki bulunan resimleri kimin çizdiğine yönelik de bir bilgi mevcut değildir. Dekorasyonda o kadar çok çeşitlilik var ki, birçok sanatçının tasarımları üzerinde çalıştığına emin olunabilir. Kitabın bir manastırda rahipler tarafından yazıldığı bilinmektedir (Simms, 1910-1991). Orta çağın önemli el yazmalarından biri olan Kells kitabı muazzam kültürel ve sanatsal öneme sahip bir nesnedir. Halen daha kitabın yapılışı ve aşamaları hakkında bilgiler mevcut değildir. Bunun yanı sıra dini içerikli bir İncil olduğu söylenebilir. Kitabın her bir sayfası muazzam bir şekilde yazılmış ve tasarlanmış olup kullanılan bütün malzemeler ile

çağın en önemli örneklerinden biri niteliğindedir. Kullanılan parşömenlerin ışıltısı, altın yaldızla yazılan satırlardan ve başarılı süslemeleri ile dönemin dini anlayışına yönelik fikir sahibi olmamızı sağlar.

Görsel 6: Kells Kitabı: İsa İncil Kitabını Tutuyor. (Folio:32v) (The Guardian, erişim tarihi: 5.4.2021)

İsa'nın İncil Kitabını tuttuğu bu sayfada, dirilişin sembolü olan tavus kuşları ile birlikte çevrili alçak sırtlı bir tahtta oturduğu görülmektedir. MS. 800'lü zamanlardan bu yana, Kells Kitabı; öğrenmenin gücünü, Hristiyanlığın ülkenin yaşamı üzerindeki etkisini ve sanatsal hayal gücünün ruhunu sayfalara yansıtarak, bu anlayışı en ince detaylarına kadar işledikleri kitabın içeriğinden de oldukça rahat gözlenebilir.

Bu dönem de muhteşem el yazmalarına dair pek çok gönderme vardır, ama yine de bize sadece birkaç parça kalmıştır. Çin'i Batı'ya bağlama girişimimize rağmen hem Çin'i hem de Japonya'nın kitap sanatının tam bir izolasyon içinde ve batıdan çok daha ileride yetiştikleri kabul edilmelidir. Yazılı Çince 'de

açıklanan şey bir resim ve kaligrafi sanatı her zaman orada yüksek bir saygı ile duyulmuştur. (Bland, 1969, s. 26-27).

Orta çağ döneminde çıkan kitapların genel olarak ortak amaçları görselin yetmediği yerde yazıyı, yazının yetmediği yerde görseli kullanmışlardır. Okur- yazar oranları ilk yıllarda düşük olduğu için çıkan kitaplar illüstrasyon ağırlıklı, tipografik süslemelerle oluşturulmuştur. Özellikle kutsal kitaplarda kullanılan illüstrasyonlar oldukça bol süsleme ve altın yaldızlı sayfalardan oluşmaktadır. Kutsal kitapların önemine de bu şekilde göstermektedirler.

- **1435 Perspektif Dönemi**

Çizerler her zaman becerilerini geliştirmek ve çalışmalarının kapsamını genişletmek için mekanik yardımların geliştirilmesi tarafından sunulan fırsatları kavramak için istekli olmuştur. Bunun nedeni, özellikle bilim, topoğrafya, tıp ve mimarlık alanlarında her zaman analitik ve açıklayıcı çizim olmuştur. Ancak Rönesans'a kadar perspektifi nasıl tasvir edeceğiz sırrı doğru bir şekilde keşfedilememiştir (Dalley, 1980, s. 10).

Rönesans sırasında perspektif sistemlerinin bulunması ve geliştirilmesi teknik, bilim, mimari ve tıp alanlarında atılımlar yapılmasını sağlamıştır. Doğrusal perspektifi icat eden Filippo Brunelleschi'nin teorileri ve Leon Battista Alberti'nin makaleleri, mekân düzenleme meselesine ve doğanın doğrudan gözlemlenmesi yoluyla ulaşılan doğalcılığa büyük katkıda bulunmuştur (Wigan, 2012, s. 275).

- **Blok Kitaplar Dönemi**

Kitap illüstrasyonu, illüstrasyon ve metnin aynı ahşap bloktan elle kesildiği 15. yüzyıl blok kitapların geliştiği dönemdir. Hayatta kalan en eski basılı illüstrasyon M.S. 868 Çin Elmas Sutrasi'nin ahşap kesme ön parçasıdır. 15. yüzyıl sonlarında metinlerin resmedilmesi ve bu resimlerin çoğaltılması için daha büyük bir alan sağlandı. İlk usta illüstratörler Holbein ve Durer her iki baskı tekniğini kullansa da ahşap baskının erken baskınlığı 16. ve 17. yüzyıl bakır plakalar üzerindeki gravürlere yol verme eğilimindeydi (Dalley, 1980, s. 10).

Görsel 7: Çin Elmas Sutra'sından bir sayfa. (MS. 868.) (Dünya Tarihi Ansiklopedisi, erişim tarihi: 5.4.2021)

15. yüzyıl dönemi ve sonrasını baskı tekniğinin geliştiği dönem olarak adlandırmaktadır denilebilir. Bu dönemde farklı farklı baskı materyalleri kullanarak çalışmalar yapılmıştır. Japonya ve Çin'in bu konudaki çalışmaları baskı tekniğinin gelişmesine yardımcı olmuştur. Dönemin önemli illüstratörlerinden biri olan Geoffroy Tory baskılarında illüstrasyon ve yazıyı estetik bir bütünlük yaratacak şekilde çalışmıştır.

Görsel 8: Geoffroy Tory, Ağaçbaskı ve bordür, 16. yüzyıl.

(<https://www.jstor.org/stable/pdf/3253359.pdf?refreqid=excelsior%3Ac71d7aaba4f74c8212b193a209d2f56a>) (Erişim Tarihi: 6.4.2021)

Japonya baskısının tarihi iki ana yörüngeyi takip ediyor. Birincisi, sekizinci yüzyılda dinsel metinlerin reproduksiyonlarını üretmenin bir yolu olarak tahta kalıp kesiminin kullanılmasıdır. İkincisi, ağaç kesme tekniğinin bir örnekleme formu olarak birkaç aşamada geliştirilmesidir. 1600'lü yıllarda gelişen en eski koyu siyah mürekkeple basılmış resimler “sumizuri-e” olarak adlandırılırdı. 1720-40 döneminde yerini özenle boyanmış pembe resimlere (beni-e) bırakmıştır. 1745 yılları civarında seri olarak üretilen en eski renkli tahta baskıların evrimine yol açtı (Harris, 2010, s. 10). “Aynı zamanda Japonya’da Ukiyo-e okulu renkli ağaç baskı üretimi için teknikler geliştirdi” (Wigan, 2012, s. 277). Burada okula ismini veren, Ukiyo-e terimi “yüzen dünyanın resimleri” olarak adlandırılmakla beraber 17. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar gelişim gösteren bir Japon sanatı olarak nitelendirilmiştir. Tarihte ilk ukiyo-e çalışmaları ise 1670’lerde Hishikawa Moronobu’nun tek renkli baskılarıyla ortaya çıkmıştır.

Görsel 9: Hishikawa Moronobu, *Wakoku Hiaku-jo: Yüz Japon Kadın*, Edo dönemi (1615-1868), (Tek renkli tahta baskı; kâğıt üzerine mürekkep) (Met Museum Art Collection, erişim tarihi: 08.04.2021)

Fransız Francois Boucher ve Jean Baptiste Oudry’nın eserlerinde daha hafif bir dokunuşun ön plana çıkmasıyla, 17. yüzyıl kitap illüstrasyonunu devralan çok süslülük dönemin sonunda azalmıştır. 1796’da Alman Alois Senefelder litografiyi icat ettiğinde büyük bir teknik atılım oluşmuştur. Litografi, yağ ve suyun karışmaması prensibine

göre çalışır. Baskının düz bir yüzeyden yapıldığı anlamına gelen ilk planografik baskı yöntemiydi (Dalley, 1980, s. 10). “Delacroix, Toulouse- Lautrec, Daumier ve Bonnard bu tekniği çok yaratıcı biçimlerde, resimlerini yağlı mürekkep ya da lito pasteli kullanarak, düz litografi taşları üzerine yapmak için kullandılar” (Wigan, 2012, s. 277).

Görsel 10: Henri de Toulouse-Lautrec, *Divan Japonais*, (1892-93), Litografi, 81,2 x 60,3 cm, (Met Museum Art Collection, erişim tarihi: 8.4.2021)

“19. yüzyıl teknik ve ticari gelişmeler, illüstrasyonun hem hacmi hem de doğası üzerinde belirgin bir etkiye sahipti. Gazete ve dergilerin seri üretimi yeni alanların kapılarını açtı” (Lewis, 1995, s. 9). 1851 kromolitografinin icadından sonra kitap illüstrasyonunun dünyasına renk getirdi. O zamana kadar siyah ve beyaz illüstratörün görev alanıydı. Illustrated London News gibi dergilerin alamet-i farikası olan Charge of the Light Brigade’nin grafik rekonstrüksiyonları, siyah beyaz çalışan illüstratörlerin becerisini ve illüstratörün gerçeği grafik biçiminde yeniden üretme arzusunu gösterdi. Böylece fotoğrafın icadı bu tür illüstrasyonların çoğunu atlatarak 20. yüzyıl illüstrasyonu üzerinde ezici bir etkisi olmuştur. İlk fotoğraflar 1880’lerde basılı kitaplarda ortaya çıkmıştır (Dalley, 1980, s. 10).

Görsel 11: *The illustrated London news* (1842), 13 Ekim 1860 tarihli sayısı, (sayfalar: 358,359) (<https://archive.org/details/illustratedlondov37lond/page/n361/mode/2up>) erişim Tarihi: 25.09.2021)

Foto-mekanik baskı yöntemleri, tasarımcıyı geleneksel baskı süreçlerinin kısıtlamalarından kurtararak, sanat eserleri üretmek için daha geniş bir medya yelpazesinin kullanılmasına izin vermiştir. Fotografik görüntünün kendisi ürünün doğasını etkilemiş olup, bazı sanatçılar onu doğrudan kolajlarda kullandılar, bazıları keskin bir gerçeklik elde etmek için kopyalamıştır. Yine de bu durumu reddeden illüstratörlerde vardı, onlarda kendi yollarına gitmişlerdir (Lewis, 1995, s. 9). Fotoğrafın icadı ile birlikte bu süreçte illüstratörler için bazı kolaylıklar gelmiştir. Gerçeklik artık daha belirgin ve belgelenme imkânı da bu süreçte oluşmuştur.

Teknik açıdan, 19. yüzyıl sadece makine ve baskı süreçlerinden değil, aynı zamanda sanatçı ve illüstratörün kullanabileceği renklerde, örneğin; kobalt ve kadmiyum üretiminde de büyük gelişmeler gördü. Sanayi devrimi sırasında ve sonrasında daha sofistike boyaların ve pigmentlerin gelişmesi nedeniyle spektruma yeni renkler eklenebilir (Dalley, 1980, s. 12). “Büyük ölçekli kapitalizmin hızla büyümesi, üretimin neredeyse tümüyle makineleşmesi özelleştirme ve şehirlerde kurulan fabrikalar sayesinde her türden basılı malzemeye talep giderek artmıştır”

(Wigan, 2012, s. 279). Bu dönemde reklam ve reklam afişleri illüstratörün faaliyet alanındaki bir başka büyük genişlemedir. Londra Gazetesi 1666 gibi erken bir tarihte ayrı bir reklam eki yayınlansa da özellikle dergiler, gazeteler ve posterler aracılığıyla reklamcılık 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar kendine gelememiştir. Reklamcılık rekabetinin büyümesine katkıda bulunan Sanayi Devrimi'nin teşvik ettiği bu ticaret ve endüstri genişlemesine bir yanıt olarak görülebilir. Sinema ve televizyonun ortaya çıkışı illüstratörün çalışmalarını genişletmeye devam etti. Posterin görsel etkinliği ve iletişim potansiyeli onu etkili bir hale getirmiştir (Dalley, 1980, s. 12). Geçmişten günümüze kadar illüstrasyonun gelişimi halen devam etmektedir. Lewis'inde dediği üzere illüstrasyon günümüz işlerinin çoğu için "bir amaca hizmet eden imajlar" tanımını uygun görmüştür. İllüstratörlerinde hizmet gayeleri bu süreçte hep sürmeye devam etmiştir. İllüstrasyonun amacına yönelik bu anlayışı sayesinde çeşitli türlerde ve alanlarda da kendine yer oluşturmuştur.

Çağımızda ise illüstrasyon gittikçe, yükselen bir ivme kazanmıştır. Bizim yaşadığımız çağın en belirgin dönüşümü, iletişim devrimi ve internet olarak belirginleşmektedir. Teknolojinin önemli bir katkısı söz konusudur. Güncel gelişmeler, teknoloji ve dijital üretim biçimleri, kuskusuz illüstrasyonun yaratım ve üretim süreçlerini etkiledi (Dağ, İllüstrasyonun İkinci Altın Çağı, 2015, s. 22-23).

2.3. Türk İllüstrasyon Sanatı Tarihsel Süreci

Türk resimleme sanatını tarihsel bir gelişim çizgisi üstünde incelerken karşımıza çıkan en önemli güçlük bu gelişmenin coğrafi bir bütünlüğün dışına taşmış olması, farklı dönemlerde farklı coğrafi sınırlar içindeki kültür ve siyaset oluşumlarıyla kesintisiz bir sürekliliğin çoğu zaman çatışmış olmasıdır. Türk Resim sanatındaki gelişimi, milletimizin yaşantılarına, yaşadığı yerlere, bağlı bulunduğu dinle ilgili hayat anlayışına ve kurmuş oldukları siyasi birliklere göre şekil almıştır. Bir başka deyişle Türk resim sanatını temellendiren özellikler, Türk yaşam ve kültür biçimlerinin yayıldığı yörelerde bir yandan ortak şemalara bağlı kalmış, bir yandan da erken dönemlerden başlayarak kendi üsluplarını oluşturmuş (Başbuğu, 2007, s. 14).

Türk illüstrasyon sanatının kaynağını kitap resimlemeleri ve el yazmaları oluşturmuştur. Kitap resimlemelerinin görsel içeriğini oluşturan ve anlatılmak istenen konunun kolay algılanmasını sağlayan illüstrasyonlar minyatür olarak nitelendirilmektedir. Kuşkusuz ki minyatür sanatı Türk illüstrasyon tarihinin çıkış noktalarından diyebiliriz. Böylelikle de Türk resimleme sanatında tarihsel bağlamda dönemsel bazı ayrımlardan söz edebiliriz. Bunlar; İslamlıktan önce Türk resimleme sanatı, İslamlıktan sonra Türk resimleme sanatı ve Osmanlı Döneminde Türk resimleme sanatı şeklinde 3 madde şeklinde değerlendirilebilir.

• İslamlıktan Önce Türk Resimleme Sanatı

Eski Türk resim sanatı Budizm, Manihaizm ve İslamlık devri olarak üç din çerçevesi içindeki eserleri ihtiva eder. Böylece, VIII. yüzyıldan XIX. yüzyıl sonuna kadar bin yıldan fazla bir zamana yayılmıştır. Eski Türk resminin asıl temsilcileri, sanata çok istidatlı olan Uygur Türkleridir. Eski Uygur şehirleri harabelerinde bulunan VIII. ve IX. yüzyıllardan kalma Budist ve Maniheist duvar resimleri ile minyatürler Türk resminin bugüne kadar bilinen en eski örnekleridir. Bunlarda rahipler, vakıf yapanlar, müzisyenler tasvir edilmiştir. Kompozisyon, sıralama halinde ve simetrik bir düzene göredir. Koyu mavi ve kırmızının çok olduğu parlak renkler kullanılmıştır (Aslanapa, 1989, s. 15-16)

Görsel 12: Hoço, Uygur freski, dört nala koşan at, Resmin üst tarafında bulunan ve zamanla aşınması sonucu, ata binen zırhlı giyinen, ok ve yay tutan süvari görüntüsü kaybolmuştur. (<https://okuryazarim.com/uygurlarda-sanat/> , erişim Tarihi: 4.5.21)

Hoço'da bulunan VIII.-IX. yüzyıllara ait, 66 x 32 cm ölçülerindeki dört nala koşan at Uygur freski, realisttik resim anlayışı için iyi bir örnek niteliğindedir.

“Hoçu harabelerinde bulunan bu yüzyıllara ait Manihaist duvar ve tavan resimleri, minyatürleri, Türk resim ve minyatürünün günümüze kadar bilinen en eski örneklerindendir. Budizm ve Manihaizm dinlerine ait olan bu resimlerde kompozisyon sıralama şeklinde ve simetrik ölçüye göredir (Binark, 1978, s. 274).

Minyatür geleneği Türklerde, Orta Asya'da Uygurlar (745-840; 840-1300) döneminde ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bugüne kadar ulaşan bazı minyatür yaprak parçaları ise, bu dönem kitap resminin şekillenişinde Manihaizm'in etkili olduğunu gösterir. Alman araştırmacı A. Von Le Coq'un Hoço'da yaptığı kazılar sırasında bulunan minyatürlü Manihaist yazma yaprakları, bugün Berlin Devlet Müzeleri koleksiyonunda korunmaktadır (Mahir, 2017, s.31).

Uygur zamanından kalan minyatürlerin genel olarak konuları ise; özellikle eski Uygur şehirlerinde kalan duvar resimlerinde kısmen dini, kısmen dünyevi sahneleri içerik olarak benimsemiştirler. Bu konuların dışında ise; büyük resimler, sancaklar ve sayfalar kalmıştır, bunlar ise işlevlerini genel olarak ayinlerde kullanılarak gerçekleştirmişler. Böylelikle de Uygur minyatürleri her yönüyle İslam minyatür sanatının kaynağını oluşturmuştur. Uygurlar her ne kadar dini konular üzerine yoğunlaşarak resimlemeler ve minyatürler çıkarsalar dahi bilinmesi gereken bir başka konu da çok yüksek bir kültür medeniyetine sahip savaşçı bir millet olmaları diyebiliriz.

Görsel 13: Oktay Aslanapa'nın *Türk Sanatı* kitabının 22. sayfasından alınmıştır.

Uygurların savaşçı bir millet oluşunu bazı Çin resimleri bu bakımdan Uygurları canlandırmıştır. Tayvan (Formosa)'da 22 Taiçung Çin Milli Saray Müzesi'nde bulunan ve Sung devrinin (960-1279) bir ressamının ipek rulo bir resmi bu bakımdan önemlidir. Bu devirden savaşçı Uygurları gösteren ve ressam Li Kung-Liu (ölümü 1106)'a mal edilen, 223 x 32. 3 cm. boyutlu ipek rulo resim, 765 yılında geçen bir olayı canlandırmaktadır (Görsel 13) (Aslanapa, 1989, s. 22). Böylelikle Uygur ve Çin arası yakınlıklar görölmeye başlanmıştır. Her iki millet de birbirlerinden öğrenimler sağlayarak kendi üsluplarını oluşturmuştur.

Türklerde minyatür geleneğinin, Orta Asya'da Uygurlar (745-840; 840-1300) döneminde ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Günümüze ulaşan bazı minyatürlü yaprak parçaları, bu dönem kitap resminin şekillenişinde Manihaizm'in etkili olduğunu gösterir (Mahir, 2017, s.31). “Türk Kitap resimlemeciliğinin kökleri Uygur Türkleri’ ne kadar uzanır o dönemlerden günümüze kalan resimli ve minyatürlü kitaplar, Türk kitap resimlemeciliğinin çok eski tarihlerden beri var olduğunun göstergesidir” (Saçan, 1998). Minyatür sanatının tarihsel açıdan köklü bir geçmişe sahip olduğu ve illüstrasyon sanatına da kaynak oluşturduğu görölmektedir. Resimleme sanatı ve minyatürün de oluşumunda Uygurların oldukça büyük katkısının olduğuda böylelikle söylenebilir.

• İslamlıktan Sonra Türk Resimleme Sanatı

Türklerin İslam dinini kabul etmesinden sonra, resim sanatı daha çok dinsel etkilerin altına girmiştir. Putperestliğin tamamen karşısında olan İslam dini, bazı yasaklarla heykel ve resim sanatının karşısına çıkmıştır. Aslında yeniliklere ve sanat gelişime açık olan İslamiyet, yanlış yorumlarla bu amaca hizmet edememiştir. Bu etkiler altında kalan Türkler de ruhlarındaki resim yapma isteklerini, süsleme ve güzel yazı yazma yolunda ilerlemekte bulmuşlardır. Selçuklular devrinde süsleme sanatı mimari yapıtlara da girmiş, taş üzerine kabartma olarak yapılan bu çalışmalarda insan, hayvan ve bitki motifleri süs unsuru olarak kullanılmıştır (Başbuğu, 2007, s. 15). Özellikle bu dönemde camiler, medreseler, türbeler, kervansaraylar ve saray mimarisi üzerine çalışmalar yapılmıştır. Böylelikle de mimarinin sıçrayış dönemi olarak nitelenmesine kaynaklık yapmıştır.

İslam dünyasında “resim” sözünden minyatürü anlamak gerekir. Gerçekten de, mimari için de yer alan çeşitli süs öğelerinin dışında kalan resim sanatı, İslam ülkelerinde minyatürün dışında var olmamıştır. İslam dünyasında bağımsız resim sanatını minyatür temsil eder. Çünkü, süsleyici değil, anlatımcıdır; yazmalarda yardımcı bir unsur olarak yer alsa da, bağımsız bir anlatım gücüne ve kendine özgü bir estetiğe sahiptir (Yetkin, 1984, s. 188). Minyatür terimi, orta çağ Avrupasında yazma kitapların bölüm başlarına yapılan tezhiplerde (süslemelerde) baş harfleri vurgulamak amacıyla kullanılan kırmızı boya minium’dan türetilmiştir ve söz konusu tezhipler tanımlar. Daha sonraları Latince miniare kökünden türetilerek İtalyancaya miniatura, Fransızcaya miniature biçiminde geçip zamanla yazma kitaplarındaki resimleri ifade etmek için kullanılan terim, Türkçeye Batı dillerinden girmiştir (Güney ve Güney, 2000, s. 115).

Minyatürün en büyük özelliği, yansıtılmak istenen konunun tamamının eksiksiz bir şekilde aktarımıdır. Bundan dolayıda minyatürlerde, perspektif kullanımına rastlanılmaz, uzaklık ne boylar ne de renk ve gölgelerle belirtilir; boy kişinin saygınlığına göre artıp azalmaktadır. Ön planda olanlar kâğıdın alt tarafına, geridekiler ise üst tarafına doğru yerleştirilir. Bütün figürler, birbirlerini tümü ile kapatmayacak tarzda düzenlenir. Konu mesafe farkı gözetmeksizin en ince ayrıntılarına kadar işlenir. Türk minyatürlerinde renk genellikle soyutlama aracı olarak sade, parlak ve gölgelerden ayrıştırılmış olarak kullanılmaktadır (Keskiner, s. 8-9).

Minyatür yapım süreci ise şu şekilde ilerlemektedir; renkler üst üste gelecek biçimde sürülür ve renklerin birbiri ile de karışmaması içinde su ile inceltilmiş toprak boyalar kullanılırdı. 14 ve 18. yüzyıllar arasında ise boyaların renklerini sabitleyebilmek için içlerine taze yumurta sarısı eklenirdi. Her ne kadar renk sabitlenmesi yapılmaya çalışılsa dahi, yumurta sarısının ikinci kez kullanım durumu olmamakla beraber her kullanım için yeni bir boya hazırlama ihtiyacı tekrardan doğmaktaydı. Bundan dolayıda zaman süresince boyalara yumurta sarısının görevini görebilecek olan suda eritilmiş tutkal karıştırılmaya başlanmıştır. Bu yöntemde ise suda eritilmiş tutkalın içerisine, bir damla pekmez veya iki damla üzüm suyu katılır, böylelikle de boyalar kurusa dahi, gereksinim

olduğunda tekrardan suyla eritilerek yeniden kullanıma hazır olabilecekti (Mahir, 2017, s. 15).

Minyatüre başlamadan önce yapılacak konu hakkında ön hazırlık yapılmalı ardından işlenilecek olan konu ile ilgili eskizler kâğıda çizilmelidir. Yanlışlar var ise düzeltilmeli ve aharlı kâğıt üzerine çizimin alınması gerekir. Osmanlı minyatür sanatında bu aşamalardan geçerek minyatür resimleyen kişilere de “Nakkaş” adı verilmiştir.

Uygur devletinin dağılmasından sonra ise ilk islam minyatürleri kökeni Orta Asya Türk sanatının dayanan Selçuklu Türkleri tarafından oluşturulmuştur. İslamıktan sonra ise minyatür sanatı ancak Selçuklu döneminden itibaren incelenebilmiştir. Türklerin Anadolu'ya göç etmesiyle birlikte daha önce bu topraklarda yaşamış olan Anadolu'nun etkisi ile Türk'e özgü Anadolu Selçuklu sanatı oluşmuştur. Böylelikle de Türk resimleme sanatı, Anadolu Selçuklu zamanında gelişir ve Osmanlı döneminde de doruğuna ulaşır. İlk resimleme sanatı örnekleri ise resimli kitaplardır, minyatürün burada ki rolü; kitap sayfalarına metni açıklamak amacı ile konulmuş olmasıdır.

Türk- İslam minyatürlü yazmalarından günümüze gelen en eski örnekler ise bu dönemden ve bu geniş bölgeden gelmektedir. Yapılmış olan bu eserlerin bir kısmında kim için, nerede ve kimin yoluyla yapıldığına yönelik kayıtlar bulunmakla birlikte, büyük bir çoğunluğun yapıldığı merkez bile belli değildir. Bundan ötürü tamamını “Selçuklu Resim Okulu” adı altında derlemek doğru bir yaklaşım olacaktır. Selçuklu dönemi minyatürlü yazmaları konuları açısından “İlim, Fen ve Edebi konulu eserler” olaral, iki grupta incelenebilir (İnal, 1995, s. 18). İlim ve fen konulu eserlerde Selçuklu döneminde en eski örnek olarak Dioskorides'in ünlü *Materia Medica* adlı botanik ve zoolojiyle ilgili eserinin Arapça çevirisi olan *Kitâbül-Haşâyîş*'i verebiliriz.

Dioskorides'in *De Materia Medica* adlı tıp botaniği Yunancadan Arapçaya *Kitâbül-Haşâyîş* olarak çevrilmiştir. 2. yüzyılda Kilikya'da Anazarba'da yaşamış bir hekim olan Dioskorides'in bu eserinin günümüzde bilinen 13 adet islami çevirisi de bulunmaktadır. Bunlardan en eskisi H. 475/M. 1083 tarihini taşıyan “Leiden nüshası”dır. Bu 13 nüshadan Londra British Museum ile Topkapı

Saray'ında III. Ahmed ekitaplığı'nda 2147 envanter numarasıyla kayıtlı iki eser Memlûklara, diğerleri Selçuklulara aittir (Başkan, 2009, s. 53).

Tıp alanında İslam düşünürlerini etkileyen eserlerin başında Yunan hekim ve bitki bilimci Pedanius Dioscorides'in (m. 40-90 civ.), *De Materia Medica* adlı eseri gelmektedir. *Kitâbü'l-Haşâiş fi't-Tıb* adlı eser, sadece tıp alanında içerdiği bilgilerle değil, aynı zamanda eşsiz görsel özellikleriyle de öne çıkan ve toplum olarak sahip olduğumuz yazılı kültürel mirasın zenginliğini ortaya koyan kıymetli bir örnektir. (Tıpkı Basım Serisi: *Kitâbü'l-Haşâiş Fî't-Tıb*, t.y)

Görsel 14: Dioscorides *De Materia Medica* İspanya 12. 13. yüzyıl, Kitap iç sayfa resimlemeleri, (Cluny Museum, erişim tarihi: 26.01.22)

Edebi konulu eserlerde ise; *Kelile ve Dimne* 13. yüzyılının en önemli yazmalardan biri olmakla beraber içeriği hayvan masallarından oluşmaktadır. Eserin orijinali ise, M.S. 4. yüzyılda Hindistan Vişnu mezhebine bağlı bir Brahman rahibi olan Beydeba eliyle kaleme alınmıştır. Eser 570 civarında Süryaniceye ve 750 de İbnül Mukaffa tarafından Arapçaya çevrildi (İnal, 1995, s. 37). *Kelile* ile *Dimne* eseri fabl türünün ilk ve en önemli örneklerinden biridir. Eser siyasetten erdeme kadar birçok farklı konuyu içerisinde barındırmıştır.

Kelile ve Dimne, nükteli bir anlatım tarzıyla devlet yöneticilerine çok önemli öğütler vermektedir. İyi bir devlet yöneticisinin halkına nasıl davranması gerektiği *Kelile ve Dimne*'de bazı hayvan masalları aracılığıyla ortaya konmuştur. Hint kaynaklı bir eser olan *Kelile ve Dimne*'nin Hint dili olan Sanskritçe'deki asıl adı, *Karataka Damanaka*'dır. Eser, Fars diline çevrilirken

isim değişikliğine uğramıştır. Sanskritçe orijinalinde eserin baş kahramanları olan Karataka Damanaka (kardeş olan iki çakalın isimleri) Farsça'ya tercüme edilirken “Kelile ve Dimne” olarak telaffuz edilmiş, kitap da Fars diline Kelile ve Dimne adıyla tercüme edilmiştir. Bu eser, daha sonra tüm İslâm ve dünya edebiyatlarına da aynı isimle intikal etmiştir (Kalyon, 2004, s. 227-237).

Görsel 15: Kelile ve Dimne'nin 1310'lu yıllarda kaydedilen Arapça manüskriptlerinden bir minyatür. (Bavyera Devlet Kütüphanesi, Münih, erişim tarihi: 26.01.22)

Eser adını ilk bölümündeki bir hikâyenin kahramanı olan iki çakaldan almıştır; “doğrunun ve dürüstlüğün” simgesi “Kelile” ile “yanlışın ve yalanın” simgesi “Dimne”. Kelile ve Dimne, Hint Edebiyatında Pançatantra “beş kitap” anlamına gelen masal serisinde yer alan masal kitaplarından biridir (İpek, 2012, s. 84). Yaklaşık olarak 15 bölümden oluşan Kelile ve Dimne kendisinden sonra yazılan fabl türü eserlere önemli bir kaynak niteliğindedir.

“Bu dönemde resimleme sanatının ilk örneklerinden bir diğeri ise; 13. yüzyılda, Konya’da Hoylu Muhammed bin Abdülmümin tarafından resimlenen Varaka ve Gülşah isimli kitap bu dalda Türkler tarafından Anadolu’da yapıldığı bilinen ilk resimli kitaptır” (Kara, 2004, s. 186).

Orta Çağ Fransız edebiyatında Floris and Blancheflour ismiyle bilinen ve sonra Yusuf-i Meddah tarafından tekrar yazılan Varka ve Gülşah adlı resimli el yazması kitabı Peygamberler dönemi zamanında Arap kabileleri arasında geçen bir aşk hikayesini anlatmaktadır. El yazması olarak 70 yaprak olup içerisinde yaklaşık 71 adet

minyatür bulunmaktadır. Uygur minyatürlerinden sonra böyle bir kitabın çıkmasıyla minyatürün Türk kökeniyle olan bağlantısı daha da güçlenmiştir.

Yapılan betimlemelerde bezemeci bir anlayış doğrultusunda tasvir edilen Varka ve Gülşah el yazması kitabının bu sayfasında Varka ve Gülşah'ın veda sahnesini görmekteyiz. (Görsek 16) Kompozisyonda ortada bir ağaç ve ağacın gölgesinde Varka ve Gülşah yer almaktadır. Abartılı ve canlı renkler kullanılarak görsel unsurların ön plana çıkması hedeflenmiştir.

Görsel 16: Varka ve Gülşah'ın minyatürü

(<https://www.sanatinyolculugu.com/varka-ve-gulsah-mesnevisi/>, erişim tarihi: 4.5.21)

Görsel 17: Nasreddin Sivasî, Tezkere, 1271-72. Fransa Ulusal Ktp., Persan 174.

(<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8410888f/f17.item>, erişim tarihi: 26.01.22)

Anadolu Selçuklularından günümüze ulaşan son minyatürlü yazma Nasreddin Sivasî'nin Tezkere'sidir. Eser üç bölümden oluşur: İlk bölümü

astroloji ve sihirle ilgilidir. Daka'ik ü'l- Haka'ik adlı ikinci bölüm 1271'de Aksarayda yazılmıştır. Eserin 1272'de Kayseri'de yazılmış üçüncü bölümüyse Mu'nis ü'l Havaid adını taşır ve Selçuklu sultanı III. Gıyaseddin Keyhüsrev'e ithaf edilmiştir. Tasvirlerinin ikonografyasında İç Asya etkileri görülürken, form diliyle Bizans sanatına yakınlık gösteren minyatürlere sahip olması bu eseri ilginç kılar (Mahir, 2017, s. 35).

- **Osmanlı Döneminde Türk Resimleme Sanatı**

Osmanlılar devrinden, ancak Fâtih Sultan Mehmet zamanından itibaren olan eserler günümüze intikal edebilmiştir. Osmanlı devri Türk minyatür sanatı, bugün Batı sanat çevrelerince pek teferruatlı olarak bilinmemektedir. İstanbul'un fethinden sonra, bütün güzel sanat kollarında olduğu gibi, minyatür sanatı da Fatih'in kolu kanadı altında himaye ve gelişme imkânı bulmuştur (Binark, 1978, s. 276-277). "Osmanlı-Türk minyatürünün büyük ölçüde gelişmesi, yazmaların birbirinden güzel minyatürlerle süslenmesi, Fatih Mehmet'in İstanbul'u alışından sonra başlar. Hiçbir gelişim, daha önceki çalışmalara dayanmadan gerçekleştiremeyeceğine göre, Osmanlıların Beylik devrinde de bir resim sanatının varlığını kabul etmek yerinde olur" (Yetkin, 1984, s. 203).

Görsel 18: *Gentile Bellini, Fatih Sultan Mehmet'in Portresi, 70x52 cm, (National Gallery, Londra, 1480, erişim tarihi: 5.5.21)*

Osmanlı dönemi Türk Resimleme sanatı Fatih'in Saltanatı (1451-1481) zamanlarında başlamıştır. İstanbul'un da merkez oluşu ile birlikte bilim ve sanat alanında da Fatih sayesinde yükseliş olmuştur. Bu devirde ise İstanbul'a davet edilen

Gentine Bellini adındaki İtalyan ressam, Fatih'in portresi ile ona ait bir madalyon yapmıştır, bunların da dışında ise saraydaki bazı odaların duvarlarını resimlemiştir. Fatih'in resimleme sanatı adı altında attığı bu adımlar sadece saray duvarları arasında kalmıştır.

“Bu dönemde Bursalı Sinan Bey gibi bazı Türk sanatçıların (ressam) İtalya'ya gönderildiği de bilinmektedir. Ancak Fatih devrinden, eser vermiş başka ressam bilinmemektedir. Türk resim sanatı, Fatih'in bütün yenilik çabalarına rağmen, eski geleneğine bağlı kalmış ve bu yolda gelişerek en güzel eserlerini vermiştir” (Yetkin, 1984, s. 203). “Osmanlı-Türk minyatüründe portre resmi, tarihî konular, saray hayatı, muharebe ve muhasaralara ait sahneler ele alınmıştır. Osmanlı minyatürünün en belli başlı özelliği, tarihî konulu kitapların resimlendirilmesi olmuştur” (Binark, 1978, s. 278).

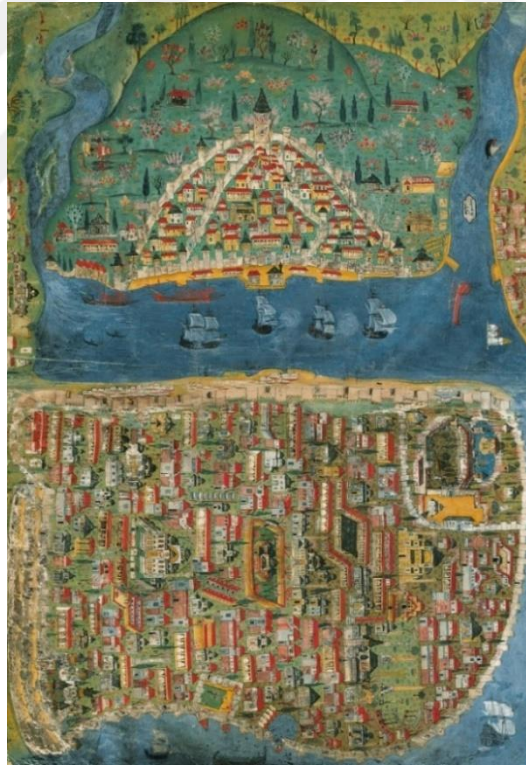
Osmanlı devri minyatür eserlerinde, konular üç adet olarak ele alınabilir. Bunlar, edebiyat, tarih ve din alanı şeklinde ele alınmaktadır. Bu eserlerin bir kısmı sultanların yaşamını, bir bölümü fetih ve seferleri, bir kısmı da Türk bilginleri ile bilgelerinin hayatlarına aittir. Konu olarak bunlara, bir devrin yaşayış şeklini gösteren, sünnet düğünleri için yapılan eğlenceleri de eklemek gerekir (Yetkin, 1984, s. 204).

Fatih Sultan Mehmet dönemi sonrasında da 16.yüzyılda III. Murat döneminde de belirli bir olgunluğa erişen Türk minyatürü Kanuni Sultan Süleyman döneminde hızlı bir yükselişe geçmiştir. Bu gelişme ile birlikte ülkeye İran ve Türkmenistan'da birçok ressam gelmiş ve sarayda da nakkaşhane-i rum ve nakkaşhane-i acem kurulmuştur.

Kırk altı yıl süren Kanuni Sultan Süleyman dönemi Osmanlı İmparatorluğu'nun sanat ve bilim alanında en yüksek düzeye ulaştığı çağ olarak bilinir ve bu döneme ait pek çok eser günümüze kadar gelir. Kanuni Sultan Süleyman'ın ilk yıllarında başlayan bu parlak gelişme sonunda Osmanlı minyatürcülüğü en parlak dönemini yaşamış ve pek çok nakkaş tarihe imzasını bu dönemde atmıştır. Bu döneme imzasını atmış en önemli nakkaş ise Matrakçı Nasuh'tur (Elmas, t.y. s. 250). 16.yy. önemli bilim ve sanat adamlarından olan Matrakçı Nasuh Saraybosna'da doğmuştur. Osmanlı

Padişahlarından II. Beyazıt döneminde (1481-1512) Enderun'da eğitim görmüştür. Geometri ile matematik alanlarındaki başarısı onu önemli bir bilim adamı yaptığı gibi, minyatür alanındaki başarısı da Türk resminin öncülü yapmıştır. Öncü avangart sanatçı olarak kabul görmesinin en önemli nedeni Matrakçı Nasuh'un minyatür özelliklerini, haritacılık anlayışı ile birleştirirken, resimsel bir üslup geliştirmesidir (Ay, 2016, s.62).

Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde konusu tarih olan eserleri yazıp bunları bizzat resimleyen Matrakçı Nasuh, Osmanlı minyatüründe *Topografik Ressamlık* adı verilen yeni bir tasvir türünün yatarıcısı sayılır. Nasuh bazı tasvirleri için *portolon* denilen Avrupa deniz haritalarındaki kent betimlemelerinin biçim dilini örnek almışsa da menzilleri, fethedilen kentleri, kale ve limanları kendine özgü bir form diliyle resmetmiştir: O, farklı bakış açılarından elde edilmiş görüntüleri yan yana getirerek şematik ve figürsüz manzaralar yapmıştır. (Mahir, 2017, s.53)

Görsel 19: Matrakçı Nasuh'un 1537'de yayımlanan *İstanbul minyatürü*,
(https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Matrak%C3%A7%C4%B1_Nasuh_-_%C4%B0stanbul.jpg erişim tarihi: 5.5.21)

Osmanlı tarihini konu olan eserlerini resimlerken, figürsüz manzaralar veya kuşbaşı topografik tasvirler olarak tanımlanabilecek yepyeni bir üslup yaratan büyük

bir sanatçıdır. Süleymanname adlı kitabının üç ayrı nüshasında 1520-1537, 1543-1551 ve 1542-1543 arasında yaşanan önemli olayları resmetmiştir. Kanuni'nin 1534 Irak seferini Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleyman Han'da, 1538 Karaboğdan seferini de Fetihname-i Karaboğdan konu etmiştir (Kızılsağak, 2014, s. 165).

Matrakçı nasuh'un tasvirlerinde yüzde yüz gerçeğe uygunluktan çok resimlenen kentin karakteristik özelliklerini vermeye yönelerek farklı yapı tiplerini, farklı farklı bakış açılarından bakarak yan yana getirmiştir. Onun kent tasvirlerinde bütün ayrıntılar yok olmuş ve en önemli formlar geometrik motifleri dönüşerek derinliği olmayan bir yüzeye halı desenleri gibi aktarılmıştır. Ayrıca eserin genel kurgusundaki bütünle uygun olarak, kent tasvirlerinin tümünde yer verilen su yolları, toprak yollar, coğrafi öğeler gibi bağlantı motifleri aracılığıyla sefer yolculuğunun devamlılığının izleyici tarafından algılanması da sağlanmıştır. Figürsüz olan bu kent tasvirleri, renkli bitki örtüsü ve tepeleriyle Osmanlı minyatürünün ilk manzara denemeleri olarak değerlendirilir (Mahir, 2017, s. 163).

Görsel 20: Matrakçı Nasuh, Tebriz şehrine ait kent tasviri örneği, (<https://www.art-his.com/matrakci-nasuhun-kent-mimarisine-bakan-tasvirleri/> erişim tarihi: 25.09.2021)

“1530- 1545 yılları arasında yaptığı resimlerle Nasuh, topografik manzaralara gözü büyüleyen bir düzen vermiş, yazıyla anlatamadıkları fırçasıyla görsel dile aktarmış, İslam’da salt manzara ressamlığında çığır açmış, kentlerin 16. yüzyıldaki

durumlarını sanki fotoğraf çeker gibi belgelenmiştir” (Tanındı, 1996). Matrakçı Nasuh’un tasvirlerinde kentlerin su yolları, meydanları ve harabeleri gibi görülmeye değer bütün yerleri bilimsel bir nesnellikle resmedilmiştir. Kent tasvirleri, daha sonra resimlendirilecek tarihi konulu birçok eserde, kimi zaman tam sayfa halinde kimi zamanda kompozisyonun bir bölümünü kaplayacak şekilde ve topografik görüntülerini koruyarak tekrarlanmıştır (Mahir, 2017, s. 53).

Minyatür sanatında yaygın olarak işlenen konular ise; edebi, tarihi, ilmi konulardır. Osmanlı İmparatorluğu’nun seferlerini, yaşam tarzlarını ve eğlencelerini aktaran resimli yazmalar, diğer İslam ülkelerindeki yapılan örneklerden ayrı olarak son derece gerçekçi bir üslupla işlemişlerdir. Bu özelliği ile Türk minyatürleri, bizlere yapıldığı dönemin gelenek ve göreneklerini, örf ve adetlerini, giyim tarzlarının ne olduğuna kadar birçok konuda bilgi sahibi olmamıza da kaynaklık etmesi ile, bu eserler tarihi birer belge olarak da nitelendirilebilir. Görsel sanat açısından zenginliği ile birlikte, İslam kitap sanatında da ayrıcalıklı bir konumda olan Osmanlı minyatürleri, sosyoloji, tarih, kültür tarihi ve diğer disiplinlerde yapılan birçok araştırmada faydalanan görsel belgeleri oluşturmalarının beraberinde, Cumhuriyet sonrası Türk resmine de ilham vererek ayrıca değer kazanmıştır (“Türkiye Kültür Portalı”, 2021).

Tarihsel kökenleri antik Mısır’a kadar uzanan ancak MS 2.yüzyılda Mâni dinine mensup sanatçılar tarafından Orta Asya’da yayılan minyatürler, Türk ve İslam minyatür sanatının da kaynağını oluşturmuştur. Yunan, Roma ve Bizans’ın elyazması kitaplarının da minyatürlerle süslendiği görülür. Hristiyanlık yayılınca minyatür özellikle elyazması İncilleri süslemeye başlamıştır. Batı’da minyatürün gelişmesi ise 8.yüzyılın sonlarına denk düşer. Baskı makinesinin bulunuşuna kadar Avrupa’da çok güzel ve görkemli minyatürler yapılmıştır. Bu dönemden sonra ise minyatür daha çok madalyonların üzerine portre yapmak için kullanılmıştır. 17. yüzyıldan itibaren fildişi üzerine yapılan minyatürler çoğalmıştır. Sonraları gelişen başka modern resim teknikleriyle birlikte minyatür sanatına karşı olan ilgi azaldı ancak bazı sanatçı çevrelerinde geleneksel bir sanat olarak varlığını sürdürmüştür (Kızılşafak, 2014, s. 163-164).

2.4. İLLÜSTRASYON TÜRLERİ

“Başlık, slogan ya da metin gibi sözel unsurları görsel olarak betimleyen ya da yorumlayan bütün unsurlara genel olarak "illüstrasyon" adı verilir. İllüstrasyonların hazırlanmasında geleneksel çizim ve boyama malzemelerinin yanı sıra, fotoğraf, kolaj ve bilgisayar tekniklerinden de yararlanılmaktadır” (Becer, 2015, s. 210). Bu araştırma çalışmasında illüstrasyonlar; reklam illüstrasyonu, basın yayın illüstrasyonu (editorial illüstrasyon), bilimsel ve teknik illüstrasyonlar, kültürel illüstrasyonlar, moda illüstrasyonları ve bilgi grafiği illüstrasyonları olarak altı başlık altında toplanmış olup bazı türlerde kendi içlerinde sınıflandırma sağlanılmıştır.

2.4.1. Reklam İllüstrasyonları

“Bir ürün ya da hizmeti tanıtmak, hedef kitlede satın alma davranışı oluşturmak için yapılan illüstrasyonlara reklam illüstrasyonu denir” (Erarslan, 2019, s. 17). “Bir ürün ya da hizmeti tanıtmak amacıyla yapılan bu tür çalışmalarda ayrıntı ön plandadır. Sinema, tiyatro ve konser afişleri, kaset ve cd kapakları, turistik ilanlar, besin ambalajları, basın ilanları, takvimler, tebrik kartları, çıkartma ve etiketler; reklam illüstrasyonlarının uygulama alanları arasındadır” (Becer, 2015, s. 210). Reklam illüstrasyonu bir ürünü veya hizmeti hedef kitleye tanıtarak, izleme, takip ettirme ve satın almaya teşvik etme gibi davranışların oluşumunu sağlar. Reklam illüstrasyonları, gözün erişebildiği her alana hitap eder. TV’lerde, gıda ambalajlarında, internet ortamında ve açık hava alanlarında vb. çeşitli alanlarda kullanımı mevcuttur.

“1929’dan sonra reklam resimlerine karşı yeni bir tavır ortaya çıktı. Etkili illüstrasyonun değerli bir reklam aracı olduğunun anlaşılmasıyla yeni nesil ticari sanatçılar doğdu” (Gallup, 1939, s. 52). 20. yüzyılda illüstrasyon neredeyse her şeyin merkezinde yer almaktaydı. Bu süreçte muhtemelen reklam endüstrisi için görsel olarak en çekici ve bir illüstratör için en heyecan verici günlerdi. The New York Times’ın yazarı ve eski Sanat Direktörü Steven Heller’in sözleriyle ifade ettiği gibi “Reklamcılık ürün mitolojisini teşvik etti ve estetik idealleri zorladı” (Graetzer, 2011, s.4).

Görsel 21: Erol Güneş (Burger King) (<http://www.erolgunes.net/reklamevi-burger-king-whoper-alo-.html?x=1&y=1&sayfa=5#>, erişim Tarihi: 09.04.21)

Erol Güneş’in yapmış olduğu çalışmaya ait görselde aktarılmak istenen, (Görsel 21) burgeriniz bir telefonla kapınıza kadar geliyor mesajı ile insanlara markayı tercih etmeleri yönünde bir algı yaratmaya çalışmıştır. Özellikle yiyecek sektörüne ait reklamlarda kullanılan ürünün veya yiyeceğin nasıl görüldüğü önemlidir. Yapılmış olan reklam belki tok olan insanı aç hissettirebilecek dereceye getirebilir. Bu durum da reklamın ne kadar yerine ulaştığının da bir göstergesi olabilir. Eğer yapılan reklam kendini tam olarak ifade edemez ise, ticari satış süreci zarar görecektir. Reklam illüstrasyonların da doğru reklam markaya müşteri kazandırırken yanlış aktarılan reklam tam tersi bir etki yaratabilir.

“Bir reklam eğlenceli olabilir ancak tüketici ile asla dalga geçmez ve onlara gülmez. Reklam tüketiciler için görsel olarak çekici olabilir ve reklam ajansları, müşteri için farklı görsel imajlar yaratmaları için mümkün olduğunca çok sayıda yetenekli sanatçıyı da işe almalıdır” (Graetzer, 2011, s. 4). Güçlü bir reklam kampanyası kendisini ve ürününü halkının bilinçaltına çekmeyi hedefler. Ürün için anında tanınabilir hale gelen marka bilinirliği, ürün kişiliği yaratan bir fikir veya imaj sunmaya çalışır. Reklam, marka \ ürün tanınırlığı arayışında bir dizi medyayı kullanır. “Açık hava medyası” olarak adlandırılan, reklam panoları, otobüs yanları ve posterler yayın medyası olarak bilinen TV ve sinema reklamlarına kadar, kapsam sonsuz ve bir reklam kampanyası üzerinde çalışan illüstratör için bu kapsamın etkisi çok büyük olabilir (Zeegen, 2005, s. 100).

Reklam dünyası, saf ticarileşme ile en çok ilişkilendirilen bağlamsal bir alandır. Aynı zamanda en çok ön görülen ve yönlendirilen illüstrasyon uygulamasıdır. Profesyonel anlamda, özellikle müşteri ve markanın yüksek bir profil statüsüne sahip olması durumunda, illüstratör için potansiyel olarak en yüksek ücretleri sağlayabilirler (Male, 2007, s. 164-165). Tarihsel bağlamda fotoğrafçılık, reklamcılıkta kullanılan figüratif gerçekliğin çoğunun yerini almıştır. Günümüzde dergi sayfalarına ve yol kenarındaki reklam panolarına hâkim olan çizim değil fotoğraftır. Bu durum illüstratörlere çok daha zorlayıcı bir rol sundu hem yorumlayıcı olmak hem de fotoğraf gibi bir konunun veya fikrin “dokusunu” ileterek konunun yalnızca “yüzeyini” sunma görevi yüklenmiştir (Male, 2007, s. 54).

Reklam illüstrasyonlarının verdiği mesajlar oldukça çeşitlidir. Dünyamızda kaçak avlanmayla öldürülen, türü tehlikede olan ve özellikle tekstil sektöründe kullanılmak üzere birçok hayvan öldürülmektedir. Bu duruma yönelik WWF’nin yaptığı “Birini durdurun. Hepsini durdurun” reklam kampanyasındaki verdiği mesaj hayvan haklarına yönelik olup, toplumda farkındalık yaratma amaçlanmıştır. İllüstratör burada; ana fikrin dokusunu iletme ve yüzeyini sunma konusunda başarılı bir bakış açısı yakalamıştır.

Görsel 22: WWF reklam kampanyası (Kampanya Adı: Birini Durdurun. Hepsini Durdurun.) Çizer: Illusion, Bangkok (<https://www.illusion.co.th/stop-them-all>, erişim Tarihi: 09.04.21)

İkna etmenin gücü küçümsenmemeli ve illüstrasyonlar yıllar boyunca bu kurala muazzam bir katkıda bulunmuştur. Reklam illüstrasyonu veya “ticari sanat” ilk olarak gazetelerde siyah-beyaz çizimler olarak ortaya çıktı ve esas olarak ev ürünleri, banyo malzemeleri ve modanın gurur verici görsel temsilleri olarak kullanıldı. Bugün, eğer illüstrasyon bir kampanyanın parçası olarak seçilirse, doğası ne olursa olsun, amaç marka bilinirliğinin ve farkındalığının toplumun bilinçaltına damgalanmasına yardımcı olmak olacaktır. Öyle ki bu emrin gücü, illüstrasyonun sadece ürün kimliği ve ikna etmede etkili olmakla kalmayıp, aynı zamanda büyük bir kültürel zafere de katkıda bulunduğu örnekler vardır (Male, 2007, s. 168).

Bu duruma bağlı kalınarak, sanat ve kültürle bağlantısı olan estetik duyarlı ve ürünün satışına yönelik tasarımlar oluşturulabilir. İllüstratörün görevi burada hedef kitleye hitap edecek işler ortaya koyarak, yapılan tasarımın özgünlüğünün korunmasını sağlamaya çalışmasıdır.

Bu bağlamsal alanda kullanılan tüm illüstrasyonlar promosyon ve satışla ilgili olumlu mesajların doğrudan ve başarılı bir şekilde aktarılmasına özgü olmalıdır. Alan Male’in dediği gibi “Prima donnalar gibi davranan” illüstratörler için reklamda yer olmadığını söylemek mümkündür. Kişi, uygun bir kültürel duyarlılık ve karmaşıklık düzeyi sağlayan bir mesajı, tamamlayıcı nitelikte olan hedef kitleye aktarmaktadır (Male, 2007, s. 170). Alan Male; illüstratörlerin tasarım özgünlüğünün sınırından da bahsederek, onların yaratıcılıklarında da sınır tanımamasını vurgulamıştır. Tasarımcıların bunlara ek olarak kendilerini hiyerarşik bir düzen içersinde üstün görmemelerini vurgulamıştır. Reklam kampanyalarında yapılan illüstrasyonların, hedef kitleyle iletişimi açısından hem kitleye yönelik olması hem de yaratıcı sanatsal bir yönünün olmasının gerektiğine değinilebilir.

National Geographic Channel’in yapmış olduğu bu çalışma ise açık hava reklamcılığına birer örnek niteliğindedir. (Görsel 23) Özellikle açık hava reklamcılığında “gerilla pazarlama” yönteminin uygulandığı gözlenebilir. Gerilla pazarlama yöntemi ise; alışılmamış pazarlama tekniklerini kullanarak maksimum sonuç elde etme amacı ile yapılan bir reklam stratejisidir.

Görsel 23: *National Geographic Channel (Yürüyen Merdiven Reklamı)*
([National Geographic Channel](#), erişim tarihi: 09.04.21)

Klasik iletişim hedeflerine ulaşmak için klasik olmayan pazarlama yöntemleri olarak kısaca tanımlanabilen gerilla pazarlama günümüzün rekabetçi koşullarında uygun ve çekici bir alternatif olarak işletmelerin ilgisini çekmektedir. Klasik olmayan yöntemlerle tüketiciyi şaşırtmayı ve deneyim yaşatmayı, bu sayede de tüketici üzerinde bir etki bırakmayı başarmaktadır. Gerilla pazarlaması özellikle küçük ölçekli işletmelerin var olan olanakları dâhilinde pazarlama iletişimi çalışmaları yapabilmeleri için ortaya atılan bir teknik iken, büyük ölçekli işletmelerin de bu faaliyetlere yer vermeleri ile birlikte reklam ajanslarının da sunduğu öneri ve hizmetler arasına girmiştir. Bunun sonucunda da günümüzde birçok gerilla pazarlama uygulaması, reklam ajanslarının reklam verenleri yönlendirmeleri sonucunda hayata geçmektedir. Gerilla pazarlama stratejisi, reklam ajanslarının reklam verenlerine sunabilecekleri bir farklılaşma aracı olarak değer kazanmaktadır (Dahan ve Levi, 2012, s.38,43).

2.4.2. Basın Yayın İllüstrasyonları (Editorial İllüstrasyonlar)

“Editorial illüstrasyonun özü görsel yorumdur. Medya endüstrisi, sayısız tema ve konuyu kapsayan son derece çeşitli bir alandır. Editorial illüstrasyonun temsilcisi olan ve komisyon veren sektörü incelemek için önce gazete dünyasını incelemelisiniz.

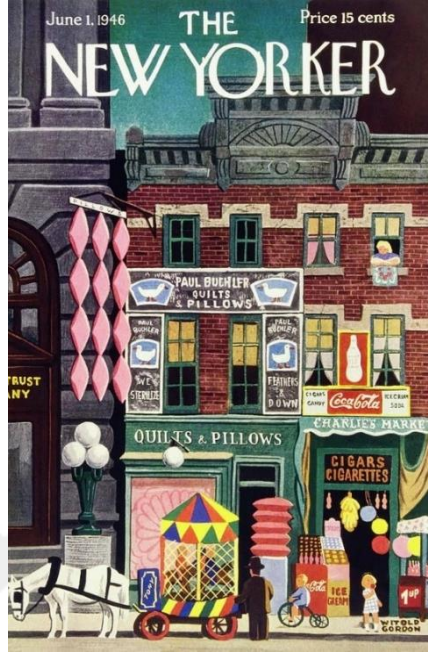
Pek çok gazete ve magazin dergisi belirli konulara düzenli olarak genellikle haftalık olarak eşlik eden “renk takviyeleri” dergiler yayınlar” (Male, 2007, s. 118).

Editoryal illüstrasyon denildiğinde, bir yayımda metinle var olan, onu açıklayan ve anlamlandıran bir illüstrasyon türü anlaşılmaktadır. Gazeteler, dergiler ya da kitaplar gibi basılı metinlerin okunmasını ve anlaşılmasını kolaylaştıran bu görsel betimleme alanı, gerçekçi yaklaşımlardan absürt yorumlamalara hatta karikatürlere uzanan geniş bir yelpazeyi oluşturmaktadır. Editoryal illüstrasyonda olmazsa olmazlardan biri, konuyu çabuk kavrayıp hızlı çalışmaktır. Belli bir yayım periyodunda basılması gereken işler için zaman yönetimi oldukça önemli bir konudur. Editoryal illüstrasyon, rafine bir süzgeçten geçmiş yorumu gerektirir. Dolayısıyla olaylar ve olgular arasında kavramsal bir bağlantı kurulmalıdır. Fotoğraflar, çizimler sırasında referans olarak kullanılabilir, bire bir fotoğraftan illüstrasyon üretilmesi pek tercih edilen bir durum değildir. Daha çok çizerin görsel yorumunu da yansıtan, zaman zamanda metaforlar içeren çizimler, bu alan için uygun olmaktadır (Dağ, Basın Yayın İllüstrasyonu, 2011, s. 264).

Basın yayım illüstrasyonlarında tasarımda genel olarak yorum aktarımının sağlanması önemlidir. Editoryal illüstrasyonda özellikle bu amaç doğrultusunda işler çıkartılması beklenir. Tasarımsal süreçte herhangi bir yorum katılmadan sadece fotoğraf kullanarak gerçekte var olan gösterilir. İllüstratörlerin de amacı bu sektörde bu algıyı az da olsa kırabilme düşüncesidir. Tamamen fotoğraf üzerine kurulu bir editoryal düzenin bir süre sonra tek düze düşebileceğinden dolayı, illüstratörlere ihtiyaç söz konusudur denilebilir. Basın yayım alanında illüstrasyon kullanımına yönelik tasarımlar gözlemlenmiştir, bununla beraber gazete tasarım düzenlemelerindeki kullanımların yeterli düzeye gelmediği söylenebilir. Türkiye’de basılan gazetelerin tasarım düzeninde genel olarak fotoğraf ağırlıklı editoryal bir yerleşim söz konusudur.

1925 yılında Harold Ross tarafından kurulan The New Yorker dergisi, dünyanın en çok bilinen ve takip edilen dergilerden biri olmuştur. Özellikle dergi kapaklarındaki illüstrasyon kullanımı yıllara meydan okurcasına devam etmiştir. Diğer yıllarda da

olduğu gibi 1946 yılına ait olan dergi kapağı illüstrasyonu, dönemin yaşam tarzını hem çizim tekniğiyle hem de kullanılan renklerle dile getirmiştir. (Görsel 24)

Görsel 24: *The New Yorker Dergisi Kapağı (1.06.1946)*, (Conde Nast Store’ dan alınmıştır, erişim tarihi: 10.04.21)

“Bir gazete ekinin veya derginin editörü için illüstrasyon kullanmak gerçekten mantıklı bir harekettir. Bir görüntüyü gerçek olarak sunmak için kullanılan fotoğrafçılıkla, kişisel bir bakış açısını veya fikri belirtmek için de illüstrasyon uygulanabilir” (Zeegen, 2005, s. 88).

Dergiler ve gazeteler için editoryal çalışma, birçok illüstratörün can damarındır, yeni yaklaşımları ve çalışma yöntemlerini sergilemek için eşsiz fırsatlar sağlar diyen Zeegen, Autumn Whitehurst’a şöyle sormuştur. Endüstrinin bu yönüyle ilgili görüşünüz nedir ve editoryal illüstrasyon sizin için neden önemli? Autumn: Editoryal çalışma genellikle bir illüstratörün oyun alanıdır. Reklamcılık işi kadar hiçbir yere ödeme yapmasa da onu geliştirdiğim yer olarak görüyorum. Müşteriler yaklaşımınızı tanımlama konusunda daha az eğilimlidir, bu nedenle kendinizi gerçekten yeni bir alana itmek için harika bir fırsat (Zeegen, 2005, s. 90).

“Editoryal illüstrasyonlar, genellikle düşük ücretler ve kısıtlı çalışma süreleri içeren siparişleri karşılama durumundadır. Ancak, bir yayında sürekli bir köşe ya da

sütun edinmek, illüstratöre yeni teknikler deneme ve geniş bir kitleye hitap edebilme imkânı sunar” (Wigan, 2012, s. 82).

Görsel 25: Aubrey Beardsley, *The Stüdyo Cilt 1 Kapağı* (1893) *Art Nouveau (Modern) Dönemi*. (Wikiart Visual Art Encyclopedia, erişim tarihi: 10.04.21)

Editoryal illüstrasyonun tarihsel olarak geçmişi oldukça uzun yıllara dayanmaktadır. Tasarımcıların tasarımlarını toplu bir düzen içinde çalışma ortamı buldukları kitaplar bu dönemlerde oldukça önemli bir yere sahip olduğu söylenilebilir. The Studio dergisinin 1893 yılında ilk kapağını çalışarak dönemin yeni illüstratörleri arasına katılan Aubrey Beardsley'in kapak illüstrasyonu bu duruma örnek olarak gösterilebilir. 1893 yılında kurulan dergi 1964 yılına kadar Londra'da yayımlanan güzel sanatlar ve dekoratif sanatlar dergisiydi. Derginin genel olarak hedefi yeni tasarımcıları ve çalışmalarını sektöre tanıtmaktır.

İllüstratörler için ilk gerçek çalışma ortamı kitaptır diyebiliriz. Yazı dili ile resimli imge arasındaki ilişki yapılan çalışmalarda özel tutulurdu. Süreç 7. ve 9. yüzyıllar arasında oluşturulan tezhipli dizi el yazmalarıyla başladı ve 1455'te baskının doğmasıyla da devam etti. Fotoğraf makinesinin ve fotoğrafın 1839'da icat edilmesine

kadar illüstrasyon basılı görüntülerin alınabileceği tek formdu. Fotoğrafik görüntünün kullanımı arttığından beri illüstrasyonun popüleritesi düşmektedir. Şu anda yayıncılık içinde illüstratörlerin çalışmalarına en duyarlı sektörler, çocuk kitapları, kurgu hikayeleri ve bazende teknik referans kitaplarıdır (Zeegen, 2005, s. 92). Yayın illüstrasyonlarının bazı olumsuz yanları vardır, kısıtlı sürede birçok iş çıkartma durumunun söz konusu olması bu duruma örnektir. Bu süreçte pratik olmaya ve kendimizi geliştirmeye yönelik birçok imkân elde edebiliriz.

“Editoryal illüstrasyonun bulunduğu düzlem, metnin bulunabileceği düzlemle aynıdır. Metin ile bulunduğu düzlem, basılı ve elektronik her türlü yayın ortamıdır. Editoryal illüstrasyon, yer almadığı düzlemde, metinden bağımsız olarak da bulunabilmektedir” (Gönüllü, 2016).

2.4.2.1. Çocuk Kitabı İllüstrasyonları

Çocuk kitabı illüstrasyonlarında, tasarım dili olarak çok sade, anlaşılır olmanın yanında, oldukça detaylar barındıran gerçekçi çizimlere kadar geniş bir teknik çeşitlilikten söz edebiliriz. Burada çocuğun yaşı kitap illüstrasyonlarının tasarım dilini belirleyen önemli bir etkidir denilebilir.

Çocuklara yönelik resimli kitaplar kurgusal ve eğitsel kitaplar olarak iki grupta incelenebilir. Ancak hem kurgusal nitelikler taşıyıp hem de eğitsel olan kitaplar da basılmaktadır. Resimli çocuk kitapları, bir çocuğun dış dünyaya ilişkin karşı karşıya geldiği en önemli etkilerden birini taşır. İllüstrasyon, bir çocuk kitabından yalnızca metni anlatan, metinle var olan bir öge olarak düşünülemez. Kimi zaman illüstrasyonlar bir metnin anlatamadıklarını da tamamlar; özellikle okul öncesi döneme hitap eden çocuk kitaplarında, çocuklar bir yetişkinin kendilerine kitabı okumasının yanı sıra kendileri de resimleri “okur” (Dağ, 2015, s. 50).

Her yıl çok sayıda çocuk kitabı basılıyor ve bu kitapların çoğunda resimler var. Çizimler ister yazarın kendisi tarafından ister kitap sanatçısı tarafından yapılmış olsun, illüstratörün işlevi, hikâyenin önemli yönlerini anlatmaya ve metni genişletmeye yardımcı olmak için grafik sanat formunu kullanmaktır. Bu kural, yazar ve sanatçının

hikâyeyi anlatmak için neredeyse eşit derecede sorumluluk paylaştığı resimli kitaplar için geçerlidir (Cancio, 1970, s. 1).

Sedat Girgin'in illüstrasyonlarını yaptığı dokuz kitaplık bir seri olan Leyla Fonten'den öykülerinden biri olan mutsuz kedi dila öyküsüne ait bir sayfa aşağıda bulunmaktadır. Mutsuz kedi Dila gibi diğer hayvanlarında karakteristik bazı sorunları bulunmaktadır. Tembellik, inatçılık, endişe gibi sorunlar bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Bu sorunların üzerinde durularak bir öykü serisinin oluşturulma amacı; bu problemleri yaşayan çocukların ve hayvanların bu olumsuz özellikleri ile bir bağ kurarak empati kurabilmeleri hedeflenmiştir.

Görsel 26: Sedat Girgin, Leyla Fonten'den Öyküler (Çocuk Kitapları Dizisi) Mutsuz Kedi Dila Öykü Kitabı Bir Sayfası. (<https://sedatgirgin.com/leyla-fontenden-oykueler-childrens-book-series>, erişim Tarihi: 10.04.21)

Çocuk kitabı illüstrasyonlarında kullanılan dil ile metin desteklenirken çocuğunda sıkılmadan okuma alışkanlığı kazanmasına yardımcı olması beklenir. İllüstrasyon ağırlığı az olan kitaplar çocuklar için oldukça sıkıcı olabilir. Çünkü resimler neredeyse her zaman metinden daha etkileyicidir. Günümüzde hala popülerliğini sürdüren pek çok klasikler hafızalarda resimleriyle hatırlanır. İllüstrasyonlar çocuğa geleceğine yönelik planlamalar yapmasına yardım edecek kadar etkilidirler. Başarılı illüstrasyonlarla bezeli, yaratıcı imgelerle donatılmış bir uzay öyküsünden etkilenecek, ileride astronot olmayı hayal eden çocuklar buna örnek olabilir. İllüstrasyonlar çocukların yeni dünya deneyimleri kazanmasına destek sağlamaktadır (Sarı, 2006, s. 75).

Okuyucu metne dayalı bir resimlemeden ziyade aynı zamanda yorum yapabilme şansında yakalayarak görsel iletişimini geliştirebilir. İllüstratör bu bakış açısı altında metnin içeriğini direkt görsele aktarmayarak tekrarlamadan kaçınabilir. Böylelikle metinden de kopmayarak okuyucuya görselide okutabilir. Yapılan illüstrasyonlar yaş kategorisi altında eğitici- öğretici nitelikler sağlamalıdır.

“İllüstrasyon yerine fotoğraf kullanımında hatırlatmayı engellediği gerekçesiyle hatalı olduğu ifade edilir. Çünkü: fotoğraf çok gerçekçi olduğundan detayların hatırlanması oldukça zordur, bununla birlikte çizimler ise yalın ve istenilen yerler abartılarak yapıldıklarından bellekte kalmaları ve hatırlanmaları daha yüksektir” (Sarı, 2006, s. 76).

2.4.3. Bilimsel ve Teknik İllüstrasyonlar

Bilimin oluşumundan sonra insanoğlu, bilimsel ve teknik illüstrasyon ile birlikte bilgiyi aktarmanın ve anlaşılabilirliğini sağlamanın güvenli, kalıcı ve evrensel bir yolunu bulmuştur. Bilimi genişletmenin en etkin yöntemlerinden biri olan bilimsel ve teknik illüstrasyon bilginin kaynağına erişim sağlaması, anlatmayı ve algılamayı kolaylaştırması ve bilginin korunmasını sağlayan önemli araçlardır.

2.4.3.1. Bilimsel İllüstrasyonlar

İnsanlığın doğuşundan beri bilim, illüstrasyonda bilgiyi yaymanın evrensel bir yolunu buldu. Tarihsel olarak ve klasik antik çağlardan bu yana, çizilmiş görüntüler felsefi ve daha sonra doğal bilimsel söylemi kolaylaştırmak için çok önemli bir rol oynamaktadır. Çizimler, bilimsel araştırmalarda etkili ve yararlı araçlardır ve bilimin yayılması için gerekli olduğu kanıtlanmıştır. Bilimin yanısıra illüstrasyon da çalışmanın nesnesini gözlemleme ve tasvir etme biçimini değiştirerek, disiplinler arasındaki sınırları aşarak ve disiplinler arası konuşmalar yoluyla genel düşünme biçimini zenginleştirerek gelişir (Cervino, Correia ve Alcaraz, t.y.).

“Bilimsel illüstrasyon, doğanın işleyişini göstermenin benzersiz ve yaratıcı yoludur. Çizimler, en küçük moleküllerden ve mikroplardan insanlara, bitkilere ve soyu tükenmiş dinozorlara kadar Dünyamızı açıklamaya yardımcı olur. Bilimsel

illüstrasyonlar son derece önemlidir. Anatomi, şekil ve karmaşık süreçler gibi kelimelerle açıklanması zor konuların niteliklerini gösterebilir” (Yomtow, 2015, s. 6).

“Zoooloji, botanik, tıp, böcekbilim, doğal tarih, arkeoloji gibi bilim alanları, bilimsel illüstrasyona sıklıkla başvururlar. Türlerin sınıflandırılması, belirgin özelliklerin vurgulanarak kayda alınması için bilimsel illüstrasyon kullanılır” (Dağ, 2015, s. 55). Bu araştırma çalışmasında bilimsel illüstrasyonlar; doğa bilimleri illüstrasyonları (zoooloji, botanik, entomoloji), tıp illüstrasyonları ve arkeoloji alanı illüstrasyonları olarak üç madde altında ele alınmıştır.

- **Doğa Bilimleri İllüstrasyonları**

Botanik (bitki bilimi), zoooloji (hayvan bilimi) ve entomoloji (böcek bilimi) gibi bilim dalları ile ornitoloji (kuş bilimi), korunmuş böcek organizmaları, bitki fotoğrafçılığı ve natural hayat tutkunları için ideal seçeneklerden biri olan doğa turizmi gibi doğadaki birçok aktivite için en büyük gereksinim, bu canlıların tanınmasını olası kılan arazi rehberleridir. Bu canlılarla ilgili bilgilerden ve resimlerden oluşan klavuzlar olmadan canlıları tanımlamak ve bu faaliyetleri gerçekleştirmek neredeyse olanaksızdır. Birçok canlı cinsinin tanımlanmasını mümkün kılacak nitelikte, görseller çekmek çok zor ve neredeyse imkânsız olduğundan dolayı, bu rehberlerde genellikle profesyonel çizimler tercih edilir (Korkmaz, 2013, s. 20). Böylelikle de bilimsel bir amaç doğrultusunda doğadaki var olan canlıların %100 tanımlanmasını, mümkün kılmak için illüstrasyon tercih edilebilir.

“Doğa bilimleri illüstratörleri, bilimin hizmetindeki sanatçılardır. Bir konuyu doğru bir şekilde tanıtmak için bilimsel olarak bilgilendirilmiş olan illüstratörler, çizimlerinde gözlem, teknik ve estetik beceriler kullanırlar. Bu süreçte de doğruluk ve görsel iletişim oldukça önemlidir. Kelimelerle aktarılamayan şekillerin, anatominin, detayların ve kavramların iletişimi bu tür sanatın özünü oluşturur” (Hodges, 2003, s. 7).

Doğa bilimleri illüstrasyonları ise; zoooloji, botanik ve entomoloji alanı illüstrasyonları olarak ele alınabilir. Her bir alan kendi başına bilgi ve uzmanlık gerektirmektedir. Tür olarak oldukça çeşitli olan bu alanlarda; canlının yapısını,

anatomisini ve yaşam alanına yönelik bilgiler çerçevesinde illüstrasyonlar oluşturulabilir. Zooloji alanında canlıların fiziksel olarak vücut bütünlükleri, belirli ölçütler doğrultusunda işlenilerek illüstrasyonların oluşturulduğu gözlemlenmiştir. Bu duruma yönelik olarak ornitolojik illüstrasyonlar (ornitoloji) ele alınabilir.

Ornitoloji kuşların incelenmesine dayalı bir bilim dalıdır. 18. yüzyıl boyunca illüstratörler dünyanın dört bir yanındaki bütün doğal formları incelemeyi ve sınıflandırmayı amaçlamıştır. Britanya İmparatorluğu'nun genişlemesinin ve 19. yüzyıldaki Sanayi Devrimi'nin de etkisiyle Londra, tüm dünyadaki kuşlar üzerine litografik kitaplar yayınında başı çeken kent haline geldi, bu kitaplar arasında Edward Lear ve John'un Gould'un eserleri vardı. Bu alanın öncülerinden biri de elle renklendirilmiş metal gravürler barındıran etkileyici bir eser olan dört ciltlik büyük boyutlu The Birds Of America'nın (Amerika'nın Kuşları) (1827-1838) kitabının yaratıcısı Amerikalı doğa bilimci John James Audubon'dur. (Wigan, 2012, s. 181)

Görsel 27: John James Audubon, Günümüzde nesli tükenen türlerden biri olan “Carolina Parrot” (Amerika Kuşları'ndan Levha 26)

(<https://www.artdocentprogram.com/audubon-birds-of-america-online/> , erişim tarihi: 10.4.21)

John James Audubon Amerikalı ornitolog, ressam ve doğa bilimcidir. Audubon yaptığı çalışmalarında canlıların birebir gerçek yaşamdaki halini veya ölmüş kuşlara

bakarak çizimlerini oluşturmuştur (Görsel 27). Audubon'un bu anlayışı doğrultusunda çıkardığı illüstrasyonlarda canlıların fiziksel görünümü, anatomik yapısı ve yaşam şartlarına dair birçok fikre sahip olunabilir. Özellikle nesli tükenmekte olan hayvanların illüstrasyonlarının yapılması, gelecekte zooloji alanı için de kaynak niteliğinde işlerin çıkmasına neden olabilir.

“Bu bağlamda illüstrasyonun kullanımı fotoğrafla yarışır. Bununla birlikte, kullanımı açıkça gerekçelendirebilir. Hayvanın fiziksel formunun standart tasvirine ek olarak, illüstratör sahada deneyimleyebileceği gibi hayvanın canlılık duygusunu ve özünü aktarabilir. Bunun tersine, fotoğrafçılık bir hayvanın hayatındaki yalnızca geçici bir anı yakalar” (Male, 2007, s. 108).

Botanik illüstrasyonları ise; bitkilerin tanınmasına ve tanımlanmasına yönelik, ayrı bir uzmanlık gerektiren tarihsel olarakta uzun bir geçmişe sahip olan bir alan niteliğindedir. Wigan'a göre botanik illüstrasyonları; “Bitkilerin tıbbi niteliklerini, yemeye elverişli veya zehirli olup olmadıklarını bulmaya çalışan bitki bilimine katkı bulunmak amacıyla ortaya çıkmıştır. Botanik illüstrasyonları erken 16. yüzyılın el boyaması ot resimleriyle başlayıp, 16. yüzyılda gravürlere ve günümüzde bolca basılan kitaplara kadar gelmiştir” (Wigan, 2012, s. 52).

“Konu içinde daha önemli olanı vurgulamak, gerektiğinde ayıklama, yalınlaştırma ve gerçeklik duygusunu etkilemeyecek abartma yöntemlerine başvurarak bir fotoğraf makinesinden daha fazlasını yapmayı hedeflemektedir” (Becer, 2015, s. 211). “Bitki illüstrasyonu, botanik ana bilim dalında, bitkilerin doğru teşhis edilebilmesi ve daha sonra yapılacak olan bilimsel çalışmalara kaynak olması açısından büyük önem taşır. Bitkilerin ayrıntılı resimleri botanikçilerin en önemli başvuru kaynaklarından biridir. Fotoğrafla sağlanamayacak ayrıntı düzeyi, bu yöntemle ifade edilebilir ve görsel olarak daha etkilidir” (Korkmaz, 2013, s. 91).

Şimdiye kadar buluna en eski botanik resimlerden bazıları, Mısır Karnak'taki Büyük Tuthmasis III. Tapınağı'nda taş kabartmalarla oyulmuş 275 Suriye bitkisinin tasviridir. Bitki formları ayrıca antik çanak çömlek ve fresklerde dekoratif olarak kullanılmıştır. 15. ve 16. yüzyıllarında başkalarında, İtalya'da Leonardo Da Vinci ve

Almanya’da Albrecht Dürer gibi Rönesans sanatçıları, canlı bitkileri dikkatle inceledi ve tasvir etmeye başladı. Leonardo, bitkilerin karakterini, biçimini ve doğal alışkanlığını güzel bir şekilde yakalayan cesur ve güçlü bitki çizimleri için kırmızı tebeşir, kalem ve mürekkep gibi çeşitli araç-gereçler kullandı. Dürer sanatçılara “doğayı özenle incelemelerini tavsiye etti.” Doğanın rehberliğinde olun ve kendinizin daha iyisini yapabileceğinizi düşünerek ondan ayrılmayın. 15. yüzyılda ahşap baskıların Avrupa’ya girmesiyle birlikte ilk basılı bitkiler üretildi. Özgün sanatçıların illüstrasyonlarını kopyalayıp daha sonra basmak bu süreçte mümkün hale geldi (Sherlock, 2004, s. 10).

Görsel 28: *Thutmosis III botanik bahçesinden bir detay,*
(<https://idoc.pub/documents/fundamentos-del-arte-i-34wm808dqw17>, erişim tarihi: 11.4.21)

Thutmosis III botanik bahçesi, Mısır imparatorluğunun faunasını ve özellikle florasını temsil eden bu bahçe 275 adet bitkinin taş rölyef üzerine yapılmış realisttik illüstrasyonlara ev sahipliği yapmaktadır. Burada yapılmış olan illüstrasyonlar geleceğe yönelik birçok alan açısından bilimsel olarak kaynak niteliği taşımaktadır. Özellikle tıbbi amaçlar için kullanılan bitkilerin önemi bu dönemde yaşayan insanlar için oldukça önemlidir diyebiliriz.

Botanik çizim, en azından Firavunlar dönemine kadar uzanmaktadır. Özellikle Orta Çağ’da, bitkilerin genellikle tıbbi amaçlar için kullanıldığı ve insanların zehirli bitkilerden güvenli olduklarını söyleyebilmeleri gerektiğinde geliştirilmiştir. Pek çok bitki ailesi her ikisini de içerir. Örneğin, itüzümü bitki ailesi, zehirli bir bitki olan

Belladonna'yı ve ayrıca domates, biber ve patlıcan gibi yenilebilir yiyecekleri içerir. Kaşifler, karşılaşılan bitkileri kaydetmek için sık sık bir botanik sanatçısını getirdiler. 17. yüzyıl Hollanda'sında, nadir bulunan soğanların ortalama bir kişinin yıllık maaşına eşdeğer satıldığı "Lale Çılgınlığı" sırasında, koleksiyoncular ve yetiştiriciler için her bir çiçeğin benzersiz desenlerini ve hatlarını kaydetmeleri çok önemliydi (Roth, 2019). Sonrasında botanik illüstrasyonun altın çağı Rönesans olmuştur. Özellikle 18. yüzyıl ve 19. yüzyıl başlarında çizilen bitkilerin güzellikleri takdir almaya başlar ve bir sanat formu haline gelir. Bundan dolayı yetenekli sanatçılar bu büyüğü yakalamak için seferber olurlar. Daha sonraki dönemlerde Flaman sanatçı (illüstratör) Pierre Joseph Redoute (1759-1840) kuşkusuz en ünlüsüdür. Botanikçi Charles ile çalıştığı için illüstrasyonlarını daha bilimsel olarak yapmıştır. Gül resimleri ile meşhurdur (Pamuklu, 2014, s. 36-37).

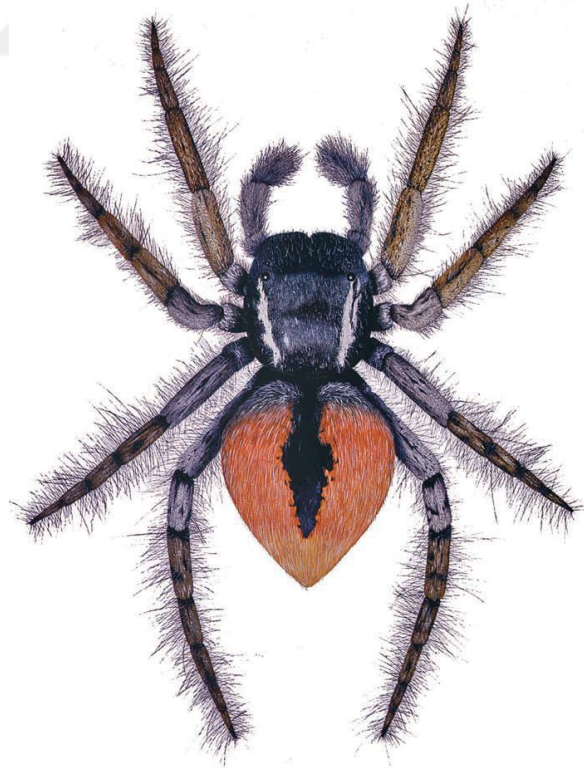
Görsel 29: Pierre Joseph Redoute Çin Gülü, t.y

(<https://www.istanbulsanatevi.com/sanaticilar/soyadi-r/redoute-pierre-joseph/pierre-joseph-redoute-cin-gulu-11804/>, erişim tarihi: 08.06.2022)

Botanik illüstrasyonu alanında işler üretmek istiyorsak, yapacağınız illüstrasyonun sadece doğru ve realist olması çalışmanızı yeterli kılmayabilir, çünkü botanik illüstrasyonunda doğruluktan daha fazlasını vermemiz gerekebilir.

İllüstrasyonu yapan illüstratörün bitkinin temel hikayelerine de hakimiyet sağlaması bu duruma örnektir. Botanik illüstrasyonunda illüstratörün güçlü bir alan bilgisine de sahip olması gerekir. Sadece çizmek yetmeyebilir, çizdiğinin ne olduğunu da anlamak bu alanda oldukça önemlidir denilebilir.

Entomoloji (böcek bilim) böcekleri inceleyen zoolojiye ait bir bilim dalıdır. Bu dalda çalışan uzmanlara entomolog ya da böcek bilimci adı verilmektedir. Hayvanlar aleminin en kalabalık gruplarından olan entomoloji çok zengin bir tür çeşitliliğine sahiptir. Bu alanda yapılan uygulamalar böceklerin yararları ve zararları ile ilgili olup, çeşitli araştırmaların da konusu olmuştur. Böcekler her yerdedir. Öğleden sonra veya akşam yürüyüşü için yürürken kaldırımda koşuştururken bulunabilir. Sıcak bir yaz gecesinde sundurma ışıklarıyla odlup taşan böcekler, canlı bir koro sağlar. Böcekler yaygınlıkları nedeni ile doğa bilimlerini öğretmek için mükemmel fırsatlar sağlar. 300.000'den fazla böcek türü, akla gelebilecek her türlü habitat ve ekosistemde yaşar (Zuehlke, 2018, s. 5).

Görsel 30: Alan Male, *Illustration A Theoretical & Contextual Perspective* kitabının 108. sayfasından alınmıştır.

• Tıp İllüstrasyonları

Canlıların dış ve iç görünüşlerinin anatomik bilgilerini içeren ve tıbbi alanda anlaşılır ve kalıcı olmak amacı ile yapılan görsellere tıbbi illüstrasyon denir.

Tıbbi illüstrasyon bilimin ve grafik sanatının birleşerek tıpta uygulanma alanı bulmasıdır. Tıbbi illüstrasyon yüksek düzeyde eğitilmiş sanatçıların tıbbi çalışma alanı olarak seçmeleri olarak da tanımlanabilir. Tıbbi illüstrasyon eğitimle ilgili konular başta olmak üzere tüm tıp branşlarında etkin olarak kullanılmaktadır. Tıbbi illüstrasyon bize anatomik yapıları, prosedürleri ve patolojik durumları açıkça betimlerken, detaydan uzak gösterilmesi gereken noktalara odaklanmamızı sağlayıp, gereksiz ya da dikkat dağıtan unsurları çizimden çıkarır. Tıbbi illüstratörden çizmesi beklenen olaya yönelik olarak bakış açısının hem bir sanatçı hem de profesyonel bir sağlıkçı gözüyle bakıp anlaşılır, sade ve doğrudan anlatımla bunu hedef kitleye aktarması beklenir (Özdemir, Erler, Hidayetoğlu ve Bölükoğlu, 2003, s. 249).

Tarihsel olarak tıp illüstrasyonları resmin doğuşundan itibaren ortaya çıktığı ve zamanla da yükselen ivme kazandığı düşünülmektedir. “15. ve 16. yüzyılda sanatçılar Da Vinci ve Michelangelo, insanların iç sistemleri ve süreçleri hakkında daha fazla bilgi edinmek için insan bedenlerini parçalara ayırmışlardır. Bu süreçte sanatçılar ve doktorlar anatomik olarak doğru çizimler oluşturmak için birlikte çalıştılar” (Yomtow, 2015, s. 11). Yapılan işlerin hatasız olması açısından insan vücudunun anatomisini bilmek sanatçılar için oldukça önemli bir durum niteliğindedir. Da Vinci ve Michelangelo bu durumun daha da ötesine giderek ölü insanlar üzerinde birtakım araştırmalar ve çizimler yapmışlardır.

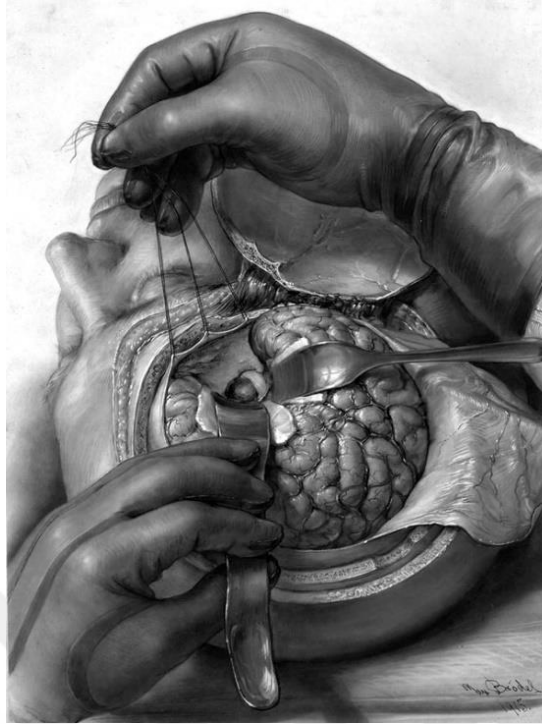
Oluşturdukları çizimler ve resimler, yeni biyolojik keşiflere ve tıbbi bilginin artmasına yol açtı. İnsan vücudunun ilk eksiksiz yazılı ve görsel tanımı, 1543'te Andreas Vesalius'un kaleme aldığı, toplam yedi adet kitaptan oluşan, *De Humani Corporis Fabrica Libri Septem*'dir. Günümüzde kitaptan çizimler sanat öğrencilerine tıbbi illüstrasyonun zor görevini öğretmek için kullanılmaktadır (Yomtow, 2015, s. 12).

Görsel 31: Leonardo da Vinci: Kraliyet Kütüphanesi, Windsor Kalesi'nden Anatomik Çizimler, (The Metropolitan Museum Of Art- New York Katoluğundan Alınmıştır. S.20, erişim Tarihi:11.4.21)

Tıbbi illüstratörlük mesleği nispeten gençtir. 1890'larda Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eden Alman sanatçı Max Brödel (1870-1941), Maryland, Baltimere'deki Johns Hopkins tıp okuluna doktorlar için illüstrasyon yapmaya başladı. Brödel yeni anatomik çizim teknikleri yarattı ve 1911'de Johns Hopkins'te Amerika Birleşik Devletlerin'deki ilk tıbbi illüstrasyon okulunu kurdu (Yomtow, 2015, s. 13).

Max Brödel tıbbi bilgi eksikliği olmasına rağmen öğrenmekten asla vazgeçmedi, Dr. Carl Ludwig sayesinde de bu eksikliğini giderme şansı bulmuştur. Gözlem becerisi, izlediği sayısız ameliyat ve otopsi notları ile birçok anatomik bilgiye sahip olmuştur. İllüstrasyonlarında genellikle bakış açısı ameliyatı yapan cerrahın gözünden gösteren hava perspektifiydi. Brödel'e göre; sanatçı, çalışacağı konuyu her açıdan anlamalı ve bilgi sahibi olmalıdır. Ölümü sonrasında dahi yaptığı çalışmalar bu alanda çalışan ve çalışacak olan gelecek nesillere kaynak niteliğindedir.

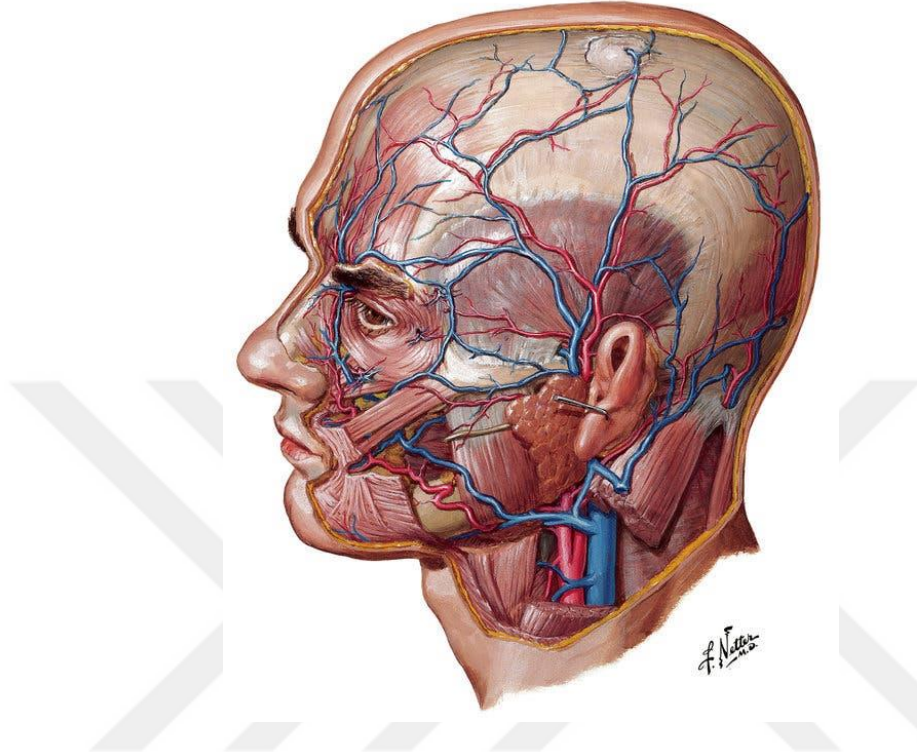
Görsel 32: Max Brödel, Walters Koleksiyonu-Heuer-Optik Lezyon (1915)

(<https://www.sciartmagazine.com/spotlight-the-art-of-medicine.html>, erişim Tarihi: 11.4.21)

New York'ta doğan Frank Netter (1906-1991), tıbbi illüstrasyon alanına bir başka önemli katkıda bulundu. Netter'in ailesi, bir sanatçı olarak kariyerini onaylamadı, bu yüzden tıp fakültesine gitti ve tıp yapmaya başladı. Büyük buhranın ekonomik zorlukları, onu geçimini sağlamak için tıp sanatına yönelmeye zorladı. Netter kitaplarda, tıp dergilerinde ve diğer yayınlarda yer alan yaklaşık 4.000 illüstrasyon üretmeye devam etti (Yomtow, 2015, s. 14). "Tıbbi illüstrasyonun gelişiminde sadece bilimdeki ilerlemeler değil, toplumun kültürel politik ve dinsel inanışlarındaki değişikliklerin yansımaları da etkili olmaktadır" (Özdemir, Erler, Hidayetoğlu ve Bölükoğlu, 2003, s. 250).

Tıbbi illüstrasyonda, illüstratörün bakış açısı artık sadece sanat adı altında değildir. Yapılan illüstrasyonların bilimlede iç içeliği söz konusu olmuştur. İllüstratörün bu yüzden hem tıp hem sanat alanında eğitilmiş olması önemli bir durumdur. Sanat eğitimi ile tıp biliminin ve özellikle anatominin yeterince öğrenilmesiyle bu oluşum anlamlı bir hale gelir. Her iki alan ile ilgili alınan eğitim, oluşturulacak illüstrasyonlar için önem taşımaktadır. Çünkü; tıbbi illüstrasyon daha

gerçekçi ve detaylardan arınmış, gösterilmesi gereken yerlerin işlendiği ve bu süreçte sadece sanat eğitiminin yetersiz kalıp alan bilgisinde ihtiyacın duyulduğu bir alandır.

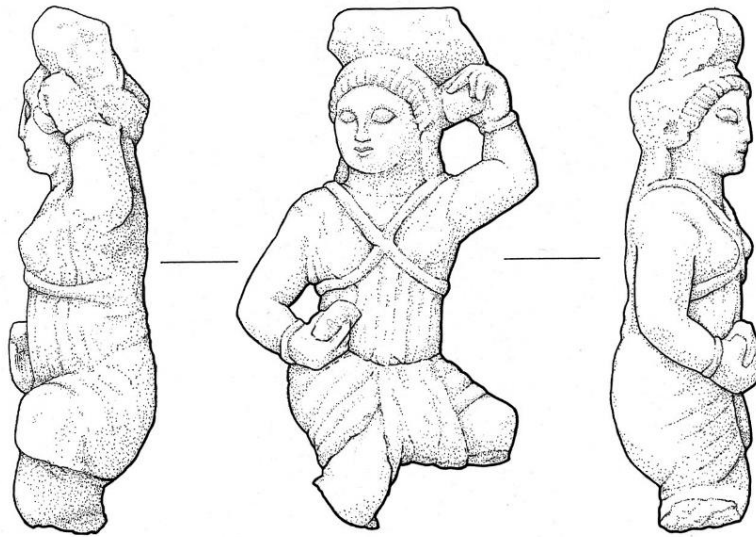
Görsel 33: Frank Netter (Tıbbın Michelangelo'su), "İnsan Anatomisi Atlası"ndan bir suluboya levha, yüz ve kafa derisinin atardamarlarını ve damarlarını gösteren illüstrasyon örneği, (Telif hakkı Elsevier Inc. Tüm hakları saklıdır, erişim Tarihi: 26.09.2021)

- **Arkeoloji Alanı İllüstrasyonları**

Arkeolojik alanların ve nesnelerin ilk resimleri, Kuzey ve Batı Avrupa’ da orta çağ el yazmalarında görülmektedir. Arkeolojik illüstrasyonun gelişimi, büyük ölçüde arkeolojinin gelişimini takip etti, çünkü her ikisi de sonraki yüzyıllarda aynı etkilerden etkilendi. Rönesans döneminde ufukların genel olarak genişlemesi ve merak uyandırması arasında antikalara olan ilgi arttı ve 16. yüzyılın sonunda arazi anıtlarının çizimleri giderek yaygınlaşmaya başladı (Adkins, 1989, s. 1). Kazılarda elde edilen buluntuların sistematik gösteriminin öncülerinden biri, 18. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere’nin güneydoğusundaki birçok yeri kazmış olan James Douglas’tı. Douglas, çizimlerini basmak için kendi plakalarını oydu ve onlara ekstra ton vermek için, İngiltere’de sadece yaklaşık 30 yıl önce tanıtılan bir teknik olan aquatint’i kullandı (Adkins, 1989, s. 4). “Arkeolojik illüstrasyonlar, arkeolojide bulunan başlıca çizim

türlerini kapsamalıdır. Çizimlerin resimsel diyaframlar ve fotoğraflar gibi diğer görüntülerle nasıl birlikte kullanıldığını analiz etmeli ve dijital gibi yeni teknolojileri kullanarak boyutlu görüntüler oluşturabilmelidir” (Selçuk, 2015, s. 58).

Valerie Woelfel’e göre; Arkeolojik illüstrasyon, sadece bir nesnenin güzel bir resmini yapmak değildir. Amaç, izleyicilerin okuyabileceği bir biçimde en fazla bilgiyi sağlamaktır. İyi bir illüstratör, eserlerin nasıl çizilmesi gerektiğini yöneten kuralları bilir. Eserleri kaydetmek ve çizmek için kullanılan teknikler hakkındaki bilgim, çalışmamı doğru ve net hale getiriyor. Yıllara dayanan deneyimim, hızlı bir şekilde çalışabileceğim ve bir kazı sezonu bitmeden veya bir yayın son tarihi geçmeden daha fazlasını yapabileceğim anlamına geliyor (Woelfel, 2010).

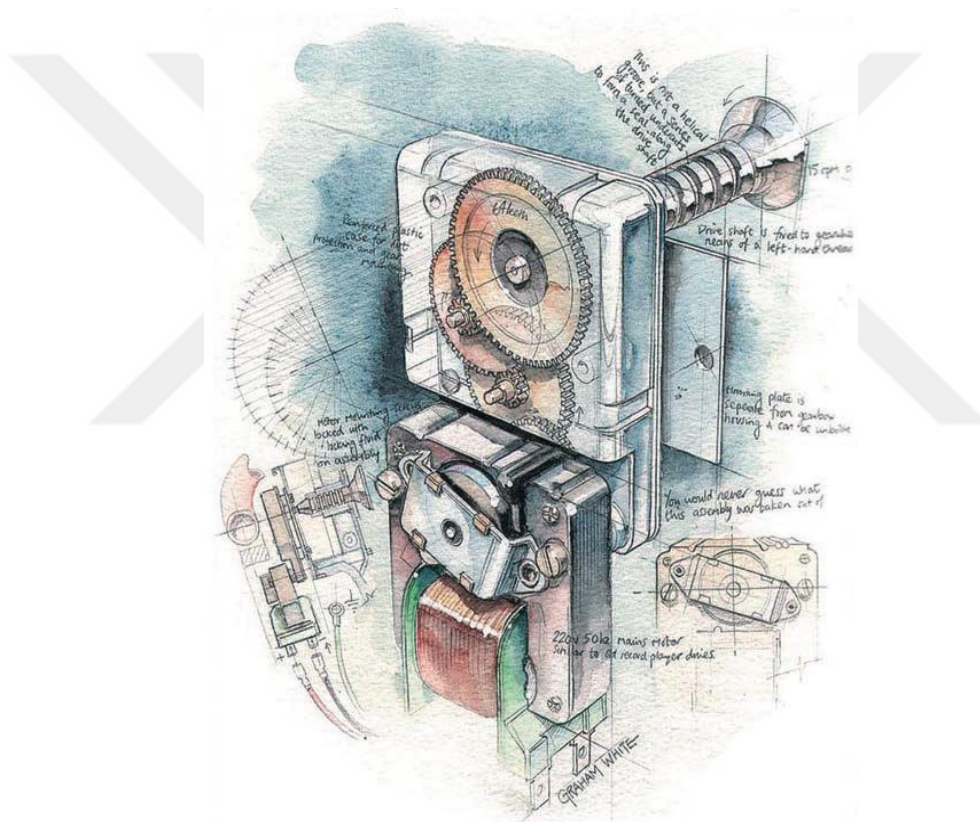

Görsel 34: Valerie Woelfel, Arkeolojik İllüstrasyon Çalışması Örneği,
http://www.archaeoillustrator.com/Artifact_Drawings.html, erişim Tarihi: 11.4.21)

Arkeoloji alanında illüstrasyonun kullanımı, fotoğrafın icadından sonra fotoğraf ağırlıklı çalışmalar çıkmaya başlanmıştır. Ancak bu durum illüstrasyon kullanımını azaltmamıştır. Fotoğraf genellikle konu ile ilgili gerçekçi bir bakış açısını göstermektedir. Fotoğrafın üzerinde düzenleme yapılacak miktar sınırlıdır, illüstrasyonda ise tasarımcı için değişkenli bir tasarım alanı mevcuttur.

2.4.3.2. Teknik İllüstrasyonlar

Teknik illüstrasyon, esas olarak üretilmiş ve inşa edilmiş malzemelerin görsel bir ifadesidir. Başlıca ilgi alanı yapıyı, işlevi ve mekaniği aydınlatmaktır. Teknik illüstratörler şunlara uymalıdır: işin başarısı için temel olan kriterler; ayrıntı ve bilginin okunabilirlik ve kullanışlılık dengesi ve genellikle temel referans malzemesini doğru şekilde yansıtan bir çizime dönüştürülmesi. Konu her zaman üç boyutludur, ancak gereksinim, düz iki boyutlu bir tarzda çoğaltmaktan çok daha fazladır (Male, 2007, s. 114).

Görsel 35: Alan Male, *Illustration A Theoretical & Contextual Perspective* kitabının 114. Sayfasından alınmıştır.

Teknik illüstrasyon, bir ürünü tasarlayan, satan, üreten, onaran, kuran veya bakımını yapan herhangi bir endüstri tarafından kullanılır. Genel olarak teknik illüstrasyonlar teklifler, sunumlar ve yayınlar için kullanılır. Endüstri, illüstrasyon sayesinde, teknik gösterimin üretimi hızlandırabileceği ve birçok gereksiz hatayı ortadan kaldırabileceğini keşfetti. Teknik illüstrasyona “bilimin ve endüstrinin

gözleri” denir. Plan özelliklerine göre bir nesnenin üç boyutlu görüntüsünün çizilmesi olarak tanımlanabilir. Üç boyutlu çizim çalışması, endüstriyel grafikler, üretim illüstrasyonu, endüstriyel illüstrasyon, mühendislik illüstrasyonu, teknik sanat, perspektif illüstrasyonu, tasarım illüstrasyonu, teknik grafikler ve muhtemelen birkaç başlıkta terimlerle de bilinir (Thomas T. A., 1978).

“Konu çok çeşitli ve son teknoloji ürünü bir dijital cihazda bulunan mikroçip boyutlu mekaniklerin teşhirinden 20. yüzyılın başlarına ait bir buharlı demiryolu lokomotifinin yapısının ve işleyişinin yoğun ve eksiksiz bir görsel tanımına kadar çok çeşitlidir” (Male, 2007, s. 115). Teknik illüstrasyonlarının oldukça geniş bir kullanım alanına sahip olduğunu bu şekilde söyleyebiliriz. Teknik illüstrasyonlarda yapılan çalışmalarda detaylar, kullanılabilirlik ve anlaşılabilir olmak tasarım unsurları arasında bulunmaktadır.

2.4.4. Moda İllüstrasyonları

Moda illüstrasyonu, bir çizimin bir tahta parçasına oyulmasının ardından üzerine mürekkep sürülmesi ve ardından kâğıda basılmasıyla oluşan gravür tekniğinden gelmektedir. Bu yöntem, 16 ve 17. yüzyıllarda yeni kıtalarda gezinme ve keşif çağında, yeni bir gerçekliği tasvir etmenin ve farklı insanların kıyafetlerini belgelemenin bir yolu olarak kullanıldı (Santos, 2019, s.277).

17. yüzyılda, belki de önemli ölçüde toplumsal sözleşmenin doğduğu, ilginin sınıf ve mesleği gösteren kıyafetlere kaydığı ve gravürcüler soyluyu 'La Mode' ile eş anlamlı olarak tasvir eden bir çağdı. Modalar kişisel ve sosyal çağrışımlardan ayrıldığında bile, 17. yüzyılın sonlarına doğru olmaya başladıkları ve kendi iyilikleri için değer gördükleri için, moda plakaları hala ilişki halindeydi. 18. yüzyılın son çeyreğinde, sofistike bir elbise, takıntılı halk, kendilerine sunulan çeşitliliği tüketip yenilik talep ettiğinde, değişim belirtileri görüldü ve 19. yüzyılda bu eğilim, içerideki ticari baskılarla yoğunlaştı. Giyim endüstrisi gelecekteki talebi öngörmek ve hatta şekillendirmek için Moda tasarımlarının geçerli yaratım eserleri olarak tanındığı ve takdir edildiği zaman onaylandı (Ginsburg, 1982, s. 3).

Tarihsel süreç bakımından oldukça uzun bir geçmişe sahip olan moda illüstrasyonu, 19. yüzyılın ortalarından itibaren modanın önemli kültürel imgesi haline gelmiştir ve aynı zamanda günün görünüşünü de okuyuculara aktarmaya başlamıştır denilebilir.

Görsel 36: Paul Iribe in *Les Robes de Paul Poiret*, 1908. (Cassidy Zachary'nin kişisel web sitesinden alınmıştır, erişim tarihi: 16.4. 21)

Paul Iribe'nin bu çalışması dönemin giysi özelliklerini, ölçü olarak ele alınan proporsiyonun ve kullanılan desenlere kadar döneme ait giyim şeklini en ince ayrıntısına kadar illüstre etmiştir.

“Moda illüstrasyonu, insan formunun sanatsal ifadesini ve stilizasyonunu örnekleyen moda çizimine özel bir yaklaşım olarak tanımlanır. Genel olarak, giysi veya kıyafetin doğru bir şekilde temsil edilmesiyle değil, tasarımın cazibesini veya tavrını iletmekle ilgilidir. Bu bakımdan moda illüstrasyonu, moda eskizinden farklı olarak düşünülebilir” (Hopkins, 2010, s. 122). Moda illüstrasyonunun ana amacının, bir görüntüyü ya da ürünü satmak olduğu hatırlanmalıdır. Bu bir reklâmdır, öyleyse göz alıcı olmalı, potansiyel müşterilerin dikkatini çekmelidir. Bir görüntüyü satarken sanatçının sadece giysileriyle ilgili izlenimi vermesi, tüm detayları göstermemesi, birkaç çizgiyle tüm duyguyu, giysi koleksiyonunun tarzını ve yarattığı ruh halini ifade etmesi gerekir. Belli giysilerin satılması için sanatçıdan bunları daha detaylı çizmesi beklenir. Bu her zaman büyüleyici bir iş değildir. Giysilerin sıkıcı ve kişilikten yoksun

olduğu durumlarda illüstratöre reklâm için sanat çalışması yapma işi de verilebilir (Hidayetoğlu, 2008, s. 29).

Görsel 37: Cecilia Carlstedt, *Moda İllüstrasyonu Örneği*,
<http://www.ceciliacarlstedt.com/>, erişim Tarihi: 16.4.21)

“Çoğunlukla tasvir edilen kadın ve erkek grupları, yalnızca kıyafetler hakkında değil aynı zamanda dış görünüş hakkında da tarihsel bir açıklama yapıyordu. Bu noktada, özellikle belirli kıyafet ve aksesuar eşyalarını ve bunların giyilme tarzını ele alan moda plakalarını görüyoruz” (Bornes, 1988, s. 10).

Kaliforniyalı kolaj sanatçısı Christy McCaffrey modanın insanlar için her zaman önemli olacağını söylüyor. Kim olduğunuzun açıkça ifadesidir. Tasarımcılar çizim yapmadan vizyonlarını nasıl açıklayacaklar? Modanın arkasındaki düşünce sürecini gösteren en ikna edici açıklama olmaya devam ediyor. Bir fotoğraf yalnızca nihai sonucu, gerçeği yansıtır. Kendine özgü yaklaşımıyla şunları ekliyor: “Giysinin görünümünü doğru bir şekilde anlatmak önemlidir, çünkü bir kişi hakkında çok şey söyleyebilir. (Dawber, 2007, s. 8).

Görsel 38: Megan Hess'in Chanel Markası için Yaptığı İllüstrasyon Çalışması, (<https://parade.com/927616/solanahawkenon/you-need-to-see-these-gorgeous-fashion-illustrations-of-iconic-french-designer-looks-by-megan-hess/>, erişim Tarihi: 16.4.21)

Megan Hess 2008 yılında Candace Bushnell tarafından yazılan sex and city kitabının kapağının illüstrasyonunu yaparak alanında oldukça büyük bir çıkış yakalamıştır. İllüstratör günümüzde ise birçok ünlü marka ile çalışmalarını sürdürmektedir. Örneğin; Görsel 38'te bulunan illüstrasyon örneğini Chanel markası adına çalışmıştır.

Moda illüstrasyonları, başarılı bir “imaj” yaratmak için düşlemi ve abartıyı kullanır. İllüstratör, abartılacak ya da atlanılacak stil detaylarını, ideal vücut ölçülerini ve vücuda göre uygun kumaşın nasıl olacağını bilmek zorundadır. İyi bir moda illüstratörü giyilecek olunan elbiseyi zihinde canlandırarak tüketiciye cesaret verir. Sonucunda moda bir imaj yaratma sorunudur ve düştten geçen şeylerde yalnızca illüstrasyonu çizilerek gerçekleşir. Burada da moda illüstratörü, estetik kaygılarla tasarladığı elbiseyi, bir bayan figürü, erkek ya da çocuk figürü üzerinde canlandırarak izleyici kitlesine yardımcı olur (Keş, 2001, s. 97).

Moda illüstrasyonlarında kişinin vücut ölçülerine göre oluşturduğu stili hem imajı destekler hem de aslında kişi hakkında bize bilgi vermektedir. Modada illüstrasyon kullanımı oldukça önemlidir, uygulamaya geçilmeden önce sağlam bir çizimin olması, süreci doğru bir şekilde yönetmemizi sağlar. Nereye ne koyacağımızı, hangi kumaşı nasıl kullanacağımızı bilmemiz gerekmektedir.

2.4.5. Tarihi ve Kültürel İllüstrasyonlar

Kültür tarih içerisinde yaratılan ve gelecek nesillere aktarılan maddi manevi olan her şeydir. İllüstrasyonun buradaki rolü toplumun yaşayış tarzını, davranış biçimlerini, gelenek ve göreneklerini görsel bir duyarlılık içerisinde aktarmak olacaktır. Buradaki önemli husus ise kültür kavramına bağlı kalınarak toplumsal yaşama dair öğeleri doğru bir şekilde yansıtmaya anlayışıdır. İllüstrasyon kültürlerin görsel rehberi olma yolunda önemli bir alandır. Tarihi ve kültürel illüstrasyonlar oldukça geniş bir sürece hakimdirler. İnsanlar yaşamları boyunca yaşamsal faaliyetlerinin yanı sıra yaptığı savaşları onlar için önemli olan kültürel öğelerin çizimlerini yaparak günümüze kadar ulaşmasını sağlamışlardır. Günümüzde ise özellikle tarihi ve kültürü yeniden canlandırma anlayışı her alanda başvurulmuş bir konu olmuştur.

Görsel 39: Alan Male. *Illustration A Theoretical & Contextual Perspective* Kitabının 100. sayfasından alınmıştır. (Tarihi İllüstrasyon Örneği) (Erişim Tarihi: 18.4.21)

İnsanlık tarihi ile ilişkili temaları ve konuları görsel olarak yeniden inşa etme ihtiyacı her zaman olmuştur. İllüstrasyon disiplini aracılığıyla geçmişe diriliş ve hayat verme yeteneği sonsuza kadar talep edilecektir. Dönemin fotoğrafik kanıtları olsa bile, illüstrasyon çok daha ileri gidebilir ve olayları çok daha ayrıntılı ve anlatımla yeniden yaratabilir. Tarihsel ve kültürel illüstratörün çalışması, çeşitli formlar ve medya organları aracılığıyla kanıtlanabilir. Bu uygulama alanı, profesyonel veya uzman niteliklere sahip, konu hakkında deneyim sahibi olan veya konu hakkında bilgi sahibi olan illüstratörler için fırsatlar sağlar. Tarihsel ve kültürel illüstrasyonun en uzman alanı, antropoloji ve arkeoloji disiplinleri içinde sıkı bir şekilde kurulmuştur ve gömülüdür. Burada

illüstratör, sahada titizlikle belgelenen ve yayınlanmış forma sokulan verilerin doğru ve kontrollü toplanmasında önemli bir rol oynar (Male, 2007, s. 98-100).

“Türk Dil Kurumuna göre kültür; Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin.” şeklinde tanımlanmıştır (Türk Dil Kurum Sözlükleri, 2020).

Görsel 40: Alan Male. *Illustration A Theoretical & Contextual Perspective*
Kitabının 101. sayfasından alınmıştır. (Erişim Tarihi: 18.4.21)

2.4.6. Bilgi Grafiği İllüstrasyonları

Adnan Tepecik’e göre bilgi illüstrasyonları: “Farklı konularda halkı bilinçlendirmek adına yapılan resimlemelerdir ve anlatılmak istenilen durumlar bir süreç halinde ve net bir şekilde anlatılmaktadır” (Tepecik, 2002).

Bilgi grafiği olarak adlandırabileceğimiz “Bilgigrafi” (infografi) son yıllarda oldukça sık başvurulanan görsel tasarım dalı olarak kendini gösterdi. Grafik tasarımın doğasında olan anlatma, açıklama, bilgilendirme gibi işlevler bilgi

2.5. İLLÜSTRASYON TEKNİKLERİ

İllüstrasyon alanı konu bakımından birçok türe ayrılmaktadır, bu süreçte de tasarım ve sanat alanına yönelik gelişmeler ile birlikte sayısız tekniklerin oluşumundan söz edilebilir. Bu yöntemler günümüz çağı teknolojisi ile birlikte de eş zamanlı olarak güncellenmeye devam eder. Temel olarak illüstrasyon tekniklerinin ayrımlarını 3 başlık altında toplayabiliriz. Bunlar; geleneksel yaklaşımlar, dijital yaklaşımlar ve deneysel yaklaşımlar olarak ayrılmıştır.

2.5.1. Geleneksel Yaklaşımlar

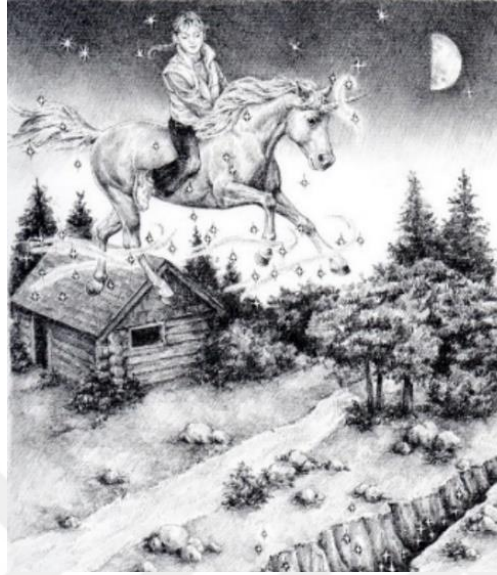
Geleneksel illüstrasyon yaklaşımları tarihsel olarak köklü bir geçmişe sahip olmakla birlikte günümüzde de popülerliğini korumaya devam etmektedir. Bu yaklaşımlar; kurşun kalem tekniği, mürekkep \ tarama tekniği, sulu boya tekniği, guaj boya tekniği, akrilik boya tekniği, pastel boya tekniği, renkli kalem tekniği, kolaj tekniği, pistole (airbrush) tekniği, karışık teknik ve grafik baskı teknikleri olarak ele alınmıştır.

- **Kurşun Kalem Tekniği**

Çizimle ilgilenen herkes normalde ilk olarak çizimine kalem kullanarak başlar. Bir ressam veya illüstratör olarak gelişirken, resimlerinin için ön eskizler veya çizim çalışmaları için her zaman bir kalem kullanılır. Sadece çıplak bir malzeme gerektiren uygun ortam, kullanımı için gereklidir. Çizim kalemleri çok sert olan 9H'den çok yumuşak olan 6B'ye kadar değişen bir kurşun derecelendirme sistemi kullanılır (Borgman, 1979, s. 27). Bir kalemin sözde “kurşunu” aslında kurşun değil, grafit ve kil karışımıdır; ne kadar kil olursa, kalem o kadar yumuşak olur. İki malzemeyi karıştırma süreci 18. yüzyılın sonlarına doğru Nicholas-Jacques Conte (1755-1805) tarafından icat edildi ve sonraki yüzyıllarda kalem eskiz, bitmiş sanat eseri ve kitap illüstrasyonu için bir araç olarak yerleşmiştir (Lewis, 1995, s. 28).

“Kalem ucu, noktalardan dereceli çizgiye kadar çeşitli işaretler yapmak için kullanılabilir ve bu işaretler içinde, basınçdaki değişikliklerle önemli farklılıklar elde edilebilir. Anahat çizimleri genellikle oldukça sert kurşunlu bir kalemle yapılır; tonlar

çoğunlukla yumuşak kalemler kullanılarak, dikkatli bir çapraz tarama tekniğiyle veya pürüzsüz bir geçiş sağlamak için lekelenerek oluşturulur” (Lewis, 1995, s. 27).

Görsel 42: Biz Hull, Kara Kalem Çocuk Kitabı İllüstrasyonu
(<https://www.artistpartners.com/portfolios/biz-hull/>, erişim tarihi: 19.4.21)

Kullanılan kalem ile birlikte kağıdında kalitesi önemlidir. Dokulu bir kâğıtta kurşun kalem ile yapılmış bitmiş bir işin etkisi, parlak kâğıda yapılan işten çok farklıdır. Parlak kâğıtta kalem kayacak ve iz bırakacaktır. Dokulu kâğıdın kullanılmasıyla ise daha tok bir görüntü oluşumu sağlanabilir. Kullanılan kalemin derecesi ve kâğıdın gramajı ve parlak- mat oluşu yapılacak olan çizimi etkileyecektir, doğru seçimlerle birlikte ise yapılacak işin kalitesi de değişebilir. Daha detaya inecek olursak kalemin kullanım biçiminden bahsedebiliriz. Kalem ucunun yumuşamasıyla yapılan taramalardaki etki ile sert bir ucun yarattığı etki arasında farklılıklar mevcuttur.

- **Mürekkep / Tarama Tekniği**

En yaygın kullanılan ıslak yıkama tekniğidir; açık farkla en kolay olanı denilebilir. Hem su geçirmez hem de su geçiren Hindistan mürekkepleri kullanılabilir. Islak uygulandığında, her ikisi de tam ölçek gri tonları üretecektir, ancak su geçirmez mürekkep yıkamaları tamamen kuruduktan sonra bunları yeniden çalışamazsınız. Ne görülürse o elde edilir. Ancak bir mürekkep hattını diğer su bazlı ortamlarda (akrilik,

boyalar veya sulu boya) birleştirmeyi planladığımızda, su geçirmez mürekkep tercih edilebilir (Presnall, 1987, s. 80).

“Fırça seçimide önemlidir; her zaman yumuşak ve doğal kıldan fırçalar tercih edilmelidir. Sert fırçalar akrilik ya da yağlı boyada rahatlıkla kullanılabilirken, mürekkep ya da suluboya gibi malzemelerle yumuşak fırça kullanımı daha uygun olacaktır. Fırça seçerken önemli bir diğer konu da fırçanın ıslandığında ucunun nokta şeklinde kalmasıdır” (Dağ, 2015, s. 81). “Fırçanızı kullanarak, çini mürekkebi ve temiz suyu ayrı bir tepsi veya kapta karıştırın ve tonu daha açık alanlar için daha fazla su ekleyin. Daha koyu olacak yerler ise daha yüksek miktarda mürekkebe ihtiyaç duyar. Dalgalanma olasılığını ciddi şekilde azaltmak için daha kalın bir kâğıt kullanılır” (Presnall, 1987, s. 80)

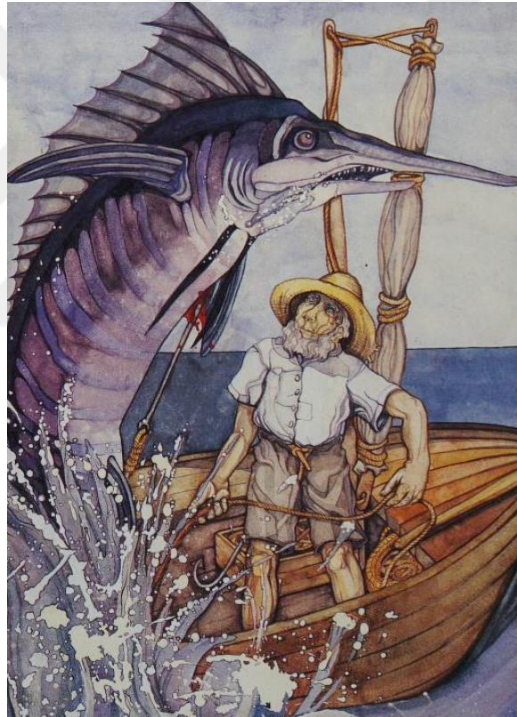
Tarama genellikle ince uçlu kalemler veya tarama ucu ile yapılan işleme verilen isimdir. Gölge alanlar çizgilerle belirlenerek taranır. Farklı kalınlıktaki uçlarıyla mürekkepli kalemler kullanılabileceği gibi, tarama ucu ve çini de kullanılabilir. Hatta değişik kalınlıklardaki fırçalar da mürekkep uygulamaları için uygundur. Çizgi roman, karikatür gibi üretim biçimlerinde sıklıkla uygulanan bir yöntemdir (Dağ, 2015, s. 80).

Görsel 43: William Hogarth (1697-1764); kalem, mürekkep ve yıkama tekniği kullanılarak yapılmıştır. Hogart tekniğın verdiği bütün duyguları çalışmasına da yansıtmış diyebiliriz. Koyudan açığa ve ara tonlarla mürekkebi incelterek adeta çalışmasını işlemiştir. (Researchgate, Erişim Tarihi: 19.4.21)

- **Sulu Boya Tekniği**

Sulu boya, üzerinde çalışılması zor bir teknik olduğundan dolayı, birçok insan için hayranlık uyandırır. Sulu boya ile rahat çalışabilmek için resminizi önceden dikkatlice planlamalısınız. Diğer tekniklerin aksine hatalarınızı opak boya ile ortadan kaldıramazsınız. İlk seferde doğru renkleri ve değerlerini bilmelisiniz. Renkleri değiştirmek veya çalışmanın üzerinde fazla durmak bir felakete sebep olabilir. Sulu boya çok taze ve spontane olmalıdır. Yine de teknikler hakkında kapsamlı bilgi sahibi olmak, ortamda daha rahat olmanıza yardımcı olabilir. Elbette önemli olan unsur çok fazla pratik yapmak olmalıdır (Borgman, 1979, s. 70).

Görsel 44: Jackie Campbell “The Old Man and The Sea” (18x 25 cm) isimli çalışması. (Lewis Brian, An introduction to illustration Kitabının 46. sayfasından alınmıştır, erişim Tarihi: 19.4.21)

“Bu süreçte herhangi bir resim yapmaya başlamadan önce oldukça iyi bir temel çizim bilgisine sahip olmalısınız. Birkaç renkle çalışmak, 20 veya daha fazla renkle çalışmaktan çok daha az kafa karıştırıcıdır” (Borgman, 1979, s. 74). İllüstrasyonda rahatlıkla tercih edilebilen bir yöntemdir. Şeffaf ve fırça ile üst üste uygulandıkça koyulaşan bir yapısı vardır. Sulu boya sıkıştırılmış toz halinde bir boyadır, su ile

açılarak kullanılır. Ancak guaj ve yağlı boyalar gibi tüp içinde krem yoğunluğunda olanları da vardır. Bunlar da yine su ile inceltilerek kullanılır. Tonların yumuşaklığı illüstrasyonun yavaş yavaş ve incelikle işlenebilmesine olanak tanır (Dağ, 2015, s. 82).

- Sulu Boya Uygulama Süreci

Uygulama sürecinde ise: satın alabileceğiniz iki tür suluboya kâğıdı vardır: pürüzsüz işlenmiş sıcak baskı veya kaba dokulu soğuk baskı. Tercih ettiğiniz birini seçin ve kâğıdı çizim tahtasının boyutlarına uyacak şekilde kesin. Tahtanız çok temiz olsa bile, önce sulu boya kâğıdı büyüklüğünde bir parça temiz kâğıt koymak akıllıca olacaktır. Ardından sulu boya yapacağınız kâğıdı ortalayın. Kâğıdı tutmak için kullanılan kâğıt bant, kuru bir rulo halinde satılan kahverengi ambalaj mühürleme türüdür. Sulu boya kâğıdının kenarlarından biraz daha büyük şeritler keserek kâğıda yapıştırılabilir (Thomas, 1982, s. 54-55).

Bütün bu işlemler sürecin ilk aşamaları diyebiliriz. Ardından ise karar vereceğimiz konu sulumu yoksa kurumu çalışacağımızdır. Suluda kâğıdın tümü ilk olarak ıslatılır ve ardından çalışmaya başlanır. Kuruda ise direkt olarak boyamaya açıktan koyuya şeklinde başlanılabilir.

Görsel 45: Liron Yanconsky'e ait sulu boyanın uygulanma sürecini gösteren bir illüstrasyon örneği, (Kara Yolu) (<https://tr.pinterest.com/pin/294071050667763062/>, erişim tarihi: 20.4.21)

- **Guaj Boya Tekniği**

Guaj boyalar, şeffaf yerine opak olan sulu boyalardır. Çizim yüzeyini kaplarlar, böylece alttaki kâğıt veya tahta görünmez ve tasarımın bir unsuru haline gelir. Doku ve görünüm bakımından tempera boyalarına benzer şekilde, genellikle daha kaliteli, daha uzun ömürlü pigmentler oldukları için daha pahalı olma eğilimindedirler. Guaj boyayı satın almanın dışında şeffaf sulu boyalar ile de beyaz guaj eklenerek karıştırılıp kullanılabilir. Ancak, kolayca ve doğal olarak karışmaz, en çok düz renkli olanlar için uygundur. Renkleri modellemek veya karıştırmak istiyorsanız, boya hala ıslak iken hızlı bir şekilde yapılmalıdır (Thomas, 1982, s. 67).

Daha açık tonlu bir çalışma yapılacaksa daha çok beyaz tercih edilir. Gölge ve görüntüleri ayırt etmek içinde koyu tonlar seçilebilir. En önemlisi de bu süreçte karışımların hazırlanıp yapılma süresidir. Çünkü; guaj boya hızlı kuruyan bir boya tekniğidir. Diğer tekniklerde olduğu gibi guajda da bu sebepten dolayı pratik yapmak önemli süreçlerden biridir. Pratik yapmadan çalışmaya başlarsanız kâğıtta katmanlar ve dalgalar oluşabilir ve çalışmanızı bitiremeyebilirsiniz.

Görsel 46: Zanna GoldHawk, illüstrasyon örneği, (<http://www.zannagoldhawk.co.uk/>, erişim tarihi: 23.4.21)

- **Akrilik Boya Tekniği**

Akrilik polimer emülsiyon boya, diğer boyama ortamlarından oldukça farklıdır. Akriliklerin benzersiz özelliklerinden biri de kuruduklarında su geçirmez olmaları ve diğer boyalar gibi çözülmemesidir. Akrilikler, birçok farklı şekilde kullanılabilen çok yönlü bir tekniktir: çok ince ve ıslak (sulu boya gibi) veya impasto efektler için çok kalın (yağ gibi). Daha önce hiç resim veya illüstrasyon yapmadıysanız akrilikle başlamak zor olabilir. Akrilik kullanmaya başlamadan önce renkler hakkında iyi bir bilgi edinilebilir. Akrilik sadece su ile inceltilemez, aynı zamanda efektler elde etmek için polimer parlak veya mat ortam ilede kullanılabilir (Borgman, 1979, s. 98).

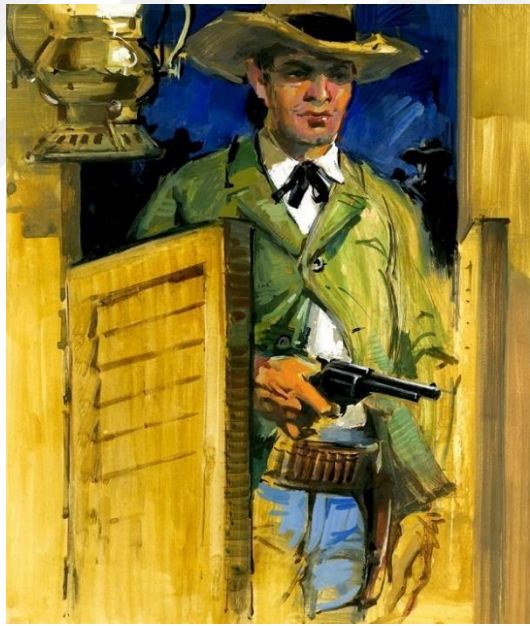
Görsel 47: John Berkeley, Covid virüsü salgınına yönelik yapılmış bir illüstrasyon örneğidir. (<https://holytrousers.com/covid-covers>, erişim tarihi: 23.4.21)

Akrilik boyalar ile illüstrasyon alanında elde edilen başarının büyük bir ölçüsü, akla gelebilecek her tür bitime kendilerini ödünç vermelerinden kaynakabilir. Opak, şeffaf, saten, dokulu, toprak vb. akrilikler, en katı gerçekçiden en dışavurumcu ve yaratıcı olana kadar değişen sonuçlar elde etmeyi mümkün kılar. Mükemmel pürüzsüzlükte ve tekdüze renk katmanları ve büyük bloklar halinde uygulanabilirler.

Bu boyaları karakterize eden hızlı kuruma süresi ve renk bloklarını yeni opak tonlarla kaplama seçeneği, mümkün olduğunca renkleri düzeltmeyi ve denemeyi sağlar. Her durumda, tüm resim türlerinde olduğu gibi, açıkça tasarlanmış bir çizim temelinde çalışmak önemlidir (Barron's, 2001, s. 43).

2.5.1.6. Pastel Boya Tekniği

Pastel ve türevleri resimsel yöntemlerde kullanılan çizim araçlarıdır. Renkli çizgiler ve lekeler oluşturmak için, renkli çubuklar kâğıda sürülür. Bir dereceye kadar harmanlanabilir ve karıştırılabilir. Aynı zamanda, kullanımı basit ve odun kömürü gibi kuruma süresi olmayan ve birçok farklı şekilde üst üste bindirilip karıştırılabilen doğrudan tekniklerdir. Ayrıca, füzende olduğu gibi çalışmanın nihai sonucu büyük ölçüde sanatçının seçtiği yüzeyin türüne ve pürüzsüzlüğüne bağlıdır (Parramon, 1999, s. 12).

Görsel 48, Vicente Badalona Ballestar, *Escena Western*, (<https://comicarttracker.com/vicenc-badalona-ballestar-original-art-for-sale>, erişim tarihi: 23.04.21)

Pastel boyaları yağlı ve kuru şeklinde ikiye ayırmak mümkündür. Yağlı pastel üst üste bindirilerek uygulanabilen ve kapatıcılığı fazla olan bir malzemedir. Kullanılan renkler canlı ve etkilidir. İnce işçilik gerektiren illüstrasyonlarda ve zaman zaman da çocuk kitaplarında kullanılan bir malzeme türüdür. Kuru pasteller ise çalışmaya daha yumuşak geçişler katabilir, bunun nedeni ise kullanırken toz şeklinde

bir etki bırakmasından dolayı denilebilir. Renkli kalemlerle ve parmağımızı kullanarak tonlar arasında geçiş sağlayabiliriz.

“Renkli kalemlerle kullanıldığında fotografik bir etki yaratabilir. Bu özelliğiyle bilimsel ve teknik illüstrasyonlar için güzel bir yöntem seçeneği sunar” (Dağ, 2015, s. 86).

- **Renkli Kalem Tekniği**

Renkli kurşun kalemlerin uçları, kaolin adı verilen ve daha sonra balmumu ile karıştırılan kil benzeri bir maddeyle birbirine bağlanan pigmentlerden oluşur. Pigmentler, diğer resimsel yöntemlerde (sulu boya, yağlı, pastel vb.) renk üretmek için kullanılanlarla aynıdır. Ancak renkli kalemler diğer yöntemlere göre daha az örtme gücüne sahiptir, çünkü kurşunu keskinleştirmek ve kurşuna direnç kazandırmak için gerekli olan kaolin, pigmentin kâğıt üzerinde serbest uzamasını engeller. Böylece kalemler yalnızca renkli çizgiler oluşturabilir. Çocuksu çağrışımlarına rağmen, renkli kalemler bir çizim aracı olarak büyük bir potansiyele sahiptir. Renkleri diğer kalemlerle birleştirmek ve karıştırmak özel bir işlem ve teknik gerektirir. Ayrıca renkli kalemler, karışık tekniklerde, yani diğer çizim yöntemleriyle birlikte ilginç bir tamamlayıcı olabilir (Parramon, 1999, s. 8).

Görsel 49: Sonja Stangl, *İllüstrasyon örneği*, (<https://dasauge.com/-sonja-stangl/the-blanket/>, erişim tarihi: 23.04.21)

“Renkli kalemlerin temel özelliği, kullanım kolaylığı ve yakınlığıdır. Tıpkı geleneksel bir kurşun kalem gibi manipüle edilirler ve daha az yağlı, daha yumuşak ve saten bir yüzey elde edilmesini mümkün kılarlar. Kalem ve kâğıt dışında herhangi bir yardımcı araç veya ekipman gerektirmeyebilir” (Barron's, 2001, s. 36).

- **Kolaj Tekniği**

Amerikan Sözlüğü kolajı “bir yüzeye yapıştırılan, genellikle birleştirici çizgiler ve renklerle sanatsal bir malzeme ve nesne birleşimi” olarak tanımlar. Sözcüğün kökeni Fransızcadır: daha soğuk, yapıştırmak. Çeşitli yüzeylere yapıştırılan her şey geniş anlamda kolaj olarak yorumlanabilir. Bugün kolaj olarak bildiğimiz bütün teknikler, şüphesiz uzak geçmişte başka isimlerle de biliniyordu. Pablo Georges Picasso ve Braque, 20. yüzyılda Paris’te sanatın ana akımına kolaj uyguladılar ve bu terimi popülerleştirdiler. Kolaj muhtemelen kâğıdın icadından, tekniğin sanatsal olarak düşünülmesinden çok önce varlığından bahsetmek mümkündür. Pek çok insan hala kolajı bir sanattan çok bir zanaat olarak görüyor, ancak çok geçmeden kolajın, güzel sanatlardaki resim kadar zorlu ve etkileyici olabileceğini görebilirsiniz (Leland, 1994, s. 1).

Görsel 50: H. Merve Üzeren’e ait kolaj tekniği kullanılarak yapılmış bir illüstrasyon çalışması örneği, (Kullanılan materyaller; gazete parçaları, dergi sayfaları, karton, keçe vb.)
(Erişim Tarihi: 23.4.21)

Kolaj yaparken neredeyse her malzemedden kullanabilirsiniz. Teknikler ve materyaller, neredeyse her evde bulunan gazeteler, dergiler, kartlar, plastik araç-gereçler, kumaşlar vb. daha da arttırabileceğimiz çeşitlilikte malzeme kullanarak yaratıcı bir düzenleme anlayışı ile oluşturulabilir. Kolajımızı oluştururken sadece parçaları düz bir zemine yapıştırmak önemli değildir, ne kadar çok nesneye sahip olunursa yaratıcı sürecin başlaması hızlanabilir.

- **Pistole (Airbrush) Tekniği**

Pistole hava basıncıyla çalışan bir araçtır. Boyanın püskürtülmesi ile çalışmaya başlanılır. Pistole tekniğinin diğer tekniklerden ayırıcı özelliği dokunmadan püskürterek boyama işleminin uygulanmasının sağlanabilir olması denilebilir. Bu teknikle birlikte son derece eşit bir boya uygulaması ve geniş alanlarda hızlı çalışma olanağı tanır. Airbrush'ın kullanım yerleri hemen hemen her yüzeyde mümkündür. İnce renk tonlarıyla birlikte, farklı renk tonları arasında yumuşak geçişler sağlanabilir.

Airbrush'ın kökeni, Amerikalı Charles L. Burdick'in ilk hava tabancalarının üretimine adanmış Foutain Brush Company (1893) adlı firmanın kurulduğu yıla kadar uzanıyor. Burdick, airbrush ile yapılacak ilk sulu boya resimlerini yapan başarılı bir sulu boyacıydı. Pistole'nin kendi başına bir sanatsal araç olarak kabul edilmeden önce daha kat etmesi gereken uzun bir yol vardı. Amerikalı sanatçı Man Ray, 20. yüzyılın başında Dada ve Sürrealist gruplarıyla özdeşleşti ve avangart sanatta airbrush kullanan ilk sanatçı oldu. Airbrush, fotoğrafları rötuşlamak, posterler ve reklamlar için kullanılan illüstrasyon ve ticari sanat eserleri alanlarında uzun yıllar ayakta kaldı. Airbrush'ın bir sanatçının aracı olarak kabul görmesi, 1960'ta ortaya çıkan sanat ve tüketim malları reklamcılığına egemen olan pop art ile geldi (Barron's, Barron's Art Handbooks - Airbrush, 1999, s. 6).

“Renkli baskı tekniklerinin geliştirilmesinden bu yana, airbrush, resimlerin görünümünü değiştirmek için diğer tüm mekanik araçlardan daha fazlasını yaptı. Airbrush ile yapılan bitmiş işlerin detay seviyesi, fotografik yüzey ve temizliği, bilgisayar resminin gelmesinden önce başka hiçbir yolla elde edilemezdi” (Barron's, 2001, s. 52).

Görsel 51: Hideaki Kodama, Süperrealistik illüstrasyon örneği, (<https://t-rexasaurus.tumblr.com/post/625798553729646592/hideaki-kodama-from-jca-annual-6-1985>, erişim Tarihi: 23.04.21)

- **Karışık Teknik**

Karışık teknik 20. yüzyıla özgü bir sanat formu olarak kabul edilir, resim tarihi boyunca alışlagelmiş ve daha olası olmayan bir dizi malzemeyi başarıyla birleştiren eserler üretilmiştir. Batı sanatında, çizim ve boyama araçlarıyla birlikte altın yaprak gibi malzemeler kullanılarak karma teknik çalışmaların yaratıldığı belirli aşamalar da mevcuttur. En erken zamanlardan sanatçılar, odun kömürü gibi malzemeleri toprak renkleriyle ve oksitler veya bitkisel boyalar gibi özümlemiş minerallerle birleştirerek karma ortam kompozisyonları yarattılar. Pigmentin uygulandığı yüzey olan zeminin hazırlanması da malzemelerle çok sayıda deney yapılmasına olanak sağlamıştır. Sanatçılar ahşap, parşömen ve kâğıt ve tekstil ürünlerine preslenmiş veya dokunmuş çeşitli doğal lifler, bakır levha, altın varak gibi cam ve metaller üzerinde çalışmışlardır (Wright, 1995, s. 8).

Görsel 52, H. Merve Üzeren'e ait karışık teknikle yapılmış illüstrasyon çalışması örneği, (Erişim Tarihi:23.4.21) Yapılmış olan illüstrasyon çalışması sulu boya, kâğıt gazete parçaları, kumaşlar, tahta çubuklar düğme vb. birçok materyali kullanılarak oluşturulmuştur.

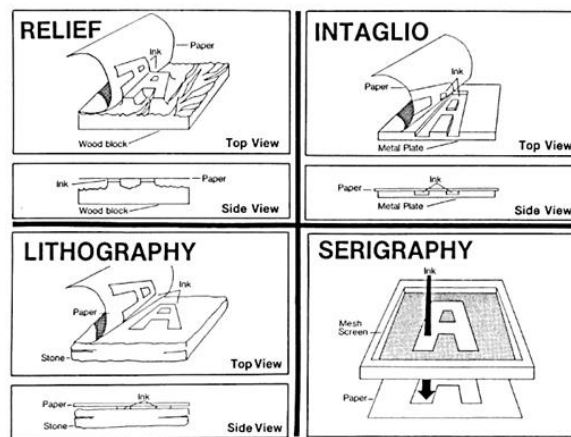
Karışık teknikler, birkaç farklı medyayı birleştiren teknikler olarak kabul edilir ve normal tekniklerle sınıflandırılmaz. Karma tekniğin kullanılması, sonuçta işi zenginleştiren önbellek materyalinin avantajlarını birleştirir. Dokudaki kontrastlar ve farklı yüzeyler bu formun en karakteristik özelliği denilebilir. Birleşik tekniklerin sınırları, belirli medya arasındaki uyumsuzlukta yatabilir. Bu nedenle, örneğin, su bazlı ortam, yağ bazlı ortam ile karıştırılamaz veya saten kağıtlar, odun kömürü veya pastel gibi çizim ortamları için kullanılmamaktadır. Nadiren, karışık bir teknik yalnızca zamanla bozulmak için geçici olarak kararlı görünebilir. Bundan kaçınmanın en iyi yolu, önbellek ortamının başkalarıyla birleştiğinde nasıl davrandığına tam olarak aşina olmaktır. Deney yapmak, sanatçı için son derece teşvik edici bir faaliyettir, ancak bunu, uyumlu olduğunu bildiği önceki karışım bilgilerine dayandırması gerekir (Parramon, 1999, s. 18).

• Grafik Baskı Teknikleri

“Grafik baskı, tarihsel olarak resim ve grafiğin arasında bir geçiş sağlamıştır. İlk grafik baskılar ağaç kalıplarla yapılmıştır gerek resimler gerekse yazılar için harfler ağaç kalıplara oyularak baskıda kullanılmıştır. Baskı yöntemlerinin gelişmesi ile birlikte, çoklu basım olanağı sağlayan grafik üretim biçimi yerleşmiştir” (Dağ, 2015, s. 87).

Grafik sanatlar şeklinde tanımlanan ve “Baskı Resim Sanatları” olarak adlandırılan disiplin bir sanat eseri üretme tekniğidir. Taş baskı, serigrafî, gravür, ağaç baskı, linol baskı, vb. çeşitli isimlerle anılan baskı resim teknikleri, özgün sanat eserinin tıpkı basım şeklinde çoğaltılıp numaralandırılarak birden fazla üretilmesi esasına dayanır. Bu şekilde sanat eseri, hiçbir ayrıntısı ve görsel değeri yitirilmeden çoğaltılabilir ve daha büyük bir kitleye ulaştırılabilir (Uçar, 2019, s. 294).

Günümüzde grafik baskı yöntemleri alçak baskı, yüksek baskı, elek baskı ve taş baskı olarak ayırmak mümkündür. Grafik baskı teknikleri arasında elek baskı bazı illüstratörler tarafından tercih edilebilen bir üretim biçimidir. Yeni nesil lak ve boyalarla, atölyeler kadar yarı profesyonel atölyelerde hatta ev atölyelerinde bile kolaylıkla kurulup uygulanabilecek bir sistemdir (Dağ, 2015, s. 87).

Görsel 53: William Benson, *Basic printmaking techniques: a guide for teachers* kitabının 3. sayfasından temin edilmiştir. (Rölyef baskı, çukur baskı, taş baskı ve serigrafî baskının yapım aşamasına yönelik bir bilgilendirme görselidir.) (Kitabı <https://archive.org/details/basicprintmaking0000bens/page/2/mode/2up> ‘dan temin edebilirsiniz erişim tarihi: 23.4.21)

Yüksek baskı yöntemi ise; oyma ve kazıma yoluyla yüksekte bırakılan yüzeylerin basılması ile sağlanılır. Ahşap ve linolyum baskı bu tarz bir yöntem için uygundur. Alçak baskıda da aslında tam tersi diyebiliriz, oluşturulan görsele basım işlemi uygulanırken, boyaların çukura girmesi sağlanmaktadır. Kazıma yöntemide görsele göre belirlenmektedir. Taş baskı (Litografi) ise Wigan şu şekilde anlatmıştır; nemli pres, mürekkepli presten önce geçecek mürekkebin yalnızca kuru alanlara yapışması sağlanır (Wigan, 2012, s. 39). Bu yöntemle yapılan bütün baskı kopyalarında numaralandırma bulunmaktadır. Böylelikle baskı yapma aşamasında ilk işimizi ve son işimizin ne olduğunu belirlenebilir.

Günümüzde de kullanımda olan dört geleneksel baskı resim bölümü vardır. Gelişen ilk baskı türü, gravür veya rölyef baskıydı. Daha hızlı süreçlere olan ihtiyaca yanıt olarak daha sonra tıfdruk adı verilen metal tabanlı baskılar geliştirildi. Litografi ve serigrafi daha yakın zamanlarda ortaya çıkmıştır. Tüm baskı teknikleri süreçlerinin ortak bağları vardır. Her biri, görüntünün başka bir yüzeye aktarıldığı bir işlemle birlikte görüntünün geliştirildiği bir temel malzeme (ahşap, metal, taş veya elek) gerektirir. İşlemler arasındaki gerekli basınç miktarı, üretim yöntemi, görüntü formatının yönü (yatay veya dikey) kompozisyon ve görüntünün aktarıldığı yüzey yer alır. (Benson, 1995, s. 2)

Görsel 54: Camille Pissarro, (*Samanlık Barınağı*), yak. 1900, (Çene aplikesi üzerine kırmızı-kahverengi baskılı litografi, (Master works fine art gallery, erişim tarihi: 24.4.21)

“Baskı yapmanın ikinci nedeni, her işlemin doğrudan çizilmiş veya boyanmış bir görüntününkinden oldukça farklı karakteristik görsel nitelikler üretmesidir. Örneğin: linol veya serigrafi baskıda gördüğümüz düz, parlak renkli alanlar boya ve fırça ile kolayca elde edilmeyebilir” (Martin, 1993, s. 10).

2.5.2. Dijital Yaklaşımlar

Dijital illüstrasyon tekniğinde kullanılan materyaller teknolojinin ve yaşanan çağın imkanları doğrultusunda değişen ve gelişen, dijital araçların (bilgisayarlar, tabletler, grafik tabletler vb.) kullanımı ile oluşturulabilir. Dijital yaklaşımlar üç başlık altında toplanabilir; vektörel tabanlı, piksel tabanlı ve fotomanipilasyon tekniği olarak ayırmak mümkündür.

- **Vektörel Tabanlı İllüstrasyon Tekniği**

Vektör programları, tek tek şekilleri tamamlamak için matematiksel bir grafik dili kullanır. Vektör uygulamaları, temel dikdörtgenler, elipsler ve çokgenler çizmenin yanı sıra, sanatçının aklına gelebilecek herhangi bir şekli çizmesini sağlayan Bezier eğrileri olarak bilinen düzgün eğriler oluşturabilir. Çizim uygulamalarında çizimin her bir ögesi ayrı bir nesne olarak ele alınır (Caplin, 2003, s. 19).

Görsel 55: Andrew Groves, *Tuz Dergisi* için yapılmış illüstrasyon örneği
(<https://www.miscellaneousadventures.co.uk/studio>, erişim Tarihi: 24.4.21)

Kullanılan programlarda katman (layer) mantığından gidilerek çizimler oluşturulabilir. Çizimin her bir ögesi bu sayede ayrı bir nesne niteliğindedir.

Katmanlarla çalışmak her açıdan avantajlı bir durumdur. Yapılan veya yeni başlanılan bir çalışma katmanlı bir şekilde ilerlenilirse, daha profesyonel ve az hatalı bir işin çıkma olasılığı yüksek olabilir. Adobe Illustrator, Macromedia, Freehand ve Corel Draw gibi programları kullanarak vektör tabanlı işler oluşturulabilir. Vektör tabanlı çalışma yaparken çalışmanın ölçüsünün önemi yoktur, küçük bir nesneyi büyütsek bile kalitesi aynı şekilde kalmaya devam eder. Piksel tabanlı çizilen bir çalışmaya göre vektör tabanlı çalışma, daha net ve temiz bir görünüm sağlayabilir.

- **Piksel Tabanlı İllüstrasyon Tekniği**

Piksel tabanlı dijital illüstrasyon için birincil uygulama Adobe Photoshop'tur. Program adından anlaşılacağı gibi fotoğrafik görüntüleri rötuşlamak ve düzenlemek için tasarlanmış olsa da sıfırdan illüstrasyon çalışmaları oluşturmak için de kullanılabilir, boyama araçları, özellikle basınca duyarlı bir grafik tablet ile kullanıldığında doğal bir his verir. Corel, Photo-Paint ve JASC Paintshop Pro gibi başka fotoğraf düzenleme programları da mevcuttur, ancak Photoshop profesyonellerin tercihidir ve mükemmel bir güç, güvenilirlik ve kullanım kolaylığı kombinasyonu sunar (Caplin, 2003, s. 30).

Görsel 56: Burak Şentürk, *Night Out*, (Wacom Cintiq 24 HDWacom Intuos, tableti kullanılarak Photoshop Programında çizilmiştir.)
(<https://www.behance.net/gallery/72390331/NIGHT-OUT>, erişim Tarihi:24.4.21)

Genellikle profesyonellerin tercihi olan; Adobe Photoshop programının kişiye sunduğu fırça yelpazesi oldukça geniş ve doğaldır. Bu fırçalar ile detaylı bir şekilde çalışarak dijital platformda geleneksel bir dil dahi yakalanabilir. Piksel tabanlı programlarda dikkat edilmesi gereken durumlardan bir tanesi de çalışılan boyuttur, tasarım süreci ve bitişinde boyutu değiştirmeniz yapılan işi bozabilir. Vektör tabanlı programlarda olduğu gibi piksel tabanlı programlarda da katman mantığı tasarım sürecinde önemlidir diyebiliriz.

- **Fotomanipilasyon Tekniği**

Bu teknikte dijital kolajda kullanılabileceği gibi, fotoğrafın üzerinde dijital olanaklarla yapılan değiştirmelerle fotoğraflara başka bir anlam ya da biçim kazandırmak mümkündür. Farklı organik yapıların fotoğrafı bağlam olarak kullanarak birleştirilmesi ya da nesnelerin üzerine başka dokuların uygulanması, biçimsel özelliklerin farklılaştırılması, yorumlanması tekniği dijital platformda hem daha kolay hem de daha fazla olasılığa sahip bir yöntemdir. Geleneksel olanı yeni bir yorumla ortaya koyan bir illüstratör, eskiyi kendi eleğinden geçirerek yeniyi dönüştürebilir (Dağ, 2015, s. 93).

Görsel 57: *Vanessa Rivera, Hazine İçin Balıkçılık*,
(<https://thelifeofaivax.com/collections/photoshop-tutorials> , erişim tarihi: 24.4.21)

Fotoğrafik manipilasyonda, belirli bir sonuca ulaşmak için çeşitli yöntem ve teknikler ışığında bazı değişiklikler veya eklemeler yapılarak çalışma sonlandırılır. Fotoğrafik manipilasyon tekniği tarihsel olarak 19. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanılmıştır. Fotoğrafın çıktığı yıllardan itibaren bu sürecin başladığı da gözlemlenebilir. Yapılan manipilasyonlar geleneksel ve dijital ortamlarda veya her iki tekniğinde kullanılmasıyla gerçekleştirilebilir.

2.5.3. Deneysel Yaklaşımlar

Deneysel illüstrasyon yaklaşımları, fikrin görselleştirilme sürecinde kullanılan, çeşitli birçok tekniği içersinde barındıran ve estetik bir tasarım diline sahip olduğundan bahsedebiliriz.

- **Kâğıt Kesme Tekniği**

Kâğıt kesme, Avrupa halk sanatına Uzak Doğu'dan Orta Doğu'ya ve zanaatın çok popüler olduğu Türkiye'ye uzanan ticaret yolları üzerinden gelmiştir. Kâğıdın kendisi nadirdi ve çoğunlukla keşişlerin ışıkl el yazmalarına kâğıt kesiği ekledikleri manastırlarda bulunurdu. Avrupa'nın erken dönem kâğıt kesimlerinin birçoğu dini konuları içermiştir, ancak kâğıt daha özgürce erişilebilir hale geldikçe, insanlar günlük yaşamı resmeden kâğıt kesiği yapmaya başlamışlardır (Walton, 2005, s. 8). “Kâğıt kesmenin büyüğü o kadar uzun zaman önce başladı ki, neredeyse tamamen başka bir dünyaydı. İkinci yüzyılda Çin İmparatorluk mahkemelerinde kâğıt, ekranlar, kumaş şablonlar ve nakış desenleri için tasarımlar kesen kraliyet ailesine büyüleyen yeni bir icattı. Yeni bir sanat formu doğdu” (Sowell, 2005, s. 8).

“Almanlar ve İsviçreliler “scherenschnitte” adı verilen çok karmaşık katlanmış kâğıt kesiği yaptılar. Bunlar, Amerika'nın doğu kıyılarına yerleşen topluluklar tarafından popüler zanaat olarak çekilmiş, beyaz üzerine simetrik siyah resimlerdir” (Walton, 2005, s. 8). “Polonya'da koyun postları pencere kaplaması için kesildi ve geleneksel bir parlak renkli katmanlı kâğıt kolaj stili olan wycinanka doğdu. Kâğıt kesmek yalnızca en basit malzemeleri gerektirdiğinde, ruhunda sanat olan ancak tuvaleri, fırçaları ve diğer pahalı malzemelerden yoksun insanların sanat biçimi olmuştur” (Sowell, 2005, s. 8).

Kâğıt kesme tekniği, Çinliler kâğıdı keşfettikten sonra gelişmeye başlamıştır. Çinliler bu tekniğe “jian zhi” adını verilmektedir. Zaman geçtikçe diğer ülkelere de yayılarak popülerliğini korumuştur. Fotoğrafın keşfinden sonra azalmalar meydana gelmiştir diyebiliriz. İllüstrasyon ise kağıtların kesilmesiyle ve şekillenip yorumlanmasıyla oluşturulmuştur. Bu alanda kâğıt kesme tekniğini animasyonla birleştiren Alman sanatçı Lotte Reiniger’in filmleri örnek olarak verilebilir. (Görsel 58.) Fotoğrafın keşfiyle birlikte popüleritesi azalmış olsa dahi, günümüzde illüstrasyonla birlikte kullanımı halen devam etmektedir.

Görsel 58: Lotte Reiniger "The Arabian Nights" in fantastik bir uyarlaması olan "Prens Ahmed'in Maceraları" filminin bir sahne. (The New York Times, erişim tarihi:24.4.21)

• Polimer Kil Kullanım Tekniği

Polimer kil başka hiçbir şeye benzemeyen renkli, kullanımı kolay bir modelleme malzemesidir. Ev tipi bir fırında pişirilerek kalıcı olarak sertleştirilir ve benzersiz boncuklar ve mücevherler oluşturulmaktan mozaik, heykel, kap ve daha fazlasını yapmaya kadar birçok kullanım alanına sahiptir. Hepsinden iyisi, pahalı bir ekipmana gerek yoktur, elleriniz yaratıcı bir ruh ve birkaç temel araç sizi yolunuza başlamak için fazlasıyla yeterli olacaktır (Ralph, 2006, s. 6).

Polimer kiler esasen plastiktir. Polimer kil, plastikleştirici, polivinil klorür ve dolgu maddelerinin bir kombinasyonu ile yapılabilir. Plastikleştirici, kili sertleşene kadar yumuşak tutar. Kil belli bir dereceye kadar ısıtıldığında pişirme sırasında

plastikleştirici yanabilir. Plastikleştirici, pvc ve dolgu türleri ve bunların oranları, ham haldeki kil hissini ve pişirildiğinde kilin mukavemetini belirler (McGuire, 2002, s. 11).

Görsel 59: Polimer Tablo, Frida Kahlo'nun 'Dr Eloesser'e Adanmış Otoportresi' (1940), (https://www.boredpanda.com/polymer-paintings/?utm_source=google&utm_medium=organic&utm_campaign=organic, erişim Tarihi:25.4.21)

Polimer kil üç boyutlu tasarımda kullanılan bir malzeme olmakla birlikte, kimi illüstratörler tarafından biçimlendirilen karakterler belirli bir artalandaki bir araya getirilerek bir kompozisyon oluşturulmakta ve bu yerleşim fotoğraflanmaktadır. Böylece üç boyutlu bir biçimlendirme ve düzenleme, illüstrasyona dönüşmektedir. Bazı illüstratörler ise nesneler ve karakterler üzerine odaklanmaktadır. Üç boyutu yüzeyler üzerine uygulamalar kâğıt hamuru, sanatçı oyuncakları, kâğıt kuklalar gibi yüzeylerle ilintilidir (Dağ, 2015, s. 99).

- **Buluntu Nesneler ile İllüstrasyon Tekniği**

Buluntu nesnelerle yapılan illüstrasyon dendiğinde, akla kolaj ve asamblaj gelebilir; aslında bunlar çoğu zaman birbirine geçişen ve örtüşen kavramlardır. Kolaj, iki boyutlu bir yüzey üzerine yine iki boyutlu malzemelerin kesilip yapıştırılarak düzenlenmesi olarak tanımlanabilir. Dada akımıyla gelişmiş bir yöntem olup, kendi

başlarına sanatsal bir değer taşımayan nesnelerin sanatsal bir bakış açısıyla yeniden yorumlanarak tasarım sürecinin sonunda bir sanat eserine dönüştürülmesi sürecini anlatır. Asamblaj (assamblage) kolaja benzetmekle birlikte, bu yöntemde üçüncü boyutta kullanılmaktadır. Buluntu nesnelerle tasarlamak; tüketmeyerek, atık ya da bir biçimde birikmiş ya da bulunmuş nesneleri bir arada kullanarak sürdürebilir bir dünya yaratmanın sorumluluğunu taşımaktır (Dağ, 2011, s. 84). Dünya da bu yöntemi kullanarak tasarım yapan birçok illüstratör \ tasarımcı bulunmaktadır.

Görsel 60. David Goldin, buluntu nesnelerle oluşturulmuştur, “Run”
(<http://kirmizisapka.blogspot.com/2012/02/grafik-tasarm-dergisinde-yaymlanan-yazm.html> Erişim Tarihi:25.4.21)

Kolaj ve asamblaj çalışmasında kullanılabilecek nesneler rastlantısal bir şekilde biraraya getirilir, bu durum alışagelmış bir tasarım oluşumu olabilir. Bu teknikte kullanılan nesnelerin tek başlarına bir anlamı yoktur, kişi onlara anlam yükler ve yorum katarak, sanatsal nitelik taşıyan bir ürün veya eser haline getirebilir. Örneğin; anılarımıza ait nesneler (fotoğraflar, anı nesneleri, özel eşyalar vb.) kullanarak çalışmamıza bir anlam yükleyebiliriz. İllüstrasyonun rolüde tam olarak bu süreçten sonra başlayabilir.

“Buluntu nesnelerle, çizimlerle ya da yazılarla birlikte kullanıldığında hangi anlamlara evrileceği, buluntu nesnelerle yapılan illüstrasyonlara lezzeti veren şeydir. Buluntu nesnelerle yapılan illüstrasyonlarda, kurgulanmış yeni bir gerçeklik içinde

kullandıktan sonra nesnelerin hala tanındık ve ayırt edilebilir olup olmadığı da önemlidir” (Dağ, 2011, s. 84). Kullanılan nesnelerin kimliklerinin kaybedilmeden çalışmaya bir anlam katılmasından bahsedilir.

- **Kâğıt Hamuru Tekniği**

Kâğıt hamuru tekniği uzun bir geçmişe sahip zanaat formu olarak tanımlanabilir. Çok uygun maliyete getirilerek yapılması kolay bir tekniktir. Ev ortamında dahi her türlü nesneleri kullanarak malzemeler elde edebilir. Bu durum tekniğin geri dönüşüme ne kadar önem verdiğinin göstergesidir denilebilir.

Görsel 61:Roberto Benavidez, "kâğıt kuşlar"

(<https://robertobenavidez.com/paperbirds/2mlokd2xfyljmtvsyaqd8z0avqw8i4>, erişim Tarihi: 25.4.21)

Çoğu insan kâğıdın çok yönlülüğünü ve çeşitli işlevlerini yirminci yüzyılla ilişkilendirir, ancak kâğıt yapımı bin yıldan daha eski bir zanaattır. Çinliler kâğıdı icat ettikten kısa bir süre sonra; onu parçalara ayırmanın, tutkalla karıştırmanın ve onu güzel işlevsel kutulara, tepsilere ve diğer parçalara şekillendirmenin veya kalıplamanın yollarını denemeye başladılar. Kimse nedenini bilmiyor, ancak bu zanaata olan ilgi birkaç yüzyıldır azaldı ve Fransa’da on sekizinci yüzyıla kadar canlanmadı. Orada kâğıt hamuru, kelimenin tam anlamıyla “çiğnenmiş kâğıt” terimi, şeritler halinde yırtılmış ve yapıştırılmış, tabakalar haline lamine edilmiş veya hamur gibi killi bir maddeye parçalanmış kâğıt anlamına gelir (Shelley, 1924, s. 5).

- **İşleme- Dikiş Tekniği**

İşleme dikiş yaklaşımı, daha geleneksel ve el işçiliğinin ağırlıklı olduğu bir teknik olarak ele alınabilir. Burada kullanılan materyal kâğıt yerine kumaştır. Yapılacak olunan illüstrasyonun kumaşa işleme ve dikiş yoluyla tasarımın aktarımı sağlanabilir. Eski bir tekniğin günümüze uyarlanma biçimi olarak değerlendirebiliriz. Dijital olanakların zirve yaptığı bu zamanlarda dahi el sanatlarında ve el işçiliğinde yükselme devam etmiştir. Bu tekniği kullanarak işler çıkartmak istiyorsak, materyallere de hâkim olmak oldukça önemlidir.

Görsel 62: Danielle Clough "Uzun Mesafe Sevenler"

(<https://danielleclough.com/portfolio-item/long-distance-lovers/>, erişim Tarihi: 25.4.21)

2.6. İllüstrasyon ve Resim Sanatı Arasındaki Farklılıklar

İllüstrasyon belirli bir amaca hizmet eden, anlaşılabilme ve bir imajı iletme kaygısı ile üretilen bir tasarım olarak tanımlanabilir. Resim ise, anlaşılma ve bir mesaj iletme anlamında bir iddia taşımayabilir. Resim kendi başına da var olabilir. Ressam, sanat eserini ortaya koyar ve bir adım geri çekilir. İllüstratörden ise kendisine verilen yön bilgi (brief) doğrultusunda amacına ulaşan tasarımı ortaya koyması beklenir (Dağ, 2015, s. 14). Resim sanatının, illüstrasyondaki gibi bir amaca hizmet etme veya mesaj iletme kaygısı olmamasının yanı sıra ticari bir kaygı doğrultusunda işler çıkartmama imkanları mevcuttur. İllüstrasyon bir brief doğrultusunda kısıtlı bir şekilde çalışırken

resimde herhangi bir kısıtlılık söz konusu değildir, tam tersi bir şekilde daha özgün işler çıkartma imkânı sağlanmaktadır. İllüstrasyonda, illüstratör-müşteri ilişkisi olduğu için tasarım özgünlüğü kısıtlanabilir.

İki sanat alanının birleştiği bir nokta vardır, birey üzerinde izlenme isteğinin uyanması bu birleşimlerden denilebilir. İllüstratör yaptığı tasarımlarda, kim, ne, ne zaman, nerede ve neden gibi sorulara cevap vermelidir. Resim sanatının böyle bir kaygısı bulunmamaktadır. İllüstrasyon, grafik baskı teknikleri ile veya dijital ortamda da çoğaltılarak yeniden üretimi sağlanılabilir. Resim sanatında bu tarz seri bir çoğaltım illüstrasyona göre daha uzun bir çalışma süreci geçirmek demektir, aynı zamanda çıkan işlerde bire birlik söz konusu değildir.

Estetik ve yaratıcı üretim süreci, tek olması resim sanatının öne çıkan özelliği olarak görülmekte, illüstrasyon ise basılmak, çoğaltılmak, satılmak ve alıcıya bir düşünce veya bir ürünü satmak için sipariş edilen çalışmalar olarak tanımlanmaktadır. Ancak illüstrasyonunda tıpkı resim gibi estetik amaca yönelik yapıldığı ve sanatsallaştığı durumlar olabilmektedir (Arda, 2019, s. 81).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KENT İLLÜSTRASYONLARININ KULLANIM ALANLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ (ANTALYA ÖRNEĞİ)

3.1. Kent ve Kent İllüstrasyonu Tanımı

“Kent Bilimleri Sözlüğüne göre kent kavramı; Devamlı olarak toplumsal gelişim içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi ihtiyaçlarının karşılandığı, nadir kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha kalabalık olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi olarak tanımlanmıştır” (Keleş, 1980, s. 196). “Kentler, uygarlıklarda doğmuş, uygarlıkları doğurmuş ve kendinden sonra gelen uygarlıklara da bir yol haritası olmuştur. O hâlde, kentin tarihinin insanlığın, uygarlığın tarihi olduğunu ve uygarlığın, tüm izleri ile kent yerleşimlerinde varlığını koruduğunu söylemek olasıdır” (Uğurlu, 2010, s. 25,26).

Tarihsel gelişim içinde kentin kavramsal değişimi devam etmiş, geçmiş dönemlerde "cite", "polis", "medine" ve "kent" gibi az çok yakın anlamlarda kullanılan kavramların yerini, bugün "bourg", "ville", "city" ve "urban" kelimeleri almıştır. Öte yandan, sosyo-ekonomik gelişmelere bağlı olarak, kent kavramının içeriğinde de önemli değişimler yaşanmış, eski dönemlerde "kale" veya "sur" kent kavramını tanımlamada önemli bir kriter olarak kullanılmıştır (Topal, 2004, s. 277).

Kentler, yaratıcılığı ve hayal gücünü teşvik eden uyarıcı alanlardır. Kent sanatçının ilhamı için sayılamayacak ölçüde argümanlarla dolu bir kaynaktır. Görsel çevre olarak kent dokusu, içinde önemli işlevlere sahip olan yapılar, kentsel yaşam tarzı, toplumsal ve kişisel yönden bir kültür ürünü oldukları kadar, sanatçılar için de uygulama ve yaratım alanları ve sanatçıları etkileyecek bol malzeme içermektedir. Bu sadece, sergilenen sanat eseri yoluyla değil, mekanın tüm estetik elemanları; Yapı cepheleri, sokaklar ve meydanlar, kentsel açık alanlar, parklar ve kent mobilyaları, sosyolojik olarak bireyin mevcudiyetinde yer alan ve yaşadığı çevreye yansıttığı yalnızlık-kalabalık, birey olma çabası-sosyal olma zorunluluğu, özgürlük-

kısıtlanmışlık, sanatın merkezi olma-kaos, hızlı üretim hızlı tüketim, göz boyama-inandırıcılık, sınırsızlık-gözetlenme gibi sayılamayacak kadar çok problematik olguların görsel etkiye dönüşmesi malzemeyi daha da artırmaktadır. Bu olgular görsel çevrenin önemli estetik unsurlarının oluşturduğu kompozisyonlardır. Kentleri sanatçılar için vazgeçilmez kılan şey, oralarda beş duyunun bombardımana uğramasıdır. Keyif alanlarıyla hoşnutsuzluk alanları iç içedir. Sanatçıya da bu argümanları görmek ve değerlendirmek kalır (Altıntaş ve Eliri, 2005, s. 65). Kentsel dokuyu oluşturun bu argümanlar sanatçının da tasarım unsurlarını oluşturmada kaynaklık etmektedir.

Hayatın dinamizmini yansıtan kent, içerisinde bulunan unsurlarla, kitlesel iletişimin gerçekleştiği mekandır denilebilir. Görsel iletişim ve afiş tasarım yönünden kent kavramı, sosyo-kültürel, coğrafi, mimari, tarihi ve turistik unsurlara ait görsel imgeleri içinde barındırabilir. Bu açıdan bir kentin, diğer kentlerden ayrılan farklılıklara sahip olduğu söylenebilir. Başka bir deyişle; her bir kent, kendine özgü özelliklerle dikkat çekmektedir (Özer, 2022, s. 44).

Bir kenti oluşturan öğelerin bütünü, kentsel dokuyu oluşturmaktadır. Kentsel dokuyu oluşturan elemanların mekân, form, renk, ışık, su, doğa gibi etmenlerden oluştuğu ve bu birleşim sonucu kentin fiziki yapısının şekillendiği görülmektedir. İnsan ögesi de bu birleşimle birlikte kentin ana eksenini oluşturmaktadır. Bütün bu etmenler sanatın terminolojisi ile yakın bir ilişki içindedir. Bu durum kentsel mekanların bir sanat yaratması olarak ele alınmasını olanaklı kılmaktadır. Kentlerinde belleği vardır, sanatçı da bu belleği algıya, algıyı da biçime dönüştürür (Altıntaş ve Eliri, 2005, s. 63,64).

Konuya ilişkin olarak ise kentsel dokunun ve özellikle de kentsel kimliğin oluşmasında illüstrasyon birçok açıdan farkındalık yaratan bir alandır. Kentin unsurlarının illüstratif olarak ifade edilmesi şehrin tanıtımı açısından da oldukça önemlidir. Kente bu alanda yapılan her yatırım, kentin birçok alanda gelişmesini ve marka kent olmasında da etkili adımlardan biri diyebiliriz. Kente yönelik yazıya dayalı bilgilerdense görsele dayalı tanımlama ve açıklama, kent kimliği açısından da daha

anlaşılır bir dilin oluşumunu sağlar. Görsele dayalı tanımlama ve açıklama ise illüstrasyon ve fotoğraf kullanımı ile sağlanabilir.

Yazıyla paralel gelişim göstermiş olan illüstrasyon, metinle birlikte kullanıldığında ise izleyicilerin içerikle ilgili daha net bir izlenim sahibi olmalarını sağlayabilir. Kent kimliğini yansıtan illüstrasyonların, kentsel tanımlarda giderek daha fazla talep gören güçlü bir görsel iletişim unsur haline geldiğini gözlemleyebiliriz. Nedeni; metne görsel anlatı unsurları katar, hikayeleştirir ve kentin kimliği ile ilgili oluşturulmak istenen algının ifade edilmesini sağlayabilir. İllüstrasyon, kentsel kimliğin taşıdığı anlamı etkin bir şekilde ifade etmekle kalmaz, içerdiği duygusal değerleri de yansıtabilir. Başka bir deyişle, bir kentin yansıttığı veya kişiler üzerinde oluşturduğu duygunun önemli bir görsel aracı olarak da düşünülebilir. İllüstrasyon uygulanan kentsel kimlik tasarımları eşsizliği ve özgünlüğü ile dikkat çekme etkisine sahip olduğu söylenebilir. İllüstrasyonun kimliği yansıtma gücü barizdir de diyebiliriz. Dolayısıyla kentsel kimliğin kişiler üzerinde oluşturduğu ruh halini, bir anı ya da bir anıyı özetleyebilir (Özer, 2022, s. 28).

Aynı zamanda kentlerde güçlü referans noktaları bulunmaktadır. Bu referans noktaları kentlinin belleğinde yer edinmekte, kentin kimliğiyle özdeşleşmekte ve kentin simgesi durumuna gelmektedir. Kentsel simge durumundaki öğelerin sanatsal özellikler, estetik değerler taşıması kent belleğinde yer edinmelerinin başlıca nedenidir. Belli bir özgünlüğe sahip olan bu öğeler kentin okunabilirliğini sağlayan sanat ürünleri olarak değerlendirilebilmektedir (Altıntaş ve Eliri, 2005, s. 63,64).

Kentin simgesi durumuna gelen bu öğeler tasarım açısından belli bir hiyerarşik düzende sağlayabilir. İllüstratör için kent algısı, kentin sadece olumlu yönleri olarak düşünülmemelidir. Kent olumlu veya olumsuz şartlarıyla, insanlarıyla kenttir. Bu etkenler göz önüne alınarak illüstrasyon oluşumu sağlanabilir. Yapılan illüstrasyonlarda kullanılan kente özgü ve kentin kimliğine uygun simgeler ile tipografi olmadan da kentin okunabilirliği sağlanılabilir. Ancak tipografi bir afişin olmazsa olmazlarından bir tanesidir, eğer illüstrasyon afişi okutmuyorsa tipografi ile desteklenmesi gerekli görülebilir. Kent illüstrasyonu ile ilgili çizimler yapılmadan

önce kentin öğelerine yönelik bazı analizler yapılması gereklidir. Bu durum kenti tanımlamak ve anlamak açısından yapacağınız illüstrasyonlar için önemli bir ayrıntı olabilir. Her kentin kendine ait bir kimliği vardır, önemli olan kentin sosyokültürel, tarihi, turistik ve birçok öğesini doğru tanımlayarak tasarım diline yansıtmaktır. Çünkü bu öğeler tasarım dili ve illüstrasyon oluşumu sürecine katkı sağlayabilir. Fotoğrafta bu tarz bir yorumlama yapılması çok söz konusu olmayabilir. Fotoğraf da sanattır ama görsel anı yakalar, illüstrasyonun amacı ise bu şekilde bir kullanım tarzındansa, yapılan işte katılan duygu, yorum ve özgünlük ön planda olmalıdır. Bu yöntemle yapılan tasarımların dili daha orijinal bir yapıya sahip olabilir. Tasarımcı yaptığı analizlerle ve kurduğu hiyerarşi ile, kent kimliğine dair kendi özgün yorumlamalarıyla birlikte çizimlerini gerçekleştirir. İllüstratör için kente ait her şey kentin bir parçasıdır ve bu parçaları kullanarak kent illüstrasyonları oluşturulabilir.

Görsel 63: Kent İllüstrasyonları Örnekleri, (Geleneksel ve Dijital olarak çalışılmış), <https://paperandcities.com/shop-by-prints>, erişim Tarihi: 2.2.2022)

Kent için tasarlanan illüstrasyon ne kadar özgün, benzersiz, ayırt edici ve dikkat çekici olursa o kadar etkili olabileceği düşünülmelidir. Bir kentin kimliğini yansıtmak için tasarlanan illüstrasyonlar, kenti doğru biçimde ifade etmeli, onu farklı ortamlarda hatta pazarlama içeriğinden uzakta bile anında tanınması gereken nitelikte olmalıdır. İllüstrasyon, bir kentin imajını güçlendirirken, taşıdığı anlamsal ifadelerle iletilmek istenen mesajların kapsamını ve etkisini arttırabilir (Özer, 2022, s. 28).

İllüstratörler için çizim süreci; izleme, tanıma, anlama ve hiyerarşik olarak yorumlama şeklinden de ilerleyebilir. Şehri görürüz, şehir aynı şehirdir, ama gördüğümüz kente nasıl baktığımız ve nasıl yorumladığımız önemlidir. Bununla birlikte aynı şehre ait çeşitli illüstrasyonlar oluşturulabilir, fakat her birinin dili, yerleşim düzeni ve renk paleti farklı olacaktır. Çünkü; her bireyin kente yönelik tanımlaması veya olumlu olumsuz yönleri farklı olabilmektedir.

Grafik tasarım, ortaya çıktığından bu yana bir anlamda “kent kültürünün” bilgisini taşıyan, mesajını ileten, içeriğini yorumlayan disiplinin adıdır. Ekonomisi, siyaseti, sanatıyla kent tarihinin kültürel izdüşümünü en kestirme biçimde grafik tasarım aynasında izleriz. Üzerine yazı veya resim basılarak çoğaltılmış her belge grafik tasarım ürünüdür. Grafik tasarım ürünü tasarlandığı baskı makinesiyle çoğaltıldığı ya da ekranda yansıtıldığında bir mesajı iletme işlevini yerine getirir. Bu geçici süreç grafik tasarım ürününün birinci aşamasıdır. İkinci aşamadaysa toplumsal yaşama ışık tutan kaynak-belge niteliğini kazanır. Grafik tasarımcıların ve resimlemecilerin, üretim yaptıkları ya da ürettiklerinin tüketildiği kentlerle hep bir ilişki içerisinde olmuştur (Duymaz, 2011, s. 11). Böylece yapılan illüstrasyonlar ile birlikte kente yönelik olarak gelecek nesillere kaynak niteliğinde işlerin bırakılması sağlanır. Konuya ilişkin olarak da kullanım alanları bölümünde kent illüstrasyonlarının kullanımlarına yönelik bilgiler mevcuttur.

3.2. Kent İllüstrasyonu Tarihsel Süreci

Tarihsel olarak kentin ve kent kimliğinin illüstrasyon olarak ele alış biçimleri dünya da ve Türkiye’de olarak ayrı süreçler içerisinde ele alınmıştır.

3.2.1. Dünya’da Kent İllüstrasyonu

İlk şehrin tam olarak ne zaman doğduğu konusunda kesinlik yoktur; bu nedenle, şehir manzarası tarihinin başlangıcına gelince kesin bir tarih belirlemek zor olabilir. Bazı erken eserler antik Roma’ya kadar uzanır; Örneğin Trajan Hamamları, şehrin kuşbakışı bir görünümünü betimler. (Görsel 64) Şehir manzaraları Orta Çağ’da da yaygındı, genellikle kompozisyonda özel bir rol üstlenmekten ziyade portrelerin arka planı olarak kullanılıyordu (Whsmith, 2015).

Görsel 64: Trajan Hamamları’nda Bulunan eski kent görünümüne ait fotoğraflar, (<https://www.otuzbeslik.com/yazilar/sanat-tarihinde-kent-manzaralari>, erişim Tarihi: 3.2.22)

M.S. 69-79 tarihleri arasında yapıldığı düşünülen bu duvar resmi (fresk), İtalya’da Trajan’ın devasa hamamlarının altında, bir evin dış cephe kalıntıları arasında bulunmuştur. İmparator Vespasian döneminde yapılan freskte bir şehrin kuş bakışı görünümü yer alıyor. Detaylarda ise tiyatrolar, tapınaklar, heykeller ve evlerin yanı sıra limanlar, rıhtımlar ve su kanallarını görmek mümkün. Şehrin kimliğine dair herhangi bir iz olmaması ve yapıldığı döneme ait bilinen tek şehir manzarası olmasından dolayı bir “ideal şehir” planı olduğu düşünülüyor (Olgun, 2020).

Doğa sadece insanla ilgili durum ve olayların fonu, tamamlayıcısı değil de tabiatın mekânla hacimli sahnesini yansıtmaya çalışan resimler ilk olarak imparatorluk

devri Roma duvar resimlerinde görülür. M.S. 6. yüzyılda ayrı bir dünya olan, Çin'de manzara resminin geliştiğini görüyoruz. Gelişimin en gösterişli zamanları ise 8. ve 12. yüzyıdır. Bu yüzyıllarda Çin manzara resimleri dünya resim sanatının en önemli örnekleri arasındadır. Batı Orta Çağ resmi sadece figür ağırlıklı idi. Figür dışında kalan herşey ise, biçimsel, yüzeysel özetlemeler ile verilmekteydi. 14. yüzyılın ikinci yarısında ise ilk kez, mekân derinliğini şekillendirmek, nesnelerin resimde özümsemesip, ilgi duyulması ile beraber manzara resmine bir yöneliş dikkat çekmektedir. 15. yüzyıl başlarında ise Hollanda minyatürlerinde tabiatı bir bütün olarak yansıtan ve insanları da bunun içine doğru bir bağlantı ve orantı ile yerleştirilmesinin sağlanmasıyla ise "manzara resimleri" ortaya çıkar. Böylelikle de 1500'lü yıllardan itibaren ilk kez figürsüz, sadece manzara tasvirleri yapılmaya başlanır. Bu süreçte de 17. yüzyılda "Topografi"ye de büyük bir ilgi yönelimi başlamıştır. Örneğin; Merian, Dilich, Hollar gibi sanatçılar bu tarzda resimler ortaya çıkarmıştır. Bu durum manzara resmi ile beraber ilerlemiş ve bu beraberliğin sonucunda 18. yüzyıl ortalarında Bernardo Bellotto'nun şehir manzaraları ortaya çıkmıştır (Arık, 1988, s. 10,11).

Görsel 65: Bernardo Bellotto, Pirna: Güneyden Obertor, 1750'lerin ortaları (Met Museum Collection, erişim tarihi: 5.5.21)

Resim olarak şehir manzarası sanatta yeni bir konu değildir. Şehirlerin var oluşundan itibaren sanatçılar şehirleri resimlerine konu edinmiştir. Kent görüntüsü ilk zamanlar resimde hiyerarşik olarak arka fonda bulunurken bu anlayış yavaş yavaş eritilmiştir. Böylelikle de kent, resimlerin ana konusu olarak var olmaya başlamıştır. Şehir manzaraları sanat tarihinde de pek çok akıma konu olmuştur. Kent

illüstrasyonlarının da tarihsel olarak temel başlangıç noktasının duvar ve manzara resimleri ile başladığını söyleyebiliriz. Özellikle 15. yüzyıl öncesi dönemlerde baskı tekniğinin daha tam olarak gelişmediği zamanlar da sanatçılar, şehir manzaralarını realisttik olarak resimsel çalışmayı tercih etmiştir. Çoklu üretim anlayışı sınırlı olmakla birlikte eserler el çizimi tekniği ile oluşturulmuştur. Ancak yapılan işin birebir aynısını ortaya koyma gibi bir durum söz konusu değildir.

“Bilinenin aksine günümüz matbaacılığının temelleri Johannes Gutenberg tarafından atılmamıştır. Yazının icadından beri belgelerin ve eserlerin çoğaltılması, bu uğraşı benimsemiş zanaatkârlar tarafından el yazısı ile gerçekleştirilmekteydi. Doğal olarak bu işlem oldukça uzun sürmekte ve oldukça fazla emek harcanmasını gerektirmekteydi. Bunun daha basit bir yolunun olabileceğini ilk olarak öngören Çinlilerdir” (Bozkurt ve Çubukçu, 2018, s.946).

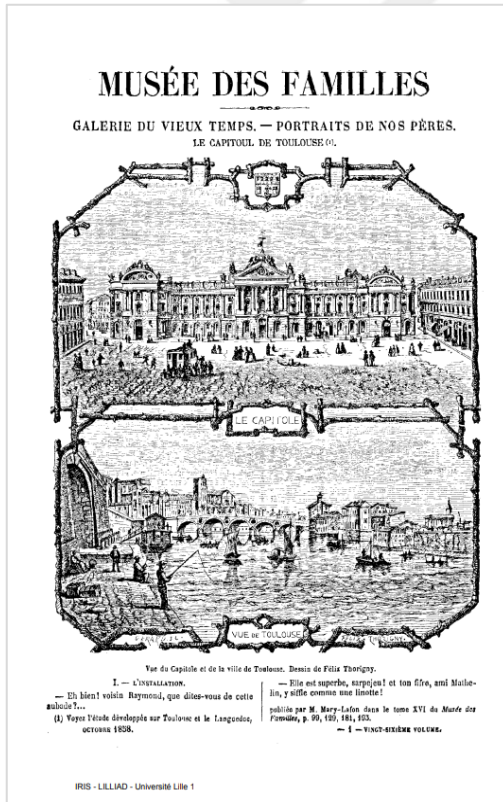
Çinlilerin ilk basım yöntemi olan mermer kabartma yazı ve şekillerin üstüne yaş kâğıt baskılanması ve ardından kağıtların mürekkeplenmesi yöntemi, üçyüz elli yıl sonra değişerek yerini ağaç baskı tekniğinin kullanımına bırakmıştır. Böylelikle de Çinlilerin bu deneyimleri Avrupa’ya da ışık tutarak baskı tekniğinin gelişmesini sağlamıştır. Grafik tasarım alanında da ilk grafik baskılar ağaç baskı yöntemiyle yapılmıştır. Çoklu basım olanağı ile birlikte de özellikle illüstrasyon alanında birden fazla eser üretme imkânı oluşmuştur. Böylelikle de yapılan işler de belirli bir sınır kaygısı olmadan çoğaltım sağlanarak geniş kitlelere yayılma sağlanmıştır.

Görsel 66: Katsushika Hokusai (Japanese, Tokyo (Edo) Edo'daki Nihonbashi (Edo Nihonbashi), Fuji Dağı'nın Otuz Altı Manzarası (Fugaku sanjūrokkei) serisinden (1830–32) Ağaç baskı; kâğıt üzerinde mürekkep ve renk. (Met Museum Art Collection, erişim tarihi: 13.12.21)

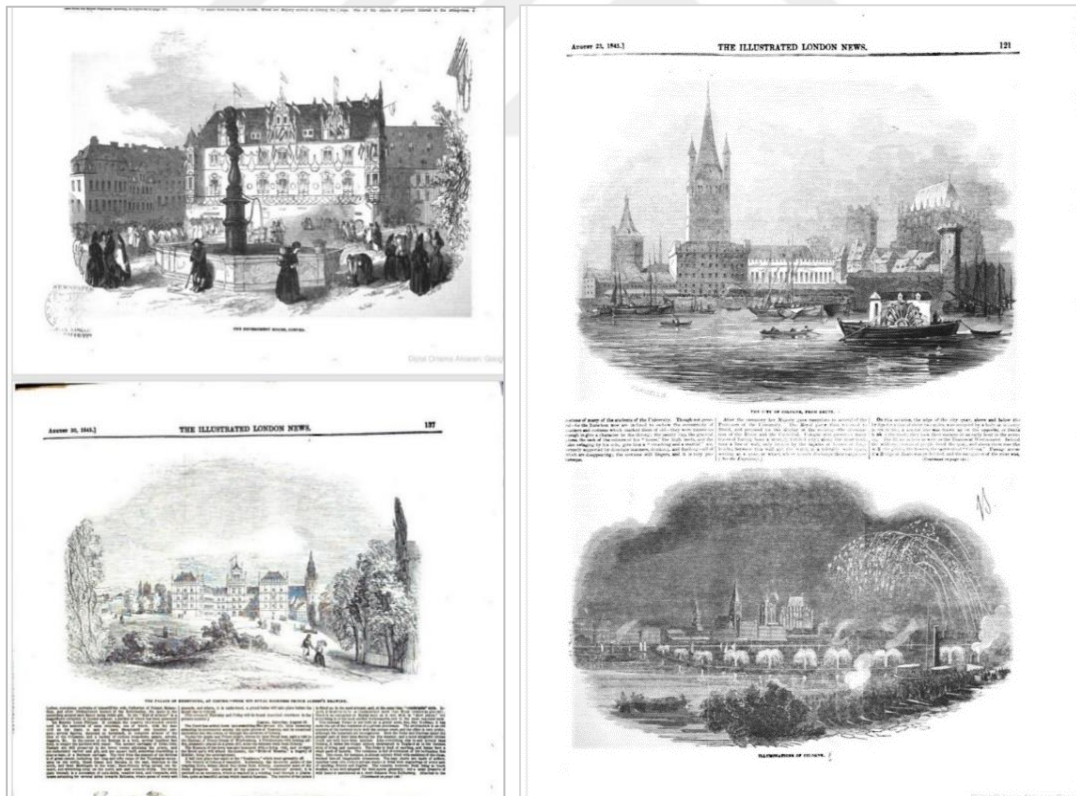

Görsel 67 Zhou Xing Hua, “Suzhou River Alley”, 44 x 32 cm, 1987. Ağaç Baskı yöntemi kullanılmıştır. <http://www.asia-art.net/suzhou-chinese-woodblock-prints/>, erişim Tarihi: 13.12.21)

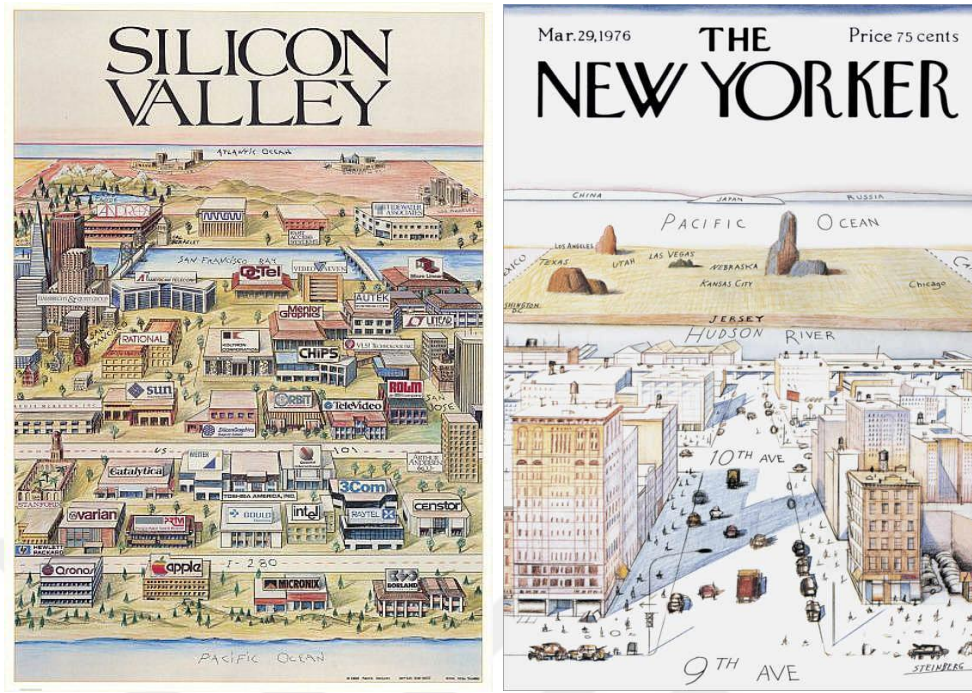

Görsel 68 Musée Des Familles Dergisi sayfa görüntüleri (soldaki sayfa: 1859 sağdaki sayfa:1867, (<https://iris.univ-lille.fr/handle/1908/2562>, erişim Tarihi: 15.12.21)

Baskı tekniklerinin de çeşitlenmesiyle birlikte farklı türlerde ve tekniklerle çoğaltılmış illüstrasyonlara rastlanılmıştır. Her basım tekniğinin illüstrasyona yarattığı etki farklıdır. Sanatçının baskı sonucu çıkan işi de oyma veya kazıma derecesine göre farklılık göstermektedir. 19. yüzyıldan sonra ise kuşkusuz ki illüstrasyon tarihinin en önemli gelişimi süreli yayınlara girişiydi denilebilir. Bu gelişim gazete ve dergi alanında seri üretimi de beraberinde getirmiştir. Bir illüstrasyon türü olan kent illüstrasyonlarının bulunduğu işler, dergi ve gazete sayfalarında yerlerini almıştır. Özellikle basım tekniği olarak gravür yönteminin kullanıldığı tespit edilmiştir. (Magasin Pittoresque, The Penny Magazine, Musée Des Familles) Gazete alanının üçüncü kuşağında ilk yayını vermiş olan The Illustrated London News kent illüstrasyonlarının, yoğun olarak kullanıldığı dönemin popüler ve çok satan gazetelerinden biridir. Kullanılan teknik diğer dergi ve gazetelerde olduğu gibi gravür basım tekniğidir.

Görsel 69: The Illustrated London News dergisine ait kent illüstrasyonu içeren sayfa örnekleri (1845- 7.cilt) (Google Books, erişim tarihi: 15.12.21)

Görsel 70: Saul Steinberg, 20. Yüzyıla ait Kent İllüstrasyonları
Örnekleri (<https://www.posterlounge.com/artists/steinberg/>, erişim Tarihi: 10.2.22)

Kent teması artık sadece portrenin arkasında bir manzara olmaktan çıkarak resim ve grafik tasarımda farklı çizim tarzlarıyla değişime uğramıştır. Zamanla da birçok dergi, kitap, gazete vb. grafik tasarım ürünlerinde kent illüstrasyonları sayfalarda yerlerini almaya başlamıştır (Görsel 70). Yirminci yüzyılda bir diğer gelişme olan fotoğrafın icadı ile illüstrasyon kullanımında bir gerileme yaşansa dahi tam bir çöküşten söz etmek mümkün değildir. Bu gerileme ise yıl bazında 20. yüzyılın sonlarına doğru diyebiliriz.

Çağımızda ise kent illüstrasyonları son on yılın en büyük sanat trendlerinden biri haline gelmiştir. Kenti eserlerine ve işlerine konu edinen sanatçılar ve illüstratörler bir sahneyi fotoğrafa güvenmek yerine, yerinde çizmeyi tercih etmişlerdir, ancak bu durum fotoğrafın desteğinin de tamamen çekilmesi anlamına gelmemektedir. Bazı illüstratörler kentlerin fotoğraflarını çekip atölyelerinde ya da evlerinde çizimlerini gerçekleştirmiştir. Bu durum kişinin inisiyatifine bırakılmıştır, fotoğraf burada sanatçıya ya da illüstratöre yardımcı bir kaynak niteliğindedir denilebilir. Önemli olan tasarımcının kenti nasıl gördüğü ve gördüğünü nasıl yorumladığı olmuştur. Kentsel eskiz adı altında çeşitli işler çıkmaktadır. Çıkan işlerin neredeyse büyük bir kısmının

eskiz tadında olmadığı gözle görülebilir. Eskizin mantığı, daha çok bitmişliğin amaçlanmadığı serbest çizim şeklidir. İllüstrasyonda bu aşama ilk olup ardından sonuç amaçlanmaktadır.

Görsel 71, Marc Taro Holmes, *The Urban Sketcher: techniques for seeing and drawing on location* kitabının 109. sayfasından alınmıştır. (Erişim Tarihi: 5.5.21)

Hayat hikayelerimizi çizmek, insan doğasının evrensel bir parçası gibi görünüyor. Herhangi bir şehirdeki herhangi bir eskiz çalışması kentsel olarak adlandırılrsa da bugün kentsel eskiz (genellikle USK olarak kısaltılır.) terimi 2007’de sanatçı ve gazeteci Gabriel Campanario tarafından başlatılan uluslararası bir sanatsal hareketi ifade eder. Bu sanatsal hareket sayesinde “İnsanlar dünyanın her köşesinden olası her konuyu kapsayan eskizler yayınlıyorlar. Bu internet destekli eskiz olgusunun özü, Urbansketchers.org web sitesidir. Bu web site şu anda özenle seçilmiş yüz sanatçının yer aldığı, iş birliğe dayalı bir çevrimiçi dergidir. Şehir çizimi, çizmeye değer şeyler aramanızı sağlar. Sizi, günlük yaşamın daha büyük bir sanatsal maceranın parçası olduğu bir zihniyete sokar. Her zaman çizim fırsatları arayışındasınızdır (Holmes, 2014, s. 9).

Kentsel illüstrasyon, eskizin ötesinde olup, yapılan işlerin bu terminolojide yer alması gerekmektedir. İllüstrasyon sanatının tarihsel olarak geçmişi M. Ö’lere kadar dayanmakla birlikte yapılan işlerin eskiz mantığında bakılmaması önemlidir. Kent illüstrasyonları sayesinde kentin tarihine de tanıklık etme fırsatı bulmaktayız. Kentin zengin tarihi birikimini anlamak için geçmiş yüzyıllarda yapılmış olan

illüstrasyonların önemi büyüktür. Bu süreçte kent teması adı altında çıkartılan bütün illüstrasyonlar zamanın ve mekânın birer kaydı niteliğindedir.

Şehir çizimi hayat rutininizin adeta bir parçası haline gelmiştir. Gezip gördüğümüz merak ettiğimiz veya seyahat etmeye devam ettiğimiz sürece, oluşturduğumuz illüstrasyonlar sadece bir sanat eseri niteliğinde kalmayarak hayatınızın fiili bir günlüğünü de yansıtır. İllüstrasyonlar, fotoğrafların yapmadığı bir şekilde bir etki yaratıyor, onlar yarattığınız yerlerin seslerini kokularını ve hatıralarını çağrıştırır (Campanario, 2012, s. 18).

Bu doğrultuda ‘kent eskizcisi’ nin benimsediği, bir yaşanmışlık gördüğü, yapılaşmış ya da yapılaşmamış, kişinin gidebildiği ve çizemediği her yer ‘kent eskizleme’ kapsamında ‘kent’ kelimesinin anlamı dahiline girecektir. Dolayısıyla köyde, kasabada, ufak yerleşim alanlarında ya da yerleşim bulunmayan ıssız bir alanda yaşayan biri bu kapsam dahilinde ‘kent eskizcisi’ olabilir ve çevresini eskizlerine aktarabilir (Akbulut, 2019, s.138).

Fotoğraftan önce, dünyayı gördüğümüz gibi belgelemenin tek yolu onu çizen sanatçıların gözünden bakmaktır. Campanario kentsel eskizi “çevremle bağlantı kurmanın bir yoluydu” şeklinde değerlendiriyor. “Kentsel arazi pelerinde ilk bakışta sıkıcı veya sıradan görünebilecek öğeler bulmaktan çok memnunum ama onları çizdiğinizde özel hale geliyorlar.” Campanario’ya göre kenti oluşturan sıradan veya sıkıcı parçalar bile çizimle birlikte özel bir kapsama kavuşmaktadır. Kentin her parçasıyla bir bütün olarak ele alınması gerekmektedir (Magazine, 2009, s. 77).

Gabriel Campanario kentsel çizim ile ilgili olarak şu sözleri söylemiştir. “Bir şehri çizmek, onu sadece kâğıt üzerine çekmek değildir”. Onu tanımak hissetmek, kendinize ait hale getirmekle ilgili bir durumdur (Campanario, 2012, s. 12). Gabriel Campanario’nun başlattığı USK hareketi de dünya içerisinde giderek büyüdüğü için çizimsel türün adı aynı şekilde kalmıştır. İllüstrasyon olarak yapılan çizimlerde bu yüzden eskiz mantığı ile bakılmaya devam edilmiştir. Bu yaklaşım terminolojik olarak yanlış bir bakış açısı oluşturmaktadır da diyebiliriz (Görsel 72).

Görsel 72: Gabriel Campanario, *The art of urban sketching: drawing on location around the world* kitabının 59. Sayfasından alınmıştır.

Kentsel temalı illüstrasyonlarda süreç işleyişi sadece kentin çiziminin bitimi ile sonlanmamaktadır. Yapılan illüstrasyonda şehrin tanımlanması, hissedilmesi ve kişisel yorumlamalar ile çalışmanın özgünlüğü sağlanmalıdır. Kentin her bir parçasını kullanarak bir bütün oluşturulmalı ve böylelikle de kent ile bağlantı kurma fırsatı yakalanır.

3.2.2. Türkiye’de Kent İllüstrasyonu

Kent teması tarihsel olarak sanatta yeni bir tema olmamakla beraber, hem resim sanatında hemde illüstrasyon sanatında kullanımı geçmiş yüzyıllara kadar dayanmaktadır. Kent illüstrasyonları ile, kentin tarihsel sürecine de tanık olma fırsatı yakalanılabilir. Özellikle dünya genelinde kent illüstrasyonlarına duyulan ilgi her geçen gün artmaktadır. Türkiye için ise kesin bir başlangıç noktası belirlemek doğru olmayabilir, ancak genel bir tarih olarak 16. yüzyıl sonrasında bir atılım olduğu gözlenebilir. Kent illüstrasyonu minyatüründe etkileri ile günümüze kadar ulaşmıştır. Osmanlı Döneminde pek çok gezgin yerli ve yabancı sanatçı ülkemizin de tarihine ilişkin, pek çok şehrin illüstrasyonlarını çalışarak kentlerin tarihlerine ışık tutmuştur.

Geçmiş yüzyıllarda bölgeler ve ülkeler arasında dolaşan Seyyahların çizdikleri krokiler ve gravürler, bilinmeyen kentlerle ilgili genel yargıların edinilmesinde, merakların giderilmesinde çok önemliymiş. Gezinler bilinmeyen

kentleri tanımlayan resimleri, yazdıkları kitaplarda yayınlamışlar. Bugüne kadar korunabilenler, geçmişteki kentlerle ilgili bilgiyi günümüzde taşımışlar. Günümüz kentleri daha büyük ve daha karmaşık bir yapıya sahiptir. İletişim teknolojisi ile birlikte, bilmediğimiz kentleri bir tuşla görebiliyoruz. Buna rağmen aynı yöntem ve bakışla kentlerin çizimini ihtiyaç duyulabiliyor (Yavuz, 2014, s. 52).

Fotoğrafın daha henüz ortaya çıkmadığı zamanlarda illüstrasyon önemli bir işleve sahiptir. Seyyahlar gezdikleri yerleri kaldıkları kentleri, hatta görmedikleri bilinmeyen kentleri illüstre etmişlerdir. Fotoğrafın bulunması ile birlikte dahi bu anlayış, sürekliliğini günümüze kadar sürdürmüştür. Kent illüstrasyonları, sadece görsel nitelikte bir çizim olmakla kalmayıp şehrin o zamanki kültürünü, toplumsal yapısını, savaş anlayışını, vb. tarihsel sürecine tanıklık etmemize imkân sağlayabilir.

İllüstrasyon tarihinde de olduğu üzere kent illüstrasyonları içinde minyatür önemli bir kaynak niteliğindedir. Özellikle de kent illüstrasyonlarının Türkiye’deki tarihsel kökeninin belirlenmesinde yardımcı olmuştur. Kent tasvirlerinin çizimlerde konu olarak var olmasıyla birlikte, Türkiye’de kent imgesi adı altında çıkan işler artmaya başlamıştır. Geçmiş yüzyıllarda kente ilgi duyularak yapılan resimler ve çizimler manzara resimleri olarak adlandırılmaktadır. Çıkan bu işler hem resim sanatı hem de illüstrasyon sanatı açısından görsel kaynak niteliği taşımaktadır.

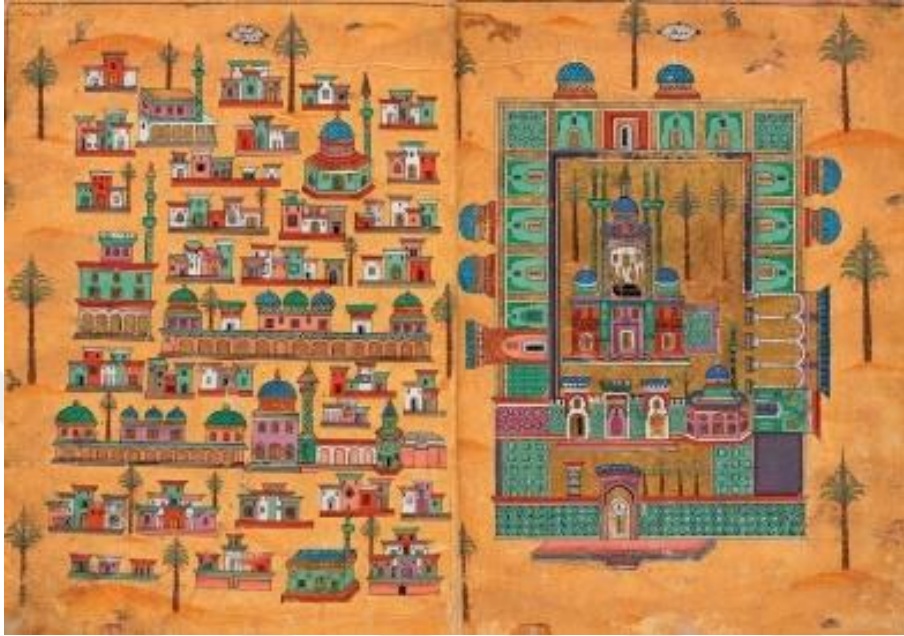
“Minyatürler tek olmaları açısından resim sanatı kapsamında düşünülse de kullanıldıkları yerler, amaç ve konularına bakıldığında tartışmasız illüstrasyonlardır. Bugün illüstrasyon grafik tasarım içinde yer alan ve farklı yerlerde farklı amaçlarla kullanılan, değişik teknikler uygulayan bir alandır” (Selamet, 2011, s. 245). Yapılar üzerinde bulunan kent tasvirlerini bilinmeyen yerler ve bilinen yerler olarak iki ana başlık altında incelemek mümkündür. Bilinmeyen yerler daha çok hayali olarak alınmış ve kent, kasaba köy ya da dağ, dere, tepe, deniz, ormanlık gibi yerlerin tasvirinden oluşan duvar resimleridir. Bilinen yerler ise hayali yerlerin aksine İstanbul, Mekke, Medine gibi herkesçe bilinen yerlerin tasvirinden oluşmaktadır (Uçar , 2013, s.3). Detaylı anlatım için Türk illüstrasyon Sanatı tarihini de inceleyebilirsiniz.

Anadolu kent minyatür ve gravürleri de kentin doğası, coğrafyası, insanları, hayvanları, binaları ve günlük yaşama dair ipuçlarını gösterme ve anlamlandırma biçimidirler. Ayrıca, o dönemin yaşam imgelerinin kültürel veri olarak değerlendirilmesinde de önemli bir görsel malzemedirler. Anadolu kent görünimleri ekseninde yapılan bu minyatür ve gravürler, farklı görme ve anlamlandırma pratiğine sahip önemli birer belgedirler. El yazması kitaplardaki konuları açıklayan ve hatta süsleyen minyatür resimleri ve yine el yazma kitaplar için yapılan gravür resimler ile karşılaştırdığımız da kurgulanış mantığı ve sunumu açısından önem taşırlar (Azeri, 2017, s. 456).

“Türk İllüstrasyon Sanatı Tarihi bölümünde anlatıldığı üzere de: 16.yy’ın bilinen önemli sanat adamlarından biri olan Matrakçı Nasuh kent imgesi adı altında çalışmalar çıkaran önemli nakkaşlardan biridir. “Matrakçı Nasuh’un minyatür anlayışı onu çağdaş olarak öne çıkardığı bir gerçektir. Bu gerçeklik onun hem bilimsel kişiliğinin hem de sanata yakın olan resimleme üslubunun bir sonucudur” (Ay, 2016, s. 65).

Matrakçı Nasuh, genç yaşta saray çevresiyle ilişki kurmuş ve ardından ise Kanuni Sultan Süleyman'ın 1534- 36 yıllarındaki Irak ve Azerbaycan seferine katılarak ünlü eserini hazırlama fırsatı bulmuştur. Bu minyatürler, İran’ın etkisinden sıyrılarak oluşturulmuş olup, tarihi olayları aktaran yeni bir resim tarzının da ilk örnekleridir. Mücadele süresince yer alan menzilleri gösteren bu eserlerde, geçilen yollar, konaklanan yerler, nehirler, vadiler, denizler, kırlar gibi doğa unsurları genellikle haritayı hissettiren biçimde kuşbakışı tasvir edilmiş olup, birçok yapılar (evler, camiler, köprüler) ise farklı açılardan fakat en çok da cepheden görünür bir şekilde oluşturulmuştur. Minyatürlerde figüre yer verilmemiş olup arada süsleme kaygısı ile hayvan figürlerine yer verilmiştir. İstanbul, Bağdat, Bitlis, Halep gibi kentleri gösteren resimler imge ürünü olmayıp, oldukça sağlam bir gözlemciliğe dayanmaktadır. Bir yandan da fazla ayrıntı vermeyen ve gereksiz bulduğu anıtları dahi ayıklayan, bazı yapıları da taslak gibi sadeleştirerek gösteren bu eserler, gözlemlenen gerçek varlıkların bile gerçek optik görünüşünü değil, biçim açısından bu varlıkların kavramını yansıtmaktadır. Bu durumdan dolayı, bütün İslam minyatürleri gibi bu görsellerde kavram resmidir. Matrakçı'nın resimleri yine de adı geçen yerlerin,

minyatür anlayışı içinde, en önemli özelliklerini göstermekte ve bu bakımdan, "belli bir çevrenin portresi" niteliğinde ilk Osmanlı tasvirleri sayılmaktadırlar (Arık, 1988, s. 5-6).

Görsel 73 Matrakçı Nasuh "Bağdat" kent minyatürü (<https://www.art-his.com/matrakci-nasuhun-kent-mimarisine-bakan-tasvirleri/>, erişim Tarihi: 6.5.21)

Matrakçı Nasuh tasvirlerinde, birebir gerçeğe yönelik bir anlatım şekli kullanmaktansa tasvirlenen kentin, belirgin özelliklerini aktarmaya çalışarak farklı tipografik unsurlara, farklı görüş açılarından bakarak oluşturmayı amaçlamıştır. Nasuh'un kent tasvirlerinde tüm detaylar göz ardı edilmiş ve en önemli formlar geometrik formlara dönüşerek derinliği olmayan bir yüzeye halı desenleri gibi yansıtılmıştır. Osmanlı minyatürünün figürsüz olan bu kent tasvirleri canlı florası ve tepeleriyle dönemin ilk manzara denemeleri olarak nitelendirilir (Mahir, 2017, s. 163). Figür kullanımı yasaklanmayan minyatürlerde, insani yaşam izlerini figür kullanmadan başarılı bir şekilde hissettirmesi, Matrakçı Nasuh'un güçlü sanatçı kişiliğinin bir sonucudur. Gözlem ve çözümleyici görüş açısını, matematiksel olarak ele alıp birleşimini sağlayan Matrakçı Nasuh, analitik bakış açısını bütün eserlerinde sezdirmektedir. Geleneksel bakış açısından kopuşu ile çağdaşlık arasındaki nitelikli sanatsal yaklaşımı onu evrensel bir sanatçı haline getirmektedir. Belki de Matrakçı Nasuh'u çağdaşlarından ayırtıran zanaat, bilim ve sanat disiplinlerinde kendini

geliştirmiş ve benzeri görülmeyen ürünler ortaya koyduğundan dolayı Rönesans kişisi olmuştur (Ay, 2016, s. 65).

Sanatsal yaklaşımlarıyla evrensel bir sanatçı olan Nasuh'un çok yönlü kişiliği ve kendini birçok farklı alanlarda geliştirmesi, ürünler çıkarması bu adlandırılmanın hakkını fazlaca verdiğinin kanıtıdır denilebilir. Nasuh sadece kentlerin minyatürlerini oluşturmakla kalmayıp aslında kentlerin portlerini de oluşturmaktadır. Eserlerinde fuzili birçok ayrıntıdan uzak kent için en önemli formlar üzerine yönelerek minyatürlerini oluşturmuştur.

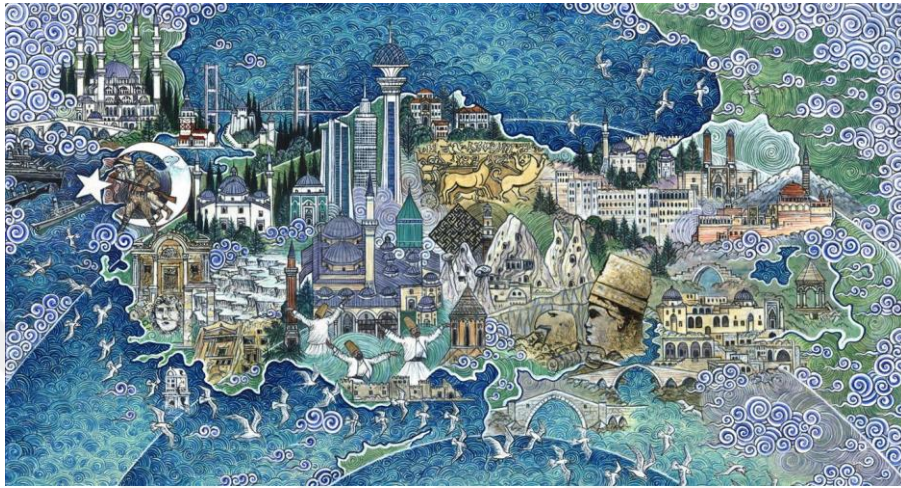

Görsel 74, 1537 yılında Matrakçı Nasuh tarafından oluşturulan bir minyatür örneği. Mecmu'ı Menazil eserinde yer almaktadır.

(<https://osmanliminyaturmuzesi.omeka.net/items/show/38>, erişim Tarihi: 6.5.21)

Minyatür alanında ürettiği eserlerde kenti konu edinerek tasvirler oluşturan bir diğer önemli sanatçımız ise Nusret Çolpan'dır. Kanuni döneminde yaşamış olan sanatçı çalışmalarında Matrakçı Nasuh'un üslubunu benimsemiştir. Çalışmalarının büyük bir bölümü İstanbul'un çeşitli bölgelerinin tasvirlerini içermektedir.

“Mimaride kazandığı disiplin ve görüşten de faydalanarak minyatüre kendine özgü bir çizgi ve renk getirmiştir. Ancak bunu minyatürün genel prensiplerine uyarak yapmıştır. 35 yıl minyatür çalışan sanatçının yurt içinde ve yurt dışında değişik koleksiyonlarda yaklaşık 300 eseri bulunmaktadır” (“Nusret Çolpan Hayatı”, 2018).

Görsel 75 Nusret Çolpan, *Türkiye Minyatürü* adlı çalışması

(<http://nusretcolpan.com/nusret-colpan-turkiye-minyaturleri-tabloları-eserleri-suluboya-resimler-sanat-art/>, erişim Tarihi: 21.12.2021)

“Nusret Çolpan’ın ülkemizin birçok şehrini çalıştığı minyatürlerinde; o bölgenin iklim, tabiat ve doğal özelliklerini, coğrafi dokusu ile önemli tüm tarihi eserlerini doğru olarak tek parçada görmemiz mümkündür. Ankara, İznik, Bursa, Çanakkale, Divriği, Konya ve daha birçok şehrimizi çalışmıştır” (Anmaç, t.y.).

Bir başka değerli sanatçımız olan Osman Şakir Efendi ise birçok alana hâkim olmakla birlikte hem notlarıyla hem de çizdiği minyatürlerle alışılmışın dışında bir Anadolu portresi ortaya koyuyor. Seyahat notlarından veya hatıralarından ya da bir ressamın fırçasından izlediğimiz Anadolu şehirleri; özelliği ve güzelliğiyle coğrafyamızı süsleyen kadim bir tarihî geçmişe de sahiptir. Seyyahların gözde mekânı Anadolu coğrafyası, bu yönüyle her zaman dikkatleri üzerine çekmiştir. Seyyahların gezi notlarında yer alan bilgilerin dışında Anadolu’nun bazı kadim şehirlerini kaleme alan Osman Şakir Efendi, alışılmışın dışında hem notlarıyla hem de çizdiği minyatürlerle Anadolu coğrafyasını Üsküdar’dan Tahran’a kadar resmetmiştir (Tr Dergisi, 2019).

Görsel 76: “Osman Şakir Efendi, 19 Ekim 1810 tarihi II. Mahmut döneminde İstanbul’dan Tahran’a yapılan yolculuğun anlatıldığı Sefaretnâme-i İran adlı eserde Amasya’nın tasviri”. (<http://trdergisi.com/minyaturlerle-anadolu/>, erişim Tarihi: 21.12.2021)

Minyatür sanatı oldukça geniş bir alana sahip olmakla birlikte birçok sanatçının da eserlerinin temel altyapısını oluşturabilir. Bu araştırma da minyatür alanında oldukça fazla sanatçı bulunduğundan dolayı sınırlılıklar sağlanmıştır. Bu süre zarfında Türkiye’de minyatür sanatı etkisini sürdürürken dünyada basım tekniklerinde de gelişmeler yaşanmıştır.

İstanbul’un fethinden sonra, Osmanlı devletine tutsak olan ve İstanbul’a sanatçı olarak getirilen Avrupalı sanatçılar, İstanbul ve çevresinin tarihini, mimarisini, sosyal yaşamını pek çok detayı ile gravür tekniği ile tasvir etmişlerdir. Bu çalışmalarını kendi ülkelerinde sergilemişlerdir. Osmanlı ve doğu kültürü, batılı gezgin ressamın her zaman ilgisini çekmiştir (Boppe, 1998, s. 3). Türkiye’de basım imkânı henüz gelişmediği için de sanatçılar eserlerini kendi ülkelerinde gravür yöntemi kullanarak çoğaltmışlardır.

Onofrio Panvinio ve Francesco Luppazolo’nun Türkiye’nin ilk şehir gravür tasvirleri diyebileceğimiz iki eserinde de sanatçıların tasarım dil anlayışlarının farklılığını net bir şekilde gözlemlenebilir. Sanatçılar basımlarını kendi ülkelerinde gerçekleştirdikleri için de kullanımda yaşadıkları ülkede sağlanmaktadır. Örneğin;

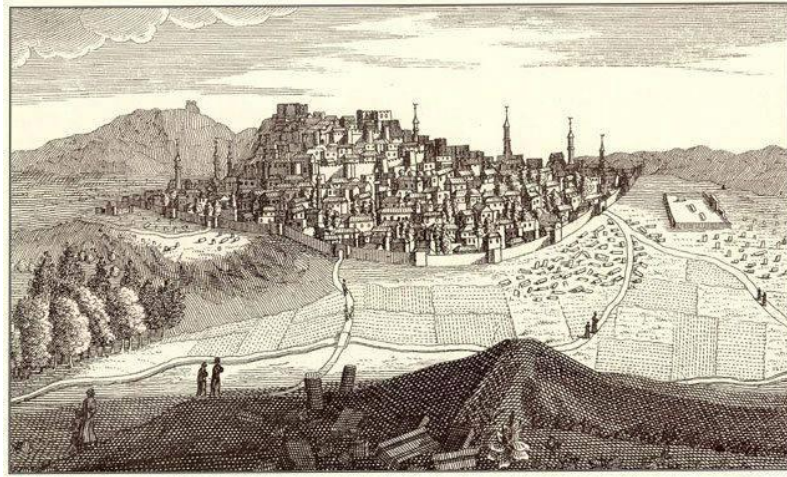
Onofrio Panvinio, “Hipodrom ve Çevresi” adlı gravürü 1600 yılında Venedik’te yayımlanan bir kitabın içeriğinde yer almaktadır.

Görsel 77: Onofrio Panvinio, 15. yüzyıl sonunda yapılmış olan “Hipodrom ve Çevresi”,gravür çalışması (18. ve 19. yüzyıl Gravürlerinde İstanbul Hipodromu adlı dergi makalesinin 141. sayfasından alınmıştır.)(http://www.engravist.art/wp-content/uploads/2018/04/mu%CC%88berra-Bu%CC%88bu%CC%88l-bildiri_split.compressed.pdf, erişim Tarihi: 21.12.2021)

Görsel 78: Francesco Luppazolo tarafından yapılmış olan İzmir'in ilk tasviri (1638)-Osmanlı Dönemi İzmir Planları ve Haritaları (İlhan Pınar) kitabının 14. sayfasından alınmıştır. (Erişim Tarihi: 10.12.21)

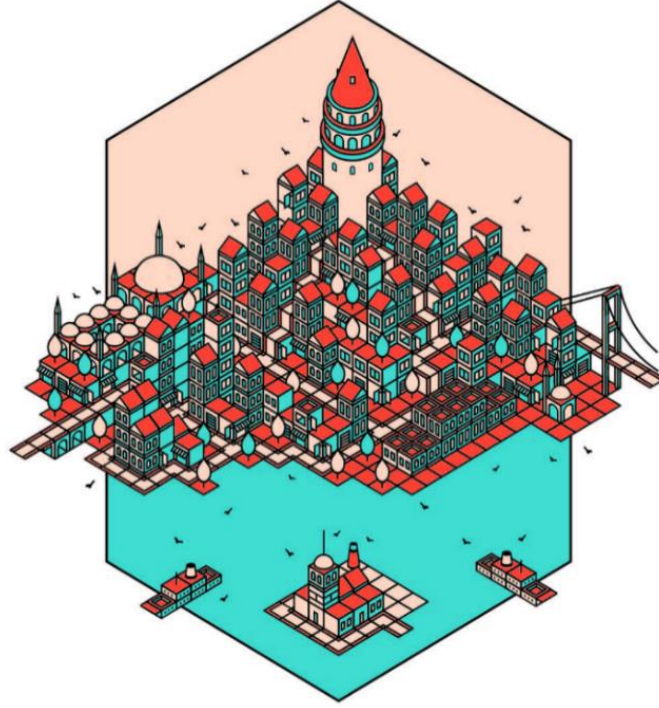
Görsel 79: Joseph Pitton de Tournefort'un 1711 tarihli, *Ankara Gravürü*
<http://tr.travelogues.gr/travelogue.php?view=102&creator=1122320&tag=9717>, erişim
 Tarihi: 21.12.2021)

Tournefort, Fransa kralı XIV. Louis'nin emriyle yeni bitkiler bulmak için 1700 yılında Türkiye'ye gönderilir. Ancak Tournefort sadece bitki aramakla kalmayıp ülkenin her karışını gezip çizerek ve gözlemlerini de kaydederek mektup şeklinde göndermiştir. Gittiği her şehirde de uzunca vakit geçirerek şehri tanıma ve gözlemleme fırsatı bularak, eserler ortaya çıkarmıştır.

Özellikle matbaanın icadından sonraki süreçte insanoğlu için yeni bir dönemin kapıları aralanmıştır. Artık basım teknikleri ile hem kitap basımında hem de görsel materyallerin çoğaltımında kolaylıklar sağlanmıştır. Bu imkanlar sayesinde de özellikle seyyahlar ve sanatçılar şehirleri gezip görerek, kentlerin hem yazılı hemde görsel dökümanlarının çıkarılmasını sağlamışlardır. İllüstrasyon böylelikle, kentlerin tarihsel açıdan da görsel kaynağının oluşmasına katkıda bulunarak geleceğe yol gösterici bir nitelik kazanmıştır. Ülkemizde de günümüze ulaşmış kentlerin tarihinin, anamlanmasına yönelik yapılmış oldukça pek çok illüstrasyona rastlanılmıştır.

Günümüzde ise: İllüstrasyonun kentlerin tanıtımındaki kullanımı, Londra, Paris, Roma, Berlin gibi Avrupa kentleriyle ve tüm bir Kuzey Amerika kentlerinde çok yaygın olmakla birlikte ülkemiz kentleri için çok sınırlı kalarak, bir dünya kenti olarak tanımlanmış olmasına karşın İstanbul dahi illüstrasyonla pek anlatılmamış, illüstrasyonun nesnesi haline gelmemiştir (Avcan, 2017). 21. yüzyıldan itibaren ise bu durum geçerliliğini sürdürmektedir diyebiliriz. Çalışmamda da ülkemiz açısından

vereceğim bazı örneklerde “damgalı” stok illüstrasyonlar dışında kalınarak ilerleme sağlanılmıştır.

Görsel 80: Mustafa Alcan "Minimal İstanbul" 4. Hediye İstanbul İllüstrasyon Yarışması Birinci Olan Afişi, (<https://kentstratejileri.com/2017/12/10/kenti-illustrasyonlarla-anlatmak/>, erişim Tarihi: 22.12.2021)

“Minimal İstanbul” isimli afiş çalışmasında tasarımcı İstanbul’a ait önemli parçaları seçerek (Galata kulesi, kız kulesi, köprüler, camiler vb.) belirli bir kompozisyon dahilinde yerleşimler sağlayarak gayet sade anlaşılır bir dille gereksiz detaylardan da arındırılmış bir illüstrasyon oluşumunu sağlamıştır. Teknik olarak da dönemimizde de oldukça popüler olan dijital illüstrasyon yöntemi tercih edilmiştir. Kent illüstrasyonlarının yaratım sürecinde, özellikle 21. yüzyıldan sonra tercih edilen teknikler arasında dijital illüstrasyon oldukça sık tercih edilen bir yöntem olduğu gözlemlenebilir. Kullanım alanları bölümündeki incelemelerimde de Türkiye’de çalışılmış birçok örneğe de rastlanılmıştır.

3.3. Kent İllüstrasyonlarında Kullanılan Teknikler ve İllüstrasyon Sanatçıları

İllüstrasyon yapmanın birçok yolu vardır. Hangisinin kişi için doğru bir teknik olup olmadığını deneme yanılma yoluyla elde edilebilir. Kişi için hangi tarz teknik doğru ise özgün çizim tarzını oluşturmanın ilk adımı olacaktır. Bazı illüstrasyonlarınızı belki sadece tek bir teknikle bitirebilir veya birçok teknikle katmanlı çalışarak çiziminize derinlik katabilirsiniz. Bu durum sizin teknik anlayışınıza göre şekillenir. Kullanılan yöntemler zaman içerisinde değişiklikte gösterebilir. Örneğin bazı illüstratörler ilk aşamayı kalemle çizerek başlar, bazıları ise daha canlı bir eskiz aşaması geçirmek için mürekkep ile başlamaktadır. Bu durum illüstratörlerin tarzlarına bağlı olarak zaman içerisinde oluşur. Çizim aşaması bittikten sonra kullanılan tekniğin süreç yönetimi illüstratöre bağlıdır, örneğin; bazı illüstratörler çizime başlayıp o süreç zarfında bitirerek çalışmayı sonlandırmayı seçer veya bekleyerek zaman içerisinde katmanlı çalışmayı da tercih eden illüstratörler de vardır.

3.3.1. Grafit Kalem Tekniği

"Kurşun" kalem terimi aslında yanlış bir isimdir, çünkü bu yaygın kurşun kalem hiç kurşun içermemektedir. Ana malzeme, kil ile karıştırılıp daha sonra pişirilen grafitir. Grafit kalemin sertlik veya yumuşaklık derecesi, eklenen kil miktarına göre belirlenir. Ne kadar çok kil olursa, nokta o kadar zor olur; nokta ne kadar sert olursa rengi o kadar açık olur. Elbette bunun tersi yumuşak noktalar için geçerlidir. Sert uçlar, en zor olan H'den 8H'ye kadar değişen bir aralıkta "H" harfiyle ölçülür. Sert kurşun bobinler, mimari çizimler veya mühendislik planları gibi teknik kullanımlara uygun gri bir çizgi kalitesi üretir (Presnall, 1987, s. 8). Grafit kalemler çeşitli derecelerde kurşun kalınlıklarına sahiptirler. Kent illüstrasyonu çizimlerinde illüstratörler daha çok 0,7mm'lik ve 0,5 mm'lik uçları kullandıkları tespit edilmiştir. Çünkü; bu uçlar daha yumuşak ve gelenekseldir. Daha yumuşak ve geçişli bir eskiz süreci istiyorsak B-HB veya üzeri kalemler tercih edilmelidir. Örneğin; B derecesine sahip bir kalemi kullanırsanız daha yumuşak bir çizim süreci geçirilir. H dereceli kalemler ise uçları çok sert olduğu için B ve HB üzeri kalemler bu tarz illüstrasyonlar için daha uygun olarak kullanılabilir.

3.3.1.1. Grafit Kalem Tekniği Kullanan İllüstratörler

- **Stephen Wiltshire**

Stephen 24 Nisan 1974'te Londra, Birleşik Krallık'ta Batı Hindistanlı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Çocukken dilsizdi ve diğer insanlarla ilişki kuramuyordu. Üç yaşında otistik olduğu teşhis edilmiştir. Stephen, beş yaşındayken Londra'daki Queensmill Okulu'na gönderildi ve burada zevk aldığı tek eğlencenin resim yapmak olduğu fark etmiştir. Kısa sürede dünya ile çizim dili aracılığıyla iletişim kurduğu anlaşıldı; önce hayvanlar, sonra Londra otobüsleri ve son olarak da binalar. Bu çizimler ustaca bir perspektif, tuhaf bir çizgi ve doğal bir doğuştan gelen sanatı ortaya koymuştur. Şehirlerin gerçeğe yakın, doğru temsillerini çizmek için özel bir yeteneği var, bazen onları sadece kısaca gözlemledikten sonra çizime geçiyordu. Çizimleri tüm dünyada popülerdir ve çok sayıda müzede ve önemli özel ve kamu koleksiyonlarında sergilenmektedir (Wiltshire, t.y.).

Görsel 81: *Stephen Wiltshire, Pershing Meydanı, Los Angeles Şehir Merkezi,*
(<https://www.stephenwiltshire.co.uk/original/drawings/pershing-square-downtown-los-angeles/8809> , erişim Tarihi: 6.5.21)

- **Stefan Bleekrode**

Stefan Bleekrode kent illüstrasyonlarına olan ilgisinin sürecini şu şekilde anlatmıştır: Şehir manzaralarına başlamadan yıllar önce, sık sık çizim yapıyordum. Karayolları, apartmanlar, anıtlar ve parkların büyüleyici topluluğuna sahip olarak, on

yaş civarında şehre olan ilgimi kalemle küçük kuşbakışı perspektif çizimlerle geliştirmeye başladım. Bugüne kadar benim işimden geçen ortak nokta, perspektif ve mimari, bunda hızla netleşti. Yıllar boyunca, sürekli genişleyen deneyim dünyamı daha büyük şehirleri tasvir eden ayrıntılı çizimlere dönüştürmek için hem stili hem de tekniği geliştirmeye devam ettim. 2002 civarında, hala şehir çizimlerimin çoğunu yaptığım ortam olan kalem, kalem ve mürekkebe dönüştürdüm. Aynı sıralarda Edward Hopper'ın ıssız resimlerini keşfettim. İçinde, bütün bir şehri çizmem için bana ilham veren şeyi aslında boyayla tasvir edebileceğim yolunu buldum. Hoppers'ın resimleri, ışığa, mekâna ve mimariye olan ilgimi tek bir resimde bir araya getirmemi sağlamıştır (Bleekrode, t.y.).

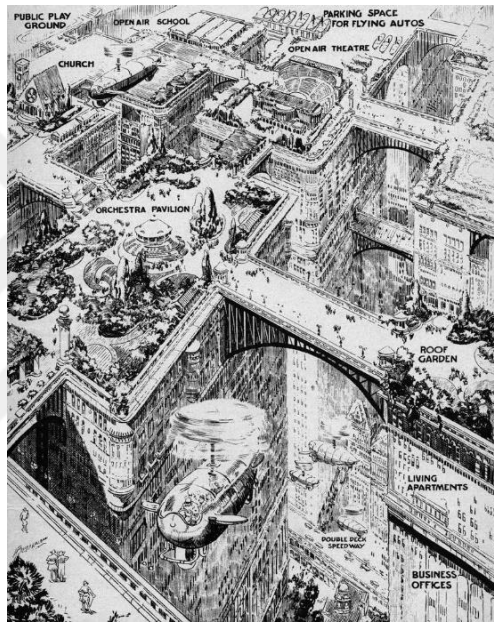
Görsel 82: Stefan Bleekrode, *Ligurya'da Deniz Kenarı Kasabası*,
(https://stefanbleekrode.exto.org/kunstwerk/352694472_Town+by+the+Sea+in+Liguria.html#.YJRTibUzZPY&gid=1&pid=1, erişim tarihi: 6.5.21)

- **Louis Biedermann**

Tasarımcılar 1900'lerin başlarında geleceğin kentlerini günümüzden çok daha farklı ele almayı hayal etmişlerdir. Farklı tasarımlar şimdinin dünyasından daha ileride görünmektedir. Kent tasarımında “geçmişin geleceği” diye bir kategori bulunuyor. Bu kategori, 1900'lerin ortalarına kadar yapılan “geleceğin şehri” illüstrasyonlarını ve çizimlerini içermektedir. Bu dönemde yaşam sürdüren ileriye dönük tasarımcılar,

gelecekte (yani şimdiki zamanda) insanların yaşam faaliyetlerini sürdürdükleri ortamları hayal etmişler ve ortaya çok dikkat çekici illüstrasyonlar çıkmıştır (Turktime, 2017).

1925 yılından beridir aktif olan, Popular Science Monthly dergisinde yayımlanmış bu tasarımda, 1950'lerin kentleri hayal edilmiş. Yine gökdelenler görüyoruz ama bu sefer tüm trafik katmanlar halinde yerin altına taşınmış ve sokaklar tamamen yayalara bırakılmıştır. Zeblin şeklinde uçan araçlar var böylelikle kentten kente hava yolu ulaşımı bu araçlarla sağlanmış oluyor (Turktime, 2017)

Görsel 83, Louis Biedermann, kent illüstrasyonu örneği,

(<https://www.webtekno.com/gunumuz-sehirlerinin-nasil-olacaklarina-dair-1923-yilinda-yapilmis-fantastik-cizim-h30194.html>, erişim Tarihi: 6.5.21)

- **Thomas Dartigues aka Decktwo**

Thomas Dartigues aka Decktwo kendi kişisel web sitesinde şehir çizimlerine olan tutkusunu şu şekilde dile getirmiştir: "Şehir, en sevdiğim ilham kaynaklarından biridir. Dokunaçlarını merkezden dışa doğru yayan yayılan enerjisi, ağ kurma ve bağlanma yolları, evriminin ölçek yoluyla ifade edilme şekli- hepsi benim yarattıklarımın DNA'sını oluşturur. Şehir iki yüzü olan bir varlıktır: bir gerilim ve güç mücadelesi yeridir, ama aynı zamanda inanılmaz bir enerji kabıdır. Bu dinamik, işimin temellerinden biri- beni şehri yeniden düşünmeye iten titreşimli güç. Enerjisinin

algısını yeniden keşfederek ve ölçekle oynayarak, herkesin dalabileceği ve ilham alabileceği sürükleyici bir dünya yaratma eğilimindeyim" (Decktwo, t.y.). İllüstratörde küçüklüğünden itibaren olan çizim yapma tutkusu yıllar geçtikçe daha da artarak devam etmiştir. Thomas Dartigues çizimlerini genellikle büyük ölçekli ve detaylara önem vererek oluşturduğu yaptığı illüstrasyonlarda gözlenir. Çalışma alanı olarak seçtiği ölçekler o kadar büyüktür ki çizim süreci belki birkaç gün veya haftalara yayarak illüstrasyonlarını oluşturmaktadır. Neredeyse bütün ülkelerin ve şehirlerin illüstrasyonlarını çalışmıştır ve birçok projede de yer alma fırsatı eline geçmiştir, böylelikle tüm dünyada tanınır hale gelmiştir. Grafiti aşkıyla başlayan bu serüveni kalemler ile son bulmuştur.

Görsel 84: Thomas Dartigues aka Decktwo, "Eskişehir Şehri" kent illüstrasyonu (<https://www.decktwo.com/PROJECTS/ESKISEHIR-CITY>, erişim Tarihi:6.5.21)

3.3.2. Sulu Boya Tekniği

Suluboya, illüstrasyon için yaygın olarak kullanılan ve çok yönlü bir ortamdır. Renkler, saf beyaz bir desteye uygulandıklarında parlak ve şeffaftır ve ince yıkamalarda, fırçayla veya püskürtülerek ince canlı renk efektleri yaratan katman üzerinde katman oluşturabilir. Sulu boya yaygın olarak kullanılır ve ıslakken son derece parlaktır, ancak bu kalite kurudukça kaybolur, bu nedenle katmanlama işlemi bitmiş efektin derinliği ve netliği için hayati önem taşır. Şeffaflığın kalitesi aynı zamanda destek üzerindeki herhangi bir çizimin veya alt boyamanın sonraki renk uygulamalarında görünür kalması ve açık ve koyu ton dengesinin baştan itibaren dikkatlice planlanması gerektiği anlamına gelir. Açık tonları koyu üzerinde çalışmak

gerekirse, sulu boya üzerine gerektiğinde opak guaj kullanılarak özel detaylar ve vurgular uygulanabilir, ancak her ortamın kendine özgü bir kalitesi vardır, bu nedenle yüzey efektinin tekdüzeliği bozulur. Bazı pigmentler kaçak olma eğilimindedir, yani ışığa maruz kaldıklarında nispeten hızlı bir şekilde solarlar ve ürün etiketi kalıcılık derecesi için bir derecelendirme gösterebilir. Renkleri su ile az ya da çok seyrelterek çok çeşitli tonlar ve gölgeler elde edilebilir (Martin, High Tech Illustration, 1989, s. 24).

Sulu boyada seyreltmeler yapıyorsak rengin doğallığını koruması açısından damıtılmış su kullanılması önerilmektedir. Yapılan illüstrasyonlarda hassas detayları boyamak için ise ince sable fırçalar kullanılması önerilir, bu sayede daha doğal renk vuruşlarını elde etme fırsatı bulunulabilir. Yapılan çalışmaların başında veya sonunda çizgisel vurgulamalar yapmak istiyorsak, kullanılan mürekkebin veya kalemin sulu boya tekniğine uygun olmasında oldukça önemlidir. Özellikle tür olarak kent illüstrasyonlarında illüstratörler, çizimlerinin başında veya sonunda, su geçirmez mürekkep kalemlerle veya teknik çizim kalemleri (sakura pigma mikron kalemleri, rapido vs.) kullanarak çalışmalarını sonlandırdıkları gözlemlenmiştir. Genellikle illüstratörler illüstrasyonun bitiminde bu işlemi uygulamaktadırlar, bu durum isteğe bağlı olarak değişiklik gösterebilir.

3.3.2.1. Sulu Boya Tekniği Kullanan İllüstratörler

- **Sunga Park**

Sunga Park, dünyayı dolaşan Koreli bir sanatçı, grafik tasarımcı ve serbest illüstratördür. İllüstrasyonlarının çoğu dergilerde yer almıştır. Çevrenin doğal yönlerini göstermek için suluboyaların 'ön görülemez' doğasından hoşlanan kendi kendini yetiştirmiş bir sanatçıdır. Yakın zamanda yaptığı bir röportajda "Suluboya bana hayatı öğretti, çünkü tekrarlanan girişimlerde tonlarca başarısızlık yarattım" diyor. Çalışmalarının çoğu, Hindistan'dan Avrupa'ya seyahat ettiği yerlerin mimarisinden ilham alıyor, ziyaret ettiği her yer işine sızıyor ve tarzını geliştirmesine izin vermiştir. Yakın zamanda Japan Cinema ile yaptığı röportajda şöyle diyor: "Duygularımı hep ortak mimari özelliklerle göstermeye odaklanıyorum. İnsanlar

oryantal bir resme baktıklarında fikirleri parçadaki nesnelerle birlikte yüzebilir. İzleyicilerin katılımını bu şekilde çekmek niyetindeyim. Benim için sanat, insanların hayal gücü veya takdiriyle tamamlanıyor (Park, 2016).

Görsel 85: Sunga Park, Rue st Dominique, Paris kent illüstrasyonu
örneği, (http://www.parksunga.com/watercolor_paris.html, erişim Tarihi:6.5.21)

İllüstratör ile sosyal medya üzerinden kişisel bir görüşme sağlamış bulunmaktayım. Sorularıma samimi ve içten yanıtlar vererek çalışmama katkıda bulunduğu için Sunga Park’a teşekkürlerimi sunuyorum.

Görüşmede sorulan sorular ve illüstratörün verdiği cevaplar şu şekildedir;

İllüstrasyon konusu olarak kenti ele almanızın ayrı bir sebebi veya anlamı var mı?

Sunga Park: Seyahat edemediğim için bana ilham veren şehirleri ve ülkelerin özelemlerini onları çizerek ve sulu boya tekniği ile boyamasını yaparak kendimi daha iyi hissediyorum. Gezdiğim belki görmediğim ama hayran olduğum kentlerin dahi özlemini bu şekilde yaşatarak mutlu oluyorum.

Genellikle illüstrasyonlarınızı bitirmeyişinizin ve devam edercesine bırakmanın herhangi bir nedeni var mı?

Sunga Park: Hafıza birçok yönden illüzyon gibidir. Herşeyin çok net ayrıntılarını ezberlemeye tamamen yetenekli insanlar elbette vardır, ama maalesef çoğumuz onlardan biri değiliz. Bence mükemmel değiliz, her zaman birçok şeyi özleriz. İşler tamamlanmadığında ve mükemmel olmadığında daha çok insan gibi hissedebiliriz. Sanat eserlerimin bitmemiş kısımları, insanların zihnini gezdirip kendi eserlerini doldurmaları için bir alan sağlayabilir. Sonuç olarak hayal gücümüz sayesinde bunu yapabiliriz (H.M. Üzeren, kişisel iletişim, 08.04.2021).

- **Ian Fennelly**

Ian Fennelly'nin genel olarak neden kent illüstrasyonlarını çalışmayı tercih edişine yönelik görüşleri şu şekildedir; “Her zaman kentsel çevreye ilgi duymuşumdur ve bir şehir hissini seviyorum. Çok hızlı ve gevşek bir şekilde resim yapıyorum, ancak boyayı içeride tutan doğru bir çizim bağlamında gerçekleşmeli. Sahile bakan aydınlık ve havadar bir stüdyoda çalışıyorum ve çoğu zaman aynı anda birkaç resim üzerinde çalışıyorum, bu da renkleri planlamamı sağlıyor ve farklı fikirlerin birbirlerinden yansımaları sağlıyor. Kompozisyonları planlamak ve fikir taslağı hazırlamak için fotoğrafları ve saha çizimlerini kullanıyorum. Su, ağır Fabriano kağıdının dokulu olukları içinde akarken, renkler, şekiller, çizgiler ve desenlerin hepsi konum için yarışıyor. Bu gerçekten heyecan verici olan bir süreç (Instructors, t.y.).

Görsel 86: Ian Fennelly, Paris Çatıları kent illüstrasyonu örneği,
(<https://www.ianfennelly.co.uk/>, erişim Tarihi: 6.5.21)

- **Mateusz Urbanowicz**

Mateusz Urbanowicz 1986 yılında Polonya'da doğmuş ve Silesia'da büyümüştür. Grafik tablet üreticileriyle çalışırken sanat yapmanın tuhaf bir hobiden daha fazlası olabileceğini öğrenene kadar elektronik mühendisliği okumuştur: Polonya Japon Bilgi Teknolojisi Enstitüsü'nde Bilgisayar Grafiklerini bitirerek, Japon hükümeti bursu sayesinde animasyon ve çizgi roman eğitimi almak için Japonya'nın Kobe şehrine taşınmıştır. Kobe Tasarım Üniversitesi'nden "Doğru Yerler" adlı kısa animasyon filmiyle onur derecesiyle mezun olmuştur .2013'ten beri Tokyo'daki Comix Wave Films animasyon stüdyosunda tam zamanlı bir arka plan sanatçısı olarak çalışmaktadır. 2017'de özgün projelerine odaklanmak için serbest bir sanatçı kariyerine geçiş yaparak, Nisan 2018'de yayınlanan "Tokyo Storefronts" suluboya resim albümü üzerinde çalışmaya başlamıştır (Urbanowicz, t.y.).

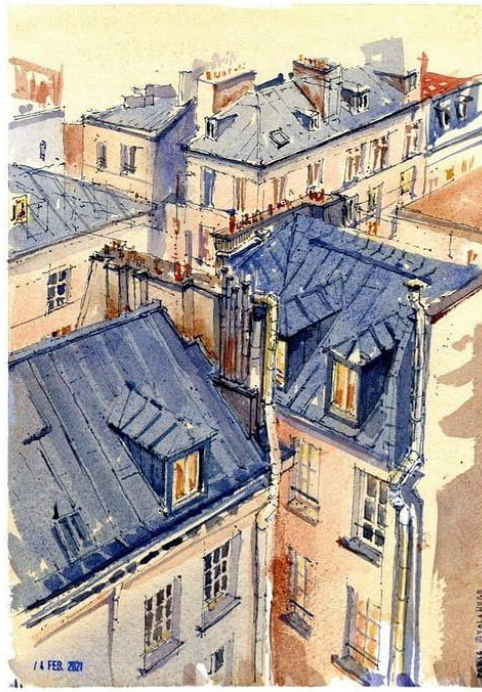

Görsel 87: Mateusz Urbanowicz, Tokyo'nun gece sokaklarını tasvir eden suluboya resimler serisinden bir illüstrasyon örneği,
(<https://mateuszurbanowicz.com/works/tokyo-at-night/>, erişim Tarihi: 7.5.21)

- **Hugo Barros Costa**

Kentsel mekanların özünü, özelliklerini ve mimarisini yakalamak teknik, pratik ve her şeyden önce duygusal farkındalık gerektirir. 2010 yılından bu yana her gün çizim sanatını uyguluyor ve çalışmalarının ana ilham kaynağı sokaklardır. Perspektifle

çalışmanın farklı yollarını keşfederek, bir cephe görünümü çizmenin özelliklerini not etmelisiniz. Öğrendiklerinizi, renkleri kullanmanın temellerini öğreten bazı hızlı alıştırmalarla tamamlanmalıdır. Sokaklara çıkarak yerinde çizim tercih edilebilir. İlk olarak, eskiziniz için başlangıç noktası olarak bir perspektif seçin ve çiziminizin temellerini tamamlamaya çalışmalısınız. İlk çizgileri çizmek, çiziminizin etrafında inşa edileceği bir iskelet oluşturmanın önemini keşfetmenize yardımcı olabilir. Ayrıntılı bir çizim oluşturun ve ardından seçtiğiniz mekânın atmosferini hayata geçirmek için renkler eklenebilir (Costa, 2020).

Görsel 88: Hugo Barros Costa, Paris sulu boya kent illüstrasyonu örneği, (<https://www.instagram.com/p/CK9GFslgSgx/>, erişim Tarihi: 7.5.21)

Sulu boya tekniği alanında farklı farklı tarzları olan illüstratörler incelenmiştir. Suluboya da ki süreçler iki türlü işlemektedir, ilki o an içinde bitirerek çalışmalarını sonlandıranlar, diğeri ise yaptığı illüstrasyonu katmanlı bir şekilde kuruta kuruta belli bir süre zarfına yayarak ayrıntılarına kadar işleyenlerdir denilebilir. Genel olarak bu tekniği kullanan illüstratörlerin ortak noktaları rahat fırça darbelerini kullanarak illüstrasyonlarını gerçekleştirdiklerini gözlemlenebilir. Bu sayede renk geçişleri daha saydam ve doğal bir şekilde oluşabilir. Kentin görünümünü ve ayrıntılı yapılarını fırça darbelerini daha geniş alarak hem süreçten hem de sulu boyanın tekniksel

imkanlarından yararlanılabilir. Ancak tam tersi bir şekilde çalışma tarzı edinen illüstratörlerde mevcuttur.

3.3.3. Marker Boyama Tekniği

Marker boyama tekniği sulu boya tekniği ile benzerlikler göstermektedir. Benzerlikler, ikisinde de katmanlı olarak çalışma fırsatı bulunur, bu sayede çalışmanızda yumuşak geçişler elde edebilirsiniz. Sulu boya tekniğinde boya ve fırça kullanarak boyama sürecine geçiş sağlanırken, markerda bütün bunlar tek bir kalemde toplanmıştır. Ancak temelde kullanılan kalemlerde uçlarına göre iki ayrı çeşide ayrılmaktadır. Kesik uçlu ve fırça uçlu olarak çeşitlenmektedir. Kullanma şekline göre fırçanızın uç yapısında böylelikle değişebilir. Örneğin daha geometrik ve düz çizgiler istiyorsanız kesik uçlu marker kalemi kullanmak kişiye kolaylık sağlar. Daha homojen bir renk dağılımı tercih edilir ise de fırça uçlu marker kullanmak gereklidir.

Marker kalemler size çok canlı bir çizim yapma olanağı sağlar, ancak bu yalnızca doğru malzemeyi seçmekle mümkün olabilir. Normal hamur resim kâğıtlarının emiciliği yüksek olduğundan boyayı hızlı bir şekilde emmeye başlarlar, böylelikle de siz daha çiziminizde istediğiniz ışık gölge için tek katı vurmayı bitirmeden çiziminizde katmanlı ve dalgalı bir görünüm oluşur. Aynı zamanda klasik resim kâğıtlarının pürüzlü dokusu ışığın yansımaları dağıttığından istenen parlak ve canlı görünüm marker kullanılmasıyla elde edilemez. Ancak marker kâğıdı kullanarak bu sorunu çözebilirsiniz. Marker kâğıtları kaygan ve pürüzsüz bir yüzeye sahiptir, bu sayede boya katmanları birbiri içinde homojen dağılabilir. Sonuç ise harika bir ışık gölge dağılımıyla daha gerçekçi bir çizim (Aydiner, t.y.).

3.3.3.1. Marker Boyama Tekniği Kullanan İllüstratörler

- **Maxwell Tilse**

Maxwell Tilse web sitesinde kendisini şu şekilde tanıtmıştır: “Ben Maxwell Tilse, Avustralya'nın Sidney kentinden 23 yaşında kendi kendini yetiştirmiş bir sanatçıyım. 2015'te Londra'ya taşındım ve şimdi serbest illüstratör olarak çalışıyorum. Çizmeyi her zaman sevmişimdir. Çizimlerde seyahat günlüğü tutmak ve elle çizilmiş

kartpostal satmak. O zamandan beri çizimimi ciddiye almaya başladım ve o zamandan beri ondan bir hayat inşa ediyorum. Ağırlıklı olarak Hint Mürekkebi ve uç ile çalışıyorum veya sokaklara çıkıp kalemlerle gördüklerimi çiziyorum. Bu günlerde beni büyük olasılıkla Londra sokağının köşesinde çevremde çizim yaparken yakalayacaksınız” (Tilse, t.y.).

Görsel 89: Maxwell Tilse, Essouira Medine kent illüstrasyonu
örneği, <http://maxwellillustration.com/essouira/>, erişim Tarihi: 7.5.21)

İllüstratör ağırlıklı olarak illüstrasyonlarında Promarker ve Micron kalemler kullanmıştır. Gezip gördüğü yerleri kendi sanatsal kişiliğiyle ve oluşturduğu tarzı ile şehirleri yeniden yorumlayarak, çeşit çeşit kente dair illüstrasyonlar yapmıştır. Seyahat ettiği kentlerin illüstrasyonlarını yapmasındaki ana etkenler anılarını korumak ve canlı tutma isteğinden kaynaklanmaktadır. Her gittiği yerin illüstrasyonlarını, elle tutulur maketlerini yaparak illüstratör burada anılarını kendi oluşturma fırsatı bulmaktadır.

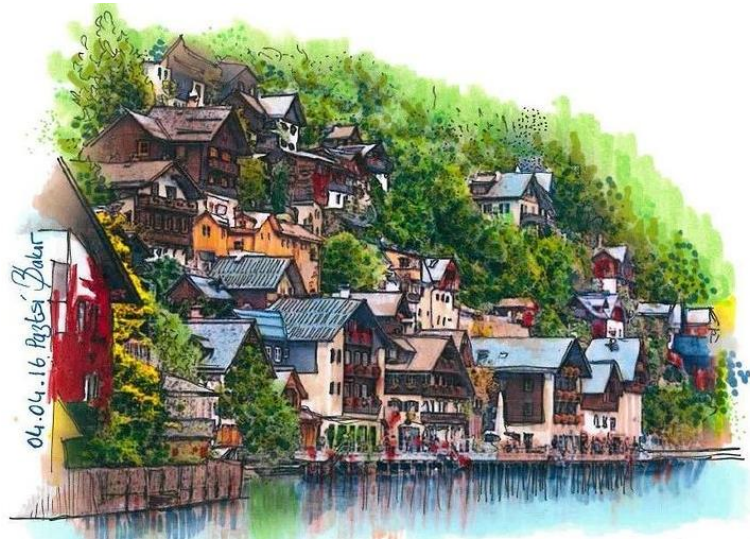
İllüstratör ile sosyal medya üzerinden iletişime geçerek bazı soruları sorma fırsatı bulmuş bulunmaktayım. Görüşme şu şekilde gerçekleşmiştir:

İllüstrasyonların oldukça sabır ve işçilik gerektiriyor, çizim alanınız oldukça geniş ve hatalara musait bu sürece nasıl hâkim olabiliyorsunuz?

Maxwell Tilse: İlk eskiz aşamasını tamamladıktan sonra geri kalanı aslında çok çabuk buluyorum. İllüstrasyonlarımda ayrıntı ve detaylara girerken elbette hatalarım olabiliyor. Örneğin; çizgiler düz değil, pencereler düz değil, yani hatalar illaki olabiliyor, ancak göz kalabalık şehri görüyor, düz olmayan tüm bu küçük çizgileri fark bile etmiyorsunuz (H.M. Üzeren, kişisel iletişim, 07.04.2021).

- **Ayşe Bakır**

İç mimar ve illüstratör Ayşe Bakır, marker kalemlerle oldukça gerçekçi ve detaylı mekân illüstrasyonları yapmaktadır. Bakır'ın, çalışmalarını çoğu zaman keskin çerçevelerle bitirmemesi, kompozisyonlara “devam edecekmiş” hissi verebiliyor. İllüstrasyonlar, küçük bir kısmını gördüğünüz sokağın geri kalan kısmını size hayalinizde tamamlatmaya teşvik ediyor. Küçük yaşlardan beri resimle yakından ilgili olan Bakır, boya malzemesi olarak ağırlıklı olarak marker kalemleri kullansa da içlerinde sulu boya ve marker kalemleri birlikte kullandığı, tamamen sulu boya kullanarak hazırladığı, bazense çok hafif toz pastelle etki verdiği illüstrasyonları da mevcuttur (Erdemir, t.y.).

Görsel 90, Ayşe Bakır, Kent illüstrasyonu örneği,
(<https://www.instagram.com/p/BDzqLZlJBm/>, erişim Tarihi: 7.5.21)

Ayşe Bakır mekanlar, şehirler ve insan figürleri gibi birçok farklı türde konuları illüstrasyonlarına konu edinmiştir. Genellikle illüstrasyonlarında bitmişlikten ziyade sanki devam ediyormuşçasına bir izlenim bırakmaktadır, bir nevi izleyicinin hayal

gücüne bırakılarak illüstrasyonu tamamlama isteği uyandırmaktadır. Ülkemize ait böyle yetenekli bir illüstratörün oluşu ve özellikle kente dair illüstrasyonlar yapması her açıda önemlilik oluşturur.

- **Phil Dean**

Phil Dean (aynı zamanda The Shoreditch Sketcher olarak da bilinir) bilgisayarları devralmadan önce, fiziksel çizim bugün olduğundan çok daha yaratıcı sürecin bir parçası niteliğindeydi. Yıllar geçtikçe, bir tasarımcı olarak Phil, görevlendirdiği işin bir parçası olarak kademeli olarak daha az ve kişisel eskiz çalışmalarında daha fazlasını çizmiştir. İlk aşkı mekânda canlı çizimler yapmaktır, kentsel peyzaj Phil'e dışarı çıkıp şehir manzaralarını yakalama konusunda ilham vermiştir. Fotoğrafın gerçekten onlara adil davranmadığı olayları ve durumları çizmesi veya izleyiciyi sahneye bağlayan bir çizimde her yerde bulunan bir fotoğrafın yapabileceğinden daha önemli ve duygusal bir şeyler olmasını istemektedir (Dean, t.y.).

Görsel 91: Phil Dean, Palma De Mallorca, Spain Kent İllüstrasyonu Örneği, (<https://shoreditchsketcher.com/product/urban-drawing-pigment-liners/>, erişim Tarihi: 7.5.21)

Phil Dean illüstrasyonlarını yaparken kullandığı teknik malzemelerini dahi kendisi üretme fırsatı bulmuştur. Yaptığı illüstrasyonlarda genellikle ilk olarak eskiz aşamasını eskiz defterinde mürekkepli kalemle başlayarak ardından marker boyama

teknikini kullanarak illüstrasyonu sonlandırdığı görülmektedir. İllüstrasyonlarında kullandığı renk kartelası aslında değişken bir illüstratördür, örneğin; bazı illüstrasyonları daha gri ve siyah tonlarında iken bazı illüstrasyonlarında da bu durum yerini daha canlı ve dinamik renklere bırakmıştır.

Phil Dean kentsel alanda çizim yapmanın onun için önemini şu şekilde anlatmıştır: “Kentsel alanlarda çizim yapmak size aynı zamanda bir şehirle ilişki kurmanın tamamen yeni bir yolunu da sunmuş oluyor bir şehri çizmek, onu gerçekten görmektir. Bu, yeni bir şehri tamamen farklı bir düzeyde deneyimlemek veya tanıdık bir yeri yeni gözlerle görmek anlamına gelebilir” (Shoreditch Sketcher, t.y.).

3.3.4. Dijital İllüstrasyon Tekniği

İllüstrasyon mesleği dahil, dünya çapındaki yaşayış biçimi üzerinde ciddi ve köklü değişimlere yol açmış teknolojik ilerlemeler. İllüstratörlerin ezici çoğunluğu bilgisayarları araç olarak kullanarak çalışmalarına geniş çapta hâkimiyet, esnek ve kuvvet sağlamıştır. Dijital yakınlaşma, mesleğin pek çok yönünün bir ev veya atölyeden idare edilebilmesini mümkün kılmıştır. Dijital devrim, eski illüstrasyon sanatına yepyeni alanlar ve fırsatlar sunmuştur (Wigan, 2012, s. 45).

Günümüzün vazgeçilmez teknolojik araçlarından biri olan; dijital teknoloji, hızlı gelişimi ile illüstrasyonu hayal edilemeyecek bir seviyeye taşımıştır. Bu düzeye gelirken, kullanılan yeni tekniklerle, beraberinde de tartışma konularını getirmiş olsa bile illüstratörler için bu teknolojik ilerleme vazgeçilecek gibi de değildir. Yeni nesil çalışma yöntemi olan dijital illüstrasyon tekniği ile çalışmalara verilmek istenen etki, daha hızlı olduğu kadar daha kolay ve daha detaylı yapılabilmektedir. Tasarımcıların asıl ilgisi çeken önemli gelişmelerden biri de görüntü üzerindeki teknolojik ilerlemelerdir. (Karaçeper, 2018, s. 76).

Dijital ortamda oluşturulan illüstrasyonların, illüstratöre sunduğu bazı kolaylıklarda vardır örneğin; çizim ve boyama sürecinin kısa bir sürede yapılabilme olanağının bulunması denilebilir. Kişisel isteğe göre geri dönüşler yaparak çizimde oynama veya renklere değişikliklerde yapılabilir. Bu süreç sadece bilgisayar

ortamına da bağlı değildir, alanınızda profesyonel değil iseniz öncelikli olarak, dijital ortamda illüstrasyona başlamadan önce eskiz aşamasının da tamamlanması gerekmektedir. Alanında oldukça profesyonel olan illüstratörler için böyle bir aşamadan geçmeye gerek yoktur, direkt olarak illüstrasyona dijital ortamda başlayabilmek mümkündür. Dijital illüstrasyon tekniğinde kullanılabilecek programlar hakkında bilgileri tezin birinci bölümünde anlatılmıştır.

3.3.4.1. Dijital İllüstrasyon Tekniği Kullanan İllüstratörler

- **Carlo Stanga**

İtalya'da doğan Carlo, çizim konusunda her zaman son derece tutkulu olmuştur. Polytechnic of Milan'da Mimarlık bölümünden mezun olduktan sonra, sanat ve tasarım çalışmalarına katılarak eğitimini ilerletmeyi seçmiştir. Bir editör ve reklam illüstratörü olarak Carlo, önde gelen İtalyan dergileri, gazeteleri Avrupa ve ABD'deki uluslararası müşterilerle çalışmıştır. Kendine özgü tarzı sayesinde de sürekli olarak İtalyan İllüstrasyon ödülleri kazandı ve çalışmaları The American Illustration Annual tarafından seçilmiştir. Creative Quarterly'nin 15. yarışmasında Altın Madalya Ödülü ve İletişim Sanatlarından Mükemmellik Ödülleri kazandı. 2015 yılında ben Milan'ım yazdı ve resimledi, ardından ben Londra'yım ve New York'um, Moleskine tarafından dünyanın belli başlı şehirlerine adanmış yeni bir kitap koleksiyonunun ilk başlığını olmuştur. (Biography: Carlo Stanga, t.y.)

Görsel 92: Carlo Stanga, “Williamsburg- Ben New York'um” Kent İllüstrasyonu Örneği, (https://www.carlostanga.com/en_EN/shop/1205/WILLIAMSBURG+-+I+AM+NEW+YORK+-+MOLESKINE, erişim Tarihi: 7.5.21)

- **Remko Heemskerk**

“Remko Heemskerk, Hollandalı bir sanat yönetmeni ve illüstratördür. 2012 / 2013'te New York'ta geçirdiği süre boyunca renkli illüstrasyon setlerini yaratmıştır. Baskılar, New York şehrinin ünlü simge yapılarını ve yerlerini içermektedir” (Petzold, t.y.). 35 yılı aşkın süredir illüstrasyon, eskiz, tasarım ve resim yapan ve üreten bir tasarımcıdır. Favori dijital araçları ise: Adobe Illustrator’dur. Avrupa’nın en iyi Perakende Acentası olan Kega’da 10 yıl çalışmıştır. Artık bağımsız sanatçı ve illustrator olan Remko, dünya çapındaki ajanslar / markalar için görevler yapmaktadır (Heemskerk, t.y.).

İllüstratörün yaptığı her bir illüstrasyonun kişisel bir hikayesi vardır. Örneğin; eşiyle birlikte sabah işe giderken ayrıldıkları sokakta bulunan Chrysler binasının illüstrasyonun hikayesi gibi veya evinin penceresinde sigara içerken gördüğü binaları illüstrasyon konusu haline getirmesi bu örneklerdendir. Sıkıcı renksiz ve ruhsuz olan alanları binaları dahi renklendirmeden duramadığını dile getirmektedir. İllüstratörün çalışma planı ilk olarak eskiz süreci, ardından bilgisayara aktarma ve oluşturma şeklindedir. Genellikle çalışmalarında Adobe Illustrator ve Photoshop kullanmaktadır. (Görsel 93)

Görsel 93: Remko Heemskerk, Dragonair (Cathay Pacific) Kent İllüstrasyonu, (<https://www.remkoheemskerk.com/portfolio/nyc-go-see-your-city/>, erişim Tarihi: 7.5.21)

- **Giordano Poloni**

“Giordano Poloni, Milano merkezli ödüllü bir serbest illüstratördür. Sinema lisans derecesi aldı ve geçmişte reklam prodüksiyon şirketlerinde editör, hareketli grafik tasarımcısı olarak çalışmıştır” (Poloni, t.y.). “1980’de Milano’da doğmuştur. Reklam ve müzik video kliplerinin editörü ve grafik animatörü olarak prodüksiyon evlerinde birkaç yıl geçirdikten sonra, Volkswagen, Repubblica, MonaEie, Le Parisien, Finaudi, The Guardian gibi müşteriler için editörlük, reklamlar ve kitap kapakları yaratarak illüstratör kariyerine başlamıştır” (İllustation, t.y.).

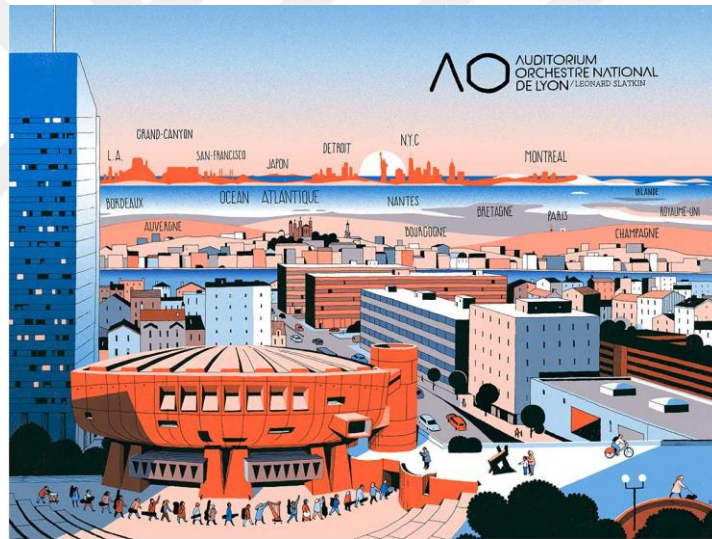
İllüstratör New York illüstratörler topluluğu Altın Madalyası ve çok sayıda başarı ödülleriyle layık görülmüştür. Hayatı ve fikirleri hakkında kaynaklar çok fazla bilgi mevcut değildir. İllüstratörün yaptığı illüstrasyonları incelersek eğer, gezgin bir illüstratör olduğunu çok net söyleyebiliriz. Birçok ülke ve şehirleri gezerek illüstrasyonlarını yapma fırsatı bulmuştur. İllüstrasyonlarında kullandığı dil oldukça temiz ve netdir. İllüstrasyonlarında genellikle Adobe Illustrator programını kullandığı gözlenmiştir.

Görsel 94: Giordano Poloni, Los Angeles Kent İllüstrasyonu
Örneği, (<https://www.giordanopoloni.com/#e-16>, erişim Tarihi: 7.5.21)

- **Vincent Mahé**

Vincent Mahé, güzel detaylara sahip ve büyüleyici illüstrasyonlarıyla tanınan, Fransız merkezli bir illüstratördür. Vincent, Paris'te doğdu ve 2003'te Paris'e dönmeden önce 16 yaşında sanat eğitimi almak için Rennes'e taşındı. Daha sonra Gobelins'de animasyon eğitimi aldı ve 2008'de mezun olduktan sonra animasyon endüstrisinde set tasarımcısı olarak çalışmıştır. Vincent çok eskiz çizer ve çalışmalarına her zaman çok küçük, eskizlerle başlar. Küçük resimlerini taradıktan sonra, çizgi ve renk eklemek için photoshop kullanarak nihai tasarımlarını oluşturur. Çalışmaları Paris'te defalarca sergilenmiş olup önceki müşterileri arasında; The New York Times, Eurostar, The Wall Street Journal, Wired, Nobrow, L'Echonoa, La Gargone Editions, vardır (Pocko, t.y.).

Görsel 95: Vincent Mahe, Kent İllüstrasyonu Örneği,
(https://www.pocko.com/talent/vincent-mahe/#album_thumb-52, erişim Tarihi: 7.5.21)

Fransız illüstratörün, Paris'in 750 yıllık mimari geçmişini illüstrasyonlarla anlattığı bir kitabı da mevcuttur. Kitabın genel olarak konusu ve illüstrasyonları belli bir zamansal süreç içerisinde ilerlemektedir. Bu süreç toplam olarak 750 yıla takabül ettiği için kitabın ismi de "750 Years In Paris'dir." Şehir mimarisinin geçmişten günümüze değişimini ve gelişimini de illüstrasyonlarına konu edinmiştir. Bunların dışında çalıştığı bazı konularda vardır, 750 yıl içinde olan savaşlar, hastalıklar, Fransız Devrimi gibi birçok konuyu da bu tarihsel sürecin içine katmıştır.

3.3.5. Kolaj Tekniği

Tarihte 1912 yılında Pablo Picasso ve Georges Braque'ın, kübizm sanat akımı ilkelerine göre çeşitli kağıtları keserek, yırtarak ve yapıştırarak bir eser oluşturma çabaları ile birlikte, kolaj tekniği kullanımı oluşmaya başlamıştır. Kübist sanatçılar böylelikle kolaj tekniğini benimseyerek çalışmalarında da tercih etmişlerdir. Diğer sanatçılar da bu hareketin ve yarattığı potansiyeli fark ederek çalışmalarında kullanmaya başlamışlardır. 1920 yılından sonra özellikle birçok sanat akımı bu tekniği kullanarak dünyevi konularla ilgili mesajları kolaj yoluyla vermiştir. Günümüzde ise kolaj tekniği iki türlü ele alınmıştır; gelişen teknoloji ile birlikte artık kolaj tekniğini bilgisayar ortamında dahi uygulayabiliyoruz, geleneksel olarak da kolaj tekniği oldukça popüler duruma ulaşmıştır.

Kolaj, malzemelerin bir yüzeye yapıştırılmasıyla yapılan bir görseldir. En yaygın malzemeler kâğıt olsa da herhangi bir şey kullanılabilir. Bitmiş bir kolajın yüzeyi pürüzsüz olabilir veya aşırı derecede kabarık olabilir. Kabarık kolajlar genellikle tahta veya metal parçalar, gibi ağır malzemeleri sabitlemeyi içerir ve bazen parçalar tutkal telinden daha güçlü bir şeyle yerinden tutturulur (Brown, 1998, s. 9).

Kolajın zevklerinden biri de sanatçının çeşitli kompozisyon fırsatlarını görsel olarak keşfetmesine olanak vermesidir. Sanatçı, kolaj öğelerini taşıyarak, ayarlayarak, ekleyerek, değiştirerek ve kaldırarak elde edilene kadar çeşitli kompozisyonlar deneyimleyebilir. Bununla birlikte, sık rastlanan bir hayal kırıklığı kaynağı, yapıştırıcı uygulamak ve elemanları yerinde yapıştırmak için bileşimlerin sökülmesinin gerekliliğidir. Bu sadece fazladan çalışmakla kalmaz, çoğu zaman orijinal düzenlemenizi başarılı bir şekilde yeniden oluşturmak imkânsız olabilir (Talbot, 2001, s. 5).

3.3.5.1. Kolaj Tekniği Kullanan İllüstratörler

- **Michael David Brown**

Çarpıcı bir tezatla, dünyanın dört bir yanındaki sanat koleksiyoncuları ve eleştirmenleri, onu cesur karışık medya kolajları ve karmaşık ayrıntılı çizimleri, suluboyaları ve gravürleri ile tanımıştır. 50 yıldan fazla bir süredir, Brown'un ilgi

çekici çalışması geniş çaplı bir beğeni toplamıştır. Güçlü bir grafik duygusu ve benzersiz bir tuhaflıkla, yırtık ve kesilmiş el yapımı kağıtlar ve elyaflar, kumaş örnekleri ve çeşitli bulunan malzemeler kullanarak çarpıcı kolajlarını yaratmaktadır. Sıklıkla sulu boya, akrilik, kalem ve mürekkep, çukur baskı ve gravürler de çalışıyor ve bunları birleştiriyor. Print dergisi Brown'u "çeşitli yeteneklere sahip bir adam olarak selamladı ve yıllar içinde stiline gücü dünya çapında tanınır hale gelmiştir." California'da doğan ve Colorado Eyalet Koleji ve Colorado Sanat Enstitüsü'nde eğitim gören Brown, Graphis, CA, Society of Illustrators ve AIGA gibi jüri profesyonel grafik sergilerinde ve New York ve New York tarafından düzenlenen gösterilerde altın ve gümüş madalya almıştır (Michael Brown Sanat Açılışı, 2018).

Michael Brown yeteneği ve tarzıyla birçok alanda ve ülkede çeşitli ödüllere layık görülmüş değerli bir illüstratördür. Özellikle kolaj alanında oldukça realist işler çıkarttığı çalışmalarında da gözlenir. Illüstratörün kolaj tekniğine olan ilgisi, New Mexico'da zaman geçirdikten bir süre sonra, Güneybatı'nın renkleri ve eşsiz mimarisi onu büyülemiş ve sanatına bu hayranlığını konu etmeye başlamıştır. Böylelikle de şehire olan ilgisi kolaj tekniği ile oluşturduğu illüstrasyonlarına konu olmaya başlamıştır. Illüstratörün realist bir kolaj anlayışı ile oluşturduğu kent illüstrasyonları oldukça ince işçilik ile çalışıldığı için çıkan çalışmaların kolaj olduğunu bile anlayabilirsiniz. Kolaj tekniğinin ne kadar farklı bir derecede kullanıldığını Brown'ın işlerine bakarak gözlemleyebilirsiniz.

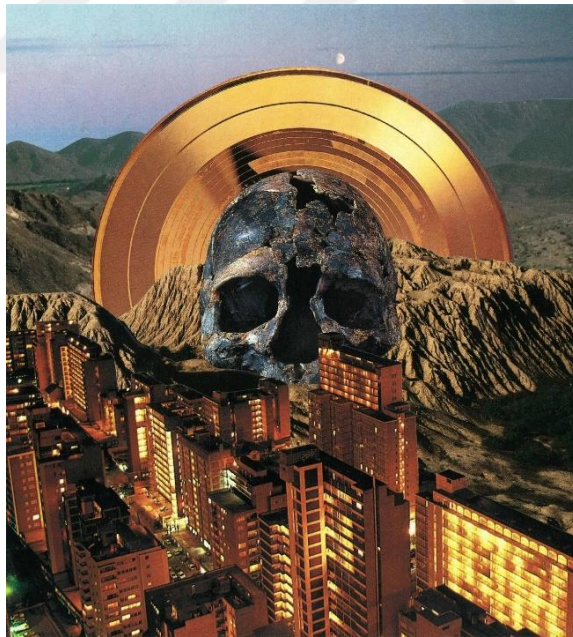

Görsel 96, Michael David Brown, Realistic collage: step by step kitabının 91. Sayfasından alınmıştır. (Erişim Tarihi: 7.5.21)

- **Jesse Treece**

“Jesse Treece, Seattle, Wa'da yaşayan bir kolaj sanatçısıdır. Çalışmaları, hayatın hem sıradan hem de tuhaf yönlerinin basit ama her zaman karmaşık olan yorumlarını ifade eder. Bir şekilde hem normal hem de saçma, güzel ve rahatsız edici olanı karıştırmayı ve onları saatlerce kaybolabileceğinizi düşündüğünüz görüntülere koymayı başarmıştır” (Treece, t.y.).

İllüstratör kolaj yaratma süreçlerini şu şekilde anlatmıştır; “Parçadan parçaya değişir. Elimde çizdiğim farklı yığınlar var: dergiler, kitaplar, kırılmış sayfalar ve kestiğim resimler, notlar. Bazen hepsi neredeyse organik bir şekilde oluyor ve 20 dakikada parçaları birleştiriyorum. Diğer zamanlarda, birlikte "doğru" hisseden parçaları ve düzenlemeleri bulana kadar daha çok bir deneme yanılma süreci denilebilir. Kendimi bir şey için çok uzun süre acı çekerken bulursam, bu genellikle onu bir süreliğine bırakıp daha sonra yeni bir bakış açısıyla geri dönme zamanının geldiğini gösterir” (Drmcoat, t.y.).

Görsel 97: Jesse Treece, "Ölümler Şehri" Elle kesilmiş kent illüstrasyonu kolaj tekniği örneği, (<https://collageartbyjesse.tumblr.com/>, erişim Tarihi: 7.5.21)

İllüstratörün kolaj tekniğini kullanarak yaptığı çalışmaları inceler isek; genel olarak keskin ve geleneksel bir bakış açısının hâkim olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle kent kolajlarında farklı farklı şehirlerden veya aynı şehir üzerinden gidilerek farklı

mekanların uyumunu yaptığı kent temalı kolajlara yansımıştır. Örneğin; gece- gündüz, yaz-kış, soğuk- sıcak hava gibi kavramları çalışmalarında konu edinmiştir. Genel olarak kolajlarında kullandığı parçalar bazı zıtlıklar içerse dahi parçaların birleşimi o kadar temizdir ki oluşan kolajın sıradışılığı bu sayede daha da artmaktadır.

- **Seydi Murat Koç**

Seydi Murat Koç mimari referanslarla kurguladığı kolaj çalışmalarıyla şehir-mimari ilişkisine dikkat çeker. Kent silüetleri, binalar ve gökdelenler gibi imgelere yer verdiği kolaj üretimlerinde aynı zamanda Frank Ghery, Norman Foster, Zaha Hadid gibi dünyaca ünlü mimarların mimari planlarından yararlanmıştır. Kentsel dönüşümü kendine has üslubuyla eleştiri getiren Koç, kolaj tekniğini hem bir ifade aracı olarak hem de çalışmalarının ön hazırlık sürecinde yardımcı unsur olarak kullanmıştır. Kentsel dönüşümü kendi tarzıyla eleştiren ve izleyiciyle buluşturan Koç, her üretiminde farklı bir anlamı ifade eden şehir imgelerini, kent hayatını ve kent hayatının getirilerini klostrofobik ve psikolojik bir atmosferden, daha felsefik bir sorgulama yoluyla ele aldığını ifade eder (Kaya ve Yavuz, 2020, s.105).

Görsel 98, Seydi Murat Koç, "Hades Serisi" Kent illüstrasyonu örneği,

(<https://www.galerisoyut.com.tr/artist/seydi-murat-koc/#eser/f8b8ce1795ae914da2db5af3e3d4d16c/2357>, erişim Tarihi: 7.5.21)

Seydi Murat Koç çalışmalarında önceliği kullanacağı tekniği belirleyerek başlamadığını birçok röportajında belirtmiştir. Çalışmalarında kullanacağı tekniği hep ikinci plana atmıştır. Öncelik olarak eser konusunun ne olacağı, duracağı kavramın ne olduğu ve vereceği mesajı belirleme sürecine girmiştir. Bu süreçte de tekniğin kendiliğinde oluşacağını savunmaktadır. Ancak genel olarak çalışmalarında kolaj mantalitesinin ağır olduğu gözlenir.

3.4. Kullanım Alanları Açısından İncelenmesi

Kullanım alanları konusu oldukça geniş bir konu olup sınırlılığı illüstrasyon türü olan kent illüstrasyonları ile sağlanmıştır. İllüstrasyon ülkemiz ve tüm dünyada popülerliğini daima koruyan ve ilerleyen bir tasarım alanı haline gelmiştir. Özellikle dünya genelinde kentlere, şehirlere, kasabalara verilen değer ve şehri yaşatma arzusu daha fazla olduğu gözlemlenir. Yaşadığımız veya yaşamadığımız sadece gezip görebildiğimiz veya hiç görme imkânı bile bulamayacağımız kentlere ait kullanım alanlarının oluşması ve artarak çeşitlenmesi, kentin kimliği ve insanların maneviyatı için oldukça önemli bir durum niteliğindedir. İncelemelerdeki örnekler ve alt başlıklar belirli filtrelemelerden geçirilerek sınırlamalar sağlanılmıştır. Örneğin; yeni medya alanında kullanımlar dışında diğer alanlarda stok görünüm tercih edilmemiştir.

İllüstrasyona ait kullanım alanları incelemeleri grafik tasarım alanı çerçevesinde olup bulunulan alanlar şu şekildedir; afişler, basın yayın alanı, yeni medya alanı, hediyeelik eşyalarda, kartposttalarda ve ambalaj tasarımı alanında kent illüstrasyonlarının kullanımı incelenmiştir. Alanlara yönelik olarak içerikler genişlemektedir. Genel olarak kentlerin şehirlerine yönelik faaliyetleri ile birlikte popüler olanlar üzerinden gidilmiştir.

3.4.1. Afiş Alanında Kullanımlar

Afiş, kentin nüfusu için aidiyet duygusuna hizmet ederek, ortak faaliyetler düzenlenmesini sağlayabilir. Aynı zamanda kenti, ziyaret amacıyla seçen kişiler içinse güven duygusu oluşturmada yardımcı olabilir. Afiş yüzeyine bir kente ait kimliği yansıtmak, kentin ayırt edici yönlerini sunmak ve diğer kentlerden farklılaştırmak için kullanılan bir araçtır denilebilir (Özer, 2022, s. 44).

Bilgilendiriciliği oldukça yüksek olan afişlerin kent illüstrasyonlarında da kullanımı gözlemlenmiştir ve örneklerle de incelemeler sağlanılmıştır. Özellikle afiş alanında kent illüstrasyonlarına yönelik işler ortaya koyan illüstratör ve sanatçı sayısı oldukça fazladır, bu çalışma da ise ağırlık olarak ajanslar üzerine yoğunlaşarak belirli bir sınırlama sağlanılmaya çalışılmıştır. Dünya da bu alanda oldukça kaliteli işler çıkaran, üreten ve birçok popüler markayla da çalışma fırsatı bulan The City Works ajansı bu ajanslardan sadece bir tanesidir. The City Works çeşitli kullanım alanlarının tasarlanma üretim ve satın alma sürecine kadar herşeyi, en ince detayına kadar planlayarak kurumlarını 2015'ten bu yana kadar getirmiş ve popülerliğini de korumaya devam etmiştir. Afiş alanında da pek çok örneğe ev sahipliği yapmıştır.

Görsel 99: *The City Works, Barcelona Kent İllüstrasyonu Afiş Örneği,*
(<https://www.instagram.com/p/CFxXkAcBlKw/>, erişim Tarihi: 5.2.22)

Şehir temalı işler üreten ajansa ait Barcelona afişi dijital illüstrasyon tekniği kullanılarak çalışılmıştır (Görsel 99). Kentin genel olarak kültürüne ve mimarisine yönelik olarak tasarlanan afişte, farklı argümanları yakalayarak canlı bir renk paleti ile oluşturulmak istenen illüstrasyonda seçilen mimari unsurlar; Casa Batllo, La Ramblas ve Sagrada Familia'yı içerdiği gözlemlenir. İllüstrasyonda tercih edilen canlı renk kartelası oldukça başarı diyebiliriz. İşlenen argümanlar ise kentin tanımlanmasına uygun olarak seçilmiş olup kompozisyon sağlanmıştır. Tipografi

kullanımı ise afişin üst kısmında gözlenmiş olup yapılan illüstrasyonun tanımı da sağlanmıştır. Seçilen font ile illüstrasyon bir bütün olarak afişte oldukça keyifli bir kent havası da oluşturmuştur.

Görsel 100: Drago5 Reklam Ajansının Asyalı Amerikalıların gerçekte nereli olduğunu gösteren “I’m really from” seyahat posterleri. (<https://www.itsnicethat.com/news/droga5-asian-american-federation-im-really-from-illustration-251121>, erişim Tarihi: 13.06.2022)

Asya Amerika Federasyonu (AAF) ve Droga5 reklam ajansının işbirliği ile oluşturulan reklam kampanyası “aidiyet” fikirlerini çevreleyen umut verici hikayeleri öne çıkarmak için on Asyalı ve Asyalı-Amerikalı illüstratörleri hikaye anlatıcılığıyla buluşturmayı planlamıştır. Drago5 reklam ajansı, kente dair illüstrasyonları poster haline getirmiş olup Asya karşıtı olumsuz suçlamalara yönelik olarak yanıt niteliğinde bir kampanya başlatmıştır (Al-Dujaili, 2021). Reklam ajansı burada Asyalı Amerikalıların korktuğu bir soru olan “Gerçekten Nerelisin?” sorusunun yanıtına yönelik olarak edinilen bulgular ile hareket ederek kent illüstrasyonlarını poster halinde oluşturmuştur. Yaklaşık on adetten oluşan poster serisinde amaç; kente yönelik aidiyet duygusunu benzersiz, kişisel ve kültürel olarak tasarıma aktarım başarılı bir şekilde sağlanmıştır. Kente yönelik işlenilen argümanlar ise çoğunluk olarak; yapılar, yerel işletmeler, yemekler, anılar ve gelenekler yani kentin kent olmasını sağlayan bütün canlı cansız unsurlar denilebilir. Bu unsurlara

göre de renk paleti tercihleri şekillenmiştir. Bütünsel olarak da yapılmış olan afiş çalışmasında illüstrasyon ve tipografi kullanımı oldukça başarılıdır. Kullanılan tipografiler illüstrasyonun anlatım diline göre şekillenmiş olup, afişte bütünlüğün sağlanmasında da katkıda bulunmuştur. Afişlere erişim ise “Hope Against Hate’e” bağış yoluyla gerçekleşir.

Ülkemizde ise hem yurt dışı hem de yurt içi bağlantılı çalışan Emrah Yücel’in de kurucusu olan I Mean It marka ve reklam ajansı Kültür ve Turizm Bakanlığı ile iletişimi sonucu “Türkiye Turizm Tanıtım Kampanyası” adı altında oluşturduğu Türkiye posterleri serisi üzerinde durularak incelemeler sağlanılmıştır.

Görsel 101: I Mean It Reklam Ajansı "Türkiye Posterler" (<https://turkiyeposterleri.com/>, erişim Adresi: 24.12.21)

Türkiye... En büyük medeniyetlere ev sahipliği yapmış, modern yaşamın ve en eski inanç sistemlerinin doğuşuna tanıklık etmiş, tarihçileri büyüleyen, arkeologların aklını başından alan, dünya haritasının kalbindeki eşsiz yerinde usulca uzanan güçlü ülkemiz. Bizler, topraklarımızdaki tüm güzelliklerin ve sonsuz zenginliklerin farkındayız. İstanbul Boğazı’nın ortasında bir inci gibi duran Kız Kulemizle, görenleri şaşkına çeviren Kapadokyamızla, Ölüdeniz’in ipeksi maviliğiyle, Efes’teki görkemli kütüphanemizle, Pamukkalemiz, Mardinimiz, Karadeniz kıyılarımız ve bizi biz yapan tüm değerlerimizle gurur

duyuyoruz. ‘Öyleyse’ dedik, ‘bilenler, bilmeyenlere anlatsın, Türkiye’nin marka değerini, Türk insanı yükseltsin’ (Yücel , 2021).

Türkiye posterleri herhangi bir ticari kaygı gütmenden sadece ülkemizin marka değerine katkı bulunmak için yapılmış bir poster serisi niteliğindedir denilebilir. I mean it marka ve reklam ajansının Türkiye posterlerinin ana amacı ülkeyi sadece kendi şehirlerimize değil dünyaya tanıtmaktır. Yapılan afişlerin genel olarak ortak bir dilde olduğu gözlenir. Her kente yönelik yapılan afişlerde belirleyici görsel unsurlar seçilerek bu parçalar üzerinden gidildiği söylenebilir. Teknik olarak dijital ve kolaj ağırlıklı bir yöntem kullanılarak bütün seriye hakim olmakla beraber yapılan illüstrasyonlarda ortak bir dilin oluşumu sağlanmıştır. Ağırlık olarak ise; kent tanımlamaları kent kimliğine yönelik olarak değil de, unsurlara göre izleyiciye aktarım sağlanılmıştır denilebilir (Örneğin; İstanbul: Sultan Ahmet camisi, Antalya: Saat kulesi, İzmir: İzmir çinileri gibi).

Afişin kullanımına yönelik olarak son ajans örneği ise devlete bağlı olarak faaliyet gösteren ve kentlerin her anlamda kalkınmasını amaç edinen kalkınma ajansları üzerinden bir inceleme sağlanmıştır

Görsel 102: Ankara ve Kültürel Değerler Temalı Afiş Yarışmasında Seçilen Afişler
(<https://www.ankaraka.org.tr/tr/gallery/2-ankara-ve-kultuerel-degerler-temali-afis-yarismasi> 19,
erişim Tarihi: 3.12.21)

Ankara Kalkınma Ajansı tarafından 2018 yılında 2.cisi düzenlenmiş olan kültürel değerler temalı afiş yarışmasında hem kazanan afişler de hemde seçilen

afişlerde kent illüstrasyon kullanımları gözlemlenmiştir. Genel olarak seçilen afişler de dijital ortamda hazırlanmış olup kent illüstrasyonu ağırlıklı bir anlatım dili tercih edildiği görülür. Sadece üçüncü olan afişde fotoğraf kullanım tekniğine rastlanılmıştır. İnceleme ilk üçe giren afişler üzerinden sağlanılmıştır.

Birinci olarak seçilen afişin anlatım dili oldukça başarılıdır. Lokasyon mantığından gidilerek şehrin kimliğini yansıtabilecek yerler ile birlikte bir tasarım oluşturulmuştur. Anadolu'ya açılan pencere sloganıyla da Anadolu için Ankara'nın ne kadar önemli bir il olduğundan bahsedilmiştir. Genel olarak afişin renk kartelasının sınırlı oluşu da tasarımı daha özgün kılmıştır. Negatif ve pozitif renk kullanımı sayesinde afişde sade bir dil kullanımı da sağlandığı gözlemlenmiştir. Yapılmış olana afişe tipografi de eklenerek okutma direkt olarak sağlanılmaya çalışılmıştır.

İkinci olarak seçilen afişin dili ise birinciye göre farklıdır. İllüstrasyon tarzı daha geleneksel ama teknik dijitaldir diyebiliriz. Seyahat kavramından gidilerek bir tasarım oluşturulma yolu başarılıdır, ancak valiz üzerindeki düzenli oluşturulmuş kolaj mantığı ve illüstrasyonlarda fazlalıktan bahsetmek mümkündür. Çözüm olarak 25 adet karede bulunan illüstrasyonların kare başına düşen alanı sınırlı olduğundan dolayı azaltım sağlanabilir. Bu sayede de kentin kimliğine yönelik yapılmış illüstrasyon kendini daha rahat okutabilme imkanına sahip olabilir. Tipografik olarak ise; aktarılan fikir başarılıdır, ancak gerek font olarak gerekse yerleşim olarak farklı tercihlere gidilerek kompozisyonda bütünlük farklı bir şekilde sağlanabilir.

Üçüncü olarak seçilen afişte illüstrasyon kullanımı mevcut değildir. Fotoğraf üzerinden gidilerek hazırlanan afiş tek bir konu ile sınırlanarak oluşturulmuştur. Ancak bir şehrin kültürel değerlerini sadece tek bir konu ile sınırlamak doğru bir yaklaşım olmayabilir. Kültürel değerler her açıdan oldukça zengin bir konudur, bu yüzden Ankara'yı sadece iğne oyası ile tanımlamak izleyiciyi sınırlamış olur. Çözüm olarak fotoğrafik görünümde farklı bir kare veya kareler görerek edinilen amaca ulaşılması mümkündür.

3.4.2. Basın Yayın Alanında Kullanımlar

Basın yayın alanının ürünleri diye nitelendirebileceğimiz; dergiler, kitaplar, gazeteler vb. çeşitli sayıda medya endüstrisi ürünleri sayısız tema ve konuyu içerisinde barındırır. Yayın alanından olan bu ürünler günlük, haftalık veya aylık olarak sayılar şeklinde yayınlanır. İllüstrasyon kullanımları da genellikle ya kapak tasarımlarında ya da sayfa düzeni içerisinde kendine yer edinmiştir. İnceleme kriterleri ise; kente dair illüstrasyon kullanımının mevcudiyetinin varlığı, kent kimliğine yönelik olarak kullanılan dil, tasarımsal denge ve bütünlük olarak belirlenmiş olup bu kriterler çerçevesinde örnek incelemeleri sağlanılmıştır.

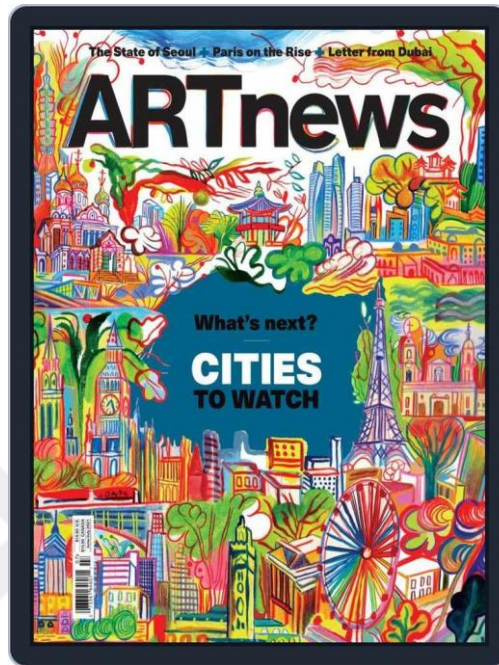
3.4.2.1. Kültür Sanat ve Yaşam Dergileri

Magazin dergilerinin aksine, ıslıl ıslıl kağıtlara göz alıcı rengarenk fotoğraflar ile basılmayan kültür ve sanat dergileri, günümüzde halen yayın hayatlarını sürdürebilmelerini janjanlı poşetlerine veya verdikleri promosyon ürünlere değil, milimetre kalınlığında tek bir sayfasının dahi okuyucusunu kilometrelerce derine indirebilme yeteneğine borçlu. Sevdiğiniz insanlarla buluşup sohbet ettiğiniz mekanlar gibi davranan sanat ve edebiyat dergileri hem sevdiğiniz yazarlara hem size ev sahipliği yapar. İkram olarak çay ve kahveden ziyade, umutlar, hayaller, derinlik ve huzur sunar (Hayat Burada, 2019). Basın yayın alanının editoryal anlamda da vazgeçilmezlerinden olan dergiler, belirli tarihlerde sayılar şeklinde yayınlanmaktadır. Çeşitli konu yelpazesine sahip olmakla birlikte hem basılı hemde de elektorik ortama olan hakimiyeti ile basın yayın alanının öncü ürünlerindendir.

- **Artnews Görsel Sanatlar**

1902 yılında kurulan ARTnews, dünyanın en eski ve en çok tirajlı sanat dergisilerinden birisidir. 124 ülkede 180.000 okuyucu kitlesi, koleksiyonerler, satıcılar, tarihçiler, sanatçılar, müze müdürleri, küratörler, uzmanlar ve meraklıları içerir. Yılda altı kez basılı olarak yayınlanan bu dergi, uluslararası sanat dünyasını şekillendiren sanat, insanlar, sorunlar, eğilimler ve olaylar hakkında raporlar sunar. Art in America bugün hem etkili sanat dünyasının içindekilere hem de önemli kültürel eğilimleri anlamaya yatırım yapan geniş bir kitleye ulaşıyor (Artnews

Hakkında, t.y.). Artnews dergisinin birçok sayısının kapak tasarımları gözlenmiş olup kentsel illüstratif öğelere 2021 haziran ve temmuz dijital sayısında rastlanılmıştır.

Görsel 103: Artnews, Haziran/Temmuz 2021 Geri Sayı (Dijital)

<https://www.discountmags.com/magazine/artnews-june-1-2021-digital>, erişim Tarihi: 5.2.22)

Antik çağdan günümüze değin sanatı taşıyan Artnews dergisinin haziran ve temmuz dijital sayısında, kapak tasarımının illüstrasyonunda üç adet başkente (Seoul, Paris ve Dubai) ait kent illüstrasyonlarına rastlanılmıştır. Kentlere yönelik olarak oluşturulan illüstrasyonlarda tercih edilen unsurların şehirlerin kimliğinin tanımlanmasına yönelik olduğundan bahsedebiliriz. Çalışılmış olan kapak çalışmasında kente ait seçilen argümanlar illüstre edilirken rahat bir tasarım dilinden ilerleme sağlandığı gözlemlenir. Oldukça renkli bir kompozisyon oluşturularak ortak bir renk dili uyumu sağlanılmıştır. İllüstratör tipografik öğelere de renksel müdahaleler yaparak illüstrasyonla birlikte ortak bir tasarım dili yakalamıştır. Dünya genelinde yayınlanan yaklaşık olarak on adet (ARTnews, Juxtapoz, Amerika'da Sanat, Sanat Gazetesi, Sanat Forumu, estetik, Sanat İnceleme, Apollon, İlk Amerikan Sanat Dergisi, ImagineFX, BOMB Dergisi, Sanat Ltd., Amerikan Sanat Koleksiyoncusu...) kültür sanat dergisinin kapak tasarımları gözlemlenmiş olup illüstratif öğelere ve

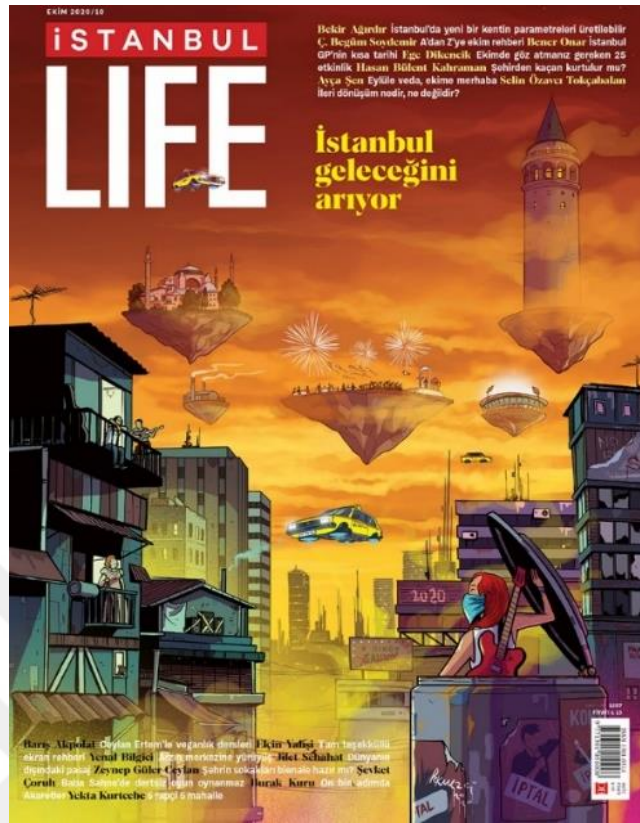
fotoğrafik yaklaşımlara rastlanılarak, kent illüstrasyonu kullanımının henüz yetersiz olduğu söylenebilir.

- **İstanbul Life Dergisi**

“İstanbul Life Dergisi, 1996 yılında, Aydın Doğan’ın Doğan Burda Dergi grubuna bağlı olarak yayın hayatına başladığı günden bu yana kesintisiz olarak yayın faaliyetini devam ettirmektedir. Derginin Türkiye’nin tamamına dağıtımı yapılmaktadır” (Ülken, t.y. s. 44). Kendisini “İstanbul’u yaşayanların dergisi” olarak tanımlayan ve bir life style dergisi olan İstanbul Life, Doğan Burda Dergi adlı internet sitesinde şöyle tanımlanmıştır:

“Haziran 1996’da yayın hayatına başlayan İstanbul Life dergisi, ilk günden bu yana şehri yaşayanların kılavuzu olmaya devam ediyor. 16 yıldır hem kentten keyif almanın inceliklerini anlatıyor, hem de pratik bilgilerle yaşamı kolaylaştırıyor. Her İstanbullu için vazgeçilmez olan İstanbul Life, konserlerden sergilere, festivallerden tiyatrolara şehrin nabzını tutuyor. Kaçırılmaması gereken etkinlikler, semtler, tarihi mekânlar, seyahat önerileri, partiler, yeme-içme ve eğlence adresleri derginin sayfalarında buluşuyor. Şehri seven ve doyasıya yaşamak isteyenler için bir kent rehberi ve ajandası. Kent yaşamı ve kent insanına ilişkin her şeyi sayfalarına taşıyan dergi, İstanbul’un tadını çıkarmak isteyen herkes için vazgeçilmez” (İstanbul Life, 2022).

Derginin geçmiş yıllara ait arşivine rastlanılmadığından dolayı son yıllar üzerinden inceleme sağlanılmıştır. Yaklaşık olarak 2020 yılından itibaren ülke ve dünya olarak pandemi ilan edilen bir salgınla boğuşmaktayız. Bu salgın çerçevesinde hayatımıza birtakım kurallar girmiştir. Örneğin; maske kullanımı, sosyal mesafe ve hijyen gibi uyulması gereken kurallar diyebiliriz. Bu süreçte ülkemize sokağa çıkma kısıtlamaları gibi bazı kısıtlamalar getirilmiştir. Bu süreçte kentler belirli saatlerden sonra adete sessizliğe bürünmüştür. İnsanlar dışarı çıkmaya başka bir şehre veya ülkeye gezmeye gitmeye özlem duymuştur. Sosyal medya hesapları özlenen kentleri paylaşarak hasret giderilen bir yer haline gelmiştir.

Görsel 104: *İstanbul Life Ekim sayısı, İllüstrasyon: Berat Pekmezci,*
[\(https://istanbullife.com.tr/dergide-bu-ay/istanbul-life-mayis-sayisinda-neler-var/](https://istanbullife.com.tr/dergide-bu-ay/istanbul-life-mayis-sayisinda-neler-var/), erişim Tarihi: 13.5.21)

2020 İstanbul Life ekim sayısının konusunun da pandemiye yönelik olarak belirlendiği gözlemlenir. Derginin kapağında yapılmış olan kent illüstrasyonunda “İstanbul geleceğini arıyor” başlığı altında, yaşanan pandemi sürecine yönelik kuralların uyulmaması halinde daha da ileri ki yıllarda da kısıtlamaların arttırıldığı, evden dahi çıkamadığımız kenti göremediğimiz bir yaşama yönelik distopik bir İstanbul görüntüsü illüstre edilmiştir. Bu süreçte de geleceğe yönelik kaygılar artmaktadır. İllüstrasyonda pandemi döneminde özellikle yaşam standartları düşük ve yüksek kesimlerin bu süreci geçirme şekillerinin farklılığına da değinilmiştir. Böylelikle de verilmek istenen mesaj, tasarım dilinin doğru bir şekilde de işlenmesiyle hedef kitleye aktarımı sağlanmıştır.

“Şehir yaşamının durduğu bu dönemde İstanbul Life’ın gündemi koronavirüs sonrası hayat. Çünkü artık vaktiniz çok daha kıymetli. Bu karmaşada en önemli şeylerden biri zihin berraklığı. Salgınla şekillenecek yeni dönemde İstanbul Life’ın hedefi bu berraklığı tutturabilmek” (İstanbul Life, 2020).

Görsel 105 *İstanbul Life* Aralık 2021- Ocak 2022 sayısı, *Kapak İllüstrasyon: Alex Krugli*, (<https://dergiburda.com/product/detail/istanbul-life> , erişim Tarihi: 28.12.21)

İstanbul Life 2022 yılının ilk sayısına ait dergi kapağı tasarımında ise illüstratör Alex Krugli tarafından illüstrasyonu yapılan kent, dijital illüstrasyon tekniği ile çalışılmış ve oldukça başarılı bir illüstrasyon ortaya çıkmıştır. Salgına yönelik kısıtlamaların azaldığı ve artık kentle iç içe olduğumuz eski zamanlara dönüşü niteleyen bir kapak çalışması oluşturulmuştur. İllüstratörün İstanbul'a yönelik olarak çalıştığı illüstrasyonda kenti ele alış açısı kullanılan unsurlar ve renk paleti ile de tasarımda bütünlük başarı bir şekilde sağlanmıştır (Görsel 105).

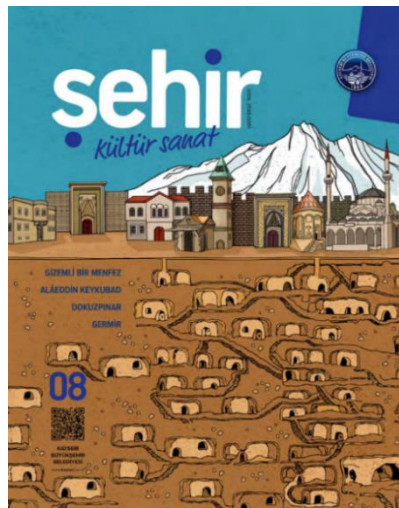
İstanbul Life diğer yeni sayılar ise şu şekildedir, şubat- mart, nisan- mayıs olarak iki güncel sayı mevcuttur. Şubat- mart sayısında fotoğraf kullanımına rastlanılırken, nisan- mayıs sayısında tipografik ağırlıklı illüstrasyon kullanımı gözlemlenir. Başarılı bir tipografik dil ve illüstrasyon ile kapakta bütünlük sağlanmıştır diyebiliriz. Kente yönelik olarak seçilen unsurlar teke indirgenerek farklı bir kompozisyon dili içerisinde tipografi ile bütünlüğünü sağlayarak illüstrasyon kullanımı başarıya ulaşmıştır.

Görsel 106: *İstanbul Life Nisan- Mayıs 2022 Sayısı, Kapakta Bulunan kent İllüstrasyonları Alex Krugli 'ye aittir.* <https://dergiburda.com/product/detail/istanbul-life>, erişim Tarihi: 7.5.22)

- **Şehir Kültür Sanat Dergisi**

Kayseri Büyükşehir Belediyesinin basılı ve elektronik ortamda paylaşımına açtığı, yaklaşık olarak da 2017 yılından itibaren yayına açılan ve 43 adette sayısı bulunan şehir kültür sanat dergileri, şehrin her anlamda kimliğini yansıttığı ve her sayfasında da buram buram tarih ve yenilik kokan, özverili bir emek sonrası oluşturulmuş nitelikli bir basın yayın ürünüdür.

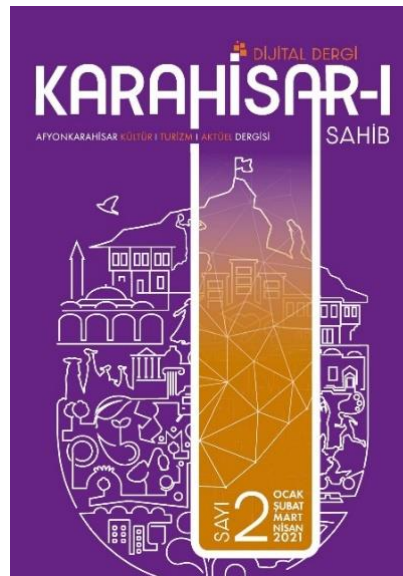

Görsel 107: *Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Şehir Kültür Sanat Dergisi 8. sayı kapak tasarımı,* (https://www.kayseri.bel.tr/uploads/edergiler/pdf/sehir_kultur_08_web.pdf, erişim Tarihi: 01.11.2022)

2017 yılından itibaren yayınlanan şehir kültür sanat dergisi incelemesinde varılan sonuçlar şu şekildedir; kapak tasarımlarında tasarım türü olarak bütün güzel sanat alanlarının izlerine rastlamak mümkündür. 8. sayıya yönelik olarak oluşturulan kent illüstrasyonunda kullanılan teknik dijital illüstrasyon tekniği olup oldukça da başarılı bir sonucu varılmıştır denilebilir. Diğer sayılarda ise; illüstrasyon kullanımı kapak tasarımlarında oldukça sınırlıdır denilebilir.

- **Karahisar-ı Sahip Dijital Dergisi**

Afyonkarahisar il kültür ve turizm müdürlüğünün 2020 yılından itibaren yayınlamaya başladığı genç dergimiz olan Karahisar-ı Sahip, her açıdan şehrin kültürel ve sanatsal bütün değerlerinin konu edildiği başarılı bir basın yayın ürünü olma yolunda ilerlemektedir. Genç bir dergi olduğu için şu ana kadar yalnızca 3 sayı'nın oluşumu sağlanmıştır. Kent illüstrasyonları kullanımına da sadece sayı 2'nin kapağında rastlanılmıştır. Tasarım bütünlüğü açısından kapakta temel olarak yerleşim düzeninde hiyerarşik olarak uyumsuzluklar mevcuttur. Çözüm olarak; tasarımda ki hiyerarşinin tekrardan ele alınması gerekir. Örneğin; en temel sorun sayı 2 yazısının kapladığı alan ve derginin ismiyle bütünleşmesi ile illüstrasyonun önüne geçmesi denilebilir. Bu sorunu çözmek için ise sayı ya yönelik bilgilerin içerdiği istiflenmiş yazıların kapak düzeni içerisinde farklı bir konuma getirerek denenebilir.

Görsel 108: Afyonkarahisar- Karahisar-ı Sahip Dijital Dergi (Sayı:2)

(<https://www.karahisarisahib.com/>, erişim Tarihi: 11.01.2022)

3.4.2.2. Kitap Yayınları

Bu çalışmada kitap yayınları; gezi ve seyahat kitap yayınları, şehir boyama kitabı yayınları, kent konulu okuma kitabı yayınları olarak üç şekilde ele alınarak inleme sağlanılmıştır.

- **Gezi ve Seyahat Kitap Yayınları**

Seyahat etmek, gezip görmek, yeni yerler keşfetmek ve tanıyarak bilgi sahibi olmamıza olanak sağlayan gezi ve seyahat kitapları, kişi için gezi sürecini keyifli hale getiren yardımcı kaynaklardan bir tanesidir. Gezi ve seyahat kitapları düzeysel olarak, çocuk ve yetişkin olarak iki türlü ele alınabilir. Jenny Broom'un yazdığı Lotta Nieminen'in illüstrasyonlarını yaptığı Walk This World çocuk gezi ve seyahat kitaplarından sadece birisidir (Görsel 109,110).

Görsel 109: *Walk This World* çocuk gezi rehber kitabı örneği, *İllüstratör: Lotta Nieminen*
(<https://ozgelokmanhekim.com/seyahat-konulu-cocuk-kitaplari/>, erişim Tarihi: 13.5.21)

Kitap harika çizimlerle sizi New York, Paris, Moskova, Sidney, Londra, Tokyo başta olmak üzere dünyanın farklı şehirlerinde dolaştırıyor. Kitapta oldukça az yazı var, ancak çizimlerin içerisine saklanmış kapakçıkları açınca daha fazla resim görüyorsunuz. Yazar size bir günde dünyayı dolaştırıyor. Biz her sayfaya uzun uzun bakıyoruz, detayları keşfediyoruz. Resimler üzerinde konuşuyoruz, hikayeler uyduruyoruz! (Lokmanhekim, 2021).

Görsel 110: *Walk This World* çocuk gezi rehber kitabı örneği iç sayfalar, *İllüstratör: Lotta Nieminen*
<https://ozgelokmanhekim.com/seyahat-konulu-cocuk-kitaplari/>, erişim Tarihi: 13.5.21)

Kitabın neredeyse her sayfası kent illüstrasyonlarıyla doludur diyebiliriz. *Walk This World* kitabı dünyadaki ülkelerin küresel bir birleşimini yaratarak kültürler arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirleyerek kitaba erişim fırsatı olan çocuklara görsel bir şölen sunmuştur. Her bir sayfada keşfedilecek bir yer, açılacak bir pencere ve kapı bulunmaktadır. İçerik olarak sayfa yapılarında pop-up mantığından gidilerek illüstrasyonla da bütünlük sağlanmaya çalışıldığı gözlemlenir.

Görsel 111: *Hello World* çocuk gezi rehber kitap serisinden örnek kitaplar, (https://www.amazon.com/s?k=kids+travel+books&i=stripbooks-intl-ship&crd=39C38J7HKV92N&sprefix=kids+travel+books%2Cstripbooks-intl-ship%2C203&ref=nb_sb_noss_1), erişim Tarihi: 8.5.22)

Yeni medya ortamında da dünya genelinde oldukça çeşitli örneklerle rastlamak mümkündür. *Hello World* gezi ve seyahat kitap serisi bu örneklerden sadece bir

tanesisidir. Kitapta özellikle çocuklar için, ülkelerin ve kentlerin keşiflerini eğlenceli hale getiren bir illüstrasyon anlayışı hakimdir. Merhaba dünya, gezi ve seyahat kitap serisi ile birlikte çocuklar ve yetişkinler için büyüleyici bir seyahat serüveni başlamıştır. Birçok kente yönelik olarak oluşturulan serinin örneklerinden olan Paris ve Germany gezi rehber kitaplarının, her bir kapak tasarımı kendi içerisinde illüstrasyon dili, renk paleti ve tipografiyle bir bütünlük içindedir denilebilir.

Dünya genelinde bulunan örnekler ile birlikte gezi ve seyahat kitaplarının tasarım dillerinde yetişkinlere yönelik olanlarda fotoğraf, çocuklara yönelik olanlarda ise oldukça fazla illüstrasyon kullanımları gözlemlenir.

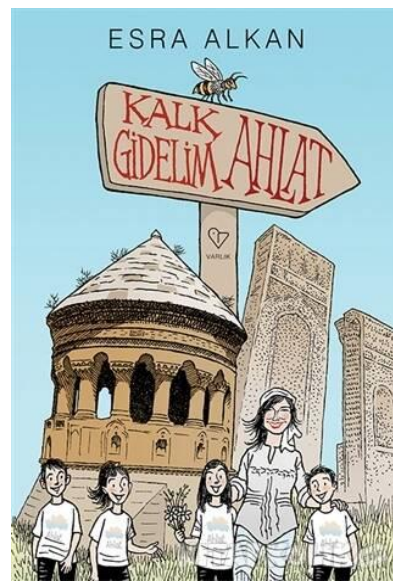
Türkiye’de ise, gezi ve seyahat kitapları tasarım dili inceleme sürecinde yetişkinlere yönelik kitaplarda fotoğraf kullanımlarına rastlanırken, çocuklara yönelik olanlarda ise illüstrasyon kullanımı gözlemlenir. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin her yıl düzenleyerek oluşturduğu İstanbul Rehber ve Etkinlik Kitapları ise çocuk gezi ve seyahat kitaplarından bir tanesidir.

Görsel 112: *Benim İstanbul'um*, Yurdanur Ay Paşa ve Yasemin Gülcü'nün yazdığı Betül Ünlü'nünde illüstrasyonlarını yaptığı *İstanbul Rehber ve Etkinlik Kitabı* Örneği, (<https://www.kitapyurdu.com/kitap/benim-istanbulum/442934.html>, erişim Tarihi: 13.5.21)

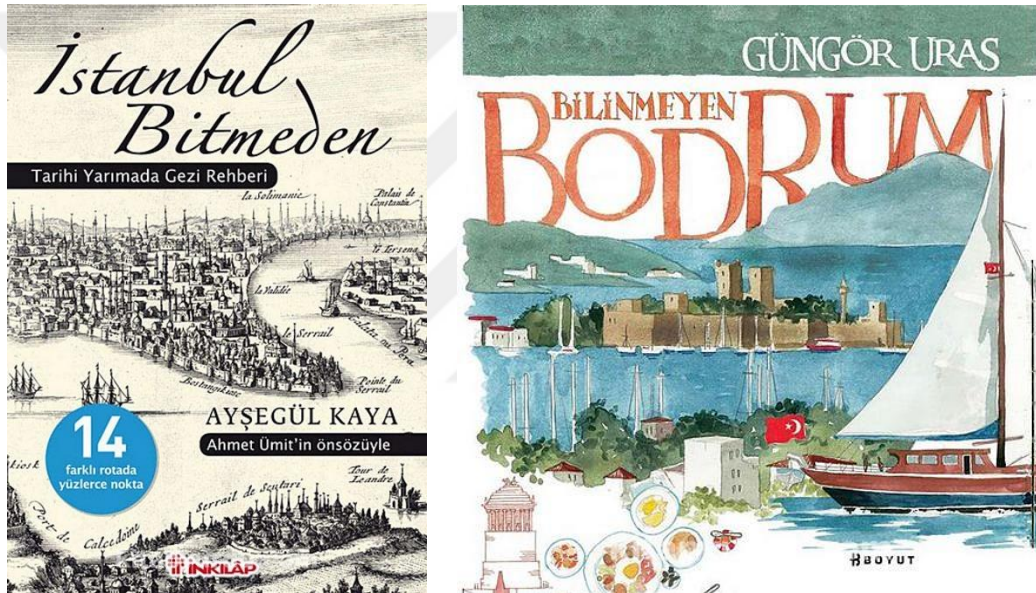
Kitapların içeriğini ise çocuk yazarların hikayeleri oluşturmaktadır. Kültür AŞ. tarafından resimlenen bu kitapların, yetenekli çocuk yazarlar tarafından yazılması da kitaba çocuklar için ayrı bir aidiyet duygusu katabilir. Benim İstanbul'um ismini böylelikle de çocuklar doldurmuş oluyor. Çocuklara yönelik olarak yayınlanan ve ücretsiz olarak erişimi sağlanan benim İstanbul'um kitap incelemesinde gerek kapak tasarımı gerek iç sayfalardaki tasarım düzeni, tasarım ilkeleri doğrultusunda oldukça başaşıldır. Öneri olarak ise; Kültür AŞ. ve İstanbul Belediyesi tarafından çocuklara ücretsiz dağıtılan bu kitabın diğer kent versiyonlarının da olması çocukların kentleri doğru tanımlarına olanak sağlayabilir (Örneği; Benim İzmir'im, benim Van'ım vs).

Kitabın içeriği ise şu şekildedir; Bir şehrin kaç ismi olabilir? Byzantion, Konstantinopolis, Dersaadet ve dahası... İstanbul bize kendini anlatacak biz dinleyeceğiz. Kapılarını bizim için açacak; bize bazen masallar anlatacak, bazen efsaneleri fısıldayacak, bazen de bizi peşinden koşturacak. Bu kitap İstanbul'u doğa, tarih, mimari yapı, efsane, sanat, spor, damak tadı, müze ve çarşıları ile anlatmaktadır. Çocukların dikkat becerisini arttırmaya yönelik etkinliklerle; problem çözme, görsel algı ve düşünme becerileri geliştirmeye yönelik çalışmalara çalışmalara yer vermektedir. Bu kitap aynı zamanda bir İstanbul Çocuk Gezi ve Etkinlik rehberi olarak tasarlanmıştır (Aypaşa, 2020).

Görsel 113: Esra Alkan Kalk Gidelim Gezi ve Seyahat Kitap Serisinden Örnekler, Esra Alkan'ın "Haydi Kalkın Gidiyoruz" anlayışı etrafında oluşturduğu ve birçok şehri içinde barındıran bir seridir. (<https://www.kitapkolik.com/kalk-gidelim-ahlat> Erişim Tarihi: 8.5.22)

Gezi rehber kitaplarının yetişkin versiyolarında ise kent illüstrasyonları kullanımına yönelik yeni medya ortamında bazı sonuçlar elde edilmiştir. Esra Alkan'ın kalk gidelim kitap serisi bu duruma bir örnek olarak gösterilebilir. Esra Alkan'ın seyahat kültürünü yansıtan bu kitap serilerinin bütün kapak tasarımlarında kentsel illüstratif öğeler gözlemlenir. Kapak tasarımlarında oluşturulan kent illüstrasyonları kentin tanımlamasına göre şekillenmiş olup (tarihi, kültürü, coğrafyası, turizm vb.) başarılı bir biçimde de kentin unsurlarının yansıtılması sağlanmıştır. Kapak tasarımına yönelik öneri olarak kullanılan tipografi ile ilgili değişime gidilebilir. Örneğin; el yazısı veya daha kaligrafik bir font seçimi sağlanabilir.

Görsel 114: Yetişkinlere yönelik bulunan örnekler,
(<https://www.kitapyurdu.com/>, erişim Tarihi: 13.05.2022)

Genel olarak yetişkinlere yönelik gezi ve seyahat teması içeren kitaplarda, kapak ve iç sayfalarda fotoğraf kullanımına rastlanılmıştır. Daha henüz tasarımsal anlamda gezi ve seyahat kitaplarında illüstrasyon kullanımı tam olarak yaygınlaşmamıştır denilebilir. Çocuk gezi kitaplarında kullanılan görsel dil ile yetişkinler için kullanılan görsel dilin arasında farklılıklar gözlemlenmiştir. İllüstrasyon kullanım dili çocuk gezi kitaplarının vazgeçilmezlerinden biri olurken yetişkinler için gezi kitaplarında bu durum farklıdır denilebilir. Daha çok yetişkinlere bu kitaplarda fotoğraf alanının hakim olduğu görsel bir dil kullanılmıştır. Bu durumu fotoğrafın amacına yönelik kullanımı olarak nitelendirebiliriz. Çünkü; burada insanlar gezip görecekları yerlerin

fotoğraflarını görmek isteyebilirler. Amacına yönelik kullanımından dolayı illüstrasyonun kullanımın daha henüz yaygınlaşmaması bu alanda bir eksiklik yaratmamıştır.

- **Şehir Boyama Kitabı Yayınları**

Eğlenerek öğrenmenin güzel başlangıçlarından bir tanesi olan kent boyama kitapları çocuklar ve yetişkinler için kişiye keyifli bir aktivite zamanı sunmaktadır. Ülkelerin ve kentlerin eğlendirici ve öğretici bir şekilde tanınmasına olanak sağlayan şehir boyama kitaplarına yönelik kullanımlar, dünya genelinde oldukça fazla ve çeşitli olduğu gözlemlenir.

“Lost in London, sizi Londra'nın en ünlü ve ilginç yerlerinde zikzak boyama turuna çıkartmaktadır. Hardie Grant Publishing tarafından Ekim 2016'da yayınlanan 96 sayfalık kitap, kendi renkli özelleştirmelerinizi ekleyebileceğiniz yüzlerce bina ve simge içermektedir” (The City Works: Bizim Hikayemiz, 2015). Kitabın içeriği aynı bir haritayı oluşturur gibi illüstrasyonlar o sıraya göre oluşturulmuştur. Şehire iniş yapışınızdan çıkışınıza kadar bütün ayrıntılar düşünülmüş tasarlanmıştır. Lost in London sizi adeta bir gezi yolcuğuna çıkarmaktadır. Oldukça uzun soluklu ve geniş bir rotaya sahip olan kitap size eğlenceli bir tecrübe yaşatabilir.

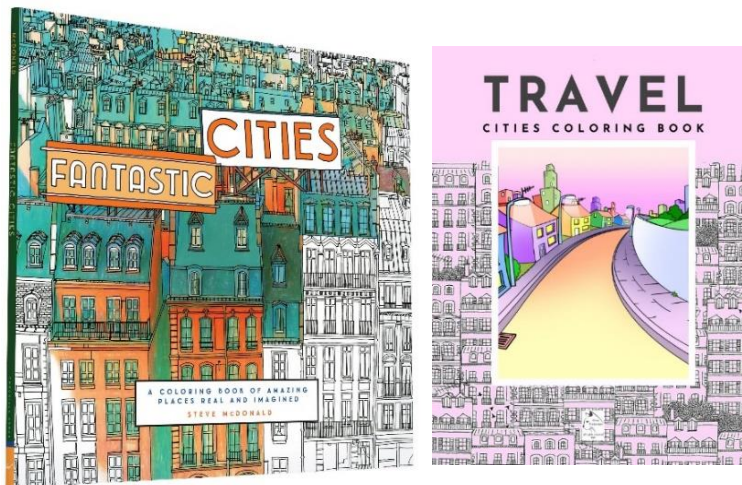

Görsel 115: *Lost in London (Londra'da Kayıp Boyama Kitabı)*
(<https://thecity.works/lost-in-london/> erişim Tarihi: 13.01.22)

Portobello Yolu'nda bir gezintiye çıkın, Big Ben ve London Eye gibi ünlü turistik yerleri keşfedin ve Columbia Road Çiçek Pazarı'nda en sevdiğiniz çiçekleri renklendirin. En önemli tarihi ve kültürel cazibe merkezlerinin yanı sıra, bu içeriden bilgi sahibi kitap, daha az bilinen bölgeleri ve Londra'nın yemyeşil kaçışlarını ve yeşil alanlarını ortaya koyuyor. Her binanın kendi karakteri ve anlatacak kendi hikayesi vardır. Renklendirirken kendinizi Londra'nın hikayesine kaptırmanıza yardımcı olmak için tasarlanmış inanılmaz derecede ayrıntılı çizimlerin yanı sıra her bir destinasyonla ilgili eğlenceli bilgiler ve alıntılar yer almaktadır (“Lost in London: Şehirde Yolunuzu Renklendirin”, 2022).

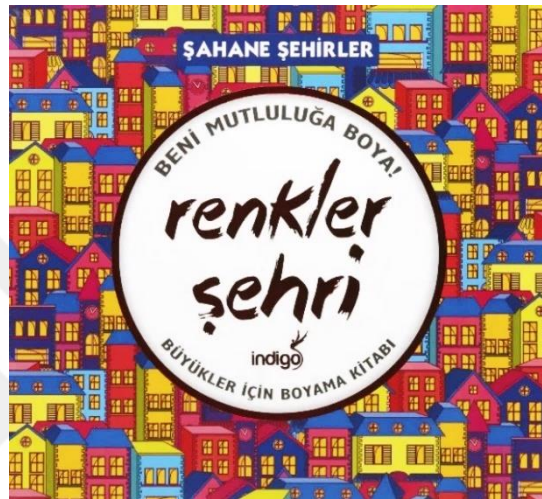

Görsel 116: *Lost In London (Londra'da Kayıp Boyama Kitabı)*
(<https://thecity.works/lost-in-london/>, erişim Tarihi: 13.01.22)

Görsel 117: *Şehir Boyama Kitaplarına Örnek Yayınlar,*
(https://www.amazon.it/ref=nav_logo erişim Tarihi: 8.5.22)

Türkiye’de de oldukça çeşitli örneklerle rastlanılmıştır. “Renk renk hacimle dolmak için sizin ziyaret etmenizi bekliyor bu şahane şehirler. Şehirlerinizi renklendirirken hem stresinizi atabilir hem de biraz olsun gün içinde yaşadığınız sorunlardan uzaklaşabilirsiniz. Bu arada iç dünyanızın zenginliğini de keşfedebilirsiniz ki hayal gücünüzün sınırlarına siz bile şaşılabilirsiniz” (“Renkler Şehri - Şahane Şehirler: Büyükler İçin Boyama Kitabı”, 2022).

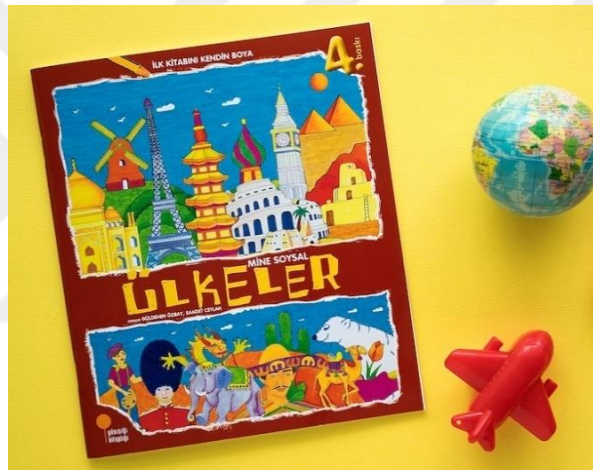
Görsel 118: Renkler Şehri, Büyükler için Boyama Kitabı, (<https://www.amazon.com.tr/Renkler-%C5%9Eehri-%C5%9Eahane-%C5%9Eehirler-B%C3%BCy%C3%BCKler/dp/605914408X>, erişim Tarihi: 13.01.22)

Görsel 119: Renkler Şehri Büyükler için Boyama Kitabı İç Sayfa Örnekleri, (<https://www.amazon.com.tr/Renkler-%C5%9Eehri-%C5%9Eahane-%C5%9Eehirler-B%C3%BCy%C3%BCKler/dp/605914408X>, erişim Tarihi: 13.01.22)

İllüstrasyonun kamulaştırılmış ortak bir ürün haline geldiği bu kitapta tasarımın tamamlama aşaması artık illüstratörde değildir. İllüstrasyonun boyama aşamasının, sizin hayalgücünüze bırakıldığı eğlenceli bir yayın ürünü ortaya çıkmıştır. Ülkemizde

de özellikle çocuklara yönelik çeşitli örnekler mevcuttur. Örneğin; Renkler şehri ve ülkeler boyama kitabı bu örneklerden sadece birkaçıdır. Renkler şehri birçok yayınlanan şehir boyama kitaplarına göre tasarım ve illüstrasyon kalitesi daha başarılı olduğu söylenebilir. Kapakta yapılan illüstrasyon oldukça keyifli olmakla beraber ulaşılan sadeliğe iç sayfalarda rastlanılmamıştır. Yetişkinlere yönelik olan kitapta iç sayfalardaki illüstrasyon dilinin kapağa yakın bir dilde olması, satın alan kişi içinde daha rahat bir boyama alanı sunabilir. Daha sonraki yapılacak seriler için bu tarz bir tasarım anlayışı düşünülebilir. Örneğin; Ülkeler kitabında çocuklara yönelik oluşturulan dil oldukça başarılı olmakla birlikte, kentlere yönelik bilgilerin olması da kentleri doğru bir şekilde tanımlamalarına olanak sağlamıştır.

Görsel 120, Mine Soysal "Ülkeler" Boyama Kitabı Örneği,
(<https://ozgelokmanhekim.com/seyahat-konulu-cocuk-kitaplari/>, erişim Tarihi: 8.5.22)

Görsel 121: Mine Soysal "Ülkeler" Boyama Kitabı İç Sayfalardan Görünüm,
(<https://ozgelokmanhekim.com/seyahat-konulu-cocuk-kitaplari/>, erişim Tarihi: 8.5.22)

- **Kent Konulu Okuma Kitabı Yayınları**

Şehrin birçok farklı versiyonu var, farklı topluluklar, farklı halklar, her biri kendi çalkantılı geçmişine ve bugünün zorlu yorumuna sahip; her biri, şehrin kurgularının oynayabileceği ayrı bir topografya sağlar (“Amazon”, 1996). İnceleme süresince kent konulu okuma kitaplarında da kent illüstrasyonlarına rastlanılmıştır. Örneğin; Şehri okumak kitap serisinde kent illüstrasyonu kullanımı çok net bir şekilde gözlemlenir. İçerisinde birçok farklı kültürden ve ülkeden yazarların hikayeleri ile 22 adet kitap içerisine yayılarak bir seri oluşturulmuştur.

Görsel 122: Şehri Okumak (22 kitap olarak bir seri şeklindedir ve pek çok yazarın hikayeleri serisinin içine dağılmıştır.) <https://www.amazon.com/Reading-the-City-22-book-series/dp/B08BRXR7KW>, erişim Tarihi: 8.5.22)

Bu kitap, Türkiye'nin önde gelen yazarlarından bazılarının on kısa öyküsünü bir araya getirerek, bizi şehrin ünlü yerlerinden karanlık arka sokaklarına kadar bir edebiyat turuna çıkartmaktadır, kültürü, tarihi ve en önemlisi onu büyük şehir yapan insanları keşfetmemize olanak sağlıyor (“Amazon”, 1996). Dünya genelinde çocuk ve yetişkinlere yönelik olarak birçok yayın gözlemlenmiştir. Kapak tasarımlarında ise konuları gereği, isteğe bağlı olarak illüstrasyon ve fotoğraf kullanımları gözlenir. Türkiye’de ise henüz tam olarak ele alınmamış olsa da, kent konusunu kendine dert edinen birçok yazar, kapak tasarımlarında kenti illüstre edilmiş halde ele aldığı gözlemlenir.

Görsel 123: Kent Konulu Okuma Kitap Yayınları Örnekleri, Kent Planlama (Türkiye'de yayınlanmıştır) diğer iki örnek ise Dünya genelinde yayımlanan kitaplar arasından örnek olarak seçilmiştir. (Erişim Tarihi: 8.5.22)

3.4.2.3. Takvim

Günümüzde her ne kadar akıllı telefonların kullanımıyla işlevselliği azalsa da takvim birçok farklı amaçlar doğrultusunda kullanımı sürmeye devam etmiştir. Kurumsal olarak veya sadece tasarım olarak grafik tasarım alanı içerisinde üretimi sağlanmıştır. Çeşitlerini ise: duvar takvimleri, masa takvimleri, cep takvimleri olarak ayırmak mümkündür. Kurumsal olarak kullanım marka kimliğinin tanıtımına yönelik olup reklam kaygısı gütmektedir, tasarım takvimler ise ticari veya kişiye özel olarak oluşturulur. Kurumsal olarak herhangi bir örneğe rastlanılmadığından dolayı reklam alanı olarak ayrı tutulmamıştır. İllüstratif yaklaşımlar genel olarak ticari ve kişisel takvim tasarımlarında gözlemlenir.

Takvim, zamanı günler, aylar veya yıllar gibi uzun sürelerle bölmek ve bu tür bölümleri belirli bir düzende düzenlemek için oluşturulmuş herhangi bir sistem. Sözcük anlamı, "faiz kaydı" veya "hesap defteri" anlamına gelen Latince Calendarium'dan ve Roma Cumhuriyeti takviminde ilk günü olan calendae'den (veya kalendae) türetilmiştir. Geçmiş yıllarda gök cisimleri (yıldızlar ay ve güneş), bir takvimin dönemlerini belirlemek için temel standartları sağlıyordu (Ronan, t.y.).

Kökleri antik çağa dayanan bu uygulama ile insanlar günleri ve daha büyük zaman dilimlerini takip etmek için bu yöntemleri kullanmıştır. Böylelikle de takvimi belirli bir süreçte yüzyıl, yıl, ay, hafta ve günlere ayırarak çizelge oluşturarak takvimin oluşumu sağlanmıştır.

Görsel 124: Paper Cities, 2022 Pencere Takvimi, (<https://paperandcities.com/all-our-products-2/the-2022-window-calendar>, erişim Tarihi: 8.2.22)

“Tek bir takvimde dünyanın en güzel pencere manzaraları...Sizi dünyanın dört bir yanına taşıyan, şehirlerden şehirlere, aylardan aylara, mevsimlerden mevsimlere seyahat eden Manzaralı Pencere takvimimiz tüm gezgin ruhlar ve romantik kaşifler için yapıldı” (Paper Cities, 2022). Londra merkezli matbaa ve kırtasiye dükkanı olan Paper Cities bu alanda oldukça başarılı işler üretmiştir. Manzaralı pencere takvimi de bu örneklerden sadece bir tanesidir. Takvim adeta sizi evinizden dahi çıkmadan bir yılın her ayı, farklı bir şehre yolculuğa çıkartmaktadır (Görsel 124). Oluşturulan illüstrasyonlar hem fikir hem de dil açısından oldukça keyifli ve akıcı bir örnek olarak nitelendirilebilir.

Love Light Paper ‘a ait şehir aşkı mini tavim örneğinde de 12 adet kente yönelik illüstrasyonlara rastlanılmıştır. Love Light Paper tavimini şu şekilde yorumlamaktadır; “Dünyaya yeniden âşık olun. Günleri ve ayları takip ederken duvar resmi olarak kullanın. Love Light Paper ile aşk verin, hayat verin. Satın alınan her ürün, ihtiyacı olan bir çocuğa bir öğün yemek sağlayacak” (Love Light Paper, 2022).

Görsel 125: Şehir Aşk-ı- Mini Takvim 2022, (<https://lovelightpaper.com/products/city-love-mini-calendar>, erişim Tarihi: 8.2.22)

Dünya genelinde takvim alanında kent illüstrasyonu kullanımı gözlenmiş olup Türkiye’de ise henüz tam olarak tasarım açısından yaygınlaşan bir görsel dil olmadığı, ancak yakın gelecek de aktifleşebileceği söylenebilir.

Görsel 126: Türkiye’de takvim kullanımına örnektir, Pull-Up İstanbul Takvimi (<https://www.allnote.com.tr/#!/urun/pullup-istanbul-takvimi/61669abd371d934c04328a92>, erişim tarihi: 13.06.2022)

3.4.3. Yeni Medya Alanında Kullanımlar

Günümüzde yeni iletişim ortamlarına topyekûn olarak yenimedya denilmektedir. Yeni medya, tamamen yeni bir iletişim çağını ortaya çıkarmış ve

geleneksel haberleşme düzenini kökten değiştirmiştir. Yeni medya düzeni açık, ağ tabanlı, sınırsız, etkileşimli ve merkezsizleşmiş bir yapıya sahiptir. Yeni medya hakkında farklı tanımlamalar yapmak mümkündür. Her şeyden önce yeni medya; birbirinden farklı ve etkileşimli ortamları bir araya getirme özelliğine sahiptir. Bu açıdan yeni medya kimi zaman çoklu ortam (multimedia) olarak da adlandırılmaktadır (Dilmen, 2007, s. 115). Elektronik platformları kapsayan yeni medya genel olarak, e-dergi, e-kitap, e- habercilik, dijital medya, web, sanal gerçek vb. internet ortamında sunulan iletişim faaliyetlerini içermektedir. Yeni medya kullanım alanlarına ek olarak, dijital tabanlı imgeleme (dijital sanat), Facebook, Instagram, Twitter, Pinterest, Behance gibi toplu ve etkileşimli iletişimin sağlandığı sosyal medya araçları örnek gösterilebilir (Özer, 2022, s. 54).

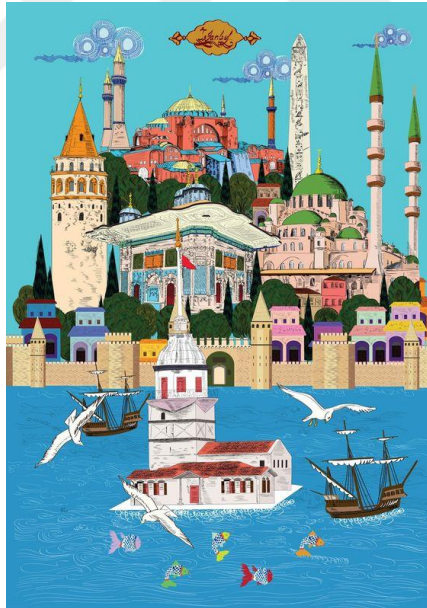

Görsel 127: *Yeni Medya Ortamından Alınmış Kent İllüstrasyonu Afiş*
 Örneği, <https://www.behance.net/gallery/31845565/Graphical-posters-of-Paris-London> , erişim Tarihi: 9.2.22)

Etkileşimli bir alan olan yeni medya kavramı bireye çok yönlü iletişim sağlayarak geniş kitlelere aynı anda ulaşma imkânı sağlamıştır. Özellikle de kullanım alanları incelemesinde konuyla ilgili olarak birçok alanın yeni medya ortamında olan tasarım ve üretim anlayışı güncel hayatla neredeyse eş değer olarak ilerlemektedir. Bu durum yeni medyanın aslında ne kadar hayatımıza dahil olduğunun da bir göstergesi

denilebilir. Yeni medya alanında kent illüstrasyonu kullanımları ise; genellikle insanların birbiri ile etkileşimli olduğu sosyal medya (facebook, instagram, behance, pinterest, twitter vb.) ve internet ortamında kent illüstrasyonu kullanımlarına rastlanılmıştır. Behance üzerinden edinilen Paris afişi bu kullanıma bir örnek niteliğindedir. Afişte Paris ile ilgili en çok bilinen gezip görülen, kültürel olarakta ele alınan somut unsurlar; Eyfel kulesi, Louvre müzesi, zafer takı, Notre Dame Katedrali, Pantheo ve Moulin Rouge gibi birçok kente dair argüman afişte başarılı bir illüstrasyon dilinde ele alınmıştır. Tipografi ile illüstrasyonun tasarımı bütünlüğü de oldukça başarılı bir çalışmanın ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Dünya genelinde birçok şehrin kent kimliğini yansıtan illüstrasyonlara yeni medya alanı aracılığı ile ulaşılması mümkündür. Ancak Türkiye içinse bu durum yeni medya içinde dahi tam olarak istenilen, popüler olan, kenti tam anlamıyla aktaran illüstrasyonlara aktif bir şekilde ulaşma imkânı sınırlı kalmıştır diyebiliriz.

Görsel 128: *İstanbul Kent İllüstrasyonu*, *İllüstrator: Derya Paçal*,
(<https://tr.pinterest.com/pin/572801646356916519/>, erişim Tarihi: 9.3.22)

Pinterest üzerinden Türkiye’ için örnek olarak seçilen ve kenti de doğru aktardığı düşünülen İstanbul kentine yönelik olarak çalışılmış illüstrasyon, her açıdan kenti anlatan hissettiren başarılı bir illüstrasyon niteliğindeki örneklerdendir. Teknik olarak

dijital illüstrasyon tekniği ile çalışıldığı söylenebilir. Tasarımcının kente yönelik bakış açısı ise minyatür tarzında bir İstanbul çalışılmıştır.

Görsel 129: Türkiye Kent İllüstrasyonu Örneği,
(<https://tr.pinterest.com/pin/801359327456228252/>, erişim Tarihi: 9.3.22)

İki illüstrasyonda görsel olarak başarılı görünsede, kente dair kullanılan unsurlar iki afişde de farklı denilebilir. Kent illüstrasyonu olarak görsel 128'in bakış açısı ve kent kimliğine yönelik olarak çalışılmış olması daha başarılı bir illüstrasyonun çıkmasını sağlamıştır diyebiliriz. Görsel 129'da ise tam olarak kent kimliği kavramına yönelik odaklanılmadan İstanbul kentini sadece tek bir öge ile anlatılarak illüstrasyon oluşturulmuştur. Böylelikle de kısıtlı bir görsel ortaya çıktığı için izleyiciye de İstanbul hakkında çok fazla fikir sunulmamış denilebilir.

3.4.4. Hediyeelik Eşyalarda Kullanımlar

Hediyeelik eşyalar ürün çeşitliliği olarak oldukça geniş bir kartelaya sahip bir alandır. Kentin özelliklerini yansıtan, hediye edilmek için alınan veya hatıra olarak kalmasını istediğiniz eşyalar bütünüdür diyebiliriz. Oldukça çeşitli bir kullanım alanına sahiptir. Örneğin; sürdürebilir bez çantalar, tasarım tshirtler, not defterleri, magnetler, yap-bozlar, ev eşyaları, vb. birçok ürünün olduğu bir kullanım alanı olan hediyeelik eşyalarını oluşturmuştur. İlk olarak dünya genelinde bir inceleme söz konusu

olacaktır. Dünyada hediyelik eşya alanında oldukça geniş ve çeşitli ürünler çıkaran birçok marka var diyebiliriz.

- **Bez Çantalar**

Dünyada hediyelik eşya türü olan bez çantalar oldukça popüler olan ve ticari açıdan da çok satan ürünler arasındadır. Çünkü; belki sadece bir kere gezip görülebilecek yerlere ait eşyalar almak isteyebilirsiniz, fakat tabiki de gittiğimiz yerden de izler taşıması bizim seçimimizi belirler. Örneğin; Paris’e giden birinin Eyfel Kulesinin illüstrasyonunun bulunduğu bez çantayı almak istemesi bu duruma bir örnektir. Satın alım yelpazesi ise oldukça çeşitlidir hem kentten hem de internet üzerinden alışverişlerinizi kolaylıkla yapabilme imkânınız vardır.

Görsel 130: Notabag Mehaba Dünya Koleksiyonu (Deniz Mavisi),
(<https://thecity.works/notabag/>, erişim Tarihi: 29.12.2021)

Özellikle dünyada sadece çantalar tasarlayarak üreten birçok marka ve ajans bulunmaktadır. Notabag işlevsel olarak faydalı ürünlerin hayatımızı iyileştirdiği fikrinden hareket ederek ve sadeliğin güzelliğine ve sezgisel tasarımın gücüne inanma anlayışı doğrultusunda şu anki konumuna ulaşmıştır. Sürdürülebilir üretim anlayışı ile birlikte çevreye de olumlu etkiler bırakarak üretilen ve bir çantadan dahada ötesi olan bu çantalar hayatı kolaylaştırmasıyla ve estetik görünüşüyle akıllı bir kombinasyon ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bir çantadan daha ötesi olan bez çantalar günlük yaşamada uyum sağlayarak bazı kuralları yıkmıştır (normal bez çantalardan daha fazla işlevsel olması). Bez çantaya basılan illüstrasyon ise oldukça başarılı ve çantaylada

ekstra uyum içindedir. Hello word koleksiyonuyla dünya ülkeleri ve şehirleri daima yanınızda kalır.

Görsel 131: *Urban City Illustration* markasının bez çanta tasarım örnekleri, (<https://urbanillustration.co.uk/product-category/bags/>, erişim Tarihi: 8.2.22)

Urban Illustrationa ait bu tasarımlarda ise; kentlerin illüstrasyonlarını oluştururken kentin mimarisi ile bütünleşerek onları benzersiz kılan simge ve yapıları geometrik bir biçim anlayışı ile tasarlayarak, tekstil ürünü olan çantalara basım işlemi gerçekleştirilmiştir. İllüstrasyon dili sayesindede yapılan illüstrasyonlarda şehrin farklı olmasının bir önemi kalmıyor çünkü, oluşturulan tasarım anlayışı ile birlikte ortak bir dil ortaya çıkmıştır. Bir seri tadında olan çantalar da kullanılan renkler ise tamamlayıcı renk kombinasyonundan oluşmuştur.

Konuya ilişkin olarak bulduğum bulgulara göre Türkiye’de hediyelik eşya alanındaki üretim ve tüketim anlayışı dünya geneline göre farklı olduğu söylenebilir. Genel olarak toptan satım ve satışa yönelik bir ticaret anlayışı sektöre hâkim olmuştur. Bundan dolayı da kent illüstrasyonuna yönelik hem tasarımsal çeşitlilik hemde kullanım örneğinde istenilen verim alınamamıştır. Ülkemizde bu kullanım alanına yönelik faaliyetleri, devlete bağlı ajanslar ve ticari markalar olarak iki türlü incelenebilir. Örneğin bazı büyükşehirlerin kalkınma ajansları kenti ve kent belleğini güncel tutmak ve yaşatmak için tasarım yarışmaları düzenlemiştir. Yarışma sonuçlarına göre de seçilen tasarımlar, resmi olarak da kentin kimliğine yönelik hediyelik eşyalar üzerinde yaşatılmıştır. Örneğin; İstanbul Büyükşehir Belediyesi

“Hediyem İstanbul” adında 2013 yılında bir alışveriş alanı markası kurmuştur. Sadece bez çantası alanında da değil diğer birçok hediyelik eşyalar mevcuttur.

Görsel 132: İstanbul yazılı ve illüstrasyonlu bez çanta örnekleri, (<https://www.instagram.com/p/BXnAr8jD9GI/>, erişim Tarihi: 12.5.21)

Hediyem İstanbul markası uygulamakta olduğu Şehir Temalı Hediyelik Eşya Tasarım ve Üretim Modeli ile şehrin kültürünü, değerlerini, tarihini ve şehre dair deneyimleri yansıtan hediyelik eşyaların tasarım ve üretimini gerçekleştirerek Kültür Endüstrisi alanında öncü bir rol oynamakta ve şehir temalı hediyelik eşya kategorisinde de pazar lideri konumunda (Hediyem İstanbul, 2020).

Görsel 132’de bez çantaların üzerlerine basılmış olan illüstrasyon çalışmaları oldukça başarılıdır. Kente dair tüm kültürel imgelerin bir bütünlük içerisinde yer almasıyla birlikte, oldukça keyifli bir çalışma ortaya çıkmıştır. Ancak bazı insanların böyle bir hizmetin olduğundan dahi belki haberi olmayabilir. Satışlar da sadece web sitesi ve İstanbul kitapçısı mağazasında yapılmaktadır. Bunların dışında herhangi bir yerde satışları mevcut değildir. Öneri olarak ise; Türkiye’de belediyelerin bu tarz bir anlayış doğrultusunda her kente yönelik olarak faaliyet düzenlenmeleri hem tasarımcıların kendilerini göstermelerini sağlayabilir hem de kente yönelik aktif ürünler ortaya çıkabilir.

Ticari sektörde ise ülkemizde bu kullanım alanına yönelik ürünler üretip satarak kazanç sağlayan markalar mevcuttur. Ancak bu markaların toptan üretim ve satışa yönelik bir işleyiş içerisinde ilerlediği söylenebilir. Toptan üretim gerçekleştiği için ürün çeşitliliğinde çokluk tasarımda ise yeterli verim sağlanılamadığı görülür.

Görsel 133: Bursa Temalı Dijital Baskılı Çanta,
(<mailto:https://www.myros.com/bursa-temali-dijital-baskili-kanvas-plaj-cantasi-35x40-cm>,
erişim Tarihi: 27.2.22)

- **Tasarım Tişörtler**

Tekstil sektörünün dokusu ve grafik tasarımında estetik kaygısının birleşimi sonucu ortaya çıkan ve yaratıcılığında ön planda olduğu tasarım tişörtler giysi dolaplarımızda vazgeçilmezlerindendir diyebiliriz. Birçok markanın da kent odaklı illüstrasyonlar oluşturarak tişörtlerine konu ettiğide gözlenir.

Görsel 134: Kent İllüstrasyonlu Tshirt Tasarımları
(<https://www.lcwaikiki.com/tr-TR/TR>, <https://www.network.com.tr/p-slim-fit-sari-sehir-baskili-t-shirt-126396> , erişim Tarihi: 30.12.2021)

Özellikle gündelik yaşamımızda sık sık kullandığımız tişörtlerin üzerlerinde kent imajlarına yönelik tasarımlara rastlanılmıştır. Kent imajının aslından kişinin imajına da yönelik kullanım şekli de denilebilir. Türkiyede daha çok İstanbul tişörtleri ağırlıklı tasarımlara rastlanılmıştır. Genel olarak kent illüstrasyonlarının kullanımına

yönelik tasarımlar oldukça fazladır, ancak Türkiye açısından bu durum İstanbul ile sınırlı kalındığının kanaatine varılabilir. Kişisel kullanım haricinde kamulaştırılmış tasarımlara da rastlanılmıştır. Ülkemizde de her bir şehre ait olan ve kentlerin her açıdan gelişimini sağlamakla ve tanıtmakla yükümlü olan kalkınma ajanslarının, özellikle hediyelik eşyalar alanında bulundukları faaliyetlerin fazlalılığı gözlemlenmiştir. Ancak bu faaliyet fazlalığı her kente özgü bir gelişim olmamakla beraber daha çok büyükşehirlerle sınırlandığı gözlemlenir.

Görsel 135'te Ankara'ya özgü kültürel, mimari, doğal ve tarihi değerlerin illüstrasyon çalışmaları yapılarak Ankara tipografisiyle tek bir kompozisyonda bir araya getirilmiş ve serigrafi baskı yöntemiyle tişörtte aktarılmıştır (Ankara Kalkınma Ajansı Döküman ve Bilgi Paylaşım Merkezi, 2021). İllüstrasyonda baskı öncesi tasarım sürecinde dijital illüstrasyon tekniği kullanılmıştır. Oluşturulan illüstrasyon Ankara kentinin portresi niteliğinde oldukça başarılı bir illüstrasyon olmuştur.

Görsel 135: Taha Bekir Murat, Ankara Kalkınma Ajansı tarafından yapılan Ankara Temalı Ürün Tasarım Yarışması Tekstil Tasarım Kategorisi İkincisi, (<http://kutuphane.ankaraka.org.tr/dokuman/1-ve-2-ankara-temali-urun-tasarim-yarismasi-katalogu/335>, erişim Tarihi: 27.12.2021)

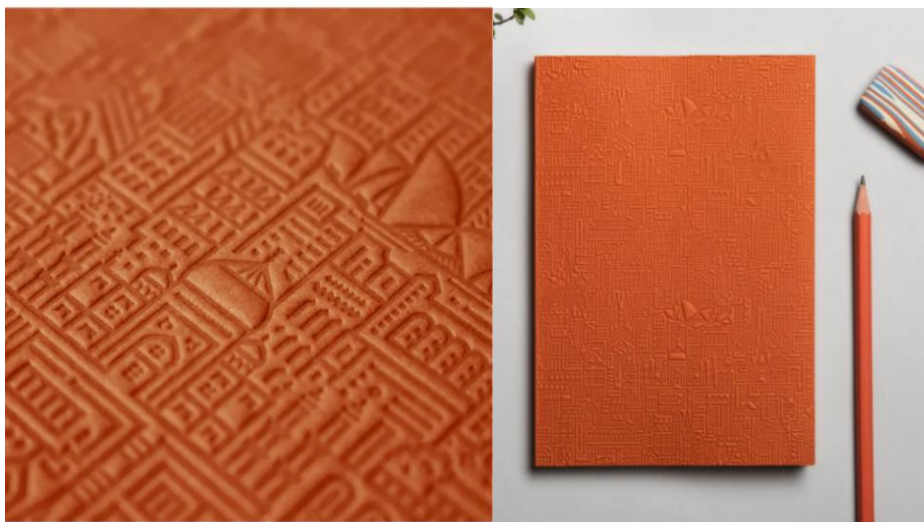
Ancak her kentin kendine ait kimliğini yansıtan tekstil ürünlerinin tasarlanıp üretilerek, satışa sunulması kentin kimliğinin tanınırlığı açısından atılan büyük adımlardan biri olabilir. Böylelikle de kamulaştırılmış tasarımlar hedef kitleye mal edilerek şehirlerin anlamlandırılmasına ve tanınmasına da yol açabilecek düzeye

gelebilir. Günlük hayatta yer alan fonksiyonel ürünlerin de güzel tasarımlarla hayatımıza dokunmasını her insan isteyebilir. Bu durum sadece tasarım tshirtler içinde değildir, bütün hediyelik eşya kullanımı anlayışı içinde geçerli olabilir.

- **Not Defterleri**

Not defterleri, hatıralarımızı yansıtan dönüp dönüp okuyarak huzur bulduğumuz veya üzüldüğümüz bilgilerin yazıldığı kişinin özel bir alanıdır. Bu alanın görünüşü de kişiye bağlı olarak değişim gösterebilir. Gezilmesi düşünülen bir kentten veya ükeden yaşanılan yere, dönüşte o kentin illüstrasyonlarının olduğu eşyaları almak kişi için oldukça mutluluk veren bir durum olabilir. Not defterlerinde de aynı durum geçerliliğini korumaktadır. İlk olarak dünya genelinde ardından ise Türkiye’de kulanıma yönelik inceleme sağlanılmıştır.

Dünyada not defterlerinin üretim ve kullanım alanları oldukça fazla ve çeşitli olduğu gözlemlenmiştir. Neredeyse her ülke ve şehre ait not defteri üretimi ve kullanımından söz edilebilir. Kent illüstrasyonları alanında oldukça çeşitli bir kullanım alanına sahip olan The City Works bu üreticilerden sadece bir tanesidir. The City Works’un mottosu ise “Dünyanın dört bir yanındaki, hafızalarda uzun süre yaşayan ve uzun süre kalıcı olan yerler hakkında güzel hatıralar yapmayı amaçlıyoruz.” diyerek amaçlarını belirtmişlerdir.

Görsel 136: *The City Works Merhaba Dünya Koleksiyonu (Mavi),*
(<https://thecity.works/shop/hello-world-notebook-rust/>, erişim Tarihi: 3.12.21)

Bizim için değer verdiğimiz yerlerin kendi karakterleri ve anlatacakları kendi hikayeleri vardır. Büyüdüğümüz yerden, yerleştiğimiz yerlere, ziyaret ettiğimiz yerlere ve hala görmeyi hayal ettiğimiz yerlere. 2015 baharında The City Works, bu yerleri göstermek için bir yolculuğa çıktı. Şehir şehir. Tuğla tuğla... The City Works tarafından hazırlanan Hello World Journal, dünya simge yapılarının ayrıntılı bir çizimini sunar. Seyahatlerinizi belgelemek için mükemmel bir arkadaştır (“The City Works: Bizim Hikayemiz”, 2015).

Görsel 137: Temple Island Collection, Manchester A5 Defter Kroki,
(<https://templeisland.com/product/sketch-manchester-a5-notebook/>, erişim Tarihi: 9.2.22)

“1993 yılında yetenekli sanatçılarla kadrosunu oluşturan Temple Island Collection; İyi tasarım ve ürün kalitesine olan bağlılığımızın, bizi dünyanın en büyük perakende markalarından ve cazibe merkezlerinden bazıları için tercih edilen hediyeelik eşya tedarikçisi haline getirmesinden gurur duyuyoruz” (Tapınak Adası Hikayesi, t.y.). Temple Island Collection İngiltere kökenli bir marka olmakla beraber hediyeelik eşya sektöründe de, popülerliğini daima güncel tutan başarılı bir markadır denilebilir. Benzersiz tasarım odaklı ve modaaya uygun olan hediyeelik eşyalar üreten marka, tasarımlarının neredeyse hepsinde kent illüstrasyonlarına rastlanılmıştır. Oldukça başarılı olan bu illüstrasyonlarda genel olarak çalışılan şehir ise Birleşik Krallık Ülkesi olan İngiltere ve şehirleri olduğu gözlemlenir. Böylelikle de şehire yönelik ticari anlamda da bir hizmet söz konusu olmaktadır.

İnceleme kriterlerinde önemli olan unsurlardan biri de kentlerin kamulaştırılmış ürünler ortaya koyarak halka sunup sunmadığına yönelik faaliyetlerinin olup

olmayışıdır. Genel olarak Türkiye de ise büyükşehirlerin bu tarz birkaç faaliyetine rastlanılsada, hediyelik eşya konusu üzerine henüz tam olarak aktif olunmadığı gözlemlenir. Görsel 138 ve 139’da ki not defteri örneklerinde sadece İstanbul şehrine ait illüstrasyonların oluşu bu alanda istenilen seviyeye ulaşamadığı için sınırlı kalmıştır.

Görsel 138: Hediye İstanbul "İstanbul Martısı" desenli tescilli ve özel tasarım defterleri, ("[İstanbul Martısı](#)" desenli tescilli ve özel tasarım defterlerimiz, erişim Tarihi: 12.5.21)

Görsel 139: Hediye İstanbul, "Denge İstanbul" desenli özel tasarım defteri, (<https://www.instagram.com/p/2B1mafILnZ/>, erişim Tarihi: 12.5.21)

Araştırma kapsamında bu alanda yapılmış ürünlere ve işlere baktığımızda, GIPTA defter markasının "dünya kitapları" serisi defterlerinin kapaklarında kent illüstrasyonlarının kullanımından bahsedebiliriz.

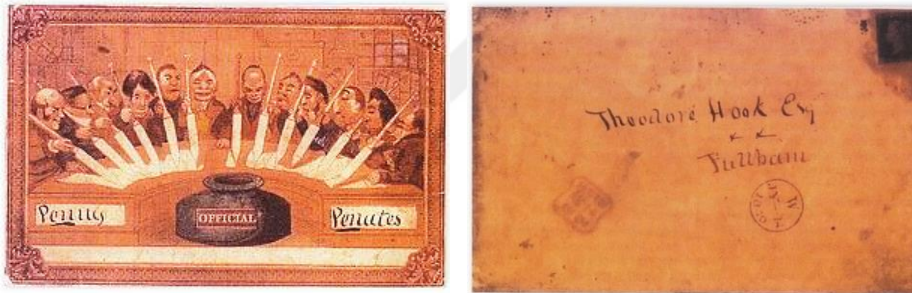

Görsel 140: GIPTA markasına ait "world book" serisi, (<http://www.gipta.com.tr/>, erişim Tarihi: 12.5.21)

Sekiz adet her ülkenin şehrine ait ayrı ayrı bir şekilde defter serisi oluşturulmuştur, seride kapaklarda kullanılan teknik dijital illüstrasyon tekniğidir. Türkiye için seçilen şehir ise “İstanbul’dur”. Ülke serisi şeklinde olduğu için en bilinen şehirleri seçmeleri mantıklı, o yüzden İstanbul’un seçilmesi doğru bir yaklaşım olmuştur denilebilir. GIPTA’ nın Türkiye ve İstanbul serisi de vardır ancak bu serilerde kullanılan teknik fotoğraftır.

3.4.5. Kartpostallarda Kullanımlar

Zarflı veya zarfsız yazma veya postalama için tasarlanmış dikdörtgen şeklinde kalın bir kâğıt olan kartposttal basılı grafik tasarım ürünlerinden biridir. Dünya’da en eski kartpostal ise, 1840 yılında Londra’da Theodore Hook’a gönderilmiştir (Görsel 133) Kartpostalların tasarlanması ve toplanmasına ise deltiyoloji adı verilmektedir. Deltiyoloji alanı kartposttalın üzerinde bulunan resimleri ve çizimleri, araştırmak ve biriktirmek ile sorumlu olan bir dal olarak adlandırılır.

Görsel 141, Theodore Hook'a ait olan ilk gönderilmiş kartposttal, (https://www.wikiwand.com/en/Penny_Penates , erişim Tarihi: 14.5.21)

“Genellikle dikdörtgen biçiminde ince kartondan yapılmış, bir yüzü resimli, zarflı veya zarfsız gönderilen posta kartı, kart” (Türk Dil Kurum Sözlükleri, 2020).

Kartpostalın tarihi uzun bir geçmişe dayanır. Ancak büyük ölçüde yaygınlaşması 1893 Chicago Sergisi ile başlar. Osmanlı’da ise yaygınlaşması Max Fruchtermann sayesinde olmuştur. Atatürk Kitaplığı’nın kartpostal koleksiyonu, kartpostalın tarihçesi kadar eskidir. Başta Max Fruchtermann olmak üzere Bon Marche, E. F. Rochat, Jacques Ludwisohn, Römmeler – Jonas, Mouradian, Georges Papantoin, M. Jsraelowitz, M. Azikri, A. Zellich, G. K. Solakian, Osman Nuri, Othmar, Attar A. Faik, Pillis & Coucoulim, E. Le Delay, E.

Heydrich gibi yüzlerce editörün yayınından çıkmış 90.000'in üzerinde kartpostal ile Türkiye'nin en büyük arşivi olma özelliğine sahiptir. Osmanlı coğrafyasının tamamıyla ilgili geniş bir kartpostal arşivine erişmek artık çok daha kolay. Koleksiyonda Fas, Tunus, Cezayir, Mısır, Lübnan, Filistin, Suriye, Anadolu ve Balkanları görebilirsiniz (Atatürk Kitaplığı Kartpostal Arşivi, 2019).

Görsel 142: Londra merkezli Paper Cities adlı tasarım ajansının Londra illüstrasyon kartpostal serilerinden bir örnek, (Çizer: Roberta Spettoli), (<https://paperandcities.com/collection/retro-cities-london-print>, erişim Tarihi: 19.5.21)

Görsel 142’ de bulunan kartpostal örneği, tüm şehir severler için sevgiyle yapılmış ve basılmıştır, illüstrasyon ise Alex Zouaghi’nin kurduğu Paper Cities ajansına ait Londra illüstrasyon kartpostal serilerinden sadece biridir. Paper Cities ekibine ait bu kartpostal ve dahası ticari bir amaç doğrultusunda satılma anlayışı içinde olsa dahi gelirler ; ağaç dikerek ya da en savunmasız olanlara yardım etmek için hayır kurumlarına bağış yaparak iyi bir amacı desteklemektedir. Böylesine geniş bir ekibin bu kadar duyarlı bir anlayış içinde olarak satışlarını sosyal sorumluluklara adanmaları çok etkileyici bir durumdur. Yapılan kartpostal örneğini inceler isek; oluşturulan illüstrasyonda şehri temsil eden neredeyse bütün yapılar ve imajlar mevcuttur. Kullanılan bütün parçalar şehrin önemli imgeleri haline gelen yapılarıdır. Yapılan illüstrasyonda kullanılan unsurların fazla oluşu rahatsız etmemekle birlikte, birbirleri ile bütünlük sağlamıştır. Tipografik olarak her hangi bir kullanım olmamasına

rağmen yapılan kartpostal kendisini illüstrasyon sayesinde de okutmaktadır. Böylelikle de illüstrasyonun tanımlamalara gerek duymadan da amacına yönelik bir iletişim kurabildiği görülebilir. Özellikle dünya genelinde kartpostal incelemelerinde illüstrasyon ağırlıklı işlerin çıktığı gözlemlenir.

Görsel 143: İstanbul Kartpostal Defteri kapak illüstrasyonu İllüstratör: Beril Ateş, <https://shop.berilates.com/product/istanbul-postcard-book/>, erişim Tarihi: 19.5.21)

Görsel 144: İstanbul Temalı Kent İllüstrasyonu Örneği (Kartpostal) <https://www.ciceksepeti.com/istanbul-temali-kartpostal-kc3372278>, erişim Tarihi:19.5.21)

Görsel 143, 144, 145’de ise illüstratörlerimize ait bazı kartpostal tasarım örnekleri görülmektedir. Burada ki kartposttalara sadece internet alışveriş yöntemi ile ulaşmak mümkündür.

Görsel 145: İstanbul Kartpostal Defteri, 16,8 cm x 12,2 cm İllüstratör: Beril Ateş (<https://shop.berilates.com/product/istanbul-postcard-book/> , erişim Tarihi:19.5.21)

İnternet ortamından erişimi sağlanan bu kartposttal örneklerinde işlenen kent İstanbul'dur. Oluşturulan illüstrasyonların dili kentin tanımlamalarına ve kent kimliğine uygun olmakla birlikte tipografi kullanımı da oldukça başarılıdır diyebiliriz. Tasarımsal açıdan da kompozisyonda bütünlük doğru bir şekilde sağlanmıştır. Genellikle başarılı kartposttal örneklerinin internet üzerinden satışının gerçekleştiğini gözlemlenir. Yapılan illüstrasyonların ise İstanbul ağırlıklı oluşu dikkat çekmektedir. Kentte satılan kartposttallarda ise daha çok fotoğraf ağırlıklı kartposttalara rastlanılmıştır. Kartposttalda fotoğraf veya illüstrasyonun kullanımı, amacına yönelik olarak değişiklik göstermiştir.

3.4.5. Ambalaj Tasarımında Kullanımlar

Ambalaj grafiği grafik tasarımın özel bir dalıdır. Her ambalaj, süpermarket rafında benzer markalarla rekabet halindedir. Müşteri, satın alma eylemi sırasında bu markalardan birini tercih eder. Başka deyimle, arasında tasarımcılar tarafından hazırlanan ambalajlar arasında bir seçim yapar. Her ambalaj, müşteri ile doğrudan bir ilişki içine girer (Becer, 2015, s. 205). Ambalajın üzerinde yer alan grafik elemanlar (markanın logosu, metin, illüstrasyon vb.) ürün ile tüketici arasında iletişimi sağlayan en önemli unsurlardır. Bu doğrultuda yapılan tasarımlar ve ürünü satan markanın piyarı ile birlikte de satın alma davranışı müşteride oluşmaya başlar. Markadan sonra tasarım, bu süreçte bir ürünü diğer ürünlerden ayırarak satın alımda katkı sağlayabilmektedir. Tasarım sürecinde ise, illüstrasyon kullanımı her açıdan markaya ve ürüne farklılık sağlayabilir. Ambalaj tasarımlarında da kent illüstrasyonuna ilişkin kullanımlar tespit edilmiştir. Kent illüstrasyonlarını ambalaj tasarımlarında kullanmak özellikle kültürel açıdan şehir içinde bir ayrıcalık haline gelmiştir.

Avusturyalı içecek şirketi olan Waterdrop firması 2016 yılında daha fazla insana su içme alışkanlığını kazandırmak için kurulmuştur. Waterdrop'un mikro içecekleri gerçek bitki ve meyve özlerinden yapıldıkları için insanlar içinde sağlıklı bir alternatif sunmuştur. Kullanılan şişelerin sürdürülebilir olması ile sağlık yanlısı bir marka olan waterdrop, ambalajlarında da belli bir farkındalık yaratmıştır. Sekiz farklı kent illüstrasyonlarını (Londra, Paris, Viyana, Salzburg, Münih, Hamburg, Berlin ve Prag) sağlıklı şişelerine uygulayarak alanında marjinal olmayı başardığı söylenebilir.

Ambalajda çalışılan illüstrasyonlar oldukça başarılı ve markayla da uyum içinde olduğu söylenebilir (Görsel 146).

Görsel 146: Avusturyalı İçecek Şirketi Waterdrop'un Kent İllüstrasyonlu Su Şişeleri, (<https://www.waterdrop.com/collections/all?page=6> , erişim Tarihi: 11.2.22)

Maria Leona, Avusturya merkezli, ancak kökleri Endülüs-İspanya'dan gelen yepyeni bir zeytinyağı şirkettir. Etiket tasarımı konsepti Endülüs mimarisinden ve özellikle İspanya'nın Jaén bölgesindeki Cazorla şehrinden gelmiştir. Geleneksel beyaz evler ve kale, etiketin yarısını saran ve meraklı birinin şişenin tamamını görmesini sağlayan bir desen oluşturmak için ilham kaynağı olmuştur (Gordon, 2022).

Görsel 147: Maria Leona Zeytinyağı Ambalaj Örneği, (<https://thedieline.com/blog/2022/2/11/maria-leona-olive-oil-is-authentically-charming?> erişim Tarihi: 11.2.22)

Ambalaj tasarımı yoluyla bir marka hikayesini anlatmak tipik olarak seçilen bir yoldur, ancak etkili olmak için gereken beceri seviyesi nispeten yüksektir. Tasarımcı Maison Linea, Rhum JM için ambalaj tasarımıyla yeteneklerini kanıtlıyor Renkli bir şehir illüstrasyonu, logodaki kırmızı ve altın varaklar ve güzel bir mat şişe ile bu ruh, markanın anlatımıyla parlıyor (Gordon, 2021).

Görsel 148: Rhum JM'nin Ambalaj Örneği (Alkol ve likör),
(<https://thedieline.com/blog/2021/11/5/rhum-jm--terroir-volcanique?> , erişim Tarihi: 11.2.22)

Dünya genelinde çeşitli markalar ambalaj tasarlama sürecinde illüstrasyonu tercih ettiği görülür. Kent illüstrasyonu kullanımının da genellikle ambalajların hikayelerinden kaynaklandığı gözlemlenir. Örneğin Maria Leona zeytinyağ şişelerinin ambalaj tasarımında Cazorla şehrini konu edinmesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Görsel 149: Nutella Markasının Ambalaj Tasarım Örnekleri,
(<https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=781-792.pdf> , erişim Tarihi: 14.06.2022)

Görsel 150: Lokum ambalajı örneği, (https://tradevalley.com/tr/product/ottosultan-narli-lokum-kutusu_10093 , erişim Tarihi: 14.06.2022)

Nutella markasına ait ambalaj örneklerinde de İstanbul kentine yönelik olarak illüstrasyonun silüet olarak çalışıldığı bir tasarım örneği görülmüştür. Türkiye’de kent illüstrasyonlarına yönelik olarak ambalaj tasarımlarında henüz tam olarak görsel olarak çeşitli örnek görülmemiştir. Ancak yakın gelecekte kent illüstrasyonlarının kullanımına yönelik olarak kullanımlar aktifleşebilir.

3.5. Antalya Örneği

3.5.1. Antalya Tarihi

"**Attalos Yurdu**" anlamına gelen Antalya, II. Attalos tarafından kurulmuştur. Bergama Krallığı'nın sona ermesiyle (M.Ö. 133) bir süre bağımsız kalan kent, daha sonra korsanların eline geçmiştir. M.Ö. 77'de Komutan Servilius Isauricus tarafından Roma topraklarına katılmıştır. M.Ö. 67'de Pompeius'un donanmasına üs olmuştur. M.S. 130'da Hadrianus'un Attaleia'yı ziyaret etmesi şehrin gelişmesini sağlamıştır. Bizans egemenliği sırasında piskoposluk merkezi olan ismi görülen Attaleia, Türklerin eline geçtikten sonra büyük bir gelişme göstermiştir. Modern şehir, antik yerleşmenin üzerine kurulduğundan, Antalya'da antik çağ kalıntılarına çok az rastlanmaktadır. Görülebilen kalıntıların ilki, eski liman olarak nitelenen liman mendireğinin bir kısmı ve limanı çevreleyen surdur. Surların park dışındaki kısmında restorasyonu yapılan Hadrian Kapısı Antalya'nın en güzel antik eserlerinden biridir (T.C. Antalya Valiliği, t.y.). Tarihsel açıdan pekçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Antalya Türkiye'nin en kalabalık beşinci şehridir. Turizmin de başkenti olarak nitelendirilen Antalya, Türkiye'de en çok antik kent bulunduran şehirlerimizden biridir diyebiliriz. Antalya'da ekonomik hayat ise büyük oranda ticaret, tarım ve turizme bağlı olduğu söylenebilir.

Antalya; deniz, güneş tarih ve doğanın uyum içinde bütünleştiği bir şehirdir. Antik kentler, deniz, güneş, kumsal, orman; hepsi bu bütünlüğün parçalarıdır. Mustafa Kemal Atatürk, Antalya'yı "Hiç şüphesiz Antalya dünyanın en güzel yeridir." cümlesiyle betimler.Tarih boyunca onlarca medeniyete ev sahipliği yapmış ve bu medeniyetlerin izlerini taşıyıp koruyan, bu izleri mükemmel bir coğrafya içinde ziyaretçilerine sunan Antalya, görülmesi gereken onlarca mirasa sahiptir (Go Antalya Türkiye, 2022).

Antalya kenti özellikle dünya açısından da turizm sektörünün gözde kentlerindendir. Bu çalışmada Antalya örneğinde ise; kente ait illüstrasyon kullanımlarına yönelik bir inceleme sağlanılmıştır. İnceleme kriterlerinde ise; kullanım alanları sahası araştırmasında alanların grafik tasarım ürünlerinden olmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca örnek seçimlerinde tercih edilen ölçütler şu şekildedir; kent

tanımlanmasının ve kent kimliğine yönelik iletilmesi istenilen mesajın alıcıya doğru ulaşip ulaşmadığına yönelik olarak, görsel bir iletişim unsuru olan illüstrasyonun kullanımının niteliği üzerinde durularak seçimler sağlanılmıştır. Örnek incelenmesi sırasında ise; bulunulan örneğin hangi konuda ve ne amaçla yapıldığı, aktarılacak istenilen kent imajının etkili olup olmadığı ve tasarım ilkeleri doğrultusunda kompozisyonda denge, illüstrasyon dili, tipografik unsurlar ve genel bütün halin yansıtılma şeklinin doğru bir iletişim sağlayıp sağlamadığına yönelik olarak inceleme yapılmıştır. Bütün sınırlamalar ve kriterler doğrultusunda Antalya örneği incelemesinde bulunan kullanım alanları ise şu şekildedir; afiş tasarımlarında basın yayın alanında, yeni medya ortamında, hediye eşyalar üzerinde ve şehir içi tanıtım alanında kullanımlar gözlemlenerek inceleme sağlanılmıştır.

3.5.2. Antalya İllüstrasyonlarının Afiş Tasarımlarında Kullanımları

Konuya ilişkin olarak Antalya şehrinde afiş alanında illüstrasyon kullanımları gözlemlenmiştir. İncelemelerde Antalya kentine yönelik illüstrasyon kullanımının, genel olarak kentin festival afişlerinde tasarım unsuru olarak ele alındığına rastlanılmıştır. Yaklaşık on yıl boyunca her yıl düzenli olarak yapılmakta olan Antalya Uluslararası Tiyatro festivaline ait afiş tasarımlarında, 9. ve 10. festival afişlerinde illüstratif yaklaşımlar gözlemlenmiştir.

2018 yılında yapılmış olan 9. Devlet Tiyatroları Antalya Uluslararası Tiyatro Festivali afişinde, tasarımcı festivalin ana teması olan tiyatrodan yola çıktığı gözlemlenir. Tasarım düzeni ve ilkeleri doğrultusunda, şehrin antik rotalarından da bir tanesi olan, amfi tiyatroyu tasarımının merkezine hizalayarak, arka planda da sulu boya etkisi ile birlikte saat kulesi, tarihi etmenler ve tipografik unsurlarla kompozisyon oluşturulduğu gözlemlenir. Festivale yönelik bir amaç doğrultusunda oluşturulan tiyatro afişinde ; dolaylı bir anlatım şekliyle kent illüstrasyonunun, kentin tanımlanmasını tam olarak sağlamadığı, tipografik olarak ise oluşturulan istif düzeninde espas ve hizalama hatalarının olduğu söylenebilir. Çözüm olarak ise; illüstrasyonda oluşturulan amfi tiyatronun açısının farklı ele alınarak kentin unsurunun tanımlanmasına yardımcı olunulabilir, tipografide de tercih edilen font, harfler arası

espas, kelimeler arası aralık ve hizalamalar tekrardan gözden geçirilerek kompozisyona uygun hale getirilebilir.

Görsel 151: 9. Antalya Uluslararası Tiyatro Festivali Afiş Tasarımı, <mailto:https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/genel/etkinlik/antalya-9--uluslararasi-tiyatro-festivali>, erişim Tarihi: 24.2.22)

10. Devlet Tiyatroları Antalya Uluslararası Tiyatro festivali afişi tasarımında da kent illüstrasyonuna yönelik kullanım gözlemlenmiştir. Bu tasarımda sadece kentin tarihi yapısı olan amfi tiyatro ele alındığı söylenebilir. Geleneksel bir bakış açısı ile illüstrasyon tamamlanmış olup, 9. festival afişinde ki dil sorununun burada mevcut olmadığından bahsedebiliriz. Daha önceki afiş tasarımında ki dolaylı anlatımdan sonra, burada tasarımcı doğrudan anlatım biçimini göz önünde bulundurarak amfi tiyatro illüstrasyonun bakış açısında değişimler yapmış olup tek bir unsur olarak ele aldığı söylenebilir. Ancak hem afiş düzeni olarak, hem de kent kimliğinin aktarımına yönelik, başka herhangi bir bilgi edinilemeyen, tek bir unsur üzerinde yoğunlaşılması, aktarılacak istenilen mesajın doğru algılanmasını sağlamayabilir. Çözüm olarak ise; kente dair oluşturulan illüstrasyonda tasarım dilinde farklı teknikler kullanarak tek bir unsur yerine kente yönelik birçok unsur üzerinden ilerlenilebilir. Tipografik olarak ise 9. festival afişin deki espas, aralık, hizalama ve düzende sorunlar mevcudiyetini

korumaktadır. Gerekli tipografik çözümler aynı şekilde 10. afiş içinde geçerliliğini korumaktadır.

Görsel 152: 10. Antalya Uluslararası Tiyatro Festivali Afiş

Tasarımı, (<mailto:https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/genel/etkinlik/devlet-tiyatrolari-antalya-10--uluslararasi-tiyatro-festivali>, erişim Tarihi: 14.2.22)

Antalya’da yapılan ve uluslararası bir etkinlik olan Kaleiçi Old Town Festivalinde 2017, 2018, 2019 yıllarına ait yapılmış olan afişlerde Antalya kent illüstrasyonlarına yönelik olarak örnek afişler incelenilmiştir. Birçok ülkenin katılımıyla gerçekleşen ve pek çok etkinliğin özenle hazırlandığı bu festivalde aynı tutum festivalin afişinde geçerliliğini yitirmiştir denilebilir. 2017 yılına ait yapılmış olan bu afişte, kente yönelik ele alınan unsurlar şu şekildedir; yivli minare, üçkapılar, kaleiçi evleri, doğa ve deniz olarak söylenebilir (Görsel 153). Ele alınan unsurlar Antalya açısından tanımlamalara uygundur, ancak illüstrasyon dili tam olarak doğru bir şekilde kent kimliğini yansıtmadığı söylenebilir. Tasarım ilkelerine göre kompozisyonda elde edilen dil, düzen, tipografi, renk uyumu ve yerleşim düzeninin (layout) tam olarak sağlanılamadığından bahsedebiliriz. Çözüm olarak ise; afiş genelinde değişmesi gerekli görülen çok fazla unsur olduğundan dolayı, tasarımcının

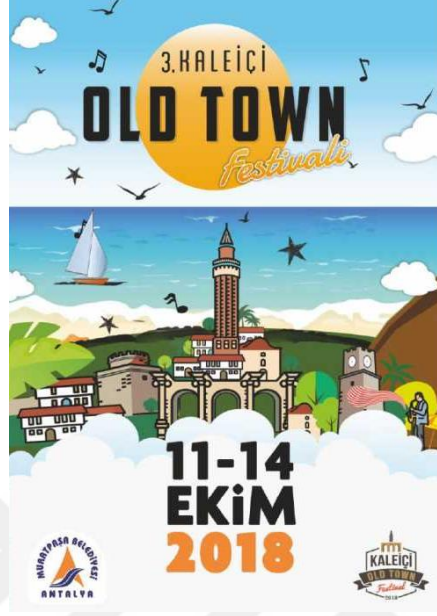
ilk olarak afişde vermek istediği mesajı ve kent kimliğine yönelik oluşturacağı illüstrasyonları tekrardan gözden geçirmesi gerekebilir. Çünkü genel olarak afişe göre yerleşimde bütün unsurlarda tasarım istenilen seviyede değildir.

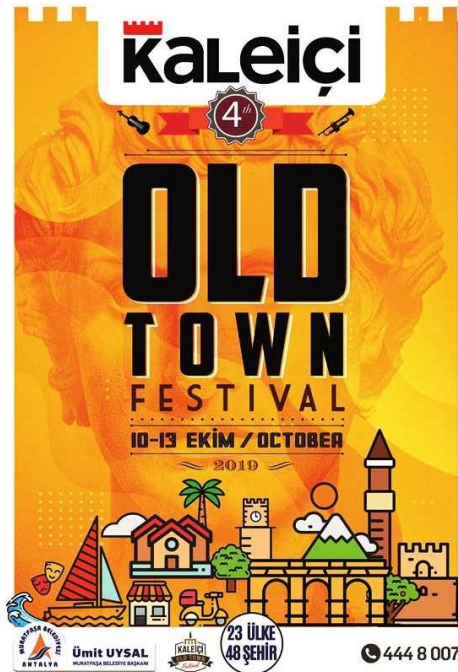
Görsel 153: Uluslararası 2. Kaleiçi Old Town Festival Afişi,
(<mailto:https://kulturportali.gov.tr/turkiye/antalya/haberduyuru/tarih-icin-de-kultur-ve-sanat---uluslararasi-kaleici-old-town-festivali->, erişim Tarihi: 24.2.22)

2018 yılında festivale özgü olarak yapılan afişde ise 2017 yılında kullanılmış olan illüstrasyonlar aynı şekilde hiçbir değişiklik yapılmadan, sadece birtakım yeni unsurlar eklenerek, gelişigüzel bir şekilde denge, düzen, oran orantı gibi kavramların dikkate alınmadan oluşturulduğu gözlemlenir (Görsel 154). Ancak oluşturulan illüstrasyon dilinin tam olarak kent kimliğine yönelik bir anlatım dilinde olduğu söylenemeyebilir. Tipografik olarak ise tercih edilen fontların uyumu, yerleşimi, espas ve aralıklarda tasarımsal sorunlar mevcuttur. Çözüm olarak yakın gelecekte bu sorunların devam etmemesi için, yapılacak olan afişlerde kenti ve kent kimliğini daha doğru tanımlayan ve aktaran bir bakış açısı ile yeni illüstrasyonların oluşturulması

gerekli görülebilir. Tipografide kullanılan yazı karakterleri seçiminde alternatif fontlar araştırılarak yerleşim düzeni tekrardan gözden geçirilebilir.

Görsel 154, Uluslararası 3. Kaleiçi Old Town Festival Afişi,
<mailto:https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/genel/etkinlik/kaleici-old-town-festivali-2> (Erişim Tarihi: 24.2.22)

Görsel 155, 4. Kaleiçi Old Town Festivali,
<mailto:https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/genel/etkinlik/4--kaleici-old-town-festivali> (Erişim Tarihi: 24.2.22)

2017 ve 2018 yıllarında yapılan tasarımlardan sonra 2019 yılındaki tasarımın çok daha anlaşılır bir dil ile yapılmış olduğu söylenebilir. Hem illüstratif olarak hemde tipografik düzenlemeler olarak geçmiş yıllara göre daha doğru bir tasarım anlayışı var diyebiliriz. Diğer yıllara göre kent kültürüne ait unsurları gösteren illüstrasyonların aynı şekilde kullanılmaması ve yeni bir illüstrasyon dilinin çalışılmış olması başarılı bir adım olarak görülebilir. Ancak kompozisyonda hala devam eden bazı sıkıntılar mevcut olsa dahi diğer iki afişle karşılaştırıldığında 4. afişin her anlamda daha başarılı olduğu söylenebilir.

3.5.3. Antalya İllüstrasyonlarının Basın Yayın Alanında Kullanımları

Tipografiyle ve metinle birlikte var olan ve onu anlamlandıran illüstrasyon, basın yayın alanının tasarımsal açıdan önemli unsurlarından birisidir. Bu alana dair yapılan incelemelerde seçilen örnekler rastlantısal olmamakla beraber, belirli kriterlere göre seçilmiş olup, inceleme bu doğrultuda sağlanmıştır. İnceleme kriterlerine yönelik bilgiler ise 3.5. başlığının altında mevcuttur.

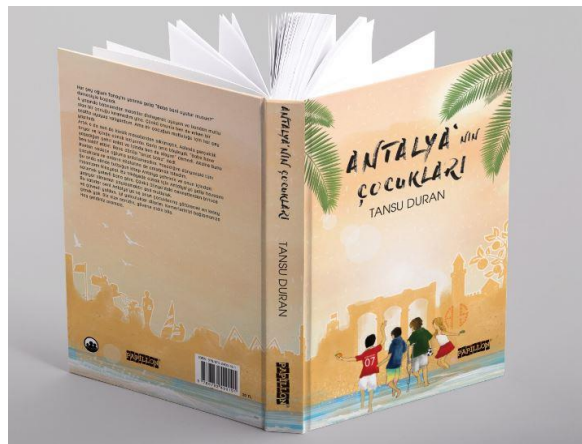
Görsel 156: Antalya Kent İllüstrasyonlarına Yönelik Kullanım Örnekleri,

<mailto:https://www.antalyakultursanat.org.tr/yayinlar/> <mailto:https://www.kitapyurdu.com/kitap/gezgin-dortler-antalyada/598070.html> (Erişim Tarihi: 2.3.22)

Görsel 156'da oluşturulan iki kitap kapağı illüstrasyon örneğinin dili oldukça farklıdır. Hüseyin Çimrin'e ait olan Antalya'nın kent kronolojisine yönelik bilgiler içeren kitabın kapağında bulunan illüstrasyon, dijital illüstrasyon tekniği ile profesyonel bir şekilde oluşturulmuştur. Antalya kentine yönelik olarak oluşturulmuş

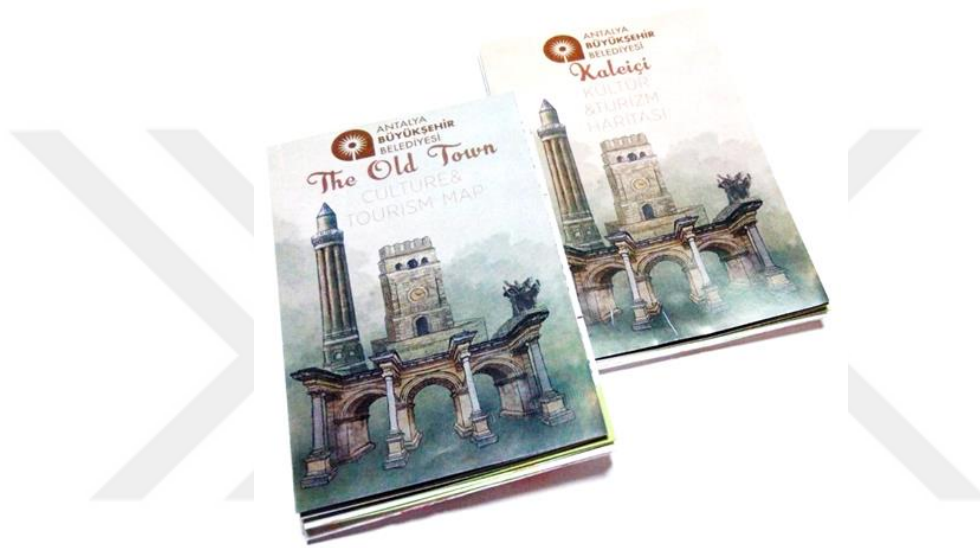
illüstrasyonun çizim dili başarılıdır, ancak konu bakımından ele almak gerekilirse, kent kimliğine yönelik unsurların geri planda kaldığını söyleyebiliriz. Bunların dışında genel bir sorun olarak nitelendirebileceğimiz, yerleşim düzeninde illüstrasyona yönelik belirlenen alanın darlığından ve fazla köşeye sıkıştırılmışlığından bahsedebiliriz. Çözüm olarak ise başarılı olan illüstrasyon dilinde kente yönelik unsurların hiyerarşik olarak tekrardan gözden geçirilmesi gerekebilir. Tipografide de alternatif fontlar ve bloklama düzenine farklılıklar getirilebilir. Gezgin Dörtler Antalya’da kitap kapağı illüstrasyonunda ise hitap edilen hedef kitle yaş aralığı, çocuklara yönelik olduğu için illüstrasyon dili de buna göre şekillenmiştir. Çocuklara yönelik yazılmış olan bu gezi kitabında amaç, Antalya’yı hikayelerle eğlenceli bir şekilde tanımak ve tanıtmaktır. Kapak tasarımında bütünlük açısından çok fazla sorun olduğu söylenemeyebilir. Oluşturulmuş illüstrasyon ile ilgili olarak ise tercih edilen renk paletinin yaş aralığı çocuk olan okuyucu için doğru bir palet seçimi olmayabilir.

Antalya’nın isminin geçtiği ve ilk romanı olarak nitelendirebileceğimiz Antalya’nın çocukları kitabı başarılı örneklerden birisidir. Yazar Tansu Turan bu kitabı neden yazdığına yönelik ise bir röportajında şu şekilde anlatmıştır: “Antalya turizm şehri. Bu kentin neleri vardı ona baktım. Doğal güzelliklerden oldukça nasiplenmiş bir şehriz. Yetmemiş, tarihin birçok önemli medeniyetine, devletine ve şehrine ev sahipliği yapmışız. Dünyanın en çok antik kentine sahip şehriyiz.” (Röportaj, 2018)

Görsel 157: Tansu Duran "Antalya'nın Çocukları" (<http://www.fullantalya.com/antalyanin-cocuklari-imza-gununde-bulusuyor/> Erişim Tarihi: 13.06.2022)

Antalya'nın çocukları kitabı kapak tasarımının incelemesinde ise; Antalyalıların kendini bulacağı bu kitapta illüstrasyon dili kenti bir silüet olarak ele alarak okuyucuya yansıtmıştır. Kitap kapağı tasarım ve yerleşim düzeni ise oldukça başarılıdır diyebiliriz. İnceleme kriterlerine göre ise; kentin silüet olarak yansıtılması sonucu kent kimliğine yönelik unsurlar tam anlamıyla alıcıyla kent kimliği altında etkili bir iletişim kuramayabilir. Ancak incelenen örneklere göre başarılı bir şekilde kent kavramının ele alındığıda söylenebilir.

Görsel 158: Antalya Büyükşehir Belediyesi Üç Dilde Kaleiçi Haritası,
<mailto:https://www.mynet.com/galeri/buyuksehirde-3-dilde-kaleici-haritasi-180104902059>
 Erişim Tarihi:2.3.22)

Büyükşehir Belediyesi Kent Tarihi ve Tanıtımı Dairesi Başkanlığı tarafından hazırlanan Kaleiçi ve Çevresi Kültür Turizm Haritası, Antalya Kaleiçi ve yakın çevresindeki başlıca kültür ve doğa varlıklarını tespit ederek ve toplamda üç dilde de çevirisi yapılan harita, yerli ve yabancı turistlere rehber niteliğinde bir yayındır. Kitapçık yerleşim düzenine göre hazırlanan haritanın kapak tasarımında ise Antalya'nın kültürel varlıklarından olan Yivli Minare, Saat Kulesi ve Üç Kapıların illüstrasyonları bulunmaktadır. Kent için yapılmış olan kültür ve turizm haritası kitabında inceleme kriterleri baz alınarak şunlar söylenebilir; oluşturulmuş olan illüstrasyonlar tek başlarına oldukça profesyonel bir dilde oluşturulduğundan bahsedilebilir. Ancak bir bütün olarak kompozisyon içerisinde ise aynı başarı gözlemlenmemiştir.

Görsel 159, Antalya Büyükşehir Belediyesi Turizm Tanıtım Kitap Kapağı Örneği, (<mailto:https://antalya.bel.tr/Haberler/HaberDetay/3755/buyuksehir-turizm-tanitim-kitabi-ve-haritasi-hazirladi>, erişim Tarihi: 2.3.22)

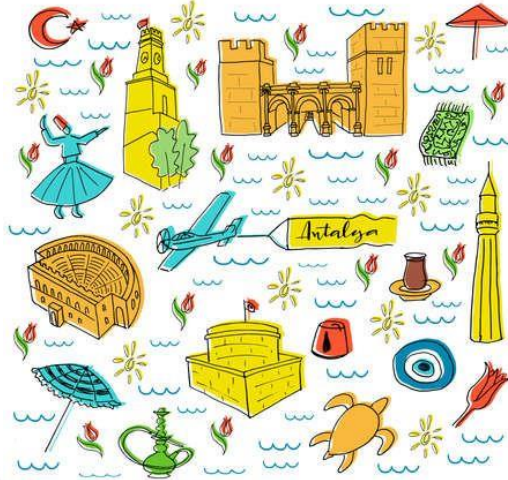
Kent Tarihi ve Tanıtımı Dairesi Başkanlığı tarafından hazırlanan Antalya'ya ait tanıtım kitabı kapağında kent illüstrasyonu kullanımına yönelik başka bir örneğe rastlanılmıştır. Hem elektronik hemde basılı ortamda belediye adı altında ücretsiz halka dağıtılan ve Antalya'nın, birçok önemli noktalarına değinen bu kitaba yönelik yapılmış olan kapak tasarımında kullanılan illüstrasyonun direkt olarak yeni medya ortamından alındığı gözlemlenir. Kitap içeriğine yönelik verilen önemin, aynı şekilde kapak tasarımında da olması gerekir. Bundan dolayı da stok kullanılması tasarım açısından doğru bir yaklaşım olduğu söylenemez.

3.5.4. Antalya İllüstrasyonlarının Yeni Medya Ortamında Kullanımları

Elektronik platformda erişim alanı oldukça geniş olan yeni medya alanında ise Antalya'ya yönelik olarak bazı kullanım örneklerine rastlanılmıştır. Genel olarak stok veya ortak paylaşımlarla erişime açılan Antalya kentine yönelik, yapılmış olan illüstrasyonların varlığından bahsedebiliriz. Ancak miktar olarak henüz istenilen seviyeye ulaşamadığı söylenilebilir. Bu durum yakın gelecek zamanında değişip aktifleşerek tasarım çeşitliliğinde çoğalma da sağlanabilir.

Bu süreçte Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin ürünlerinde kullandığı bazı illüstrasyonlarda ise yeni medya ortamından alınarak kullanımın gerçekleştiği söylenebilir. Yeni medya ortamında yapılmış olan illüstrasyonlardaki genel olarak

ortak sorunlar ise kentsel unsurlar ile oluşturulan tasarım düzenlerinde argümanların kompozisyon olarak ele alınış biçiminin zayıflığından bahsedilebilir.

Görsel 160: Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin Kullandığı Stok Kent İllüstrasyonları, (<https://tr.pinterest.com/pin/405394403968965132/> Erişim Tarihi: 9.3.22)

Görsel 161: Yeni Medya Ortamında, Antalya Kent İllüstrasyonuna Örnek, (<https://tr.pinterest.com/pin/545991154824706826/> , erişim Tarihi: 9.3.22)

3.5.5. Antalya İllüstrasyonlarının Hediye Eşyalar Üzerinde Kullanımları

Hediye eşya olarak özgün şeylere rastlayabileceğiniz Antalya'da, alışveriş yapabileceğiniz yerlerin sayısı da bir hayli fazladır. Bunların başında ise Kaleiçi'nin tarihi atmosferindeki hediye eşya dükkanları gelir. İnce işçilikle dokunan kilimlerden, el emeği çini sarkıtlara, otantik takılardan deri ürünlere kadar birçok

zenginliğe sahip olan şehrin dört bir yanı, özgün hediyelik eşyalar ile doludur denilebilir (Hediyelik Eşya, 2020)

Görsel 162: Hediyelik eşya ürünlerine ait kent illüstrasyonlu ürünler, (mailto: <https://www.myros.com/> , erişim Tarihi: 27.2.22)

Genel olarak şehrin içerisinde satışı gerçekleşen hediyelik eşya ürün çeşitliliği, geleneksel Türk yaşam biçimini yansıtan nostaljik objeler ve tekstil ürünlerinden oluşmaktadır . Seyahat etmenin simgelerinden olan ve şehrin güzelliklerini gösteren birçok çeşitli hediyelik eşyalarda ise kentsel illüstratif yaklaşımların kısıtlı kaldığı söylenebilir. Antalya’da geleneksel çeşitlilik içerisinde modern hediyelik ürünlerine de rastlamak böylece çok mümkün olmayabilir.

Görsel 163: Ev eşyaları ürünleri üzerinde kent illüstrasyonu kullanımları, (mailto: <https://www.myros.com/sehir-hediyelikleri>, erişim Tarihi: 27.2.2)

Konuya ilişkin olarak ise; kent illüstrasyonlarının kullanımına yönelik hediyelik eşya ürünlerine çoğunlukla sanal ortamlar üzerinden erişim sağlanıldığı görülmektedir. Görsel 162 ve 163 deki ürünlere basılan illüstrasyonlar ise oldukça başarılı bulunmuştur. Hem dil hem de tipografik olarak başarılı örnekler denilebilir.

Ancak bu örneklere kent içersinde direkt olarak ulaşmanın çok mümkün olmadığından bahsedebiliriz. Bu duruma yönelik olarak kent içersinde de günümüz çağına uygun modern hediyelik ürün anlayışının gelişmesi gerektiği söylenebilir.

3.5.6. Antalya İllüstrasyonlarının Şehir İçi Tanıtım Alanında Kullanımları

Şehir içinde ise özellikle reklam ve tanıtım alanına yönelik kullanımlara rastlanılmıştır. Bu alanlar hedef kitlenin özellikle açık havada, en çok gördükleri ve dikkatlerini çeken, hakkında yorum yapılabildikleri mecralardır. Şehir içinde ise bu kullanıma olanak sağlayan alanlar; billboardlar, bina giydirme, durak, duvar, fuar, stant tasarımları, tabelalar, levhalar, panolar, megalight vb. birçok kullanım şekli mevcuttur. Özellikle şehir içinde dikkat çeken kullanım şekli ise billboardlardır. Çünkü; diğer kullanımlara göre daha sade, anlaşılır, dikkat çekici ve direkt olarak mesajı veren bir dile sahip olması gerekliliği ile birçok kullanım mecrasından kendini ayırtmaktadır.

Görsel 164: Antalya Şehir İçi Kent İllüstrasyonu Kullanımına Örnek, H. Merve Üzeren Tarafından Çekilmiştir. (Erişim Tarihi: 22.09.21)

Antalya’da araştırmacının gerçekleştirdiği gezisi üzerine ise kent tanıtımına yönelik billboard tasarımlarında ağırlıklı olarak fotoğraf kullanımından bahsedebiliriz.

Kaleiçi Kültür Varlıkları billboard serisine ait görselde bulunan tasarım ise serinin tek illüstrasyon kullanılarak yapılmış parçasıdır diyebiliriz. İllüstrasyonda kullanılan; saat kulesi, yivli minare, üç kapılar, kesik minare gibi kültürü ve tarihi yansıtan, kentin tanımlanmasında rol oynayan bu unsurlar illüstrasyon dilinde kullanımı yeteri kadar başarılı bir şekilde aktarılmadığını söyleyebiliriz. Gerek kompozisyon gerekse illüstrasyonun dili, renk paleti ve bütünlük içerisindeki füzuli boşluklardan dolayı billboard tasarımı amacına yönelik olarak oluşturulduğu söylenemeyebilir.

3.6. Uygulama Çalışma Örnekleri

Araştırmacının Antalya'ya yönelik kullanım alanları incelemeleri sonucunda, grafik tasarımın alanında en çok tercih edilen ve oldukça da fazla talep gören ürünlerinden biri olan afiş alanında çıkan işlerde henüz illüstrasyon dili olarak istenilen verime ulaşılmadığını öngördüğünden dolayı afiş örnekleri çalışılmıştır. Araştırmacı afiş çalışma süresince çeşitli örnek illüstrasyonlar çıkarmış olup, içlerinden başarılı bulunan ve kente yönelik olarak da konu bağlamında, farklılıkların olması gerekliliği ile birlikte oluşturulan afişlerden seçimler sağlanılarak araştırmaya üç adet afişin konulması uygun görülmüştür. Bu duruma göre de aslında örnek çalışmalarında da bir sınırlılık sağlanmıştır. Bu üç adet afiş örneği konu bağlamında birbirinden farklı olarak ele alınmıştır (örneklerde farklılıklardan bahsedilmiştir). Afişlerde temel olarak iletilmek istenilen mesaj Antalya kentinin ve kimliğinin gerek şehir rotası içinde gerekse antik bir rota içerisinde tanımlanmasına yönelik olarak bir algı yaratılmaya çalışılmıştır.

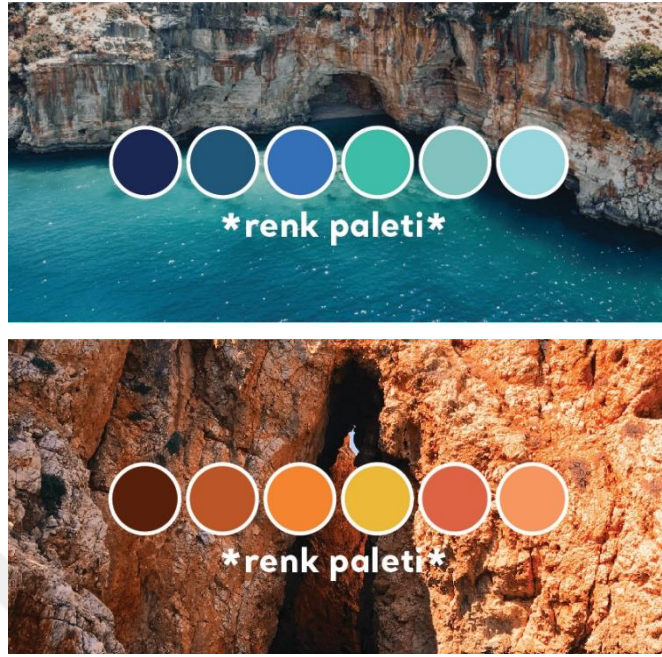
• Örnek 1

Antalya kentine ilişkin olarak araştırmacının yapmış olduğu afiş örneğinde konu olarak ele alınan kente yönelik unsurlar; tarihi, kültürel, turizm ve doğasına yönelik olup, illüstrasyonda çalışılan öğeler, saat kulesi, yivli minare, kaleiçi evleri, üç kapılar, hıdırlık, yivli minare camisi, deniz, deniz feneri ve doğaya yönelik birçok faktörlerin de dahil edilmesiyle şehir gezi rotası oluşturulmaya çalışılmıştır. Şehir gezi rotasında ise güneşi ve sıcakıyla da bilinen Antalya'da zaman bağlamında gündüz kavramına değinilmek istenilmiştir. Renk paletinde buna yönelik olarak kent görsellerinden

ilerlenilerek, Antalya'yı tanımlayan renkler olarak mavi ve turuncunun tonlarından palet oluşumu sağlanılmıştır. Tipografi kullanımında ise kentin yapısına göre rahat bir font tarzı olan el yazısı tarzında bir yazı karakteri belirlenerek illüstrasyonla uyumu sağlanılmaya çalışılmıştır.

Görsel 165, Hanım Merve Üzeren, Antalya Kent İllüstrasyonu Örnek 1 Afiş Uygulama Çalışması, 50x70 cm, Kullanılan Teknik ve Programlar: Dijital İllüstrasyon Tekniği (Adobe Illustrator)

Görsel 166: Hanım Merve Üzeren, Örnek 1'e ait renk paleti gösterimleri,

Görsel 167: Örnek 1 Afiş Mekân İçi Temsili Görünüm.

Görsel 168: Örnek 1 Kent İçi Temsili Görünüm

- **Örnek 2**

Antalya kentine ilişkin olarak araştırmacının yapmış olduğu ikinci afiş örneğinde konu olarak ele alınan kente yönelik unsurlar, ilk afişteki gibi şehir rotası mantığı doğrultusunda ilerlenilerek bazı eklemeler yapılmış olup, (cam piramit, lunapark, kesik minare gibi) bağlamsal olarak tamamen farklı bir kompozisyonda ve tercih edilen zaman diliminde de zıtlığa gidilerek illüstrasyon çalışılmıştır. Renk paleti oluşumunda ise kent görsellerinden ilerlenilerek üç adet renk ve her bir renge destekleyici ara tonları ele alınarak, tercih edilen akşam vakti zamanı aralığına göre renkler seçilmiştir. Tipografi kullanımında ise kentin yapısına göre rahat bir font tarzı olan el yazısı tarzında bir yazı karakteri belirlenerek illüstrasyonla uyumu sağlanılmaya çalışılmıştır.

Görsel 169: Hanım Merve Üzeren, Antalya Kent İllüstrasyonu Örnek 2 Afiş Uygulama Çalışması, 50x70 cm, Kullanılan Teknik ve Programlar: Dijital İllüstrasyon Tekniği (Adobe Illustrator)

Görsel 170, Hanım Merve Üzeren, Örnek 2'ye ait renk paleti gösterimleri,

Görsel 171: Örnek 2 Afiş Mekân İçi Temsili Görünüm

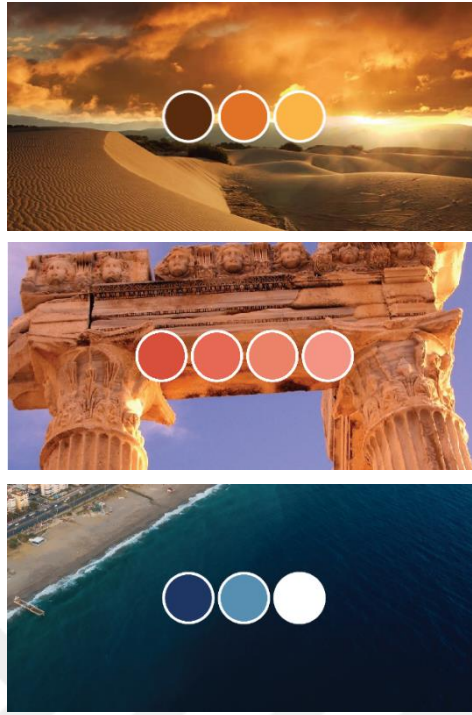
Görsel 172: Örnek 2 Kent İçi Temsili Görünüm

- **Örnek 3**

Diğer iki poster anlayışından farklı olarak (kullanılan unsurlar, kompozisyon vb.) Antalya'ya yönelik illüstrasyonlar, araştırmacının Antalya ilçelerini araştırması sonucunda, konu olarak antik bir gezi rotası belirlemesine ve elde edilen antik unsurlara göre de illüstrasyon tasarım dilinin belirlendiği söylenebilir. Renk paletinde ise diğer iki örnekteki mantık devam etmektedir, ancak burada seçilen renklerde canlılık ve Antalya'nın sıcaklığının ağır basması araştırmacı tarafından tercih edilenler arasındadır. Özellikle yaz zaman diliminde antik rota gezilerinde olmazsa olmazlarından bir tanesi olan güneşin sıcak etkisi gezi süresince yoğun bir şekilde hissedilir. Tipografi kullanımında ise kentin yapısına göre rahat bir font tarzı olan el yazısı tarzında bir yazı karakteri belirlenerek illüstrasyonla uyumu sağlanılmaya çalışılmıştır.

Görsel 173: Hanım Merve Üzeren, Antalya Kent İllüstrasyonu Örnek 3 Afiş Uygulama Çalışması, 50x70 cm, Kullanılan Teknik ve Programlar: Dijital İllüstrasyon Tekniği (Adobe Illustrator)

Görsel 174: Hanım Merve Üzeren, Örnek 3'e ait renk paleti gösterimleri,

Görsel 175: Örnek 3 Mekân İçi Temsili Görünüm

Görsel 176: Örnek 3 Kent İçi Temsili Görünüm

SONUÇ

İllüstrasyon kavramının geçmiş yüzyıllardan günümüze kadar birçok tanımı yapılmıştır. Güncel olarak günümüzde kullanıldığı anlamı ile illüstrasyon, bir fikri veya metni görsel olarak desteklenmesi ile anlaşılır ve akılda kalıcı bir şekilde açıklayan, sözlü ve yazılı iletişimin ortak dili haline gelmiştir. Bir fikri veya düşünceyi iletme kaygısı ile pekçok amaca hizmet eden illüstrasyon sanatı, birçok alanda da aktif bir şekilde kullanılmaktadır.

İllüstrasyon alanları içerisinde, insanlığın ve uygarlıkların tarihini birebir yaşayan, yaşama ve yerleşme alanı olan kentler, geçmiş yüzyıllardan itibaren insanlar için yaratıcılığı ve hayal gücünü teşvik eden uyarıcı alanlardan bir tanesi olmuştur. Görsel çevre olarak kent dokusu ve kimliğinin illüstrasyon olarak ele alınması kent görsel kimliği açısından da önem arz etmektedir. İllüstrasyon yaşanan, gezip görülen veya gidilmesi hayal edilen kentlerin görsel bir tasarım dilinde aktarımını sağlamaktadır. Kent için yapılan her illüstrasyon, bir kentin diğer kentlerden ayrılarak ön plana çıkmasına olanak sağlamaktadır. İnsanoğlu yaşamı süresince gezip gördüğü veya gitmeyi hayal ettiği kentlere yönelik güzel hatıralar ve anılar biriktirmektedir. Bu hatıra ve anıların sadece hafızalarımızda kalmasına izin vermeyen ve bizimle birlikte yaşayan anıların hayat bulmasını sağlayan birçok kullanım alanları vardır. Bu kullanım alanlarıyla birlikte ise kent, sadece yaşanan veya gezip görülen bir yer olmaktan çıkarak özlemlerimizin tanımlandığı ,şehri hissederek yaşamamıza imkan sağlayan bir yer olarak düşünülebilir.

Bu tez çalışmasında ise; illüstrasyon alanı türlerinden biri olan “Kent illüstrasyonlarının kullanım alanları açısından incelenmesi (Antalya örneği) konu edinilmiştir. İllüstrasyon kullanımı kent kimliğinin oluşturulmasında yardımcı ve farkındalık yaratan bir alan niteliğindedir. Kentsel kimlik veya kent kavramı birçok grafik tasarım alanlarıyla görsel bir şekilde ifade edilmektedir. Tez çalışmasında araştırmacı bazı illüstratörlerle iletişim kurma bazılarının da röportajlarını okuma fırsatı bulmuştur, genel olarak hepsinin bir ortak noktası var denilebilir, “ülkelere, kentlere duyulan bu özlemi yaşama ve yaşattırma” yani gezip görülen yerlerin sadece fotoğraf karelerinde kalmasını istemeyip kendi emekleriyle de ortaya birşeyler

koyarak anılarını yaşatma çabası içinde olmak istemeleridir. Çünkü fotoğrafta istediğin detaylara ulaşamayabilir veya istemediğin kısımlarda o karede olabilir. İllüstrasyonun buradaki amacı bunu yıkarak daha özgün tarzlarla, belki düz olmayan özgün çizgilerle veya capcanlı renklerle kentleri ele alarak yaşatmaktır. Kentin kimliğinin fotoğraf sanatı dışında da birçok grafik unsurlarla ifade edilmesi Türkiye’de bulunan kentler açısından da ulusal ve uluslararası nitelikte bir farkındalığının oluşmasını sağlar.

Kent illüstrasyonlarına ait bulunan ve incelenmesi yapılan alanlar ; afişler, basın yayın alanı, yeni medya alanı, hediyeelik eşya sektöründe, kartposttalda ve ambalaj tasarımlarında kullanımlara rastlanılmıştır. Bulunan ve incelenen bu alanlar içeriklerine görede genişletilmiştir. İnceleme sıralama ölçütlerinde ise; dünyada bulunan örnekler ardından ise Türkiye’de bulunan örnekler şeklinde ilerlenmiştir. Yeni medya alanında incelenen örnekler dışında diğer alanlarda herhangi bir şekilde stok örnek incelemesi yapılmayarak inceleme sınırlandırılmıştır. Kullanım alanları inceleme sonuçlarını ise şu şekildedir;

1) Bilgilendiriciliği ve akılda kalıcılığı yüksek olan afiş tasarımlarında kent illüstrasyonu kullanımı dünya genelinde oldukça fazladır. Örneğin; dünyada sadece afiş üzerinden kent illüstrasyonları çalışarak yaşamını sürdüren insanlar vardır. Türkiye’de ise kent illüstrasyonlarının afiş alanında kullanımlara yönelik aktif olarak faaliyetlere rastlanılmamıştır. Bu alanda henüz tam olarak etkin olunulmasa dahi yakın gelecekte aktif olunmaya başlanılacağı düşünülebilir.

2) Basın yayın alanı incelemeleri sonucunda ise kent illüstrasyonu kullanımlarının ağırlıklı olarak kültür sanat dergilerinde, kitap yayınlarında ve takvimlerde kullanımı gözlemlenmiştir. Diğer birçok basın yayın alanı ürünlerinde ise ağırlıklı olarak fotoğraf kullanımı gözlemlendiği için inceleme alanına dahil edilmemiştir. Dünya genelinde birçok popüler kültür sanat dergisi incelenmiştir, geçmiş yüzyıllara göre dergi alanında kent illüstrasyonu kullanımının azalma aşamasına geçtiğinden söz edilebilir. Türkiye’de ise bu durum aynı şekilde geçerliliğini korumuştur. Ağırlık olarak kent illüstrasyonu kullanımı kapak tasarımlarında görülmüştür. Kitap yayınlarında kent illüstrasyonu kullanımı ise gezi rehberi kitaplarında ve şehir boyama

kitaplarında kullanımlara rastlanılmıştır. Her iki yayın türünde de kullanımlar kapak ve iç sayfalarda mevcuttur. Dünyada her iki yayın türüne ait kent illüstrasyonu kullanımına yönelik oldukça başarılı ve çeşitli örnekler mevcuttur. Türkiye’de ise hem şehir bazlı hemde içerik bazlı olarak kent illüstrasyonuna yönelik sınırlı sayıda kitap yayınları mevcuttur. Takvim tasarımlarında ise kent illüstrasyonlarında dünyada birçok örneğe rastlanılmıştır. Türkiye’de bu alana yönelik kent kimliğini tanıtan ve yansıtan takvimlere sınırlı miktarda rastlanılmıştır.

3) Kitleler arası iletişimi sağlayan yeni medya ortamında, grafik tasarımda da oldukça kaliteli ve popüler işler çıkmaktadır. Dünyada olan biten bütün herşeyin yüklendiği sanal ortam sayesinde insanlar daha etkileşimli bir şekilde iletişim sağlamaktadır. Dünya genelinde kent illüstrasyonu kullanımına ilişkin yeni medya ortamında oldukça çeşitli örnek gözlenmiştir. Stok illüstrasyonlar özellikle bu çeşitliliği sağlayan etkenlerden biridir. Türkiye için ise yeni medya alanına dair sınırlılıklar genel olarak şehirler ve kentsel öğeler üzerinden gerçekleşmektedir. Şehirler üzerine olan sınırlılıklar ise sadece bazı kentlerin baz alınarak daha fazla faaliyette bulunulması ve illüstrasyonların konu edilmesi bu durumu açıklar. Örneğin; Türkiye genelinde diğer birçok kente göre İstanbul şehrine yönelik kent illüstrasyonlarının çalışılması bu durumu destekler niteliktedir.

4) Hediyeelik eşya alanı oldukça geniş ve çeşitli bir ürün yelpazesine sahiptir. Dünyada sadece hediyeelik eşya alanına yönelik ürünler çıkartan birçok marka ve ajans vardır. Türkiye’de bu alana yönelik dünya genelinde ki ülkelerin aktifliğine göre istenilen seviyeye ulaşamadığı, kente yönelik var olan tasarımların ise yetersiz kaldığından bahsedebiliriz. Örneğin; bir çok hediyeelik ürüne aynı illüstrasyonun hiç değiştirilmeden sürekli olarak basılması bu durumu destekler. Dünyada ki örneklerde ise kentlere yönelik çeşitli birçok konsept illüstrasyonlar tasarlanılarak ürünlere basım sağlanmıştır.

5) Kartpostal alanında kent illüstrasyonlarının kullanımı Dünya’ da oldukça popüler ve fazladır. Bu fazlalık gerek tasarımsal çeşitlilik gerekse bunu çalışan insan çoğunluğunun olması ile sağlanılmıştır. Ancak; bu durum genellikle yeni medya ortamında daha yaygın olduğundan bahsedilebilir. Kent içinde bu durum ülkeye ve

kente göre değişiklik gösterebilir (fotoğraf ağırlıklı kartposttaların kent içlerinde fazla oluşu bu durumu destekler). Türkiye’de ise kartposttal kullanımı kent içlerinde hemen hemen fotoğraf ağırlıklı olup yeni medya ortamında da çeşitli örneklere rastlanılabilir. Ancak Türkiye için yeni medyada ki bulunan örneklerde yeteri kadar istenilen verim illüstrasyonlarda sağlanılamamıştır. Gelecek açısından ise birçok gelişme ve yenilenme sonucunda kartposttallarda da ilerlinileceği düşünülmektedir.

6) Ambalaj tasarımlarında kent illüstrasyonları kullanımına ilişkin olarak dünyada birçok çeşitli markaların ürünlerinde rastlanılmıştır. Dünyada ambalaj tasarımlarında kent illüstrasyonu kullanımları ambalaj içeriğine ve üretilen kente göre de tercih edildiği söylenebilir. Türkiye’de ise yapılan incelemeler ışığında ambalaj tasarımlarında kent illüstrasyonu kullanımına yönelik bir tasarım anlayışın varlığına, henüz günümüz dünya koşullarında istenilen seviye de olmadığı kanaatine varılmıştır.

Antalya örneğinde ise sonuç olarak; kente yönelik yapılmış olan afiş örneklerinde, kentin doğru bir biçimde yansıtılmadığı ve yeterli özenin illüstrasyon ve tasarım bütünlüğüne gösterilmediği kanaatine varılmıştır. Basın yayın alanında bulunan illüstrasyonlarda ise sınırlı miktarda örneklere rastlanılmıştır. Bulunan örnekler ise; roman, hikaye kitapları, tanıtım kitabı yayınları olarak ele alınmıştır. Kişisel yayınlanan kitaplarda herhangi bir şekilde stok illüstrasyon kullanımı gözlemlenmemiştir. Ancak bu yayınlar dışında belediyenin şehirde eksiklik görüp yaptığı ve yayımladığı Antalya turizm tanıtım kitabının kapağında kent illüstrasyonları tespit edilmiş olup kapakta bulunan illüstrasyonların ise stok olduğu sonucuna varılmıştır. Stok olan illüstrasyonların ve birçok sınırsız etkileşimin sağlandığı yeni medya alanında da Antalya kentine yönelik illüstrasyon kullanımlarına rastlanılmış olsa dahi çeşitlilik gözlemlenmemiştir. Hediyeelik eşya alanında kullanılan illüstrasyonlarda ise diğer alanlara nazaran daha fazla çeşitlilik olduğu, ancak bu çeşitliliğin hediyeelik eşya alanına göre de sınırlı kaldığı artması gerektiği kanaatine varılabilir. Kent içi kullanım faaliyetlerinde ise illüstrasyon kullanımı ve tasarım dilinin istenilen seviyede olmadığından bahsedebiliriz.

Antalya’ya yönelik olarak araştırmacının çalışmış olduğu uygulama örnekleri ise kente ilişkin kullanım alanlarının incelenmesi sonucunda, kent için en çok tercih edilen

ve çalışılan afiş alanına dair, gerek tasarım dili gerekse kent kavramına yönelik olarak afişlerde istenilen verime ulaşılamadığı öngörülerek afiş örnekleri çalışılmıştır. Afiş rneklerinin miktarı ise konu bağlamında çalışılan çeşitli örnekler arasından ayırıtışım sağlanarak belirlenmiştir.

Dünya genelinde birçok ülkede kent ve kentin bütün kültürel öğelerinin değerinin bilindiği ve yaşamında ona göre şekillendiği gzlemelenmiştir. Ülkemiz açısından bu eksikliklerin tamamlanması ve daha çok şehirleşmiş ürünlerin üretilmesi, kent imajları açısından oldukça önemli olduğu kanaatine varılmıştır. Çünkü; illüstrasyon kent belleğinin oluşmasında önemli rol oynayan tasarım alanlarından bir tanesidir.

Kaynakça

- Adkins, L. A. (1989). *Archaeological Illustration* . New York: Cambridge University.
- Akbulut, B. (2019). Kent Eskizleme: Kitlelere Ulaşmasıyla Birlikte Sanat Bağlamında Yoksullaşan Fotoğrafın Günümüzde Yarattığı Görüntü Kirliliği ve Fotoğrafa Alternatif Bir Akım, (Yüksek Lisans Tezi) Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Grafik Anasanat Dalı . İzmir.
- Al-Dujaili, D. (2021, Kasım 25). *Droga5, Asya Amerika Federasyonu'nu "gerçekten nerelisin?" ikilem.* 2022 tarihinde It's Nice That: <https://www.itsnicethat.com/news/droga5-asian-american-federation-im-really-from-illustration-251121> adresinden alındı
- Altıntaş, O. ve Eliri, İ. (2005). Birey Toplum İlişkisinde Kent Kültürü, Kamusal Alan Ve Onda Şekillenen Sanat Olgusu. *İdil*, 1(5). doi:DOI: 10.7816
- Amazon . (1996). Mayıs 8, 2022 tarihinde <https://www.amazon.com/Reading-the-City-22-book-series/dp/B08BRXR7KW> adresinden alındı
- Ankara Kalkınma Ajansı Döküman ve Bilgi Paylaşım Merkezi. (tarih yok). Aralık 27, 2021 tarihinde T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı: <http://kutuphane.ankaraka.org.tr/dokuman/1-ve-2-ankara-temali-urun-tasarim-yarismasi-katalogu/335> adresinden alındı
- Anmaç, G. (tarih yok). *Nusret Çolpan Hocamız*. Aralık 21, 2021 tarihinde Klasik Türk Sanatları Vakfı: <https://www.ktsv.com.tr/38-nusret-colpan-hocamiz> adresinden alındı
- Arda, G. (2019). Dijitalleşen Dünyada Grafik Tasarımda İllüstrasyonun Yeri- Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Grafik Anasanat Dalı. Eskişehir.
- Arık, R. (1988). *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Artnews Hakkında. (tarih yok). Ocak 5, 2022 tarihinde Artnews: <https://www.artnews.com/about-us/> adresinden alındı

Aslanapa, O. (1989). *Türk Sanatı* (2. b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Atatürk Kitaplığı Kartpostal Arşivi. (2019, ocak 18). mayıs 14, 2021 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı: <http://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/ataturkkitapligi/index.php?dil=tr&p=8&ID=87> adresinden alındı

Avcan, A. R. (2017, Aralık 10). *Kenti illüstrasyonlarla anlatmak....* Aralık 22, 2021 tarihinde Kent Stratejileri Merkezi: <https://kentstratejileri.com/2017/12/10/kenti-illustrasyonlarla-anlatmak/> adresinden alındı

Ay, G. A. (2016). Onaltıncı Yüzyılda Çağdaş Sanatçı: Matrakçı Nasuh. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 65. doi:10.7827/TurkishStudies.9428

Aydiner, M. (tarih yok). *Marker Kalem İle Çizim Yapma Kılavuzu.* mart 19, 2021 tarihinde Moda Kariyeri: <https://modakariyeri.com/marker-kullanma-kilavuzu/> adresinden alındı

Aypaşa, Y. (2020, eylül 20). *Benim İstanbul'um.* mayıs 13, 2021 tarihinde Yurdanur Aypaşa Kişisel Web Sitesi: <https://www.yurdanuraypasa.com/index.php/2020/09/20/benim-istanbulum/> adresinden alındı

Azeri, N. Y. (2017). Anadolu Kent Minyatürleri ve Gravürlerinin Resimsel Dili Üzerine. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 456.

Barron's. (1999). *Barron's Art Handbooks - Airbrush.* Hauppauge: NY:Barron's Publishing.

- Barron's. (2001). *Barron's art Handbook: Illustration techniques : [types and styles, methods and materials, techniques and applications]*. Hauppauge, N.Y. :: Barron's Educational Series.
- Başbuğu, Ö. (2007). Türk İllüstrasyon Sanatının Tarihsel Süreç İçerisinde Teknik ve Anlatım Olarak İncelenmesi- (Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Grafik Anasanat Dalı. İstanbul.
- Başkan, S. (2009). *Başlangıcından Cumhuriyet Dönemine Kadar Türklerde Resim*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Becer, E. (2015). *İletişim ve Grafik Tasarım*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Beier, B. (2019). *Anywhere, Anytime Art: Illustration*. USA: Walter Foster Publishing.
- Bektaş, D. (1992). *Çağdaş Grafik Tasarımın Gelişimi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Benson, W. (1995). *Basic Printmaking Techniques: a Guide for Teachers*. Worcester: Davis Publications.
- Binark, İ. (1978). Türkler'de Resim ve Minyatür Sanatı. *Vakıflar Dergisi*, 271-289.
- Biography: Carlo Stanga*. (tarih yok). mart 20, 2021 tarihinde Carlo Stanga Kişisel Web Sitesi: https://www.carlostanga.com/en_EN/189/italian_illustrator_carlo_stanga_biography adresinden alındı
- Bland, D. (1969). *A History of Book Illustration The Illuminated Manuscript and The Printed Book*. California: University of California Press Inc.
- Bleekrode, S. (tarih yok). *Stefan Bleekrode'den figüratif resimler ve çizimler*. mart 3, 2021 tarihinde <https://stefanbleekrode.exto.org/> adresinden alındı
- Boppe, A. (1998). *18. Yüzyıl Boğaziçi Ressamları Çevirmen: Nevin Yücel Celbiş*. İstanbul: Pera Turizm Yayınları.

- Borgman, H. (1979). *Art & Illustration Techniques*. New York: Watson- Gubtill Publications.
- Bornes, C. (1988). *Fashion Illustration* . London-Sydney: MacDonald Orbis Book Publishing.
- Bozkurt, C. O. ve Çubukcu, G. (2018). Geçmişten Günümüze ve Geleceğe Yönelik Baskı Teknolojilerinin Grafik Tasarıma Olan Etkileri. 6. *Uluslararası Matbaa Teknolojileri Sempozyumu* (s. 946). İstanbul: İstanbul Üniversitesi. Aralık 13, 2021 tarihinde <https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=943-976.pdf> adresinden alındı
- Brown, M. D. (1998). *Realistic collage : step by step*. Cincinnati: North Light Books Publishing.
- Campanario, G. (2012). *The Art of Urban Sketching: Drawing on Location Around The World*. Beverly, Massachusetts: Quarry Books Publishing.
- Canciolo, P. (1970). *Illustrations in Children's Book's*. New Jersey: Wm. C.Brown Company Publishers.
- Caplin, S. (2003). *The Complete Guide to Digital Illustration*. United Kingdom: Lewes:Illex Publishing,.
- Correia, F., Cervino, C. ve Alcaraz, M. (tarih yok). Scientific Illustration- an indispensable tool for knowledge transmission (Makale). https://www.academia.edu/20797001/Scientific_illustration_an_indispensable_tool_for_knowledge_transmission adresinden alındı
- Costa, H. B. (2020, Mayıs). *Architectural Sketching for Urban Illustrations*. mart 19, 2021 tarihinde Domestica Web Sitesi: https://www.domestika.org/en/courses/1695-architectural-sketching-for-urban-illustrations/yolahugo_ adresinden alındı
- Dağ, E. S. (2011). Basın Yayın İllüstrasyonu. *Görsel İletişim Dergisi*(45), 45.

- Dağ, E. S. (2015). *İllüstrasyonun İkinci Altın Çağı* (1 b.). İstanbul: Grafik Kitaplığı.
- Dahan, G. S. ve Levi E. (2012). Reklam Ajanslarının Gerilla Pazarlama Uygulamaları: Türkiye Örnekleme Üzerinden Bir İnceleme. *İstanbul Bilgi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 38-43.
- Dalley, T. (1980). *The Complete Guide to Illustration and Design Techniques and Materials*. New Jersey: Chartwell Books Inc.
- Davies, W. (1987). *Reading The Past- Egyptian hieroglyphs*. London: Published for the Trustees of the British Museum by British Museum Publications.
- Dawber, M. (2007). *The Big Book of Fashion Illustration*. London: Botsford Publishing.
- Dean, P. (tarih yok). *Hakkında: The Shoreditch Sketcher*. mart 20, 2021 tarihinde The Shoreditch Sketcher Kişisel Web Sitesi: <https://shoreditchsketcher.com/about/> adresinden alındı
- Dectwo, T. D. (tarih yok). *Hakkımızda: Thomas Dartigues aka Decktwo*. mart 20, 2021 tarihinde Thomas Dartigues aka Decktwo kişisel web sitesi: <https://decktwo.com/ORIGINALS/ABOUT> adresinden alındı
- Dilmen, N. E. (2007). Yeni Medya Kavramı Çerçevesinde İnternet Günlükleri - Bloglar ve Gazeteciliğe. *Marmara İletişim Dergisi* , 115.
- Doyle, S., Grove, J. ve Sherman, W. (2018). *History of Illustration*. New York: Fairchild Books Bloomsbury Yayıncılık.
- DrmCoat: Jesse Treece ile röportaj*. (tarih yok). Nisan 1, 2021 tarihinde DRMCOAT Web Sitesi: <https://drmcoat.tumblr.com/post/42145045370> adresinden alındı
- Duymaz, Ö. (2011). *İstanbul'un 100 Grafik Tasarımcısı ve İllüstratörü*. İstanbul: Kültür Sanat A.Ş. Yayınları.

- Elmas, H. (t.y.). Osmanlı Dönemi Minyatür Sanatı'nın Kaynak ve Özellikleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 250.
- Erarslan, B. A. (2019). Bilimsel ve Teknik İllüstrasyonda Görsel İletişim Tasarımın Önemi (Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir.
- Erdemir, B. (tarih yok). *Gezdiği Yerleri İllüstrasyona Dönüştüren Türk Sanatçı*. mart 20, 2021 tarihinde Bigumigu: <https://bigumigu.com/haber/gercekci-ic-ve-dis-mekan-illustrasyonlari/> adresinden alındı
- Fine, J. (2003). *Writing in ancient Mesopotamia*. New York: PowerKids Press.
- Gallup, G. (1939). *"Advertising Grows Up"Eighteenth Annual of Advertising Art*. New York: Art Director's Clup Publisher.
- Ginsburg, M. (1982). *An introduction to fashion illustration*. London: V & A/Compton/Pitman ; Owings Mills, MD : Distributed by Stemmer House Pub.
- Go Antalya Türkiye. (2022). Şubat 12, 2022 tarihinde <https://goantalyaturkiye.com/tr/anasayfa> adresinden alındı
- Gordon, C. (2021, Mayıs 11). *Rhum JM'nin Ambalajı Markanın Hikayesini Etkili Bir Şekilde Anlatıyor*. Şubat 11, 2022 tarihinde Dieline: <https://thedieline.com/blog/2021/11/5/rhum-jm--terroir-volcanique?> adresinden alındı
- Gordon, C. (2022, Şubat 11). *Maria Leona Zeytinyağı Otantik Olarak Büyüleyici*. Şubat 11, 2022 tarihinde Dieline: <https://thedieline.com/blog/2022/2/11/maria-leona-olive-oil-is-authentically-charming?> adresinden alındı
- Gönüllü, A. B. (2016). Editoryal İllüstrasyonun Düzlem Değiştirmesi: İskambil Kartları, Düzce Üniversitesi, Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, (Sözel Bildiri). *İstanbul Bilim ve Akademisyenler Derneği*. İstanbul.

Graetzer, B. (2011). *The Evolution of Illustration in Advertising "Before and After the Golden Age"*. Chiago: BFA. Visual Communications, The Art Institute.

Güney, K. Z. Ve Güney, A. N. (2000). *Osmanlı Süsleme Sanatı*. İstanbul: Kendi.

Harris, F. (2010). Historical Backround. *Ukiyo-e: The Art of the Japanese Print* (s. 10). içinde Japan: Tuttle Publishing.

Hayat Burada. (2019, şubat, 24). Şubat 28, 2022 tarihinde <https://www.hepsiburada.com/hayatburada/mutlaka-takip-edilmesi-gereken-kultur-sanat-dergileri/> adresinden alındı

Hediyelik Eşya. (2020). Şubat 27, 2022 tarihinde Antalya sun and more: <https://antalya.com.tr/hediyelik-esya> adresinden alındı

Hediyem İstanbul. (2020, ocak 22). mayıs 13, 2021 tarihinde [kultur.istanbul: https://kultur.istanbul/hediyem-istanbul/](https://kultur.istanbul/hediyem-istanbul/) adresinden alındı

Heemskerck, R. (tarih yok). *Benim Hakkımda: Remko Heemskerck*. mart 21, 2021 tarihinde Remko Heemskerck Kişisel Web Sitesi: <http://www.remkoheemskerck.com/about-me/> adresinden alındı

Hidayetoğlu, T. F. (2008). "Güzel Sanatlar Fakülteleri Lisans Programlarında Yer Alan İllüstrasyon Derslerinin Eleştirisel Bir İncelemesi" Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Hodges, E. R. (2003). *The Guild Handbook of Scientific Illustration*. USA: John Wiley & Sons. Publishing.

Holmes, M. T. (2014). *The Urban Sketcher: Techniques for Seeing and Drawing on Location by Marc Taro Holmes*. Cincinnati, Ohio: North Light Books.

Home: Meet the Symposium Instructors: Miguel Herranz. (2015, mayıs 10). mart 21, 2021 tarihinde Urban Sketchers: <http://www.urbansketchers.org/2015/05/meet-symposium-instructors-miguel.html> adresinden alındı

Illustration (tarih yok). mart 21, 2021 tarihinde <https://www.illustration.it/categoria-prodotto/poloni/> adresinden alındı

Hopkins, J. (2010). *Fashion Drawing*. Lausanne, Switzerland: AVA Pub.

Instructors. (tarih yok). mart 19, 2021 tarihinde Urban Sketchers: <http://www.urbansketchers.org/p/directory-of-instructors.html> adresinden alındı

İnal, G. (1995). *Türk Minyatür Sanatı (Başlangıcından Osmanlılara Kadar)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.

İpek, M. S. (2012). Arap Edebiyatında Fabl Türü. *Nüsha-Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*(35), 84.

İstanbul Life. (2020, mayıs 4). mayıs 5, 2021 tarihinde <https://istanbullife.com.tr/dergide-bu-ay/istanbul-life-mayis-sayisinda-neler-var/> adresinden alındı

İstanbul Life. (tarih yok). Ocak 12, 2022 tarihinde Dergiburda: <https://dergiburda.com/product/detail/istanbul-life> adresinden alındı

Johnson. (2013). The Pulse of The City. *Watercolor Artist Magazine*.

Kafesçioğlu, Ç. (2011). Gelenek, Kimlik, Bireşim: Kültürel Kesişmeler ve Sanat, Günsel Renda'ya Armağan. *Osmanlı Şehir Tahayyülünün Gorsel ve Edebi izleri: Onaltıncı ve Onyedinci Yüzyıl Menzilname ve Seyahatnamelerinde Şehir İmgeleri*. Ankara.

Kalyon, A. (2004). Kelile ve Dimne'nin Tercüme Serüveni (Araştırma Notu). *Dîvân İlmi Araştırmalar*, 227-237.

Kara, C. (2004). Günümüz İllüstrasyon Sanatı (Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Grafik Anasanat Dalı. İstanbul.

- Karaçeper, S. (2018). Dijital Teknoloji ve Grafik Tasarımda Yenilikler. *Aydın Sanat Dergisi*(8), 76.
- Kaya, S. T. ve Yavuz, K. (2020). 2000'li Yıllarda Türkiye'de Kolaj. *Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*(8), 205.
- Keleş, R. (1980). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Keskiner, C. (tarih yok). *Minyatürler Kitabı*. İstanbul: Zeytin Burnu Belediyesi (Seçil Ofset).
- Keş, Y. (2001). "Görsel İletişimde İllüstrasyonun Kullanım Alanlarına Kuramsal Bir Yaklaşım" Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi . Isparta.
- Kızılsağak, E. (2014). Minyatürden İllüstrasyona Tarihsel ve Güncel Bir Bakış (Aydın Üniversitesi). *Journal of New World Sciences Academy*.
- Klasik Türk Sanatları Vakfı*. (2020, aralık 16). <http://www.ktsv.com.tr> adresinden alındı
- Korkmaz, H. (2013). Bilimsel Biyolojik İllüstrasyonlarının Grafik Değerlendirmeleri, Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Leland, N. (1994). *Creative Collage Techniques*. Cincinnati-Ohio: North Light Books Publishing.
- Lewis, B. (1995). *An Introduction to Illustration*. London: Grange Books Inc.
- Lokmanhekim, Ö. (2021). *Seyahat Konulu Çocuk Kitapları*. mayıs 13, 2021 tarihinde Özge Lokmanhekim: <https://ozgelokmanhekim.com/seyahat-konulu-cocuk-kitapları/> adresinden alındı
- Lost in London: Şehirde Yolunuzu Renklendirin*. (tarih yok). ocak 13, 2022 tarihinde Amazon: <https://www.amazon.com/Lost-London-Color-Your-Around/dp/1784880663> adresinden alındı

Love Light Paper. (tarih yok). Şubat 8, 2022 tarihinde <https://lovelightpaper.com/products/city-love-mini-calendar> adresinden alındı

Lynch, K. (2015). *The Image of The City*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Magazine, M. M. (2009). *Drawn Together. United States. (Çevrimiçi)*. ocak 9, 2021 tarihinde <https://www.flickr.com/photos/urbansketchers/4071450784/in/photostream/> adresinden alındı

Mahir, B. (2017). *Osmanlı Minyatür Sanatı*. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.

Male, A. (2007). *Illustration A Theoretical \ Contextual Perspective*. Switzerland: AVA publishing.

Martin, J. (1989). *High Tech Illustration*. Cincinnati, Ohio : North Light Books Publishing.

Martin, J. (1993). *The Encyclopedia of Printmaking Techniques*. Philadelphia: Running Press,.

McGuire, B. A. (2002). *Creative Stamping in Polymer Clay*. Cincinnati, Ohio: North Light Books Publishing.

Meggs, P. B. (1983). *A History Of Graphic Design*. New York: Van Nostrand Reinhold Company.

Michael Brown Sanat Açılışı. (2018). mart 22, 2021 tarihinde Arta Web Sitesi: <https://www.artacustomframing.com/event/michael-brown-art-opening/> adresinden alındı

Nusret Çolpan Hayatı. (2018). Aralık 21, 2021 tarihinde Nusret Çolpan Kişisel Web Sitesi: <http://nusretcolpan.com/> adresinden alındı

- Olgun, Ç. (2020, Nisan 3). *Sanat Tarihinde Kent Manzaraları*. Ocak 3, 2022 tarihinde Otuzbeşlik: <https://www.otuzbeslik.com/yazilar/sanat-tarihinde-kent-manzaralari> adresinden alındı
- Özdemir, M. T., Erler, K., Hidayetoğlu, T. F. ve (2003). Ortopedide Tıbbi İllüstrasyon. *Journal of Arthroplasty & Arthroscopic Surgery*, 248-253.
- Özer, H. (2022, Ocak 1). Kent Kimliğinin Geometrik Biçimlere Dönüştürülmesi ve Afiş Tasarımlarına Yansıtılması, Yüksek Lisans Tezi, Antalya Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü. Antalya.
- Pamuklu, A. G. (2014). "Sanatsal & Bilimsel İllüstrasyonun Lisans Eğitimindeki Yeri ve Biyoloji Bölümü Öğrencilerinin Botanik İllüstrasyon Alanındaki Görüşmeleri" (Abant İzzet Baysal Üniversitesi Örneği) Yüksek Lisans Tezi, Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı. Eskişehir.
- Paper Cities*. (tarih yok). Şubat 8, 2022 tarihinde <https://paperandcities.com/all-our-products-2/the-2022-window-calendar> adresinden alındı
- Park, S. (2016). *Hakkında*. mart 19, 2021 tarihinde Kişisel Web Sayfası: <http://www.parksunga.com/about.html> adresinden alındı
- Parramon, E. (1999). *All About Techniques in Drawing*. New York: Barron's Publishing.
- Petzold, D. (tarih yok). *İllüstrasyon: Remko Heemskerk tarafından New York City Çizimler Makalesi*. mart 21, 2021 tarihinde We And The Colour: <https://weandthecolor.com/new-york-city-illustrations-by-remko-heemskerk/30229> adresinden alındı
- Pocko (tarih yok). mart 19, 2021 tarihinde : <https://www.pocko.com/talent/vincent-mahe/> adresinden alındı
- Poloni, G. (tarih yok). mart 21, 2021 tarihinde Giordano Poloni Kişisel Web Sitesi: <https://www.giordanopoloni.com/about> adresinden alındı

- Presnall, T. R. (1987). *Illustration & Drawing: Styles & Techniques*. Cincinnati, Ohio: North Light Books Publishing,.
- Ralph, E. (2006). *Get Creative with Polymer Clay: 17 Step-by-Step Projects - Simple to Make, Stunning Results*. London: New Holland Publishing.
- Renkler Şehri - Şahane Şehirler: Büyükler İçin Boyama Kitabı*. (tarih yok). ocak 13, 2022 tarihinde Amazon: <https://www.amazon.com.tr/Renkler-%C5%9Eehri-%C5%9Eahane-%C5%9Eehirler-B%C3%BCy%C3%BCkler/dp/605914408X> adresinden alındı
- Ronan, C. A. (tarih yok). *Takvim*. Şubat 8, 2022 tarihinde Britannica: <https://www.britannica.com/science/calendar> adresinden alındı
- Roth, K. (2019, Eylül 24). *Botanik örnek: Doğaya zamanında odaklanmak*. Nisan 11, 2021 tarihinde abcNews: <https://abcnews.go.com/Entertainment/wireStory/botanical-illustration-putting-timely-focus-nature-65821267> adresinden alındı
- Röportaj*. (2018, 10 6). Antalya Körfez: <https://antalyakorfez.com/haber/23882-antalyanin-cocuklari-dunyayi-dolasacak> adresinden alındı
- Saçan, A. K. (1998). Başlangıcından Günümüze Türk İllüstrasyon Sanatı,(Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Grafik Anasanat Dalı. İstanbul.
- Santos, G. K.-C. (2019). Perception and Expression in the Universe of Fashion Illustrations. *Moda Palavra*, 277.
- Sarı, N. (2006). "Çocuk Kitapları Üzerine Bir Araştırma ve Bir Örnekleme" Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İzmir.
- Selamet, S. (2011). Türk Grafik Sanatlar Tarihine Alternatif Bir Yaklaşım: Osmanlı'dan Grafik Yansımalar. *Marmara İletişim Dergisi*(18), 239-251.

<<https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruid/issue/25223/266906>> adresinden alındı

Selçuk, S. (2015). "Tarihsel İllüstrasyonların Arkeolojik Müzeler Üzerinden İncelenmesi ve Hasankeyf Müzesi Üzerine Proje Çalışması", Yaşar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü -Yüksek Lisans Tezi. İzmir.

Shelley, W. J. (1924). *Papiér Maché* (1970). Kaliforniya: Lane Books Publishing.

Sherlock, S. (2004). *Botanical Illustration: painting with water colours*. London: B.T. Batsford Publishing.

Shoreditch Sketcher. (tarih yok). *New Book : Tate: Sketch Clup Urban Drawing*. mart 20, 2021 tarihinde Shoreditch Sketcher Kişisel Web Sitesi: <https://shoreditchsketcher.com/product/tate-sketch-club-urban-drawing/> adresinden alındı

Simms, G. O. (1910-1991). *Exploring The Book of Kells*. Dublin: O'Brien Press Inc.

Sowell, S. (2005). *Paper Cutting Techniques for Scrapbooks Cards*. New York: Sterling Publishing,.

T.C. Antalya Valiliği. (tarih yok). <http://www.antalya.gov.tr/tarihce> adresinden alındı

Tahirzade, H. B. (1953). Minyatürün Tekniği. *AÜ İFD*(1), 29.

Talbot, J. (2001). *Collage : a new approach*. Warwick, NY: Jonathan Talbot Publishing.

Tanırdı, Z. (1996). *Türk Minyatür Sanatı*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Tapınak Adası Hikayesi. (tarih yok). Şubat 9, 2022 tarihinde Temple Island Collection: <https://templeisland.com/our-story/> adresinden alındı

Tepecik, A. (2002). *Grafik Sanatlar (Tarih-Tasarım-Teknoloji)*. Ankara: Detay Yayıncılık.

The City Works: Bizim Hikayemiz. (2015). Aralık 3, 2021 tarihinde The City Works: <https://thecity.works/about/> adresinden alındı

Thomas, M. (1982). *Graphic Illustation: Tools & Techniques for Beginnig Illustrators*. Englewood Cliffs: N. Y: Prentice-Hall.

Thomas, T. A. (1978). *Techinical Illustration*. New York: Gregg Division, McGraw-Hill Publishing.

Tıpkı Basım Serisi: Kitâbü'l-Haşâiş Fî't-Tıb. (tarih yok). Ocak 26, 2022 tarihinde Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı: https://esatis.yek.gov.tr/urun/kitabu%E2%80%99l-hasais-fi%E2%80%99t-tib_543.aspx?CatId=273 adresinden alındı

Tilse, M. (tarih yok). *Maxwell Illustration*. mart 19, 2021 tarihinde <http://maxwellillustration.com/about/> adresinden alındı

Topal, K. A. (2004). Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye'de Kent Neresidir? *Dokuz Eylöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 6(1).

Tr Dergisi. (2019). *Minyatürlerle Anadolu*. Aralık 21, 2021 tarihinde Tr Kültür Sanat Edebiyat, Yunus Emre Enstitüsü: <http://trdergisi.com/minyaturlerle-anadolu/> adresinden alındı

Treece, J. (tarih yok). nisan 1, 2021 tarihinde Society6: <https://society6.com/collageartbyjesse> adresinden alındı

Turktime. (20.06.2017). Kültür Haberleri, <https://www.turktime.com/haber/gecmisten-kalan-gelecegin-sehri-manzaralari/440290> adresinden alındı

Tunçel, O. (2020, Haziran). Kitabın İlk Formu:Eski Mezopotamya'nın Kil Tabletler. *STD*.

Türk Dil Kurum Sözlükleri. (2020, Aralık 27). sozluk.gov.tr adresinden alındı

- Uçar, M. (2013). Arnavutlukta'ki Osmanlı Dönemi Duvar Resimlerinde Kent Tasvirleri (Makale). *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(7), 3.
- Uçar, T. F. (2019). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım* (10 b.). İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Uğurlu, Ö. (2010). Kentlerin Tarihsel Gelişimi (Makale).
- Urbanowicz, M. (tarih yok). *Benim Hakkımda*. mart 19, 2021 tarihinde Kişisel Web Sitesi: <https://mateuszurbanowicz.com/about/> adresinden alındı
- Ülken, F. B. (tarih yok). İstanbul Life Dergisi'nde Yaşam Tarzı Sunumu. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 44. Ocak 11, 2022 tarihinde alındı
- Walton, S. (2005). *Paper Cutting*. London: Southwater Publishing,.
- WHsmith. (2015, Mart 25). *Şehir Manzarası Sanatı: Tarihte Bir Gezinti*. Aralık 13, 2021 tarihinde WHsmith kişisel blog: <https://blog.whsmith.co.uk/cityscape-art-a-walk-through-history/> adresinden alındı
- Wigan, M. (2012). *Görsel İllüstrasyon Sözlüğü*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Wiltshire, S. (tarih yok). *Stephen Wiltshire*. mart 18, 2021 tarihinde <https://www.stephenwiltshire.co.uk/biography> adresinden alındı
- Woelfel, V. (2010). *Artefakt çizimleri*. nisan 11, 2021 tarihinde Archaeoillustrator: http://www.archaeoillustrator.com/Artifact_Drawings.html adresinden alındı
- Wright, M. (1995). *An introduction to mixed media*. London\New York: Dorling Kindersley in association with the Royal Academy of Arts ; Boston : Distributed by Houghton Mifflin.
- Yavuz, C. C. (2014). Kent İllüstrasyonları. *Grafik Tasarım*(58).
- Yetkin, S. K. (1984). *İslam Ülkelerinde Sanat*. İstanbul: Cem Yayınevi.

Yomtow, N. (2015). *Medical Illustrator*. USA: Cherry Lake Publishing.

Yücel, E. (tarih yok). Aralık 23, 2021 tarihinde Türkiye Posterleri:
<https://turkiyeposterleri.com/> adresinden alındı

Zeegen, L. (2005). *The Fundamentals of Illustration*. Switzerland: AVA publishing.

Zuehlke, S. (2018). "Scientific Illustrations of Beetles from Maryland and Virginia"
University of Nebraska, Entomology Master's Project, (makale).

Kişisel İletişim

Maxwell Tilse ile kişisel iletişim, 07.04.2021 tarihinde sağlanılmıştır.

Sunga Park ile kişisel iletişim, 08.04.2021 tarihinde sağlanılmıştır.

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı	
Doğum Yeri	
Doğum Tarihi	

İletişim Bilgileri

Telefon	
e-posta	
Adres:	

Eğitim Bilgileri

Lise	
Lisans	
Yüksek Lisans	

Kariyer Bilgileri*

İş Deneyimi	
Kurs-Sertifika	
Aldığı Ödüller	
Üyelikler	
İlgi Alanları	
Referanslar	

İmza

